Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):
Titel | Title: Gamle Danse fra Nordvestsjælland, samlede og udgivne af Christian Olsen, harmoniserede af Christiane Rützou.
Bindbetegnelse | Volume Statement: Bd. I-III (3 bind)
Udgivet år og sted | Publication time and place: Torpelund, Eskebjerg, 1923
Fysiske størrelse | Physical extent: 3 bd.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

D30 012

Gamle Danse fra Nordvestsjælland I.

D 30. 012

3 bind

Musiksamlingen
Det Kgl. Bibliotek

GAMLE DANSE

FRA

NORDVESTSJÆLLAND.

I

SAMLEDE OG UDGIVNE
AF
CHRISTIAN OLSEN.

HARMONISEREDE
AF
CHRISTIANE RÜTZOU.

1925-26. 2804.

DET KGL. BIBLIOTEK
4-MAR1926
MUSIKAFDELINGEN

FORLÆGGERENS EJENDOM I ALLE LANDE.
CHR. OLSEN: TORPELUND PR. ESKEBJERG.
TRYKT I NORDISK NODESTIK- & TRYKKERI, KØBENHAVN.
MCMXXIII

Gamle Danse fra Nordvestsjælland.

Samlede og udgivne af Chr. Olsen. * Harmoniserede af Christiane Rützou.

INDHOLD.

No.		Pag.
1.	Engelsk	6
2.	„	6
3.	„	6
4.	Ecossaise	7
5.	„	7
6.	„	7
7	Marsch-Vals	8
8.	Hoppen	9
9.	„	9
10.	Klappedans	9
11.	Quadrelia (Gavotte)	10
12.	Vals (Pastorale)	11
13.	Stekelissen	12
14.	Reel	12
15.	Kehraus	13
16.	Zweitritt	13
17.	„	14
18.	Fangedans	14
19.	Forkert Schottisch	14
20.	Totur	15
21.	„	15
22.	„	16
23.	„	16
24.	Tretur	16
25.	„	17
26.	„	17
27.	„	18
28.	Firetur	18
29.	Holmstrup Firetur	19
30.	Sekstur af Albrechtsen	20
31.	Sekstur	20
32.	Contrasejre	21
33.	Vals	22
34.	„	22
35.	„	22
36.	„	23
37.	„	23
38.	Vals	24
39.	„	25
40.	„	25
41.	„	26
42.	Wienervals	27
43.	„	27
44.	„	28
45.	„	29
46.	„	29
47.	Forkert Vals	30
48.	„	30
49.	Skotsk Vals	30
50.	Ravne-Peers Vals	31
51.	Vals	31
52.	„	32
53.	„	32
54.	Herman i Vinstrups Vals	33
55.	Vals	34
56.	Mazurka	35
57.	„	35
58.	„	36
59.	Mazurka af Niels Winther	36
60.	Hamborger	38
61.	„	38
62.	Forkert Hamborger	39
63.	„ (Karen Marie Reutzers)	39
64.	„	40
65.	Polka	40
66.	„	41
67.	Hopsa	42
68.	Hopsa-Vals	42
69.	af Niels Winther	43
70.	Tyroler Hopsa	44
71.	Galop	44
72.	„	46
73.	Galopade	46
74.	Klinkevals af N. Albrechtsen	48

Forlæggerens Ejendom. Chr. Olsen, Torpelund pr. Eskebjerg.

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
HR. INGENIØR ALEX. FOSS,
HOLBÆK AMTS ØKONOMISKE SELSKABS SPAREKASSE OG
DEN GREVELIGE HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

Den her foreliggende Udgave af gamle Danse har såvel historisk, som psykologisk Interesse, og man bør være Samlingens Udgiver — Hr. Christian Olsen — taknemmelig for det store, vanskelige og omfattende Arbejde, der er gået forud for Udgivelsen.

Det kan uden Betænkning siges, at denne Samling indeholder Danse, der i deres naive Ynde må betegnes som små Perler, der bærer Vidnesbyrd om tidligere Tiders sunde og friske Livsglæde. Ser man dem på Baggrund af vor Tids Frembringelser, så viser det sig at det Fremskridt, som Nutiden også på dette Område gerne vil rose sig af, kun er opnået ved at bortkaste de største sjælelige Værdier. Derfor er den moderne Dans ved at blive et Samfundsonde, i Stedet for at den skulde være en Kilde til Livsfornyelse og Glæde.

Idet jeg på det varmeste anbefaler disse Danse og kun kan betragte deres eventuelle Anvendelse ved festlige Lejligheder som en Berigelse i kulturel Henseende, skal endnu kun tilføjes, at de fremtræder i en Harmonisering, der både er smagfuld og i god Overensstemmelse med de forskellige Danses Karakter og bærer således Præget af såvel musikalsk Behændighed og Opfindsomhed, som af et indgående Kendskab til det foreliggende Emne.

LOUIS GLASS.

Det er ikke blot videnskabeligt af stor Værdi, at Folkemusik — særlig i en enkelt Tradition fra en Egn — bliver samlet og forsket til kulturel og psykologisk Viden om vort Folk, men det er tillige en Sag af stor folkelig Betydning. Thi vor Folkemusik gemmer et uudtømmeligt Fond af Livsglæde, af det primitive Livsmod, som mere og mere savnes.

Folkemusiken toner af Vilje til at bære Dagens Byrder *trods alt*, den er Dansen på Loen efter de tunge Arbejdsdage.

Giv os noget af denne stærke Glæde igen — giv atter vor Folkemusik ud til Folket, hvor den hører hjemme, og aldrig bør savnes.

THORKILD GRAVLUND.

Melodierne til nogle af disse gamle Danse, der for de flestes Vedkommende ikke kendes andet Sted fra, er gået i Arv fra min Tipoldefader, Jørgen Rasmussen, der ca. 1765 boede i Nærheden af Torbenfeldt, hvor han spillede Violin ved de Fester, der holdtes på Slottet.

Det var en Tradition, at Melodierne lærtes udenad fra Fader til Søn, og at hver Generation tog sin Tids Danse med. På den Måde blev Melodierne bevarede, men det blev jo en utrolig Mængde at huske for de sidste Generationer.

Min Farfader, Anders Olsen, begyndte at skrive nogle af Dansene op, og min Fader, Jens Olsen, der spillede Violin og blæste Cornet, skrev også en Del af dem op, ligesom han udsatte nogle af dem for forskellige Instrumenter; men Forrådet var så stort, at Fader, der på det Tidspunkt var gammel og træt, opgav at fuldføre Arbejdet.

Efter Faders Død begyndte jeg at samle Dansene (og har foreløbig c. 1100, af hvilke disse er et Udvalg) hjulpet af min nu 79-aarige Moder, der har sunget de Repetitioner eller Danse, som jeg havde glemt, og af min Søster, Christiane Rützou, der ved sin Harmonisering har søgt at faa det smukke og karakteristiske ved Dansene frem.

Alle de Melodier, der er mrkt. *, er fra en over 100-årig Opskrift, og Melodierne stammer sandsynligvis fra omkring 1750; enkelte af dem går måske endnu længere tilbage, som f. Eks. No. 11 Quadrelia og No. 12 Vals. Oprindelig har disse to vistnok været henholdsvis en Gavotte og en Pastorale og er derfor harmoniseret som sådanne.

Alle de øvrige „Folkedanse" er fra Slutningen af det 18de og Begyndelsen af det 19de Århundrede, enkelte maaske lidt senere. Valsen No. 33 med kun een Repetition er den ældste.

Mazurkaerne er alle fra c. 1840. No. 57 og 58 stammer fra to Vejfarende, der havde overnattet i min Farfaders Gård. Som Tak og Betaling for Nattelogi skrev de dem op i hans Nodebog om Morgenen, før de gik videre.

De længere Valse, Hamb. og Polkaer er vistnok fra før Midten af det 19de Årh. Hopsa, Galop og Klinkevals er derimod nyere Danse, vel fra c. 1860erne.

Jeg har medtaget et Par Landsbyspillemænds Compositioner, som jeg synes er smukke og værd at bevare som en Prøve paa deres musikalske Evner, og på hvor langt de var naaet uden nogensomhelst Uddannelse. Den ene af disse, N. Albrechtsen f. 1831, lever endnu i Slagelse, hvor han i mange År var Musikdirektør. Den anden, Niels Winther (f. i Igelsø 1814 død samme Sted 1880,) var Fæstehusmand på 3 Td. Land. Foruden at være en udmærket Musikant fik han Tid til både at componere og lave virkelig gode Violiner. Han og Hustruen, Ane, var bundretskafne Folk, der levede ret ensomt og kun havde liden Omgang med Naboerne. Min Meddeler, der har kendt N. W., siger, at han var en nøjsom og retskaffen Mand, med tarvelig Levevis, noget af et Geni, men ikke rigtig forstået af Samtiden.

Idet jeg udsender disse Danse vil jeg gerne bringe min Tak til alle dem, der paa forskellig Måde har vist Interesse for Udgivelsen af dette Arbejde.
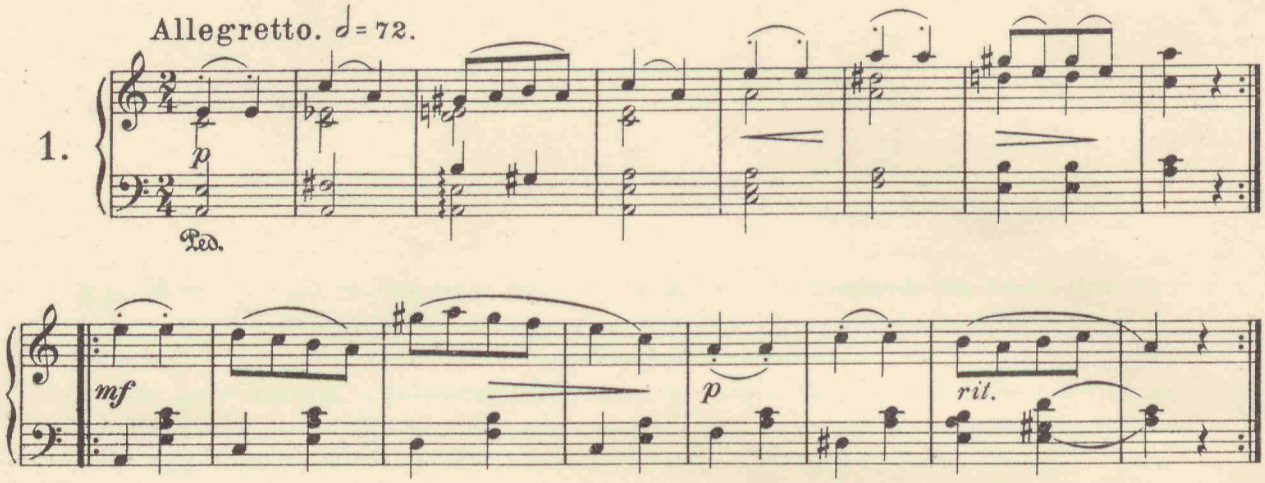
Torpelund pr. Eskebjerg, d. 22 Sept. 1923.

CHRISTIAN OLSEN.
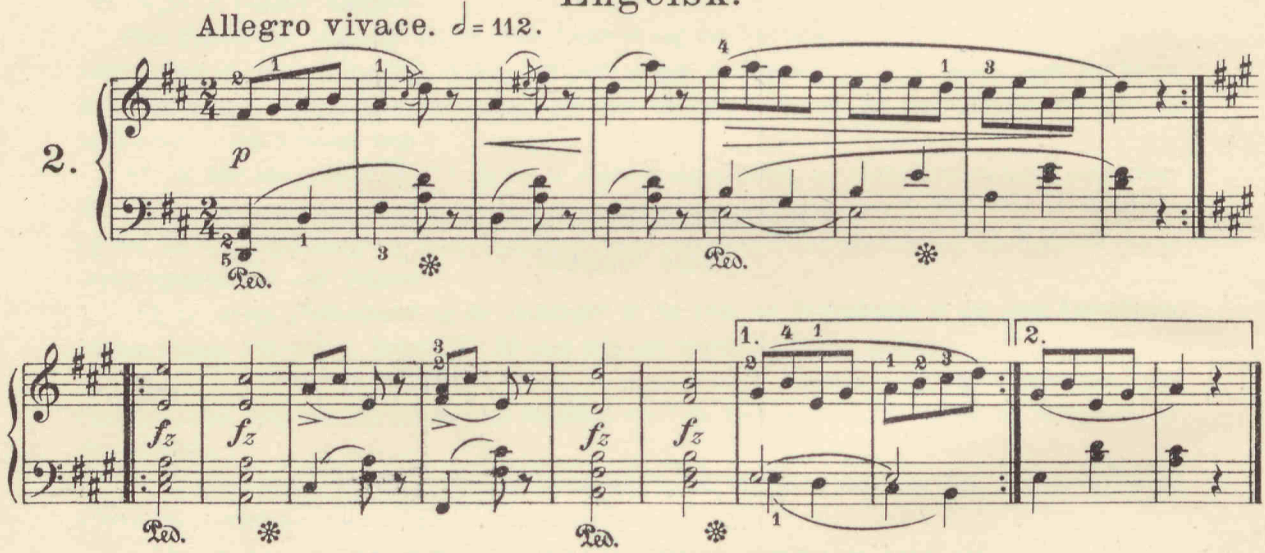
I MINDET OM MIN FADER

JENS OLSEN.
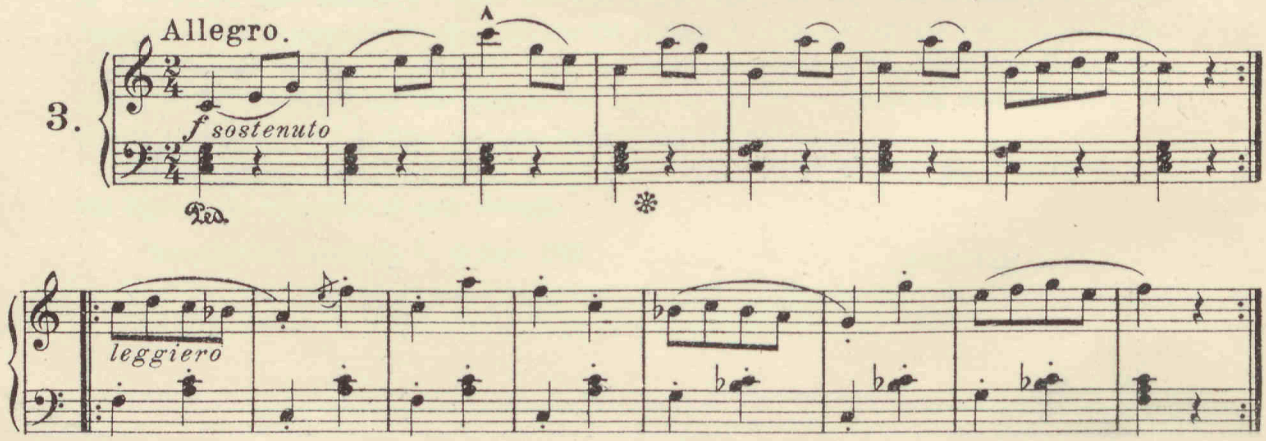
Engelsk.*

Engelsk.*

Engelsk.*
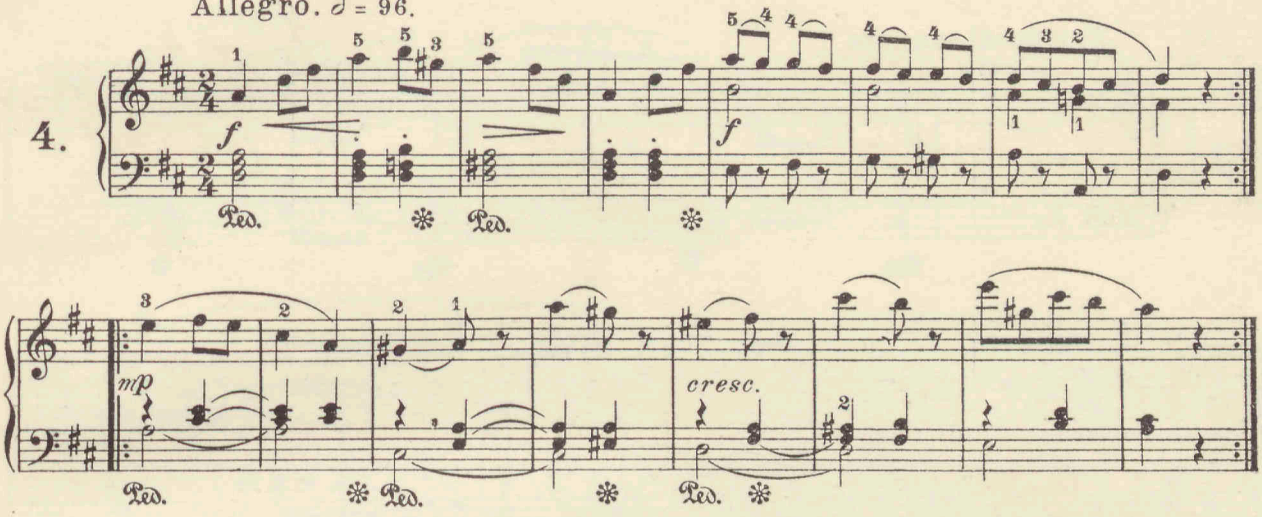

Nordisk Nodestik- og Trykkeri, Kjöbenhavn.

C. O. 8906

Ecossaise.*

Allegro. ♩ = 96.
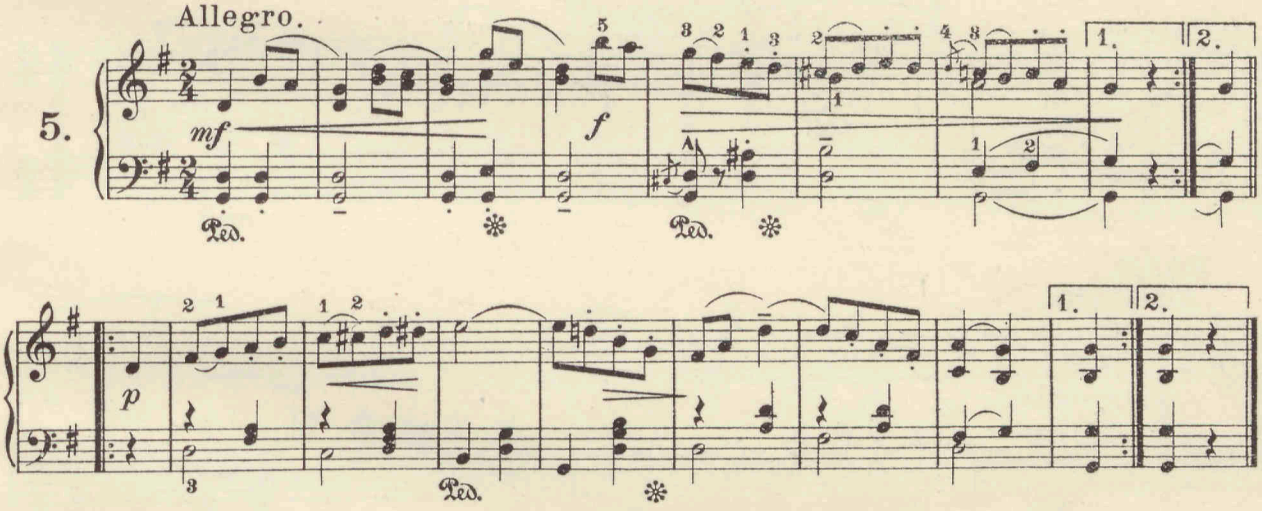
4.

Ecossaise.

Allegro.
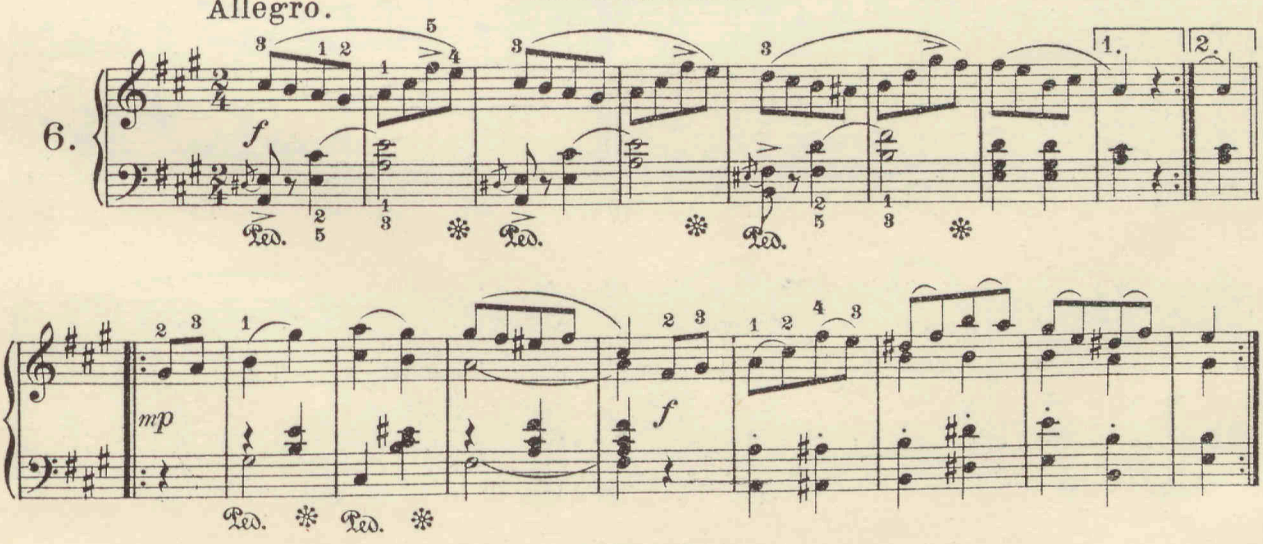
5.

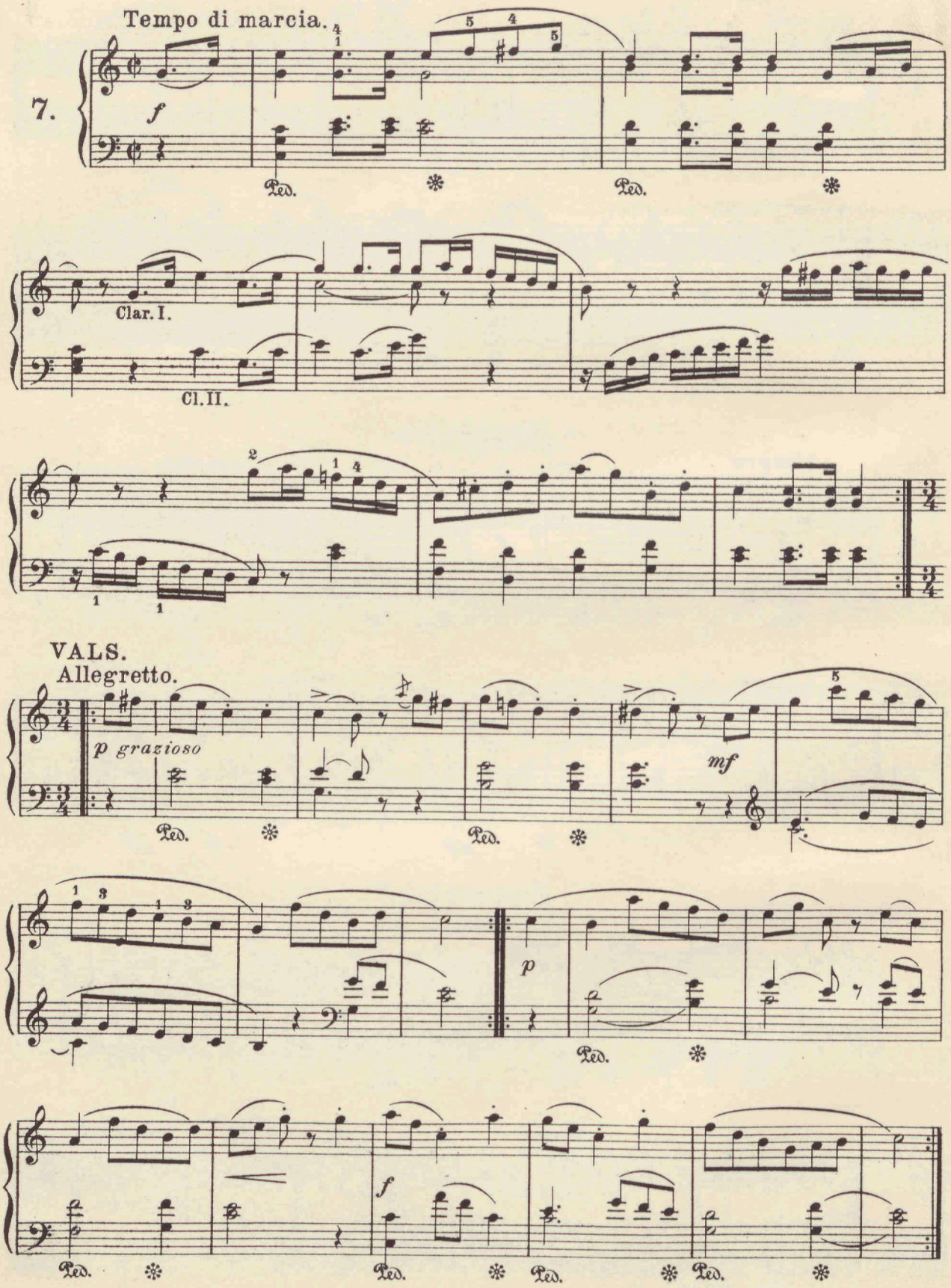
Ecossaise.*

Allegro.
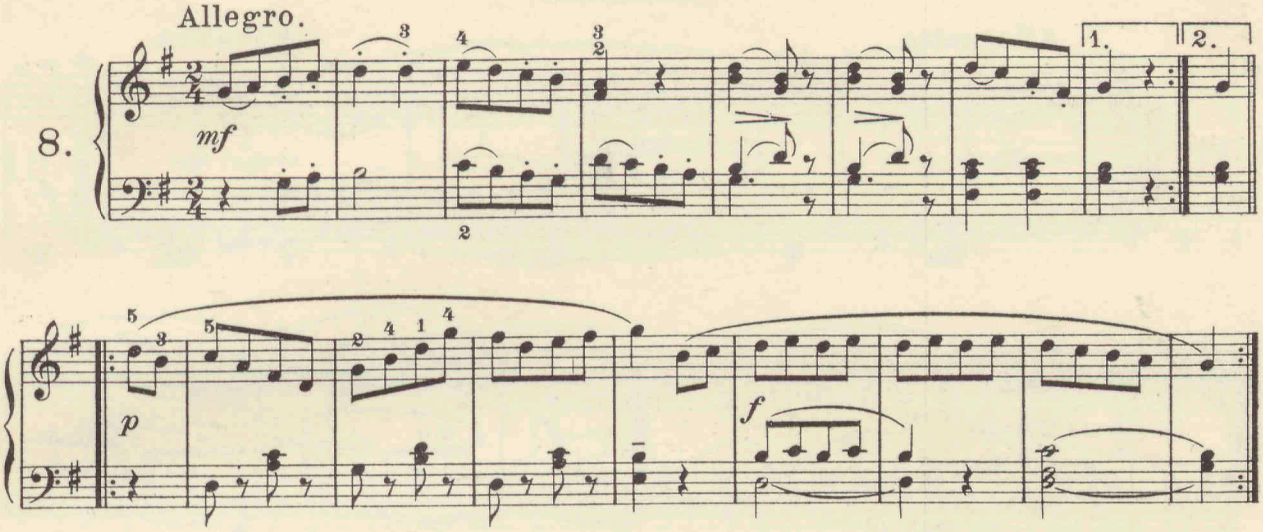
6.
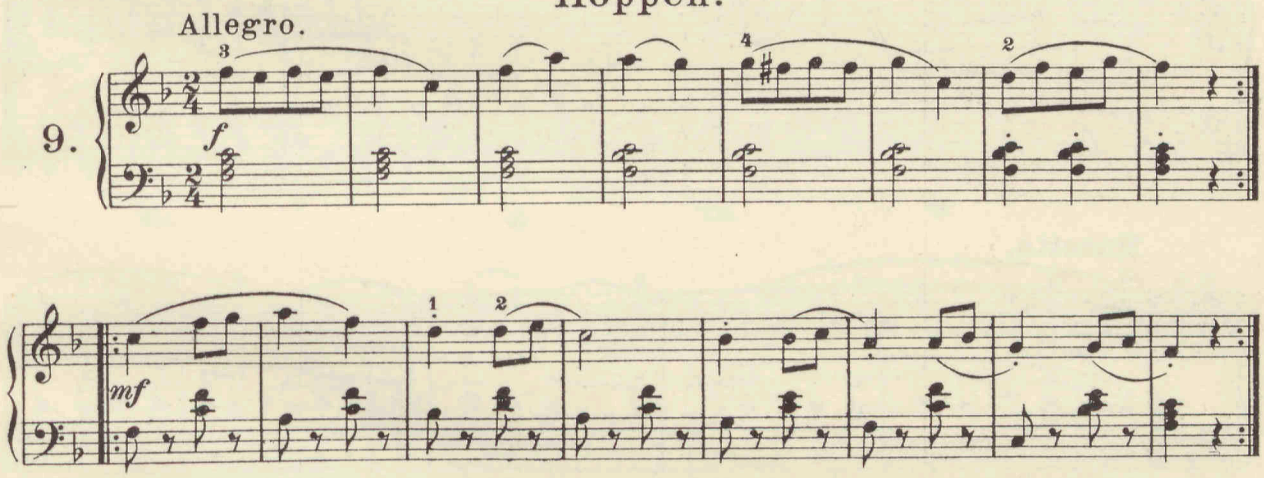

Marsch-Vals.*

Tempo di marcia.
7.
f
Ped.
Clar. I.
Cl. II.
VALS.
Allegretto.
p grazioso
mf
p
f
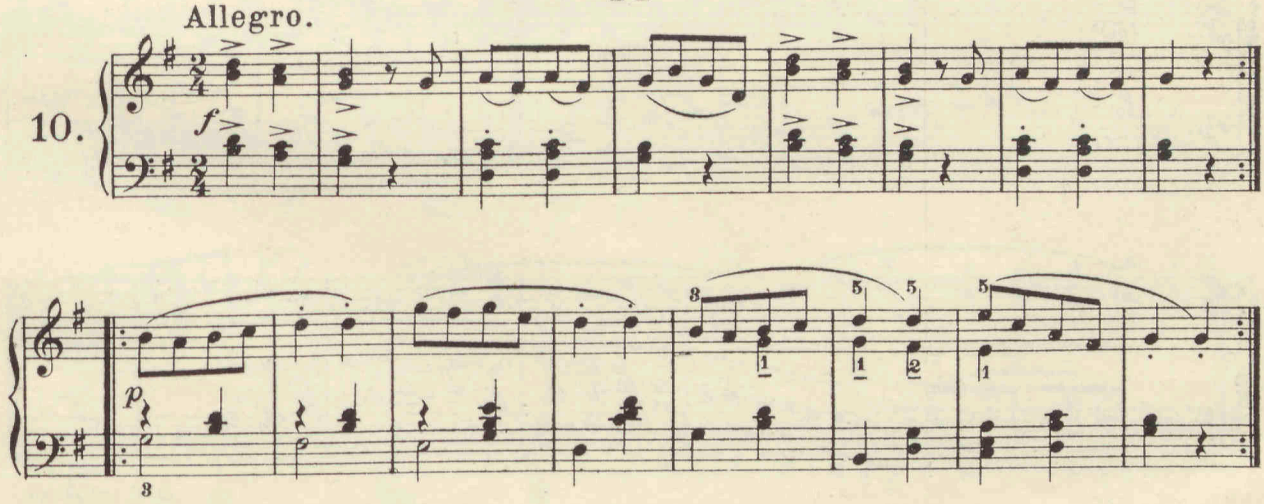
Hoppen.*

Hoppen.*
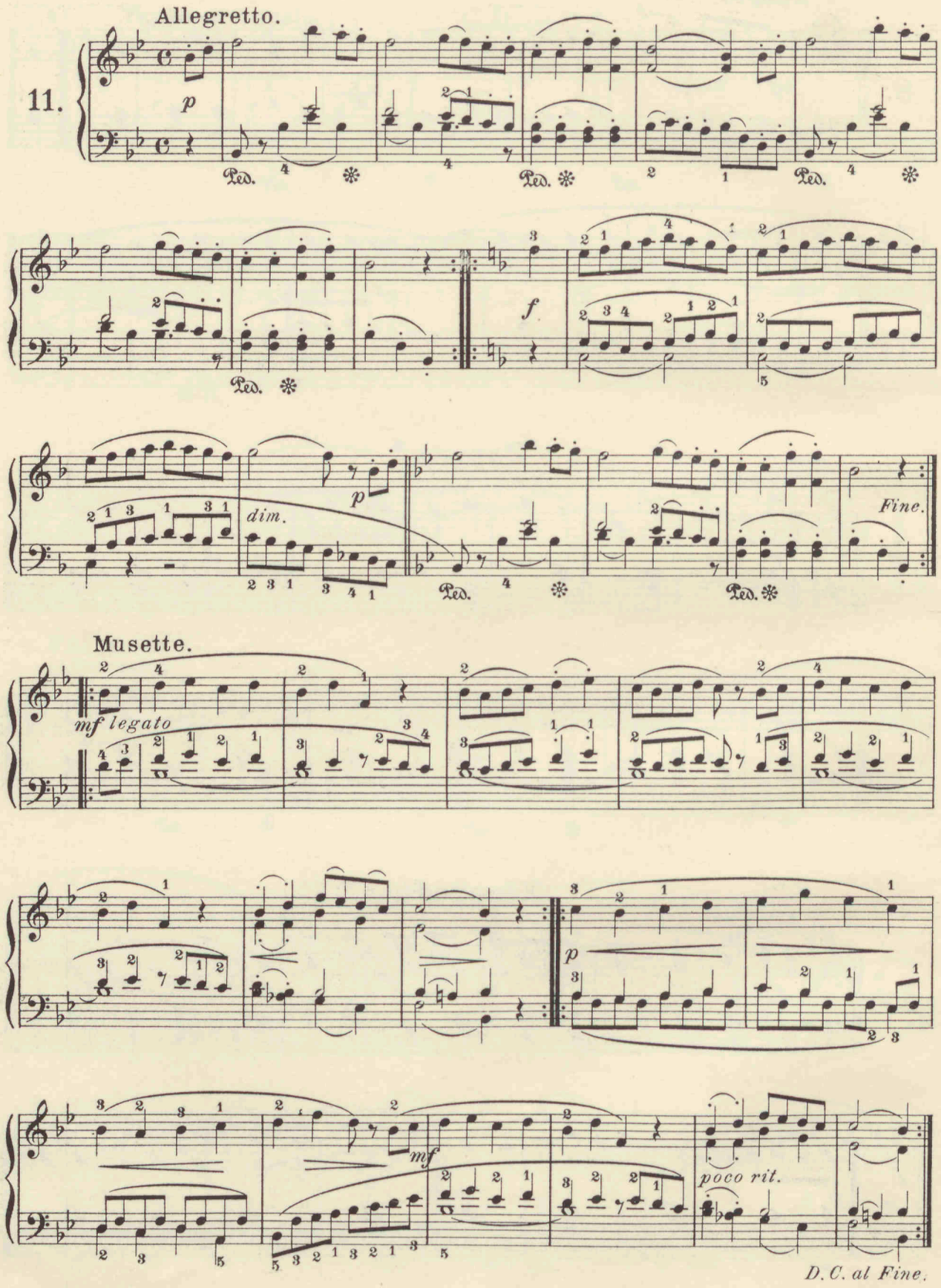

Klappedans.*
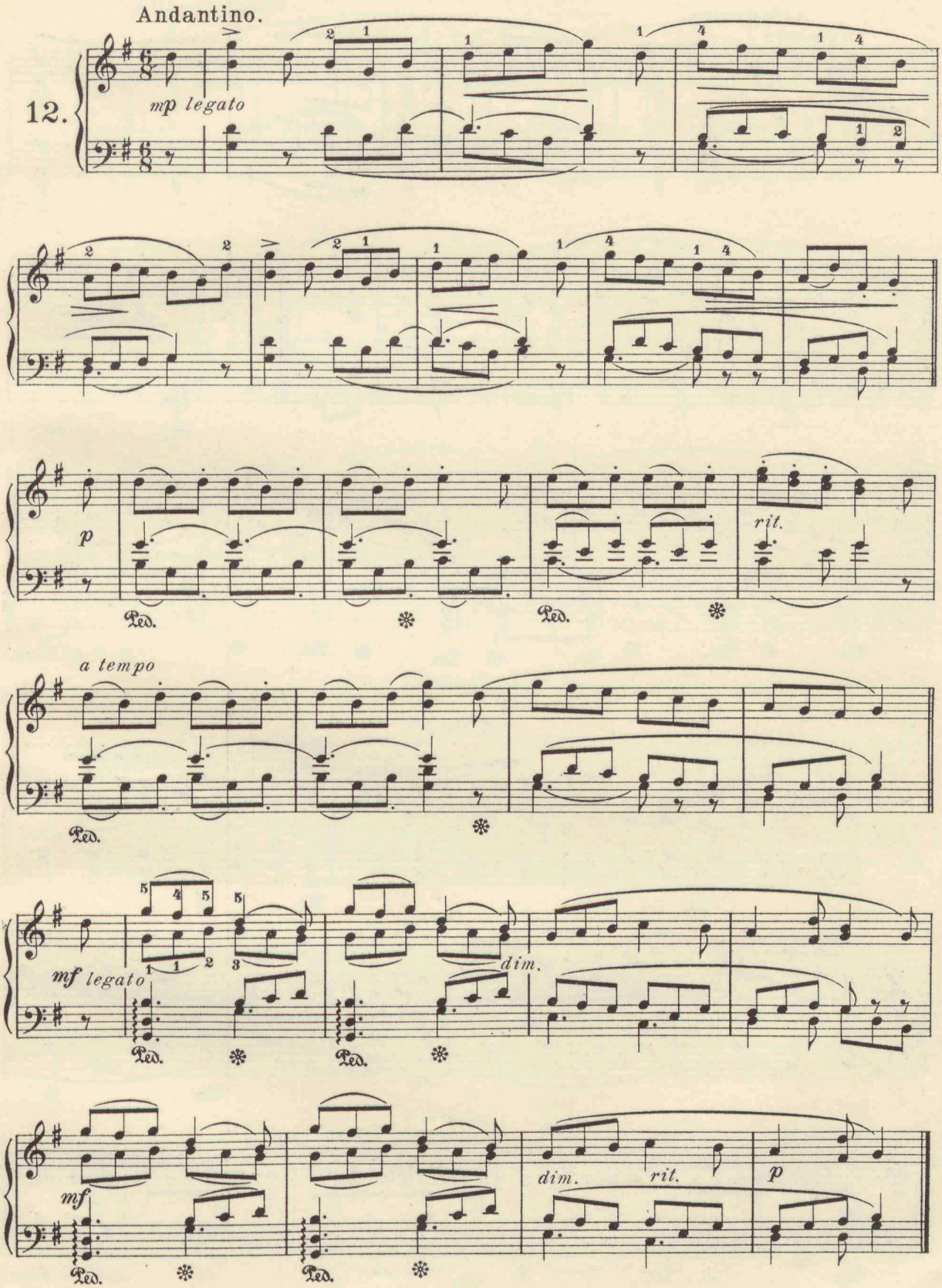

Quadrelia.*

(Gavotte.)
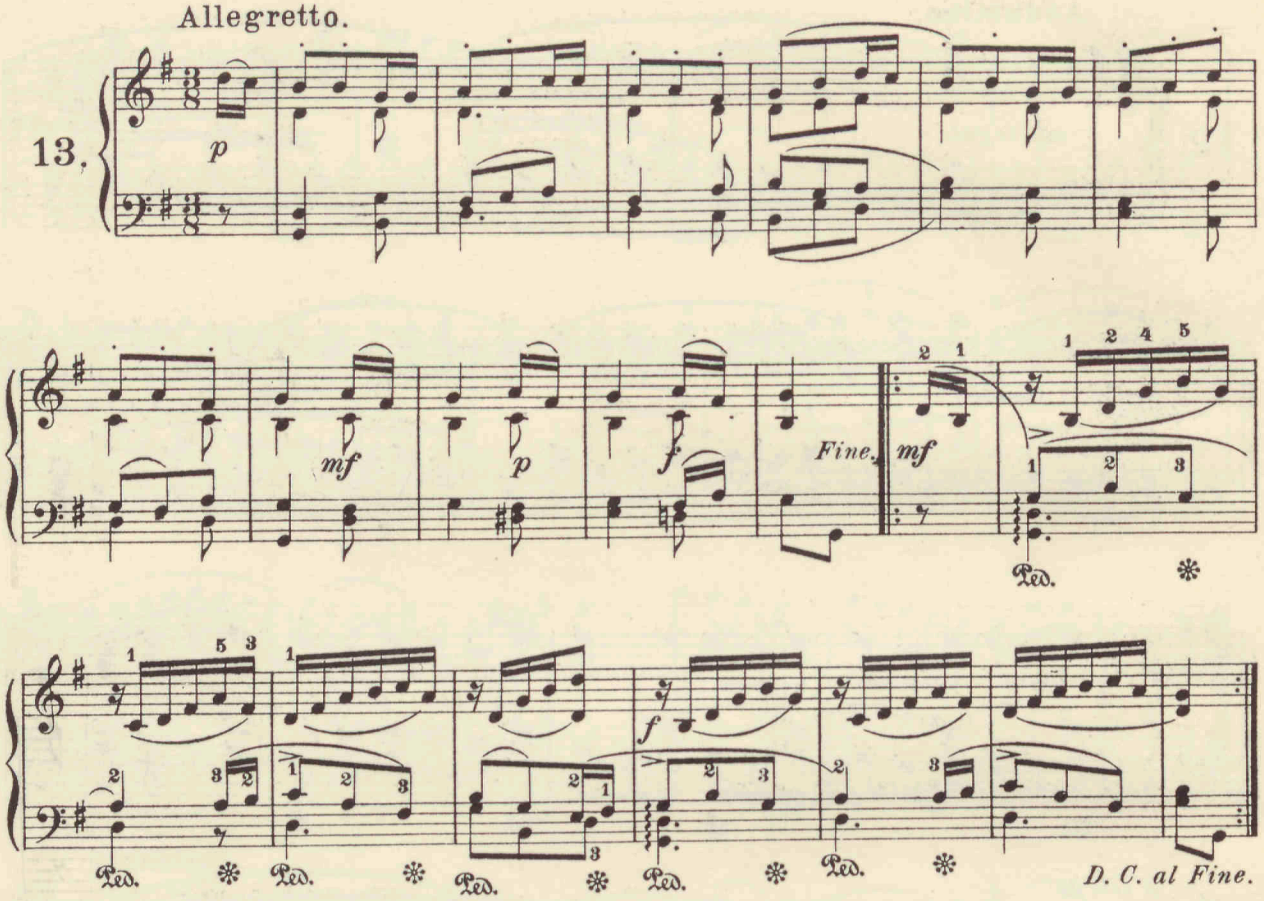

Vals.*
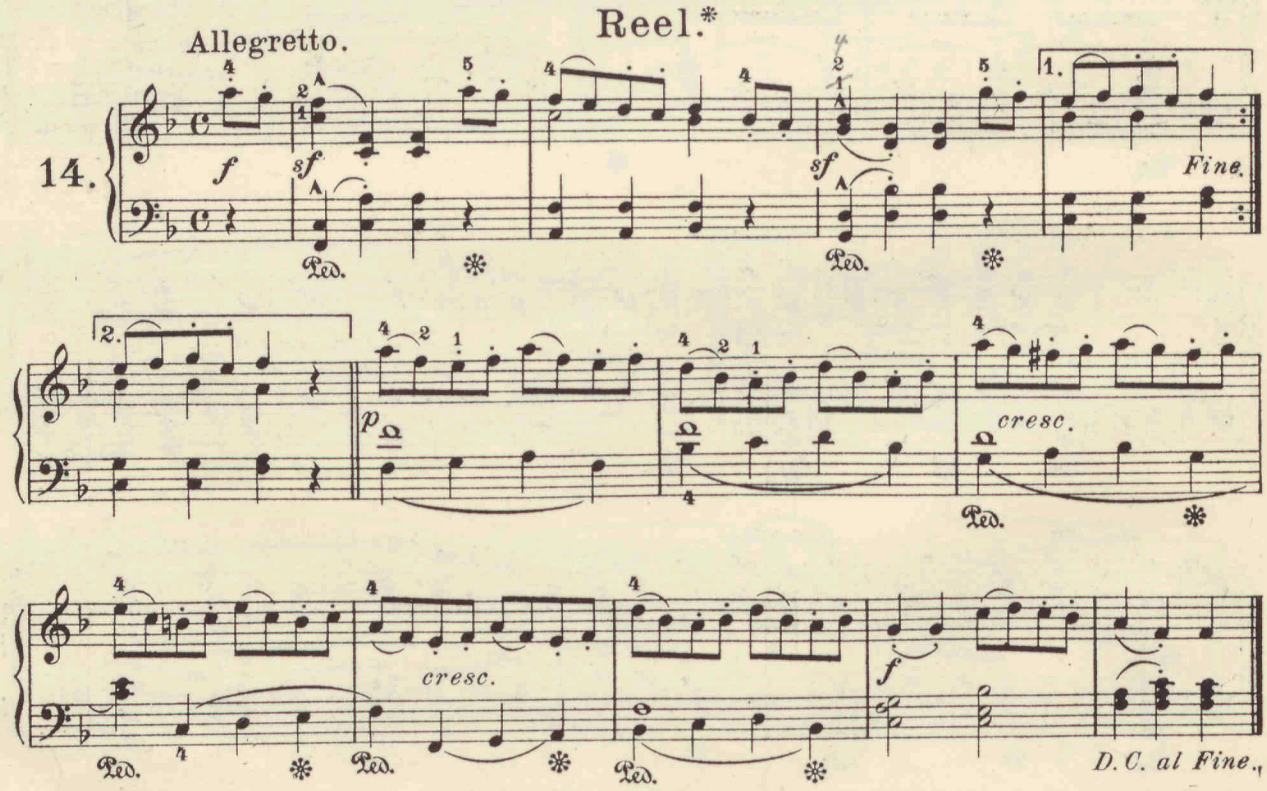
(Pastorale.)

Stekelissen.*
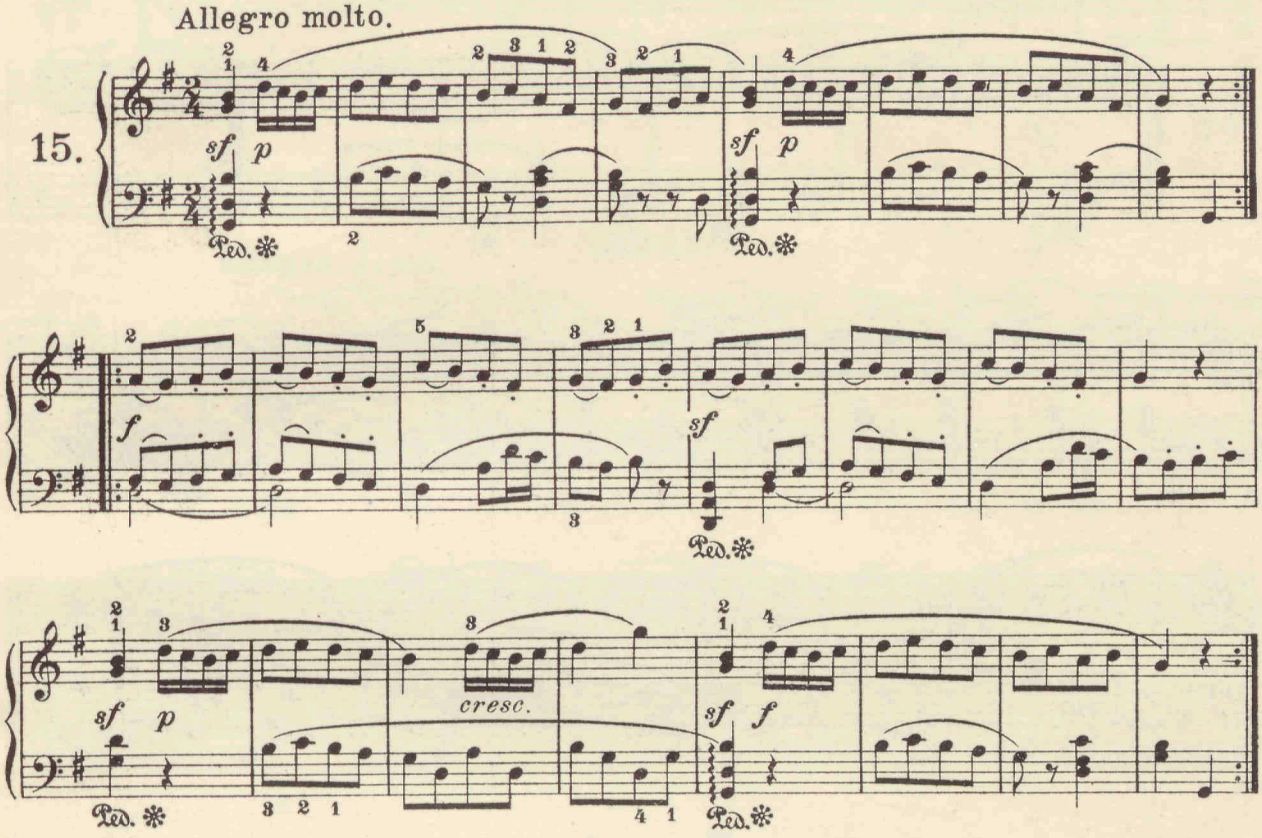

Reel.*

Kehraus.

Allegro molto.
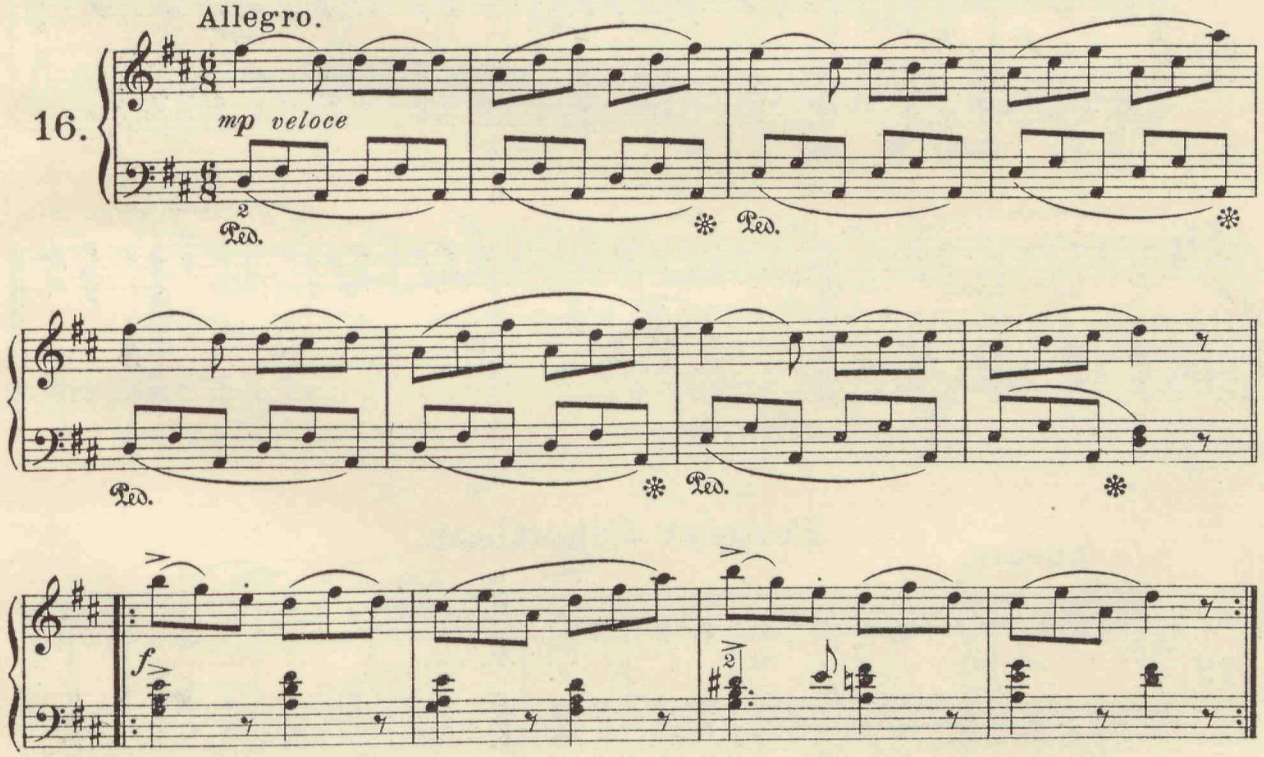
15.

Zweitritt.

Allegro.
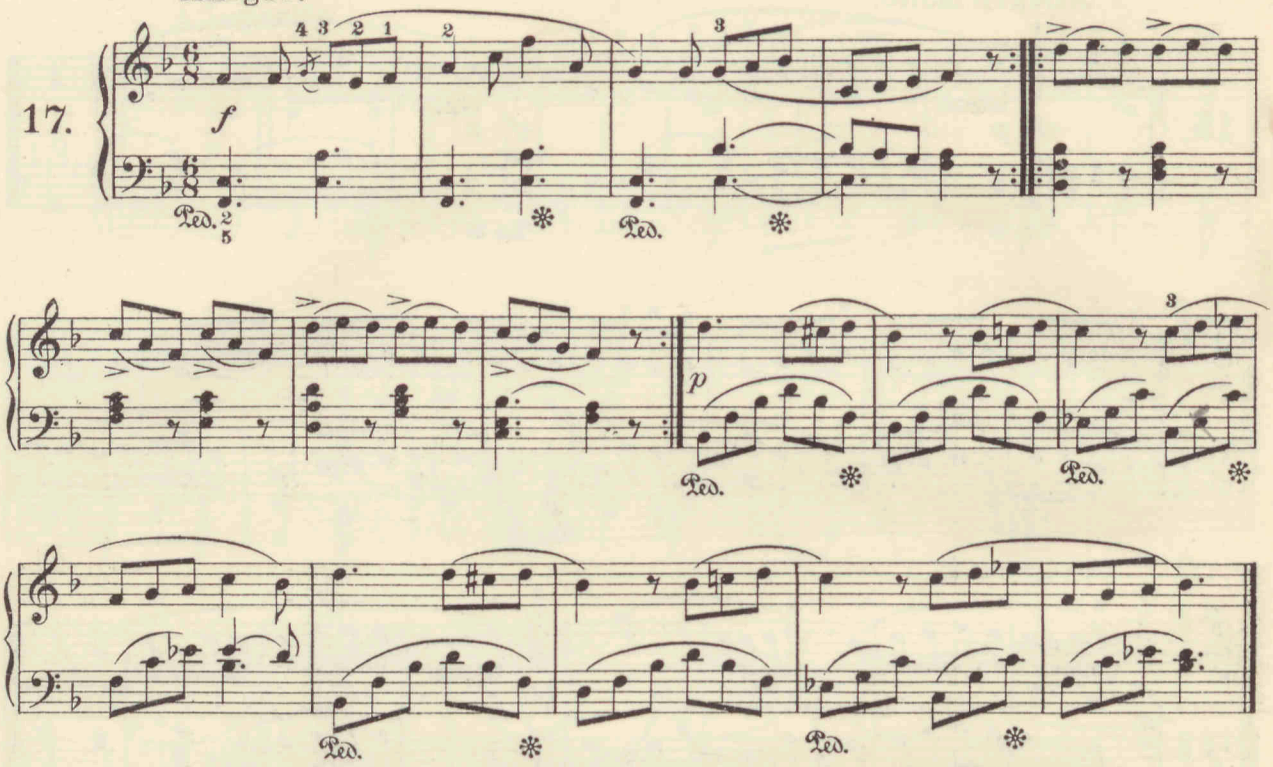
16.

Zweitritt.

Allegro.
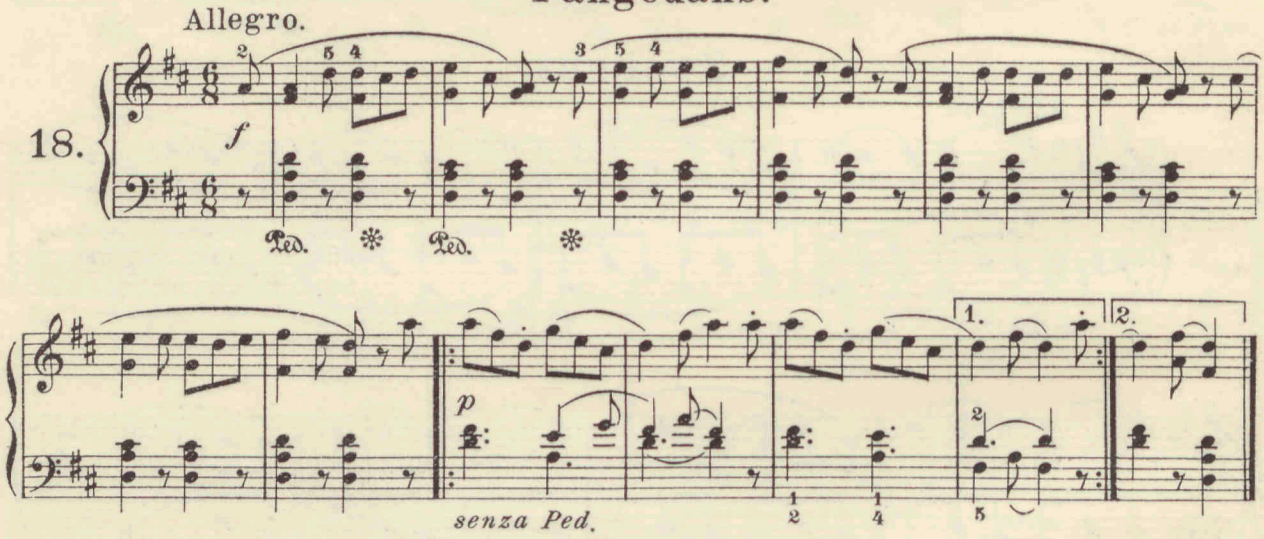
17.

Fangedans.

Allegro.
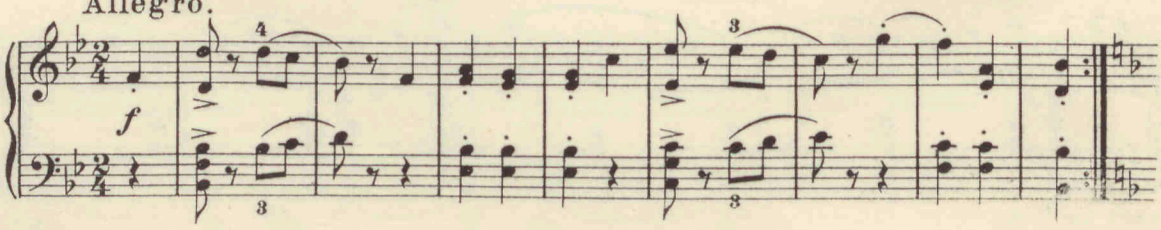
18.
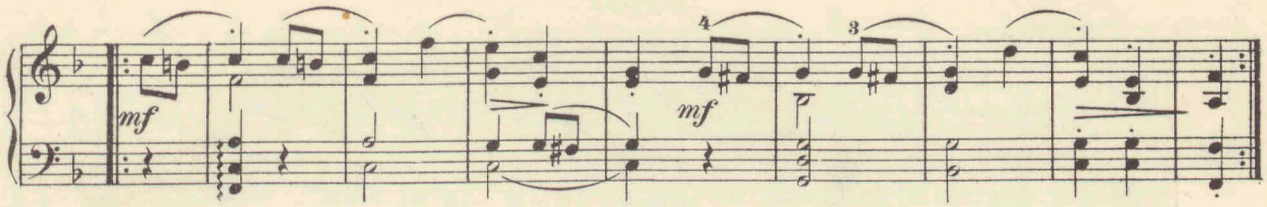

Forkert Schottisch.

Allegro.

19.
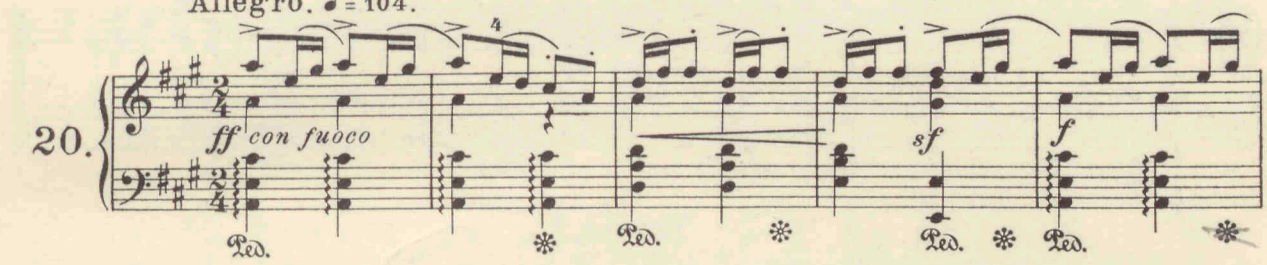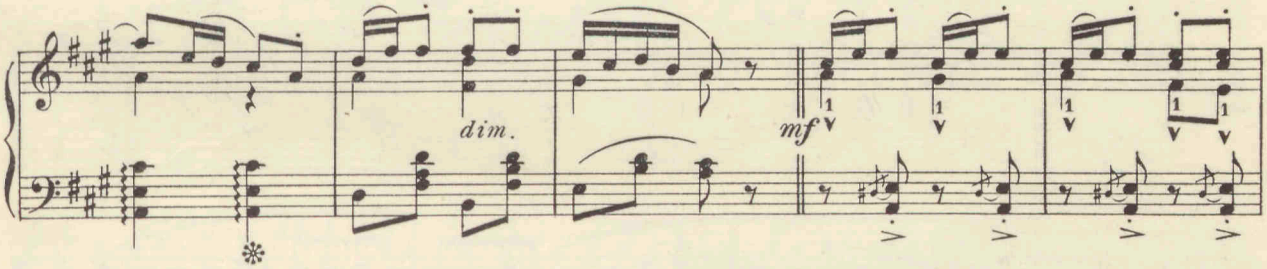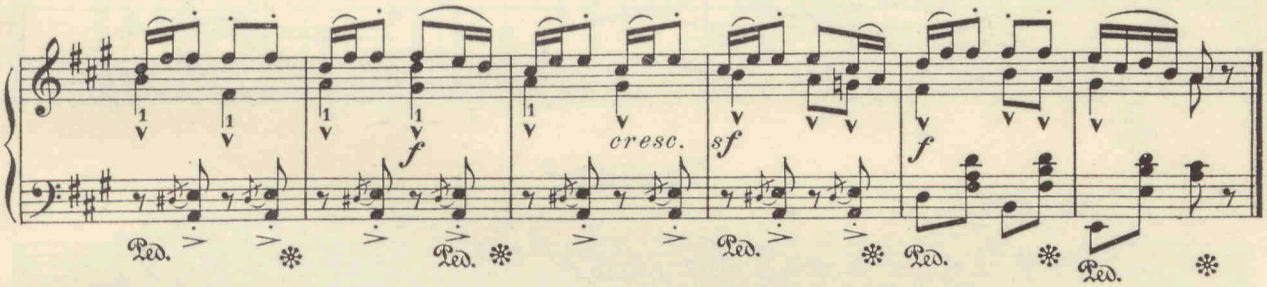

Totur.*

Allegro. ♩ = 104.

20.
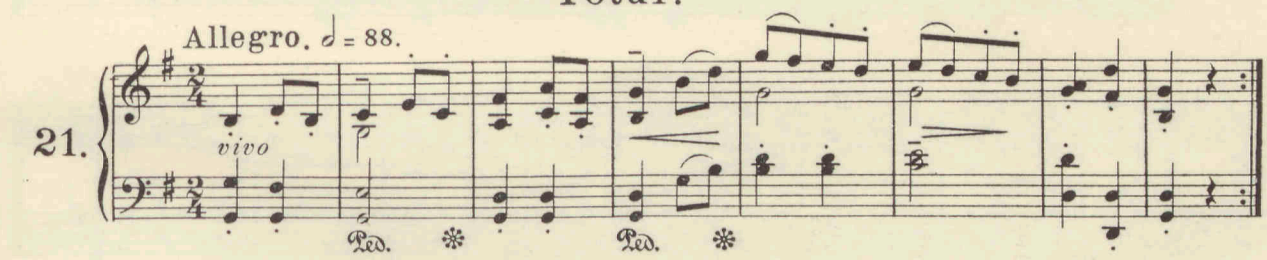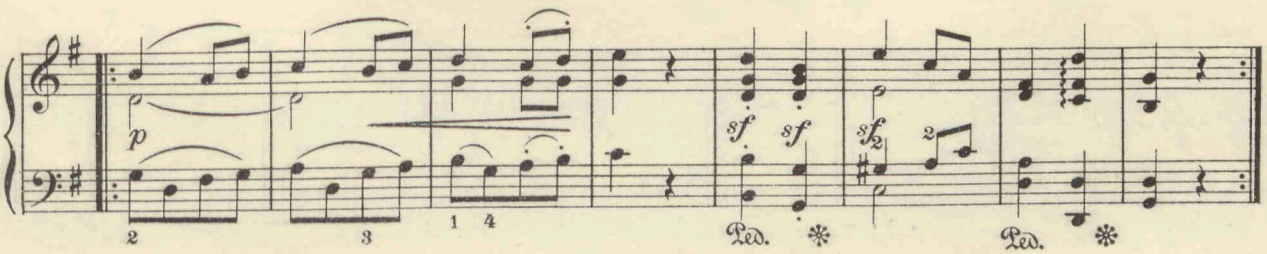

Totur.*

Allegro. ♩ = 88.

21.
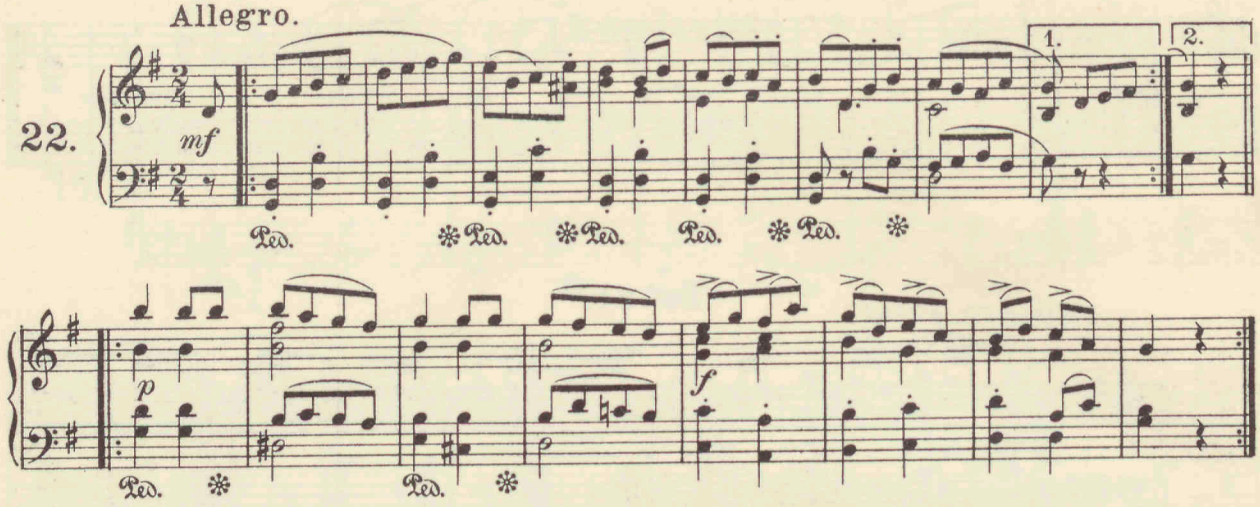

Totur.*

Allegro.
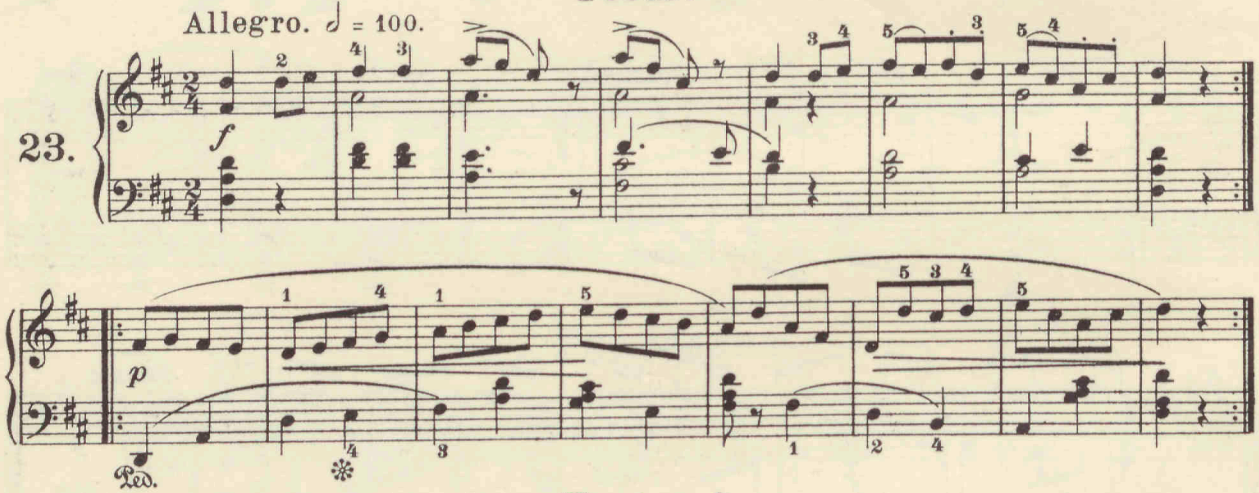
22.

Totur.*

Allegro. ♩ = 100.
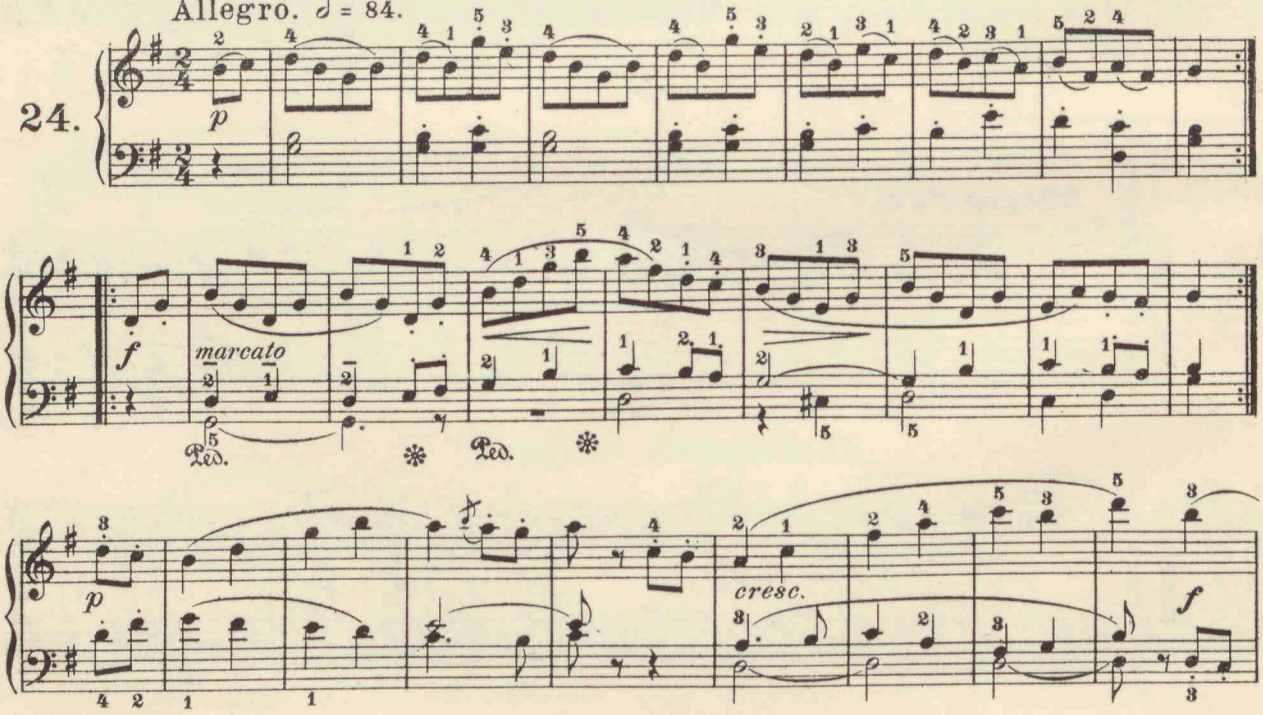
23.
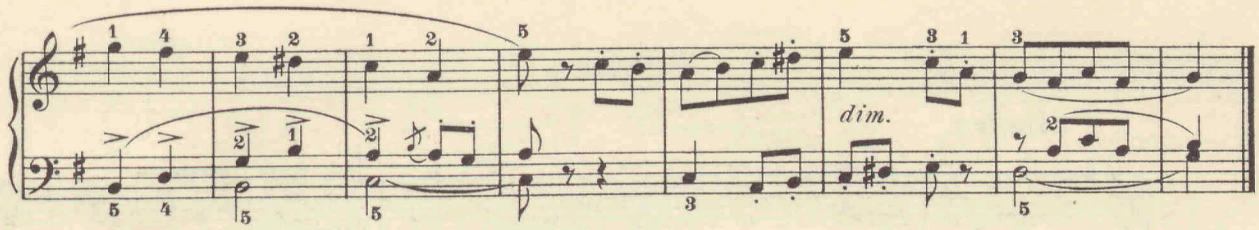

Tretur.*

Allegro. ♩ = 84.

24.
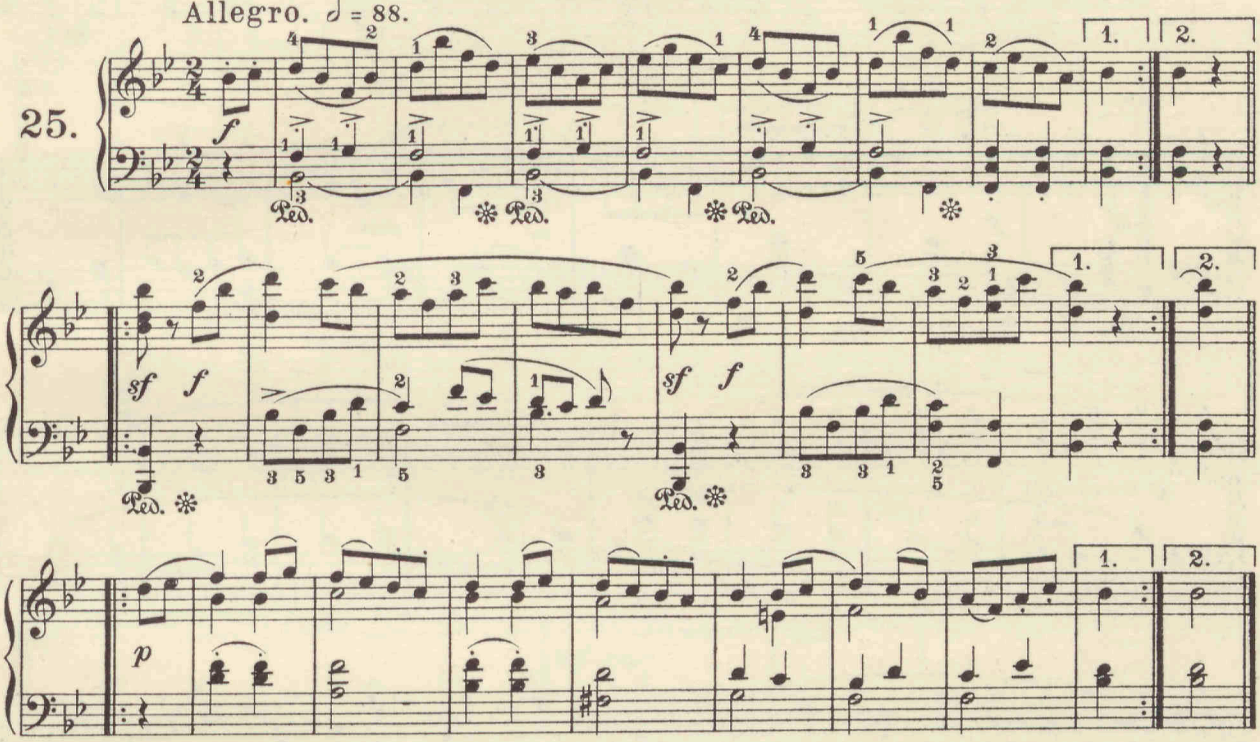

Tretur.*

Allegro. ♩ = 88.
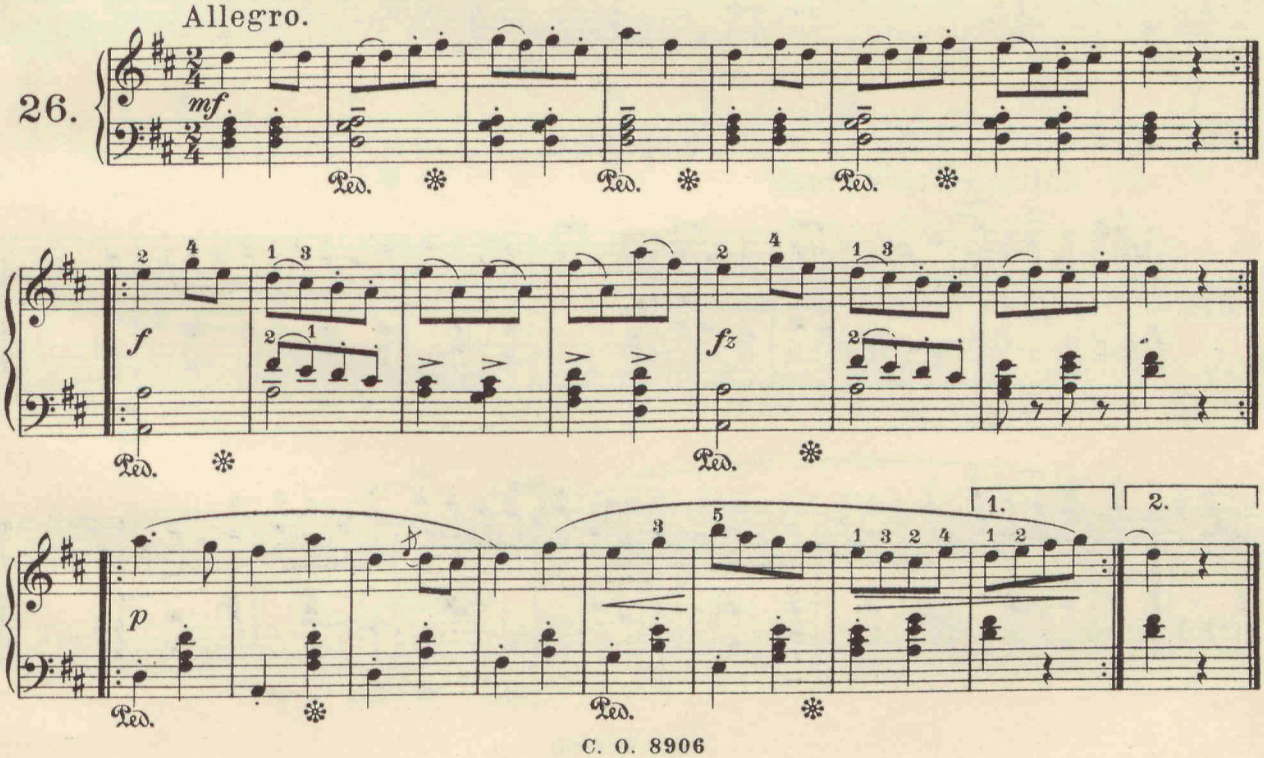
25.

Tretur.

Allegro.
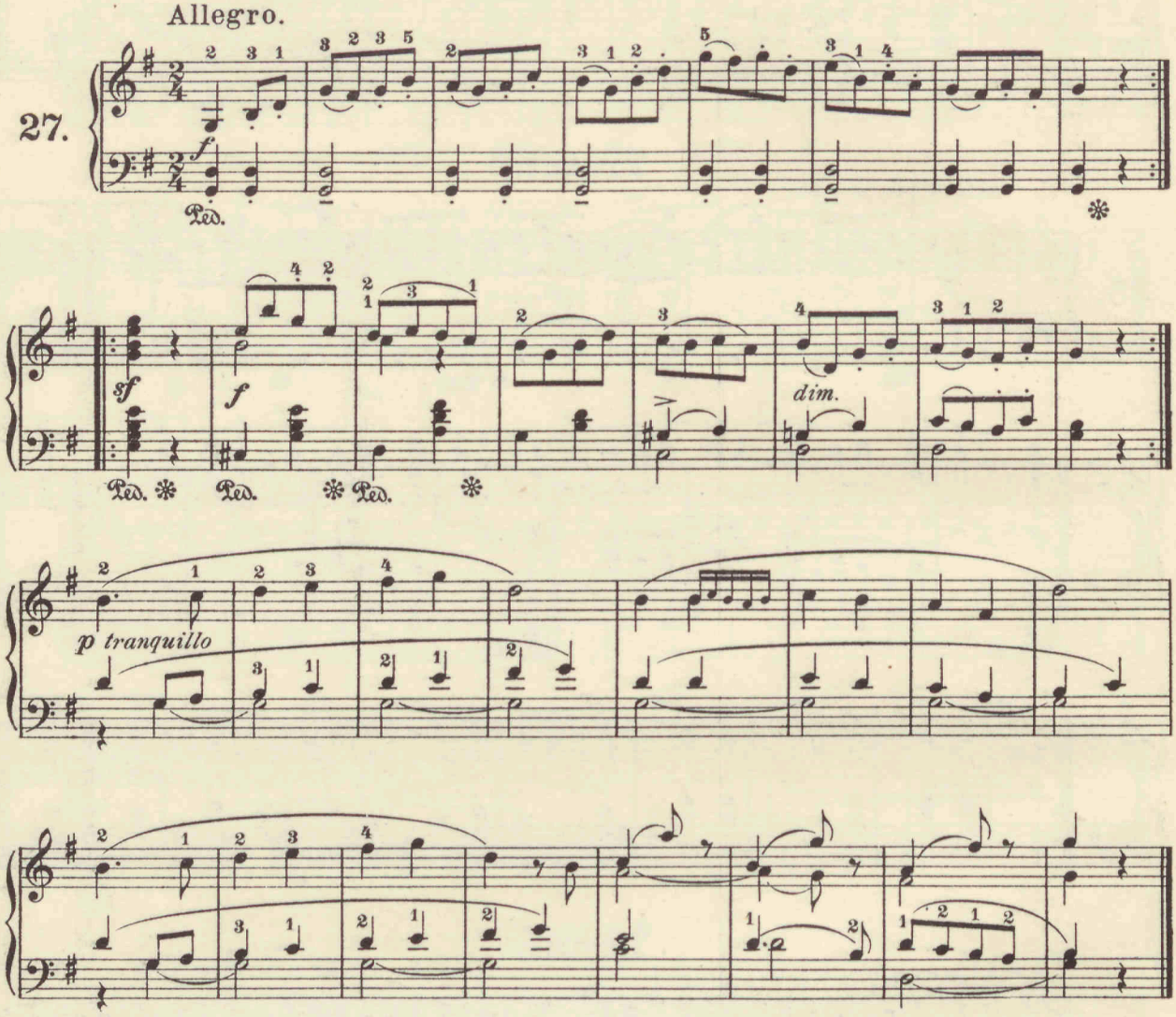
26.

Tretur.

Allegro.
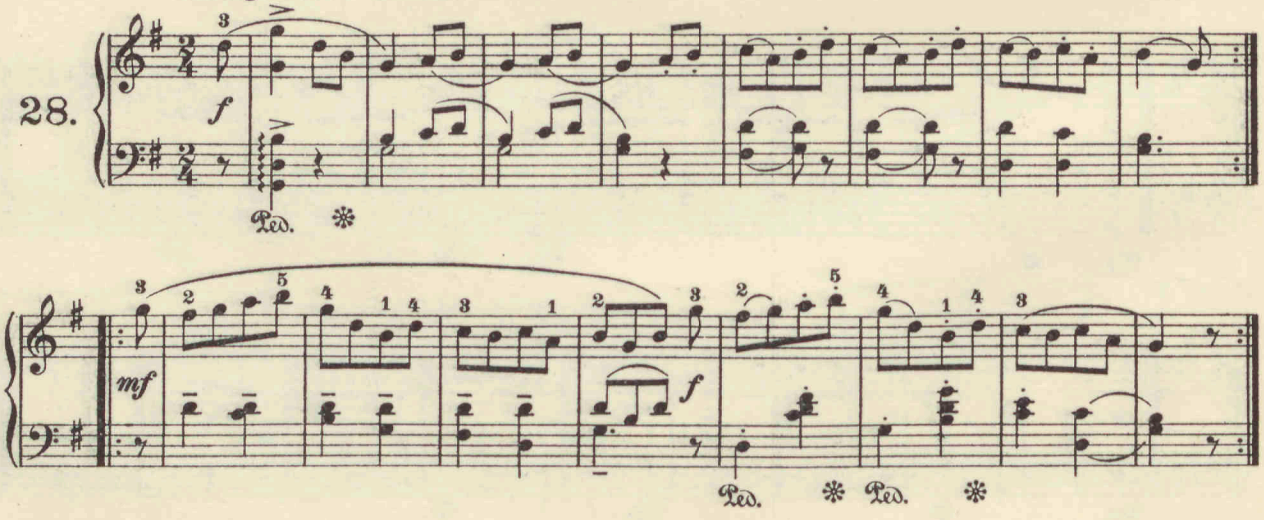
27.
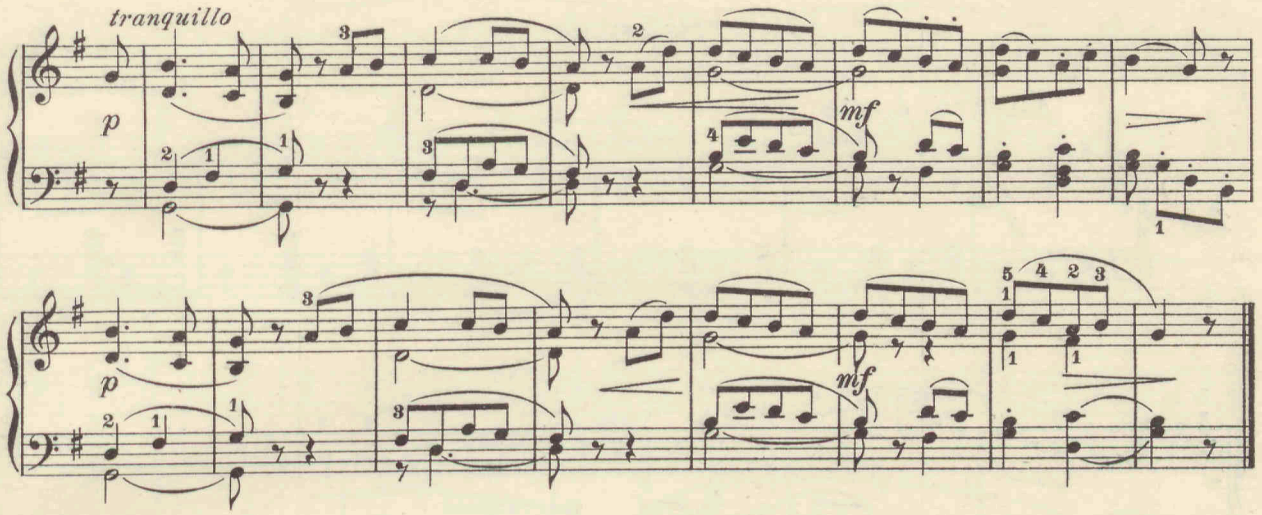

Firetur.

Allegretto. ♩ = 72.

28.

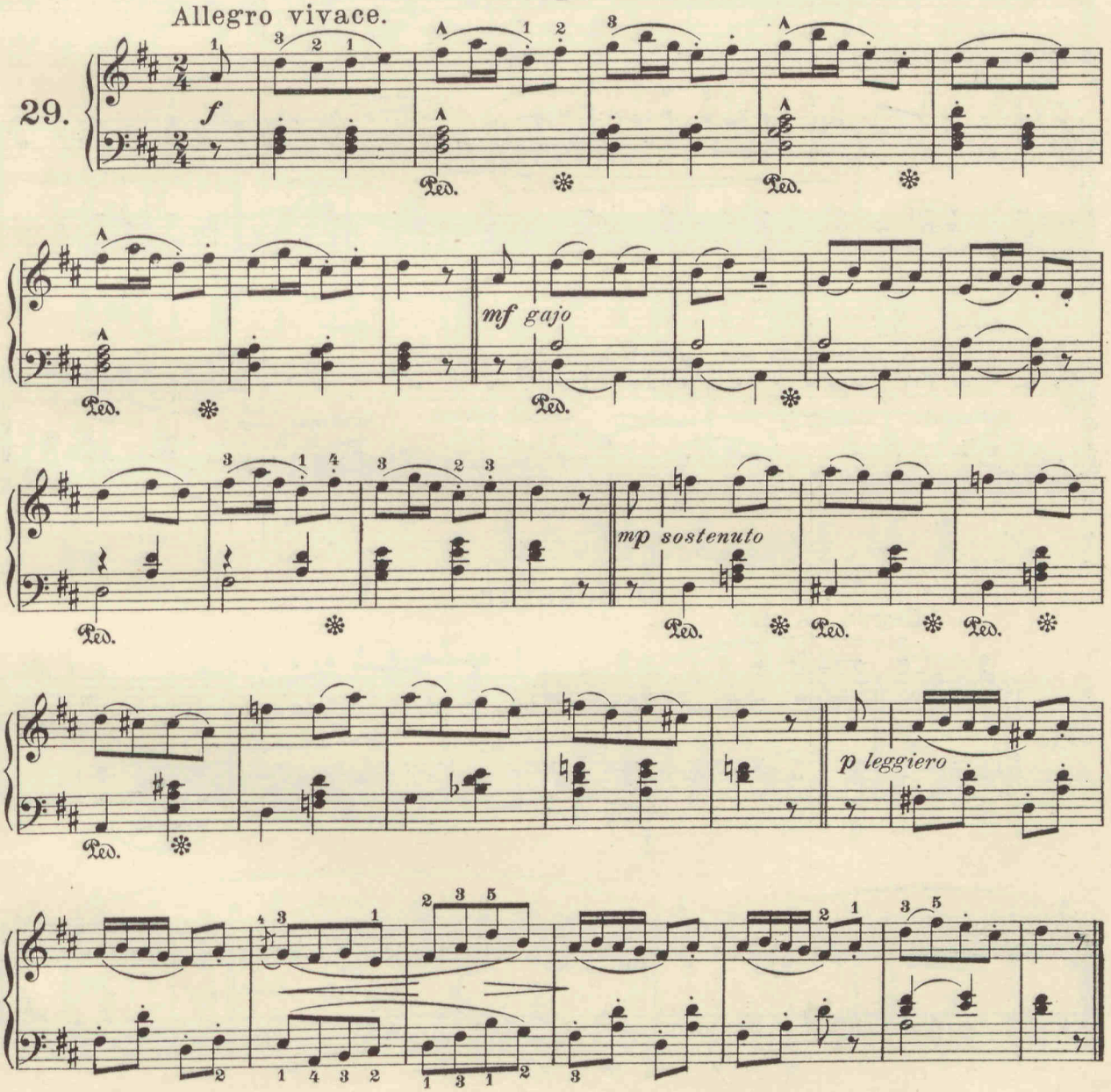

Holmstrup Firetur.

Allegro vivace.

29.

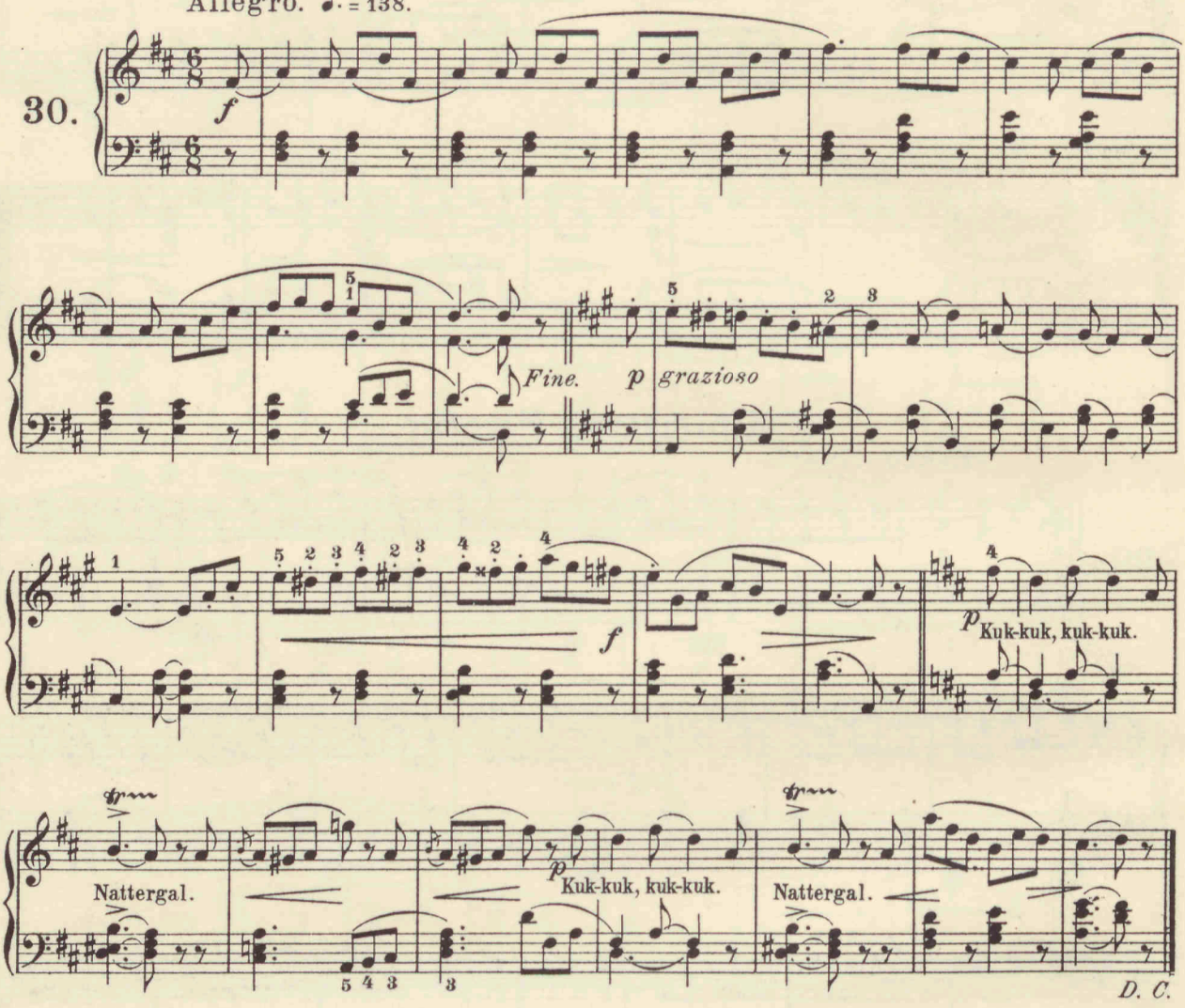

Sekstur.

N. Albrechtsen.

Allegro. ♩. = 138.
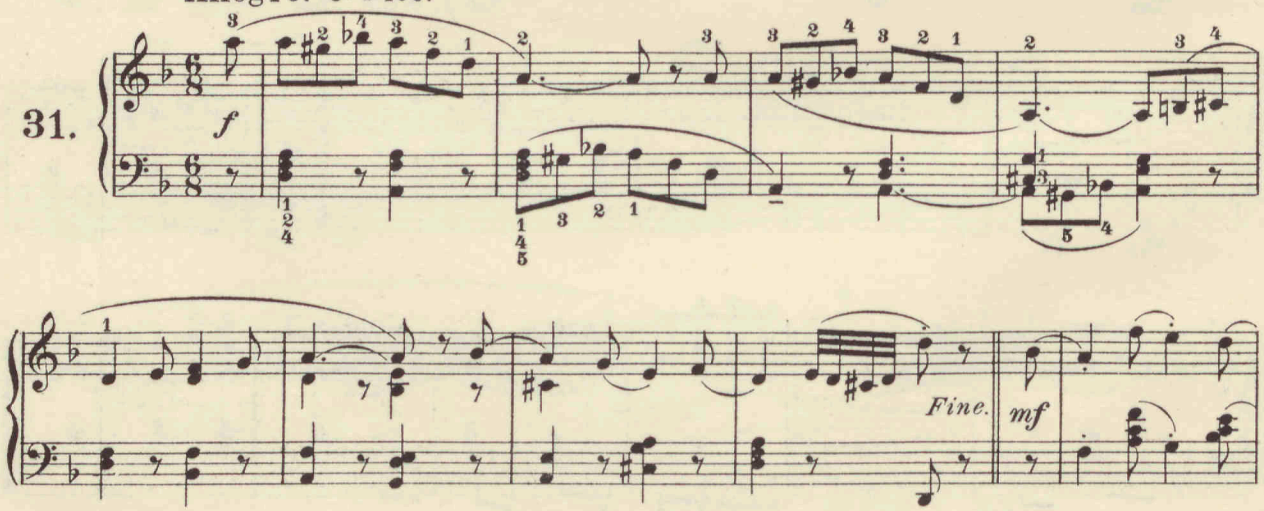
30.
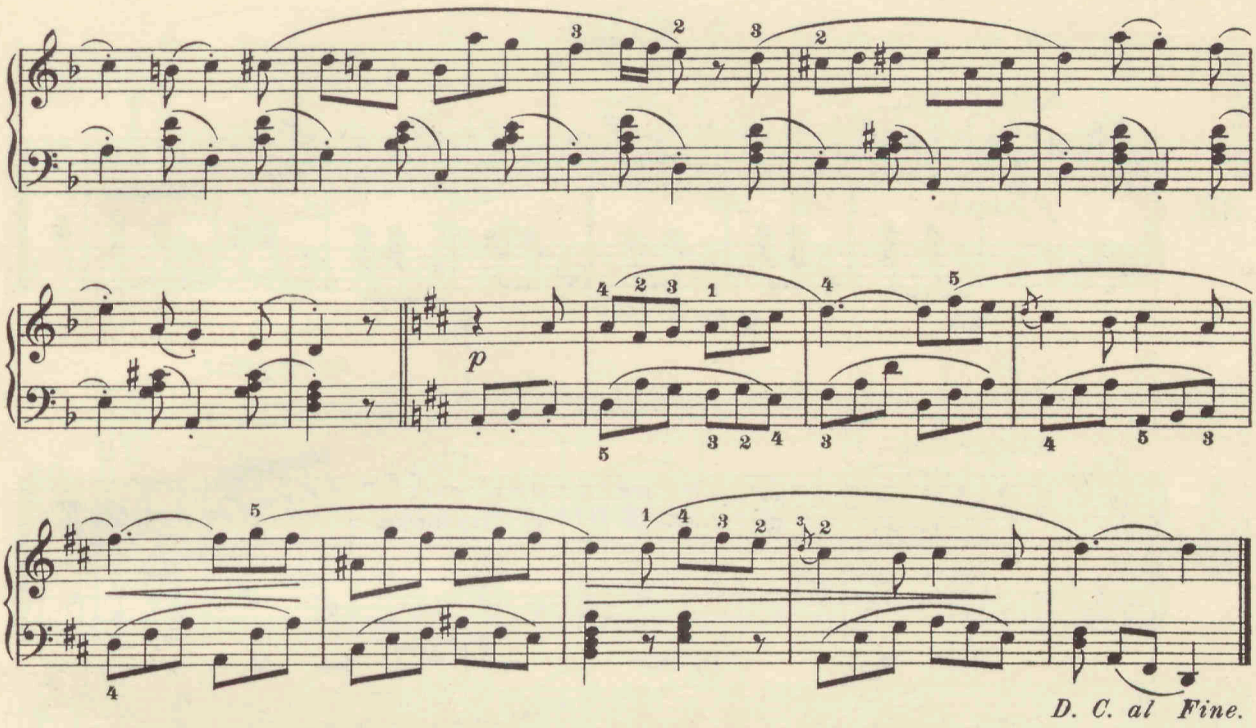

Sekstur.

Allegro. ♩. = 100.

31.
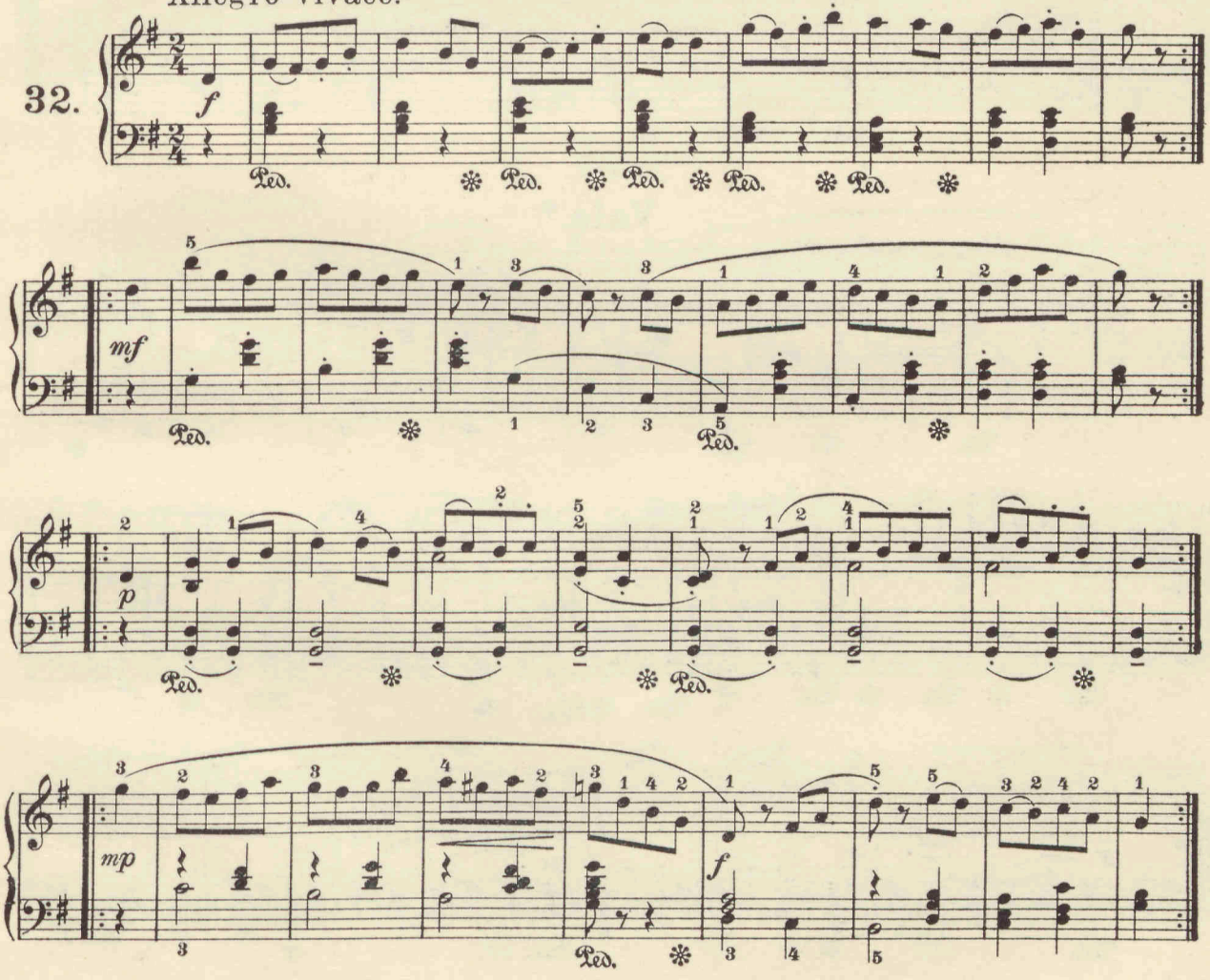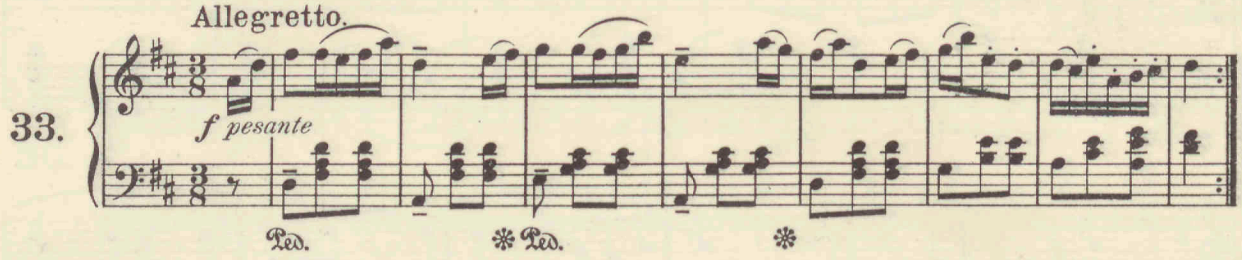

Contrasejre.

Allegro vivace.
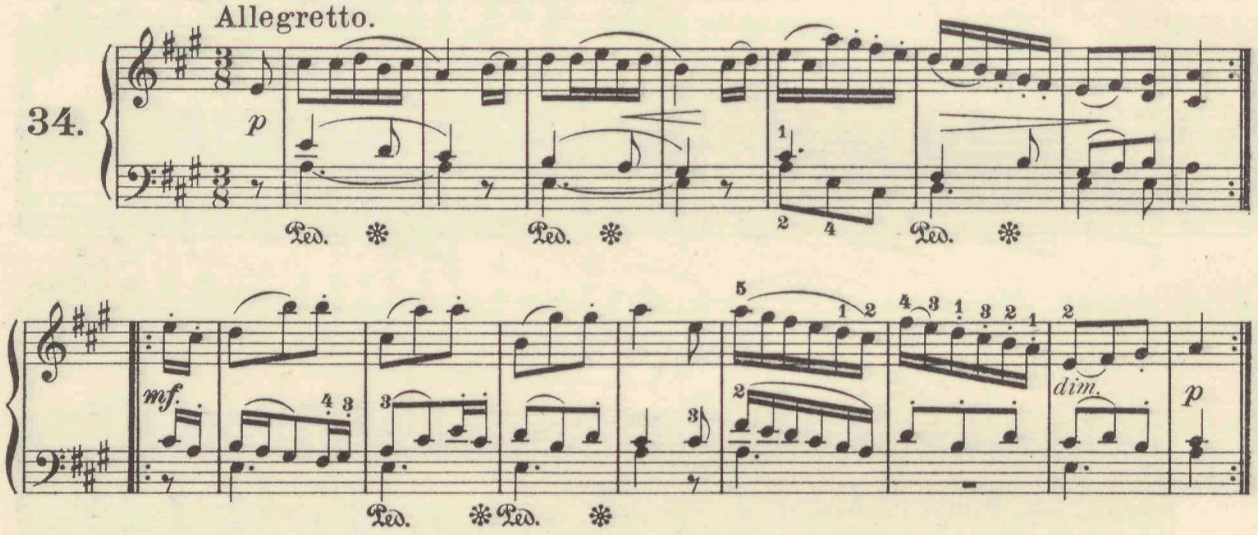
32.
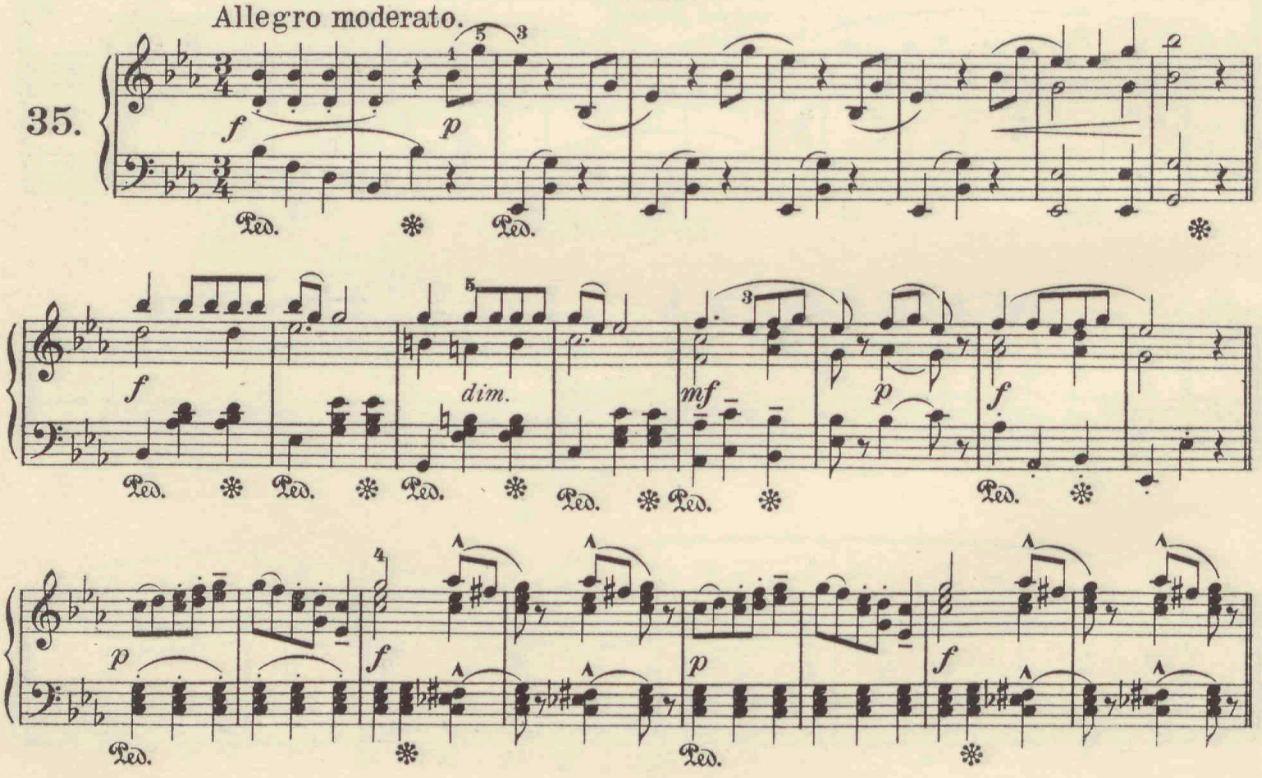

Vals.
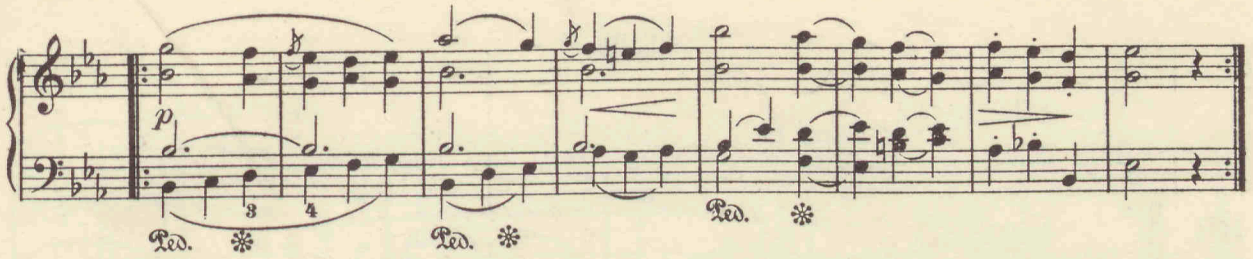

Vals.*

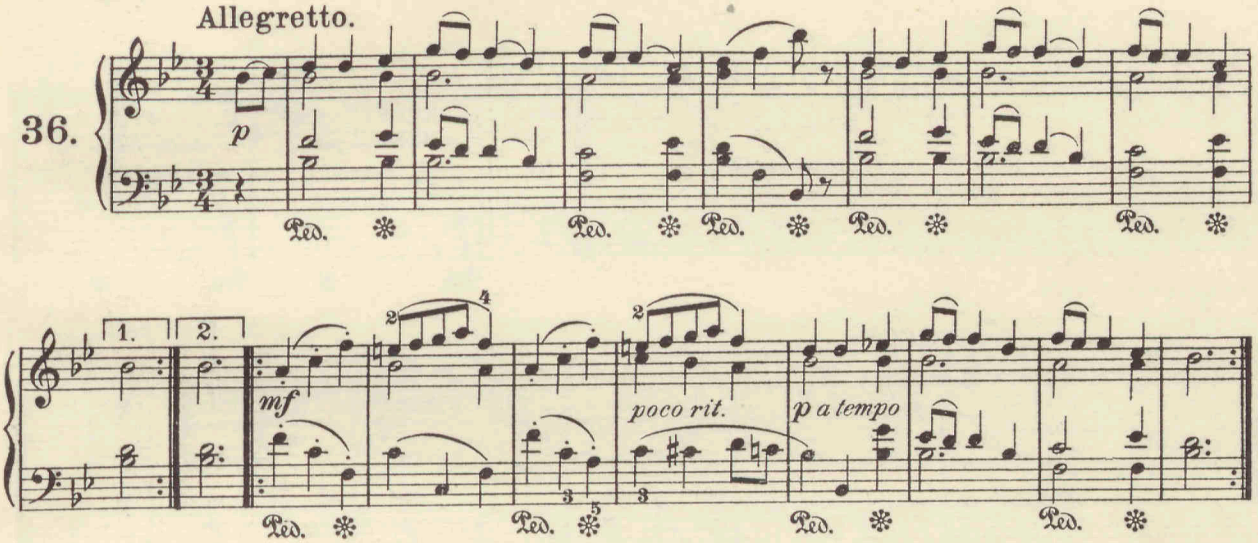
Vals.*
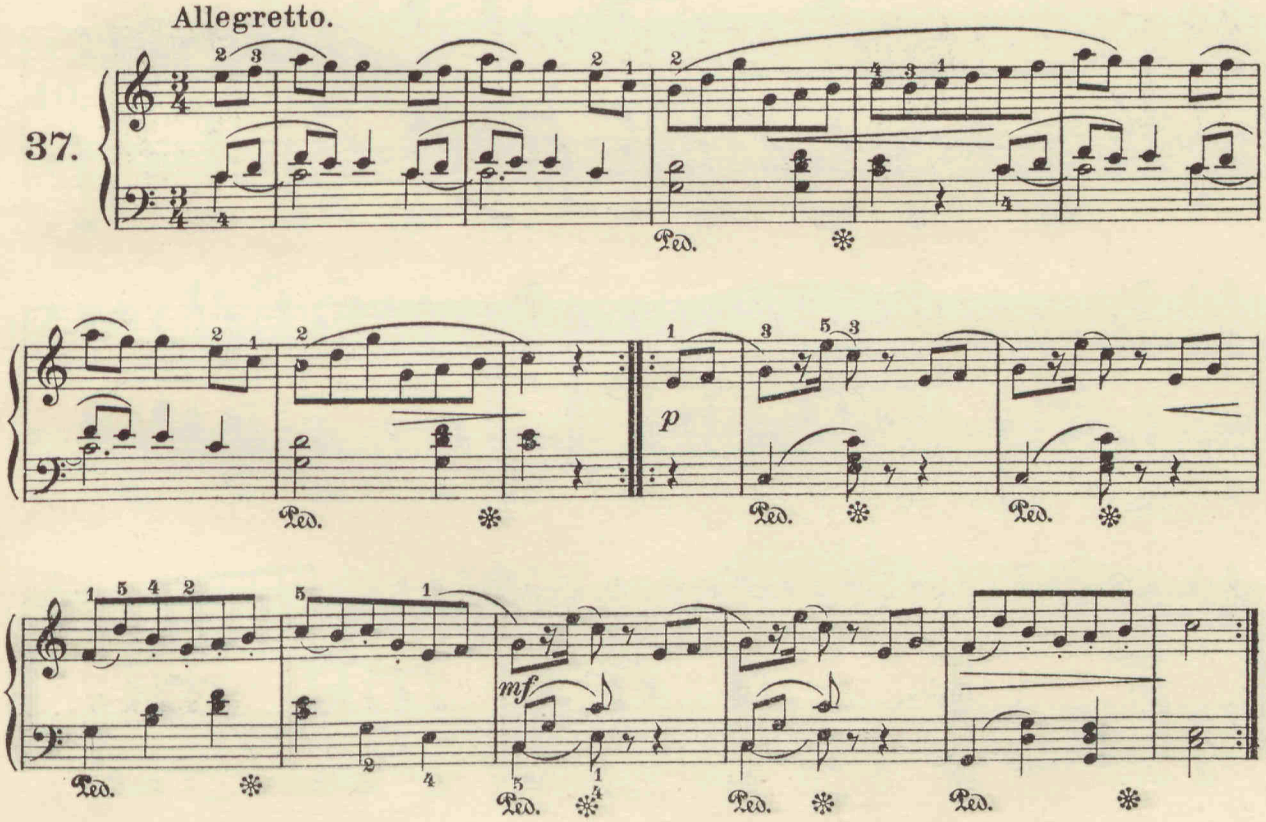

Vals.

36. Allegretto.

Vals.*

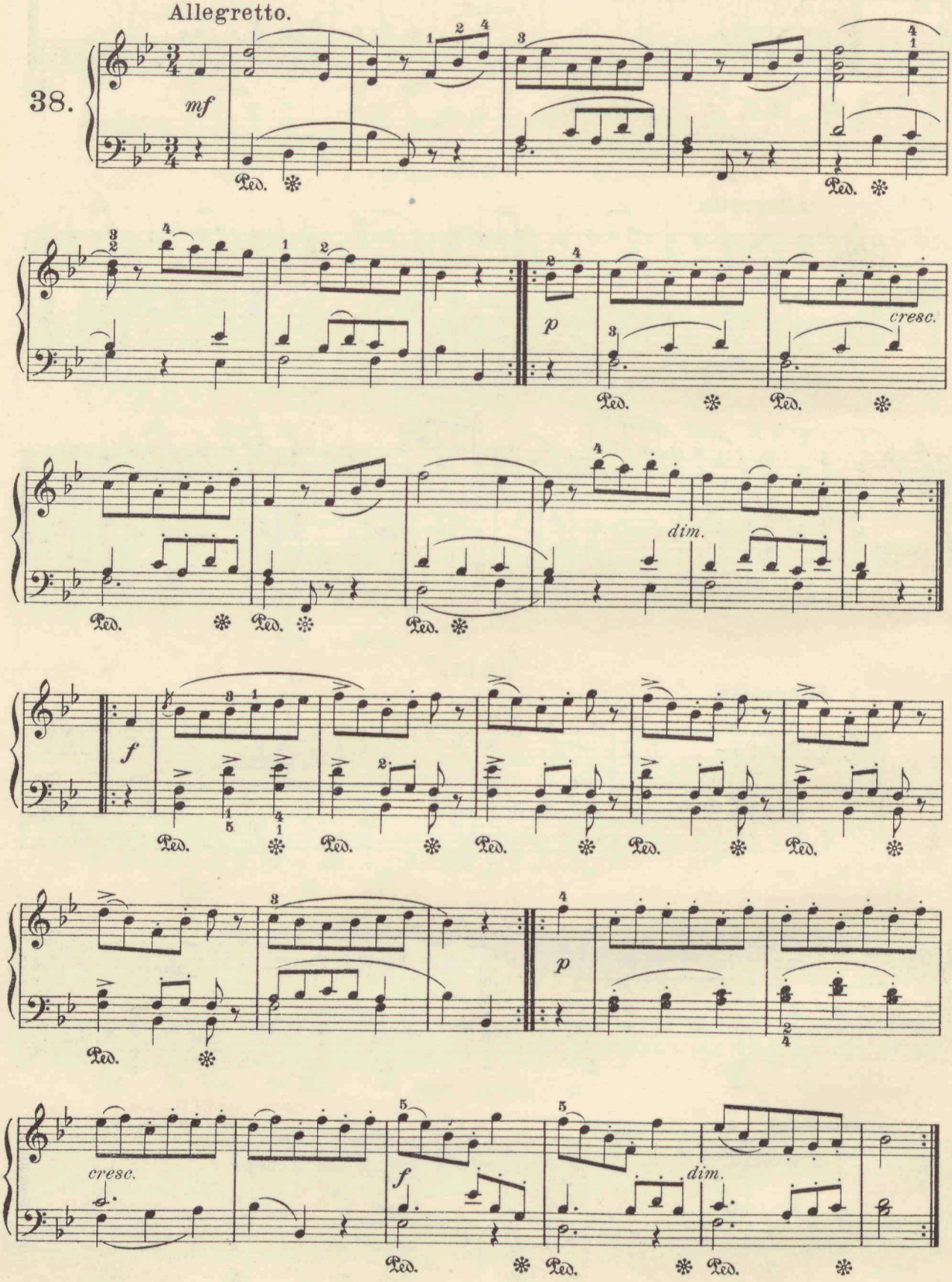
37. Allegretto.
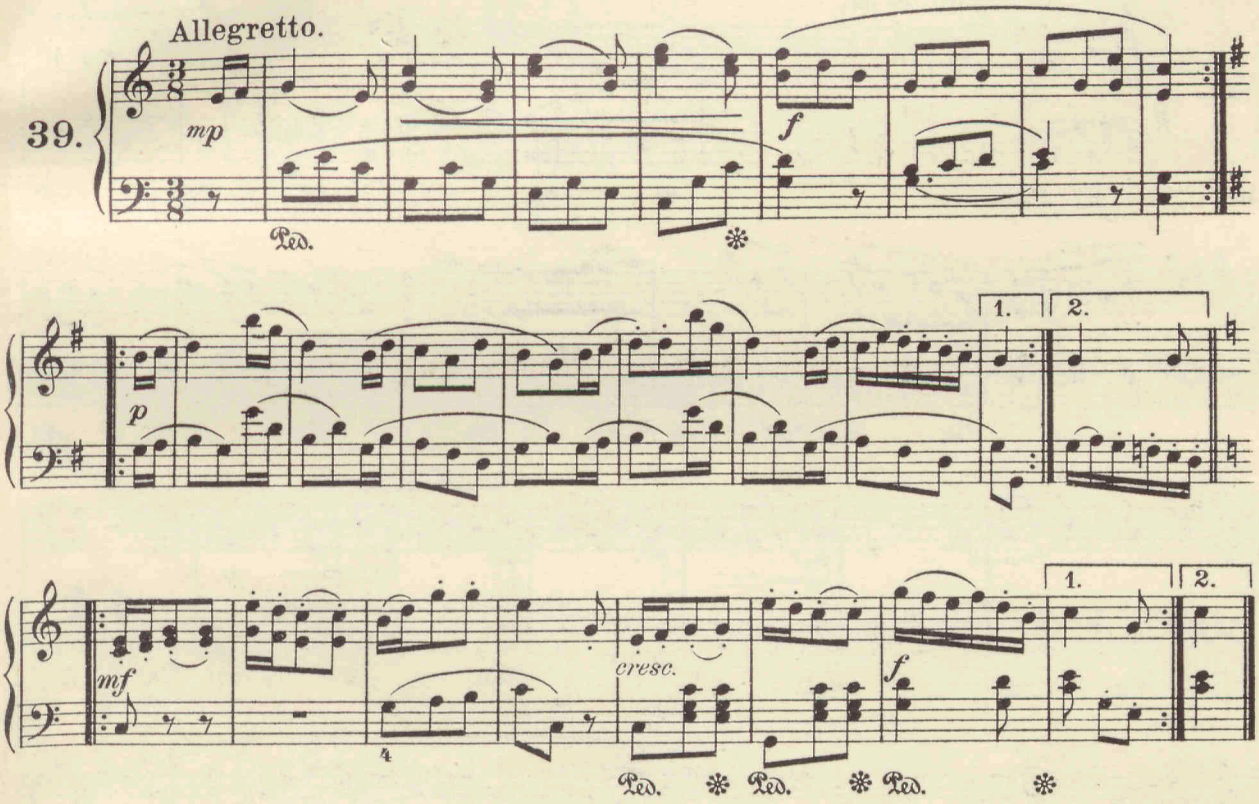

Vals.*

Allegretto.
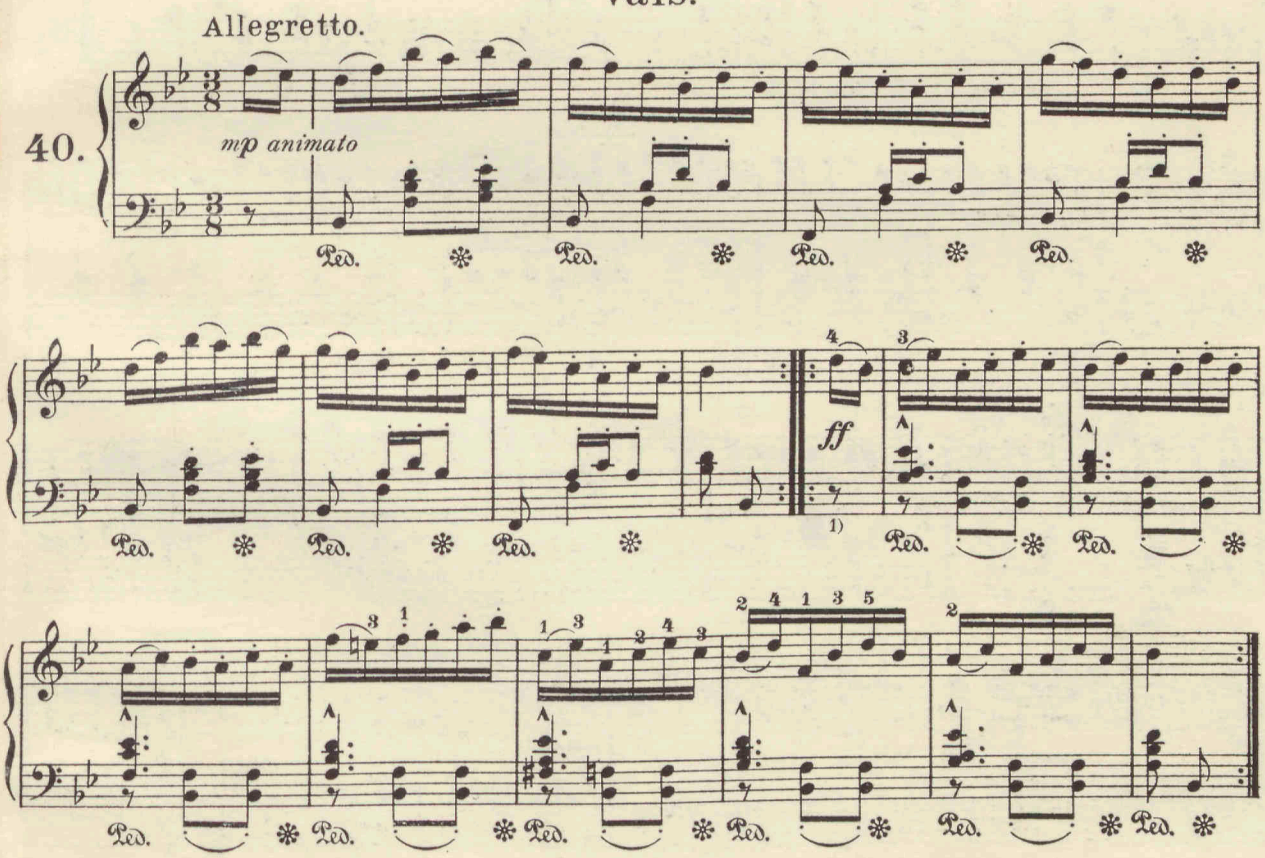
38.

Vals.*

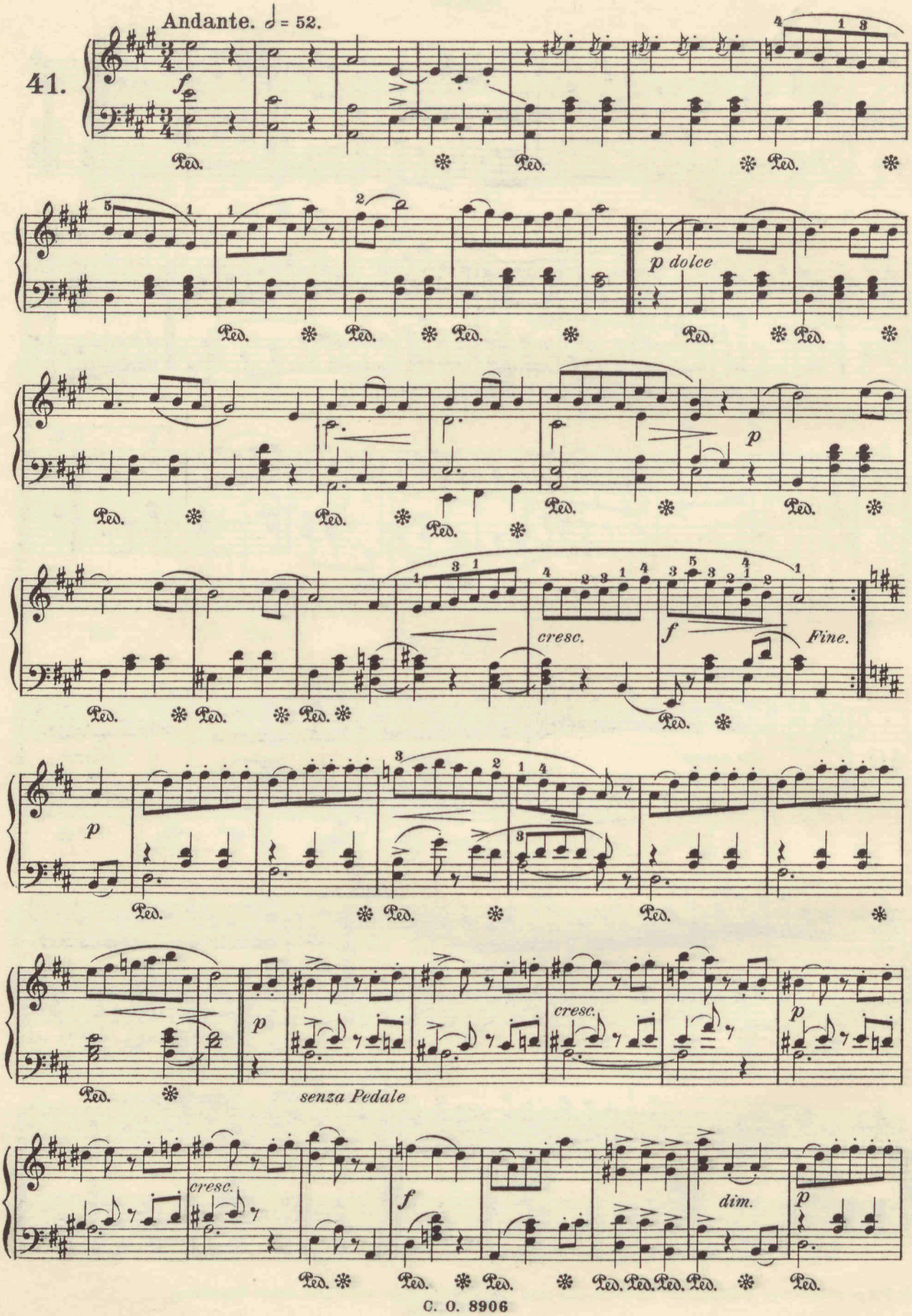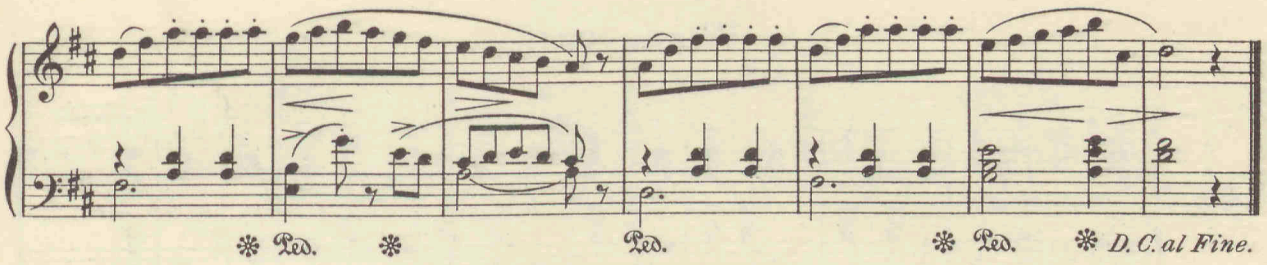

Vals.*
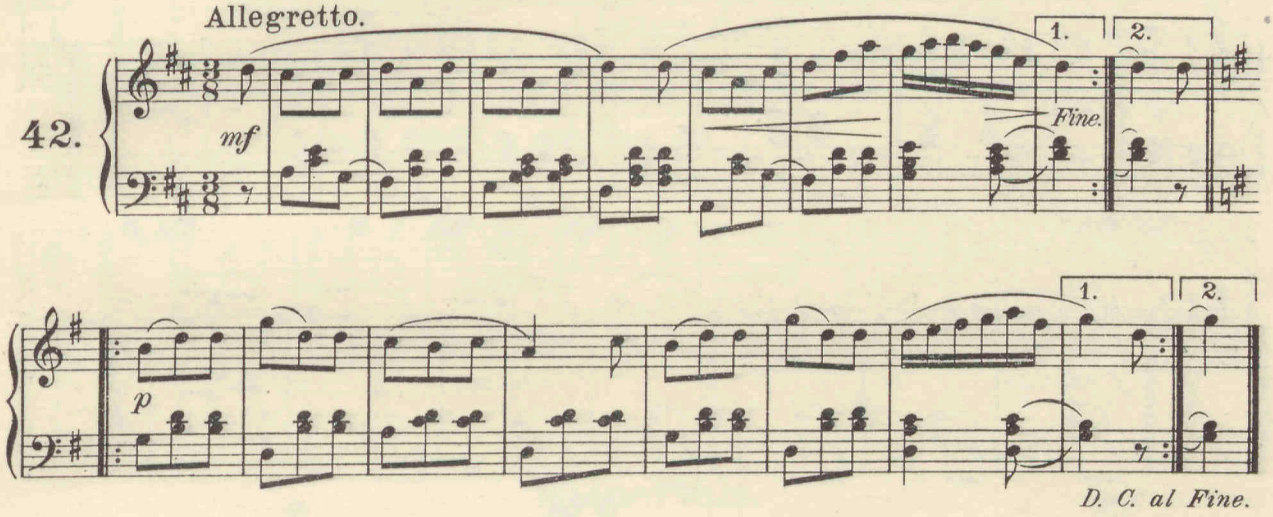

1) For at understrege Sækkepibens Karakter, kan man lade Pedalen ligge under hele sidste Repetition.

Vals.*
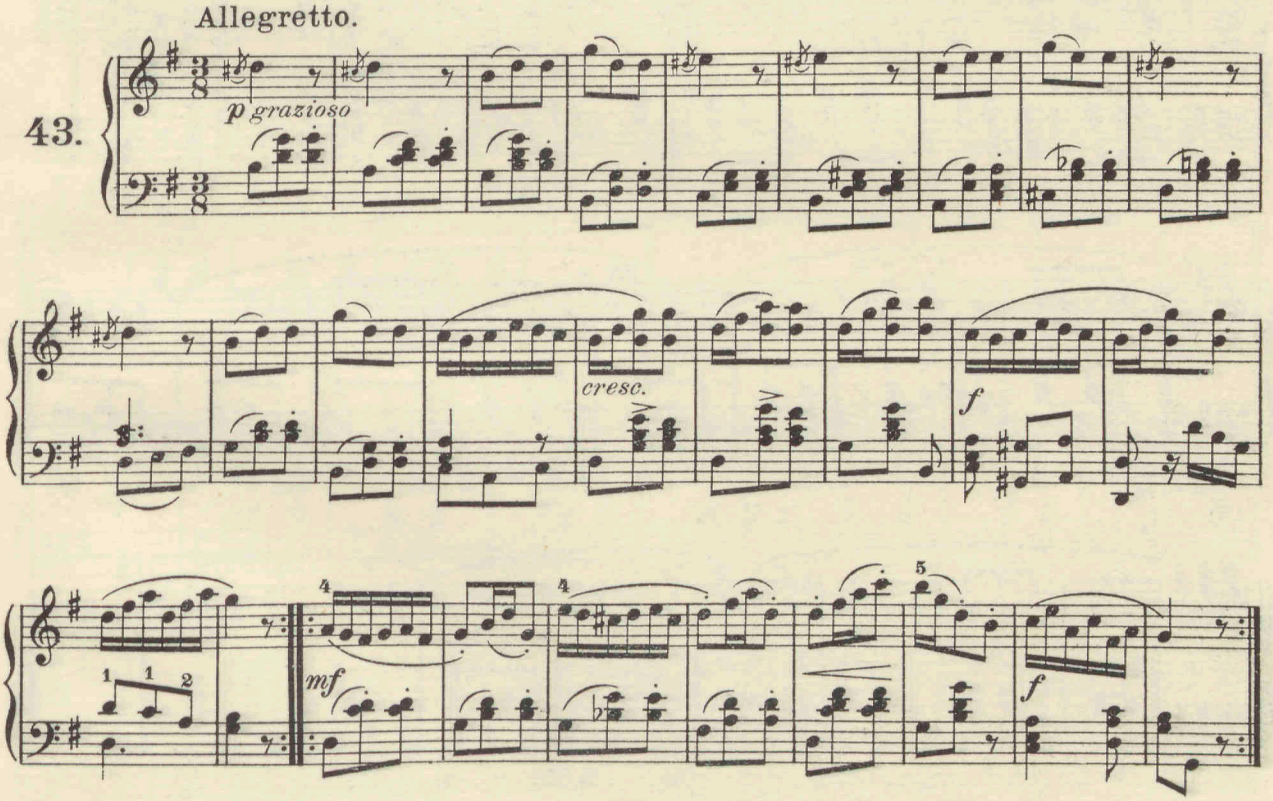

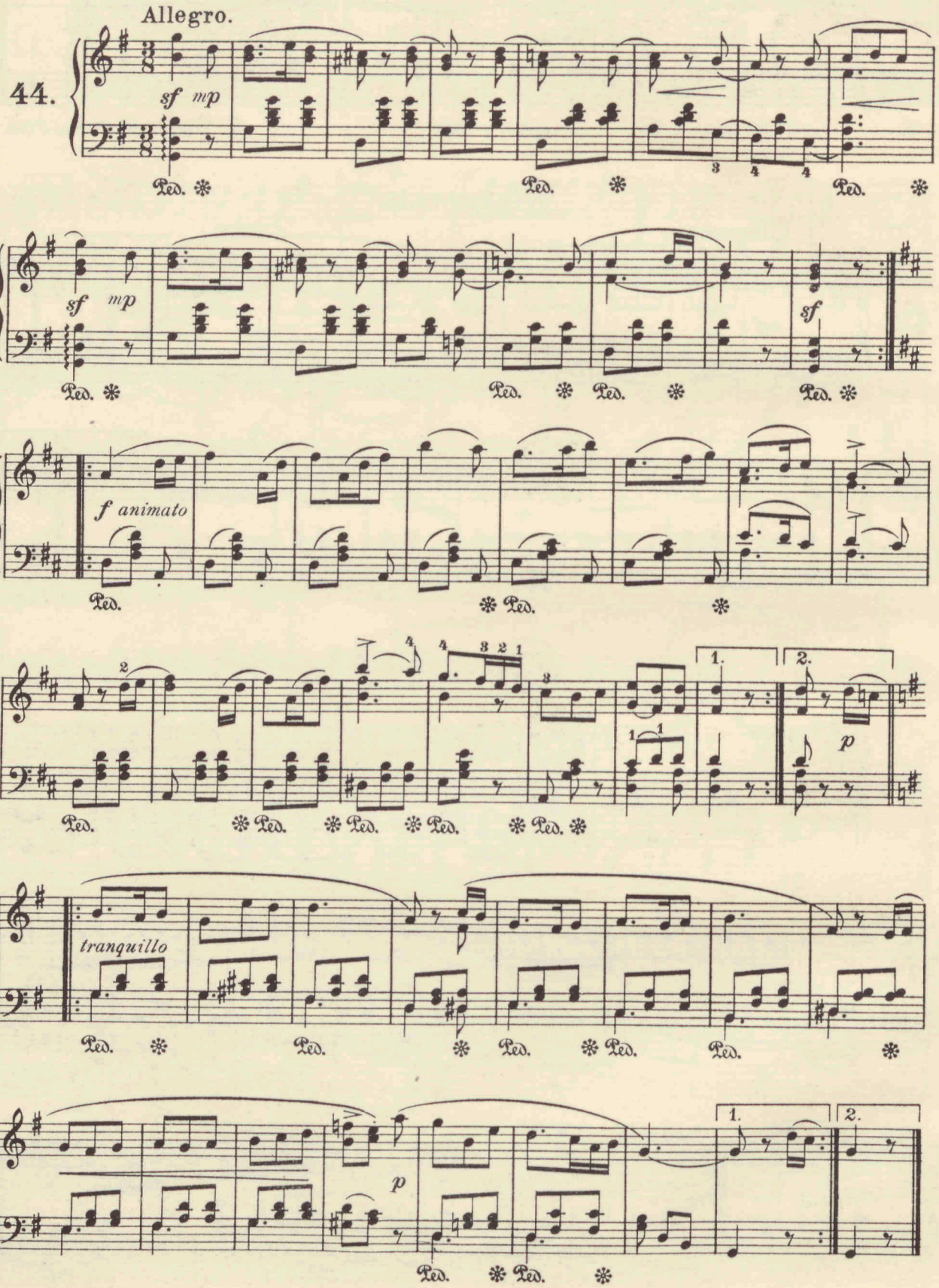
Wienervals.*

Wienervals.*
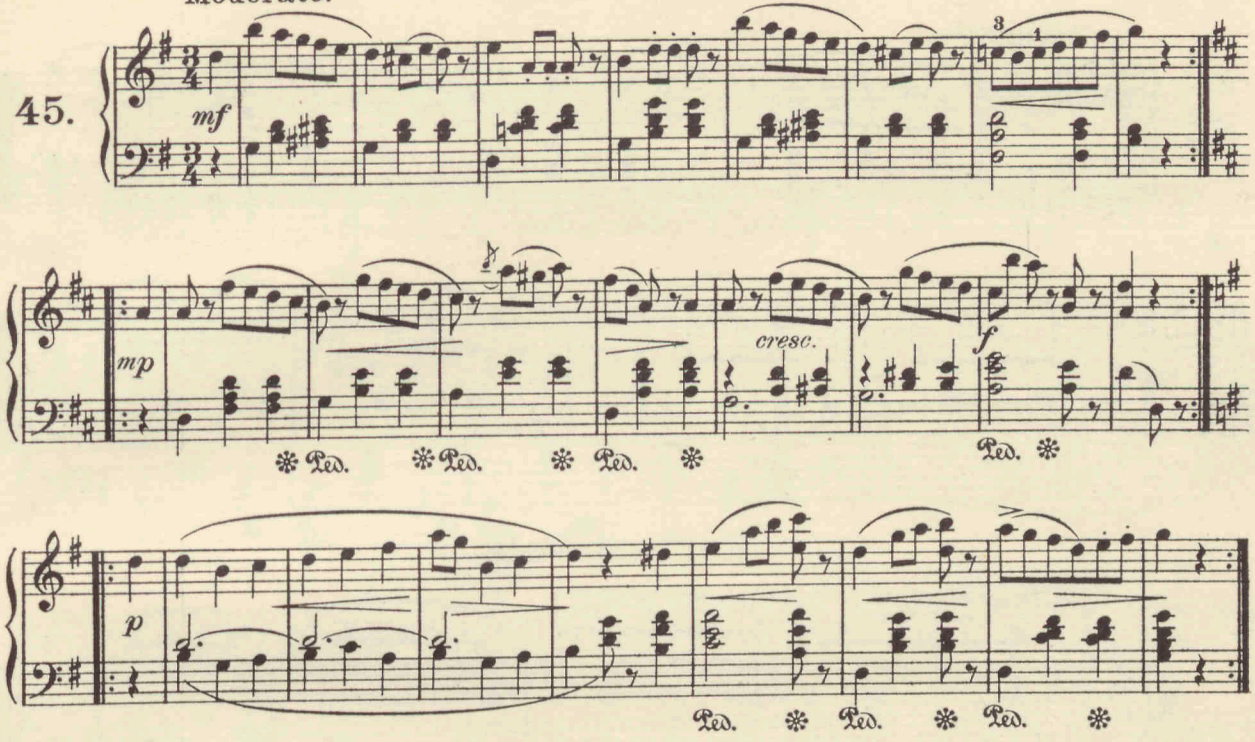

Wienervals.

Wienervals.

Moderato.

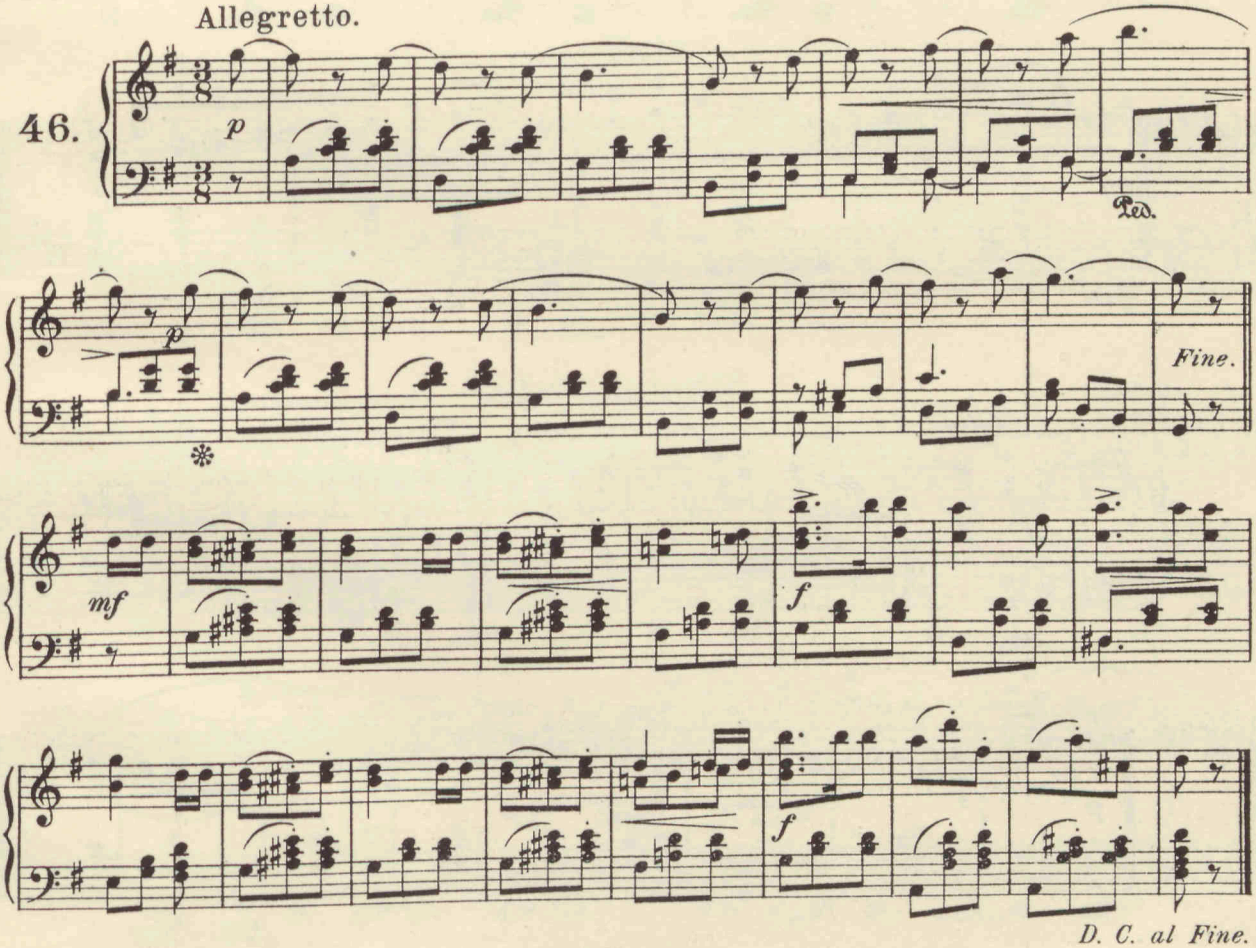
45.
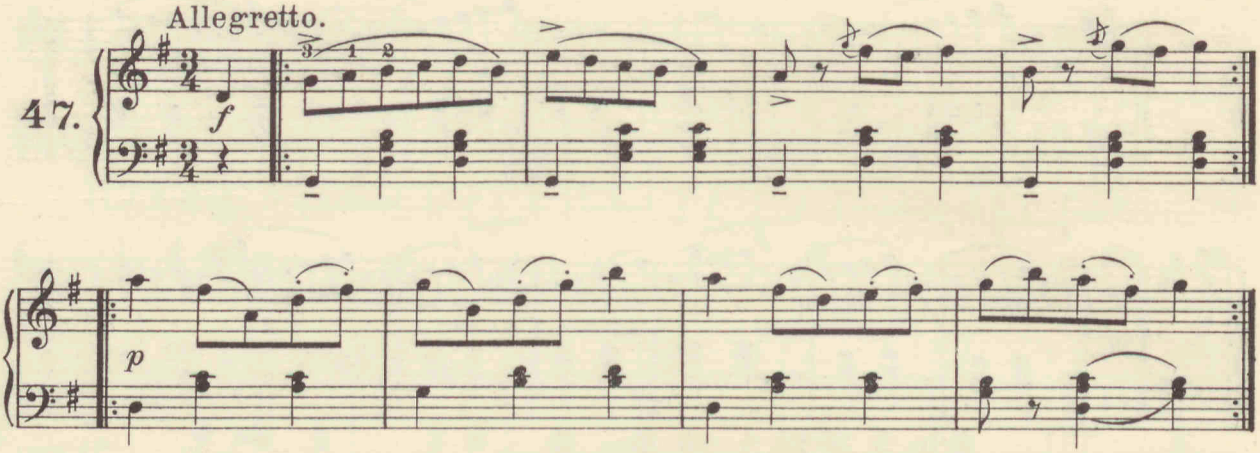

Wienervals.

Allegretto.
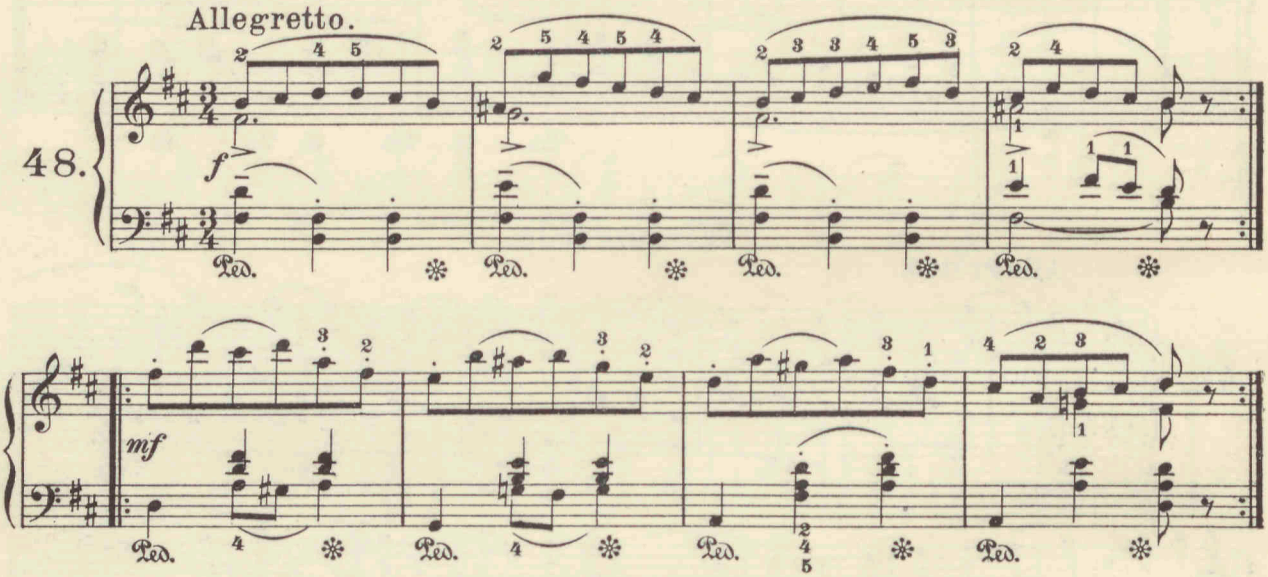
46.
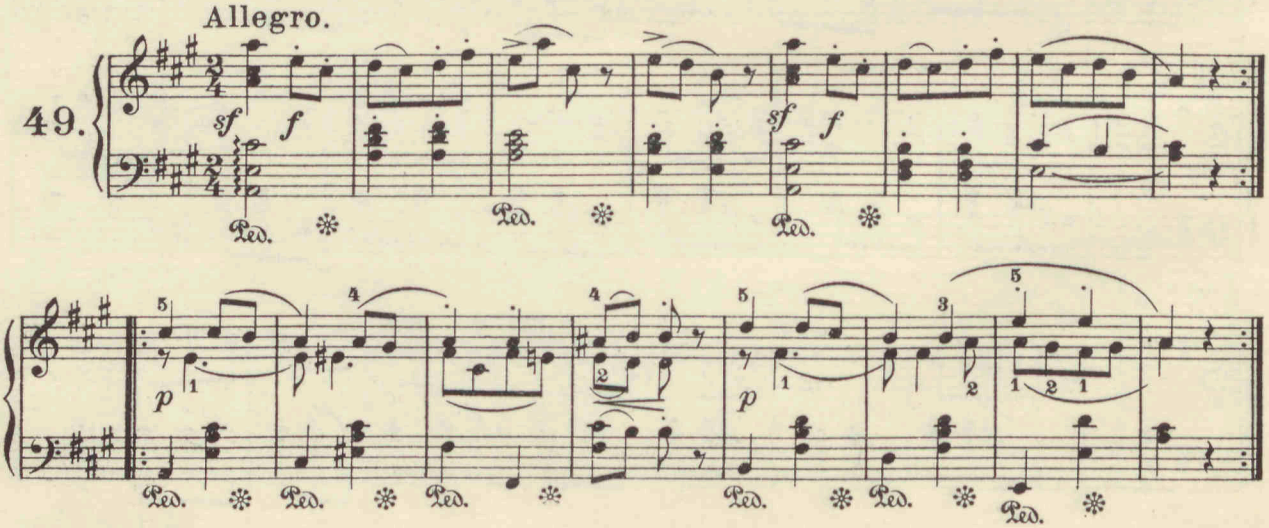

Forkert Vals.
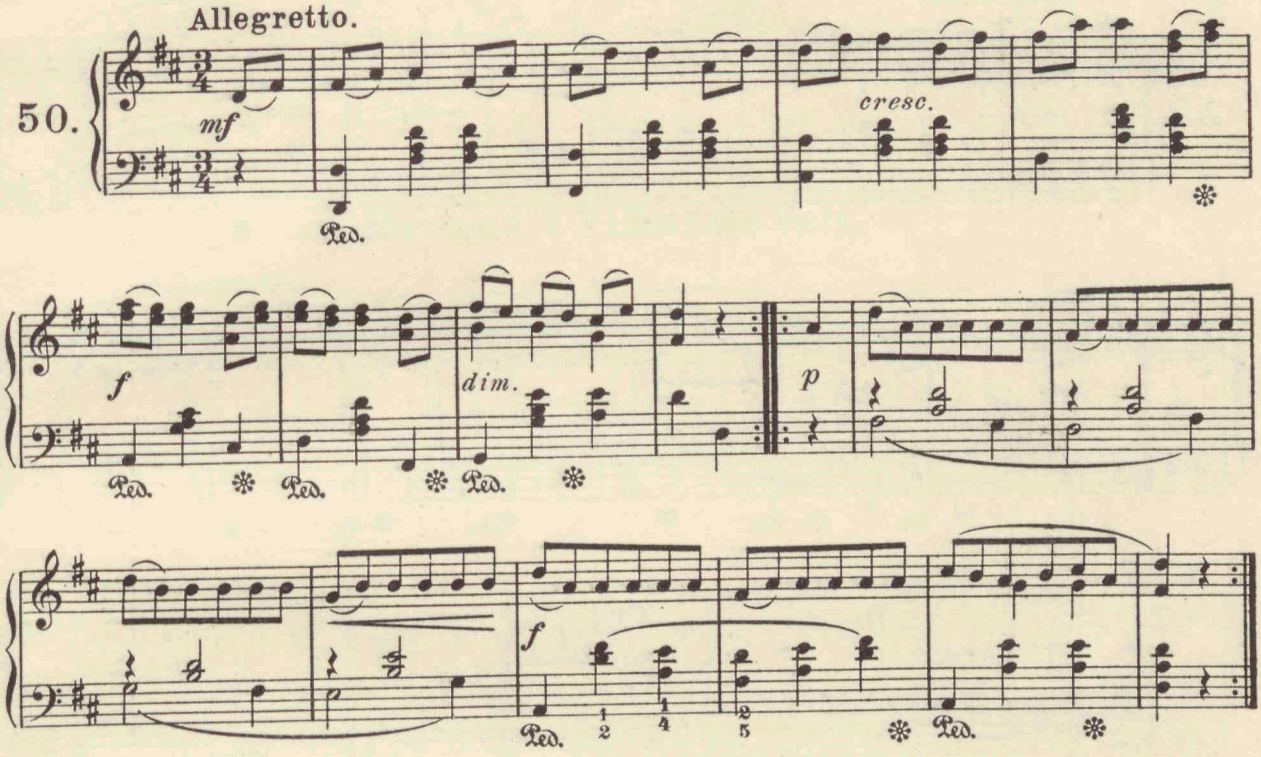

Forkert Vals.
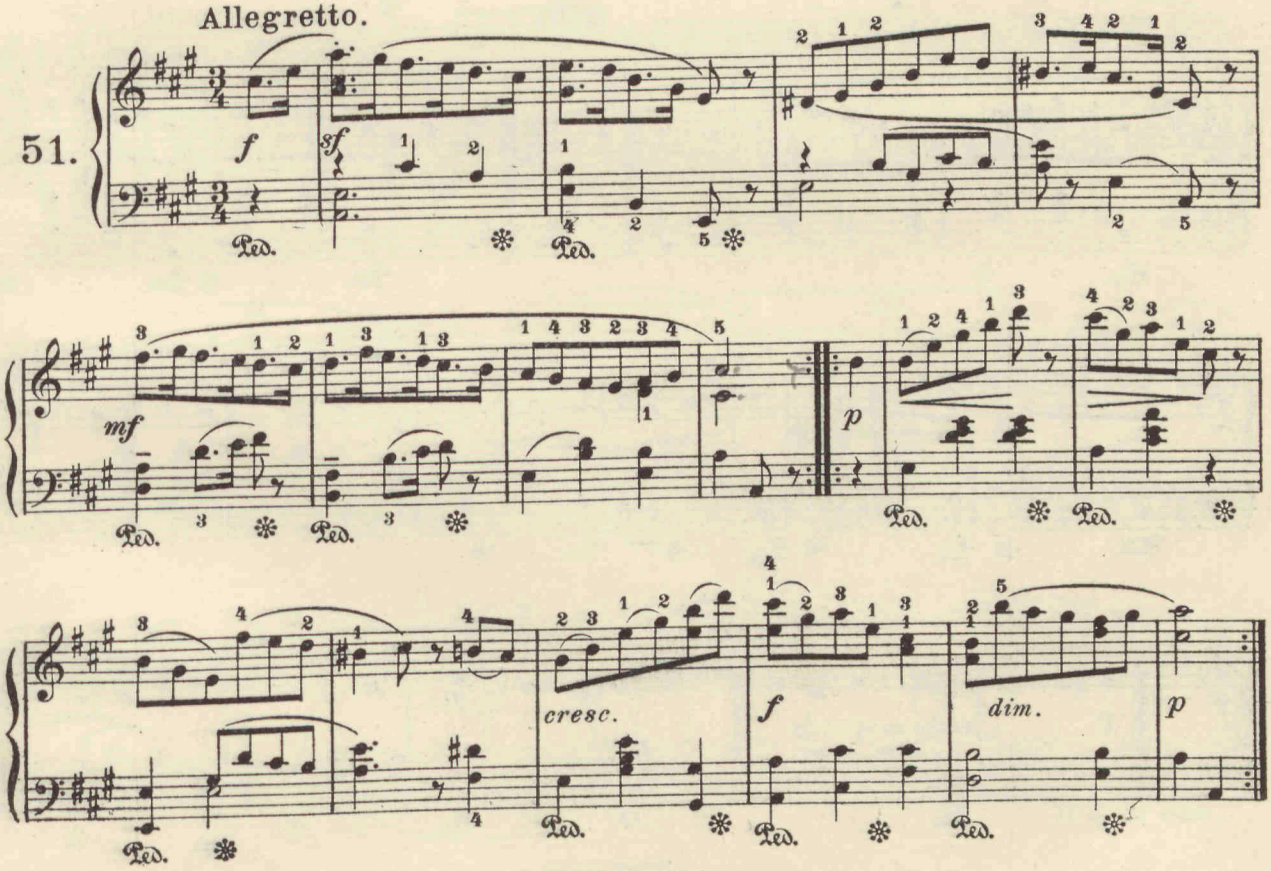

Skotsk Vals.*
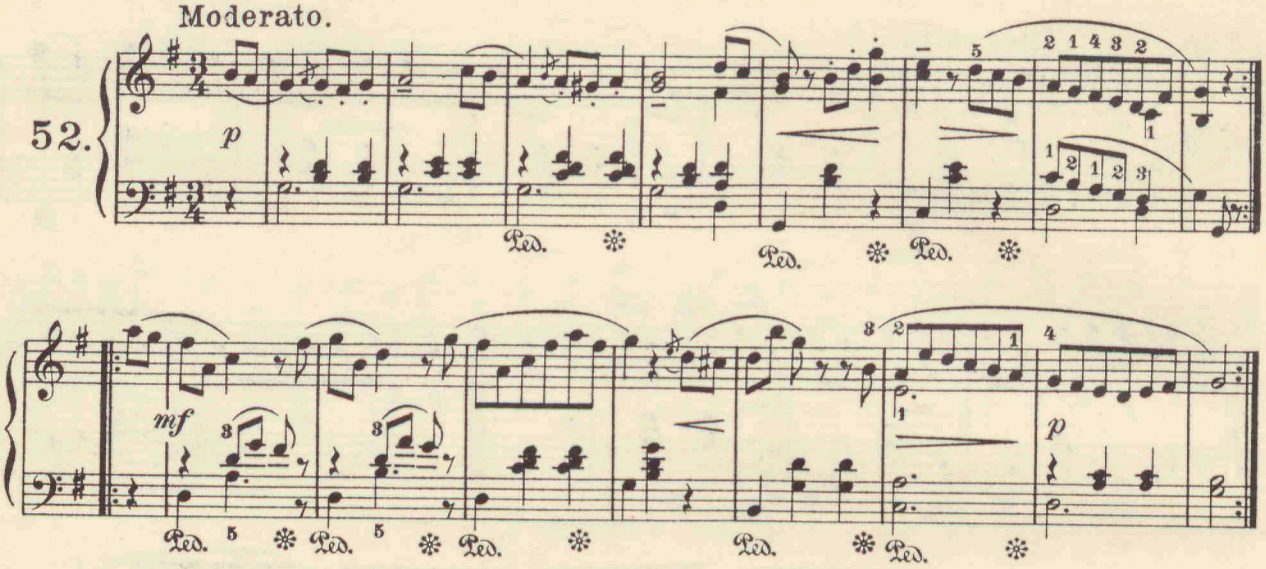

Ravne Peers Vals.
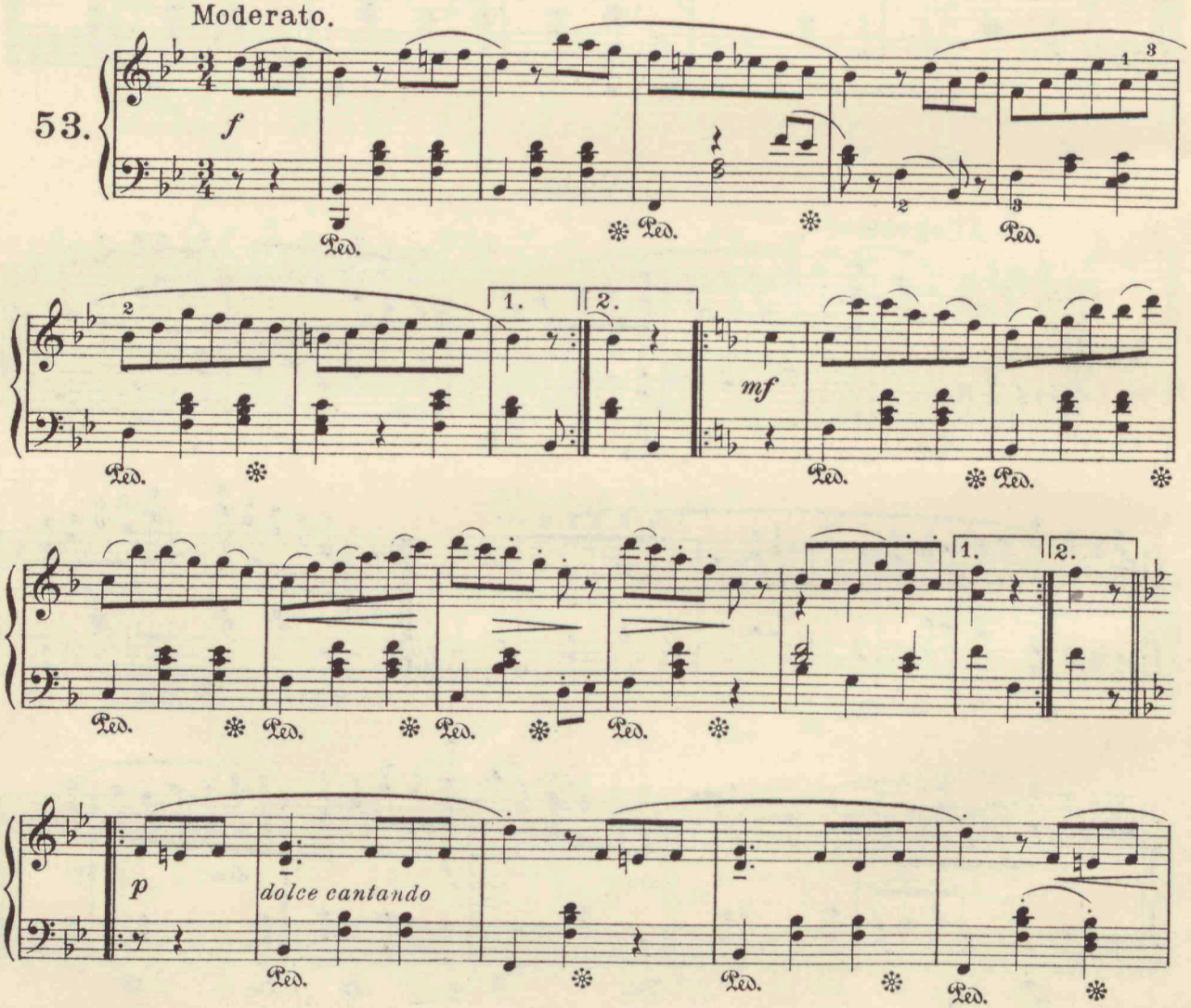

Vals.
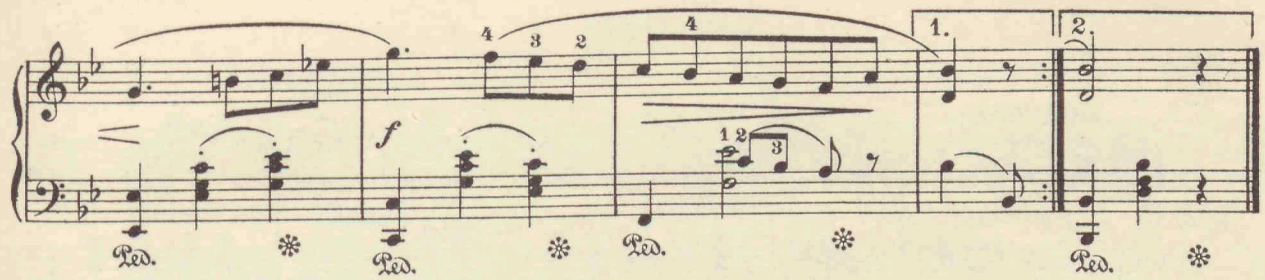

Vals.

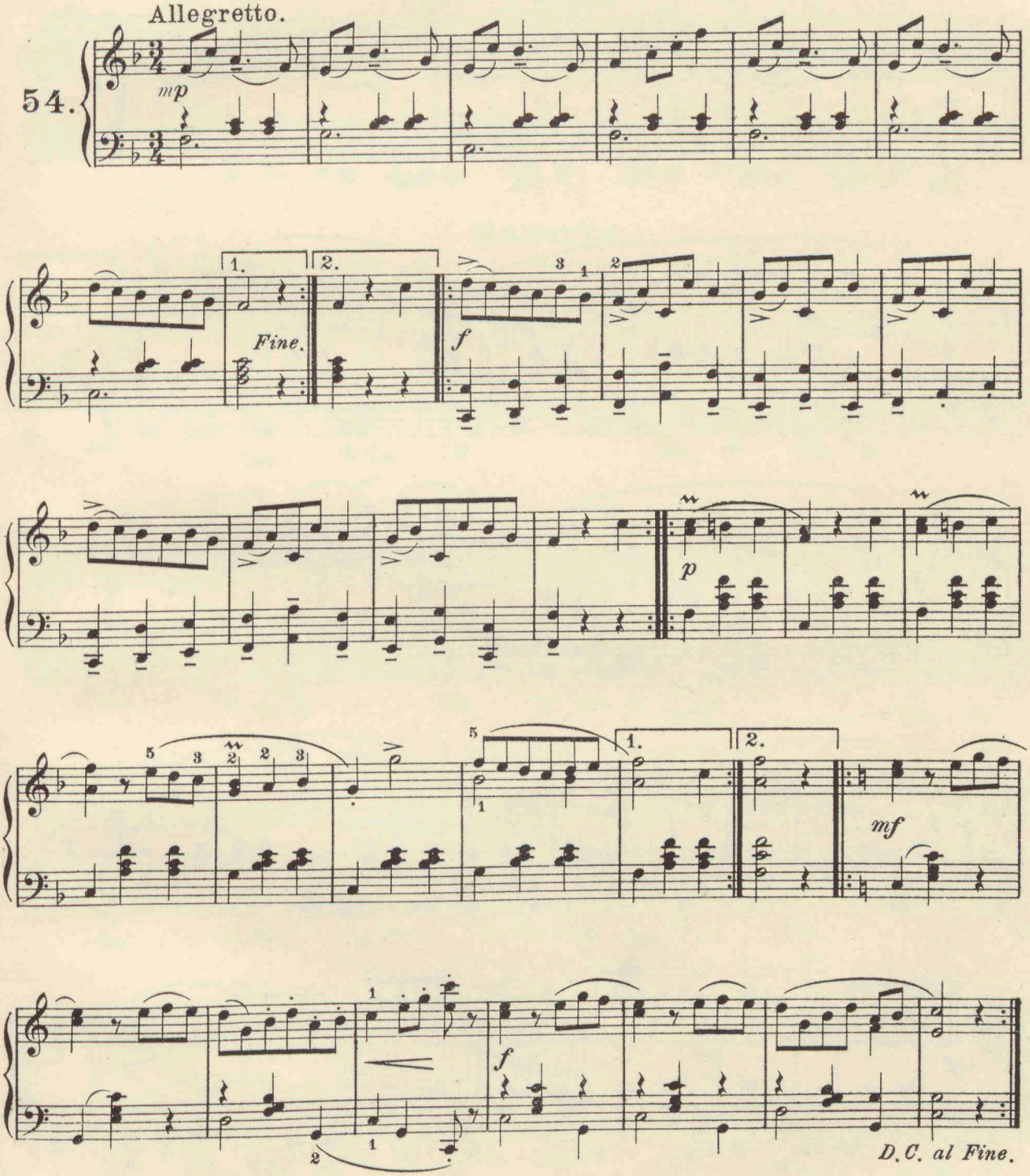

Vals.
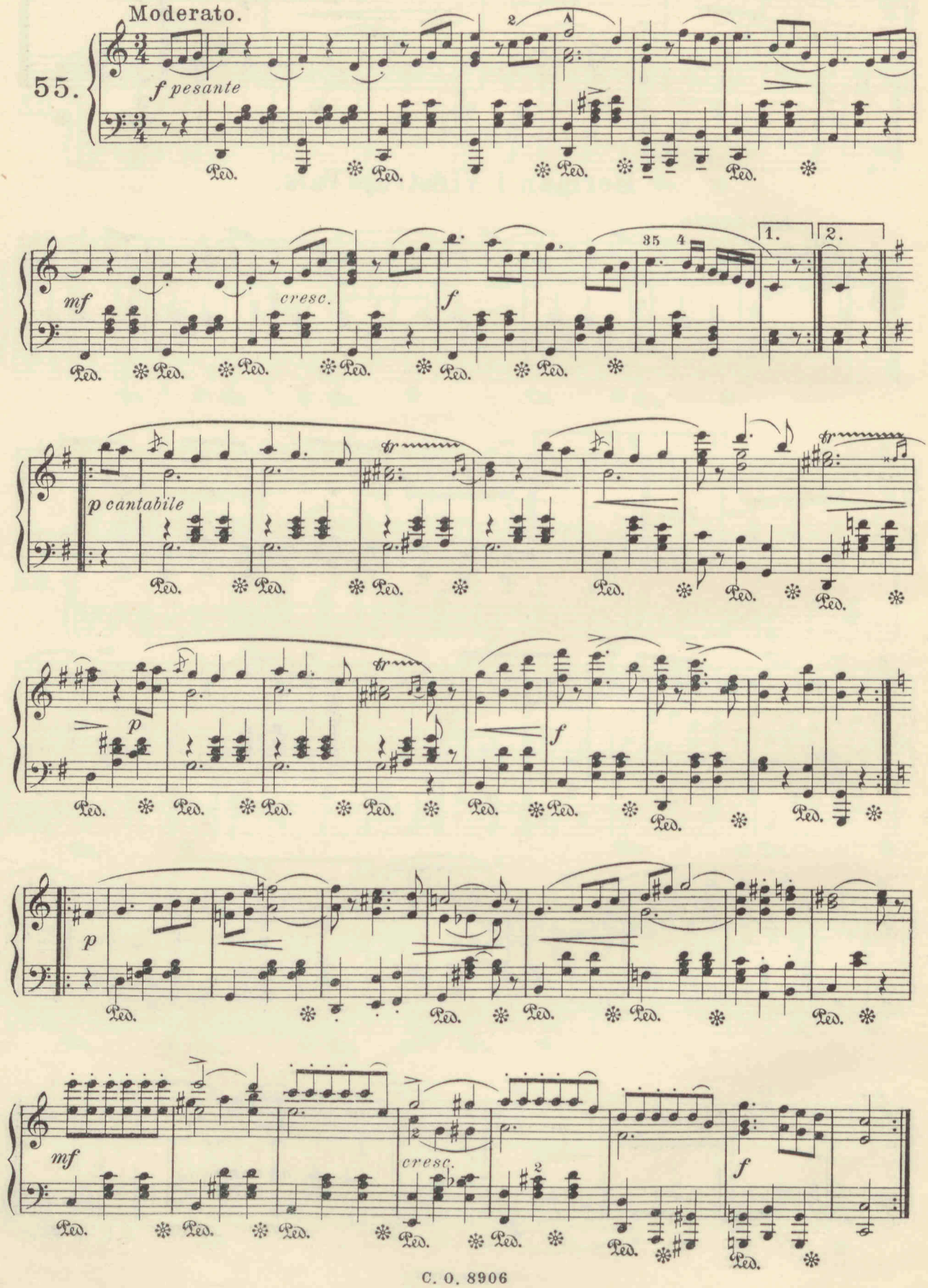

Herman i Vinstrups Vals.
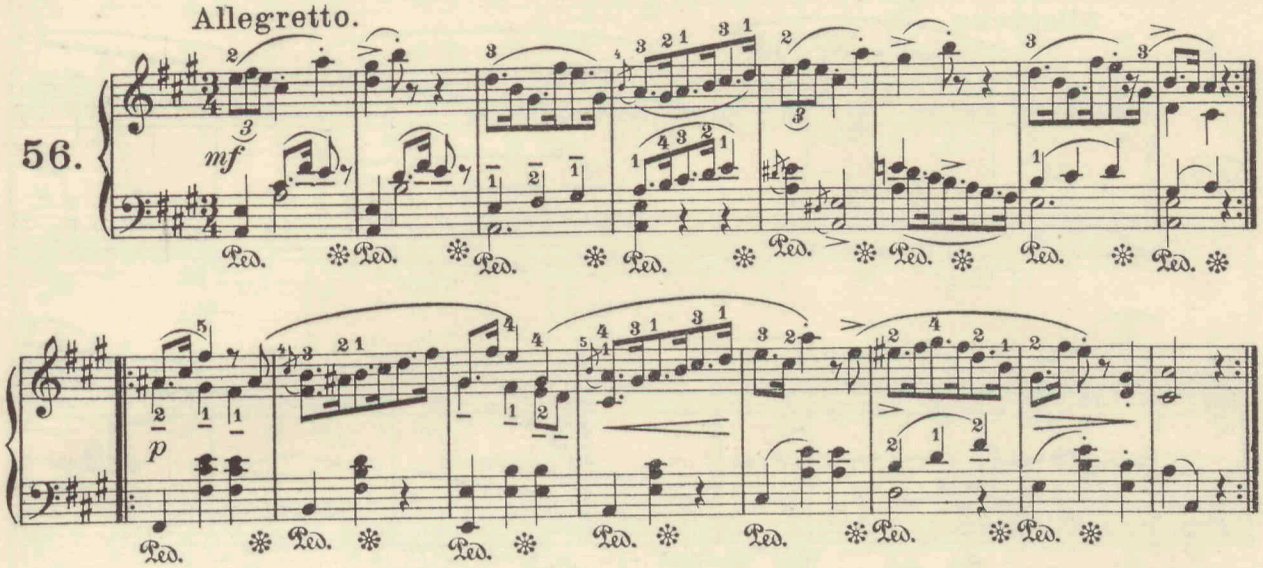

Vals.

Moderato.
55.
f pesante
mf
cresc.
f
1.
2.
p cantabile
p
f
p
mf
cresc.
f
Ped.

Mazurka.

Allegretto.
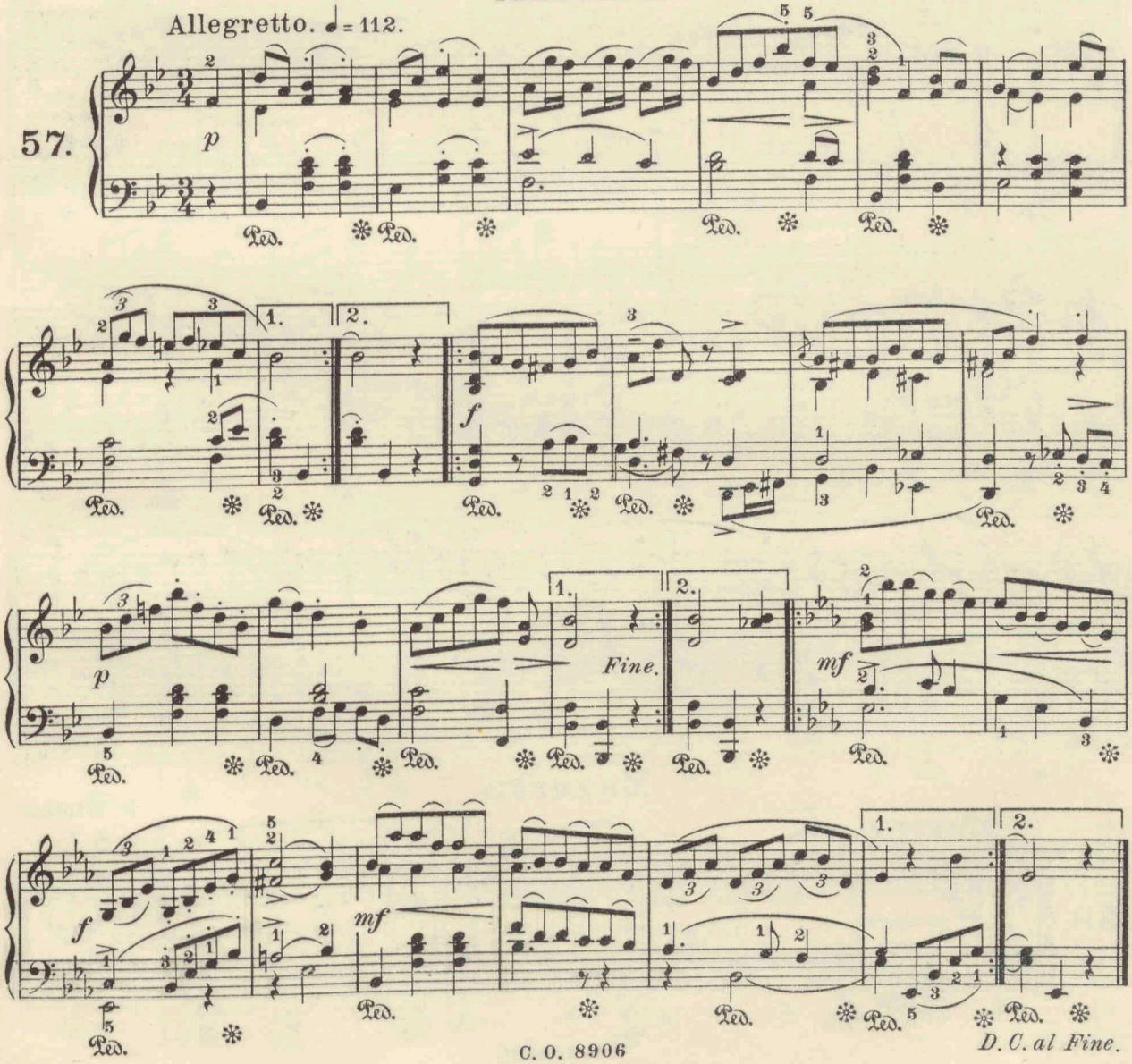
56.

Mazurka.
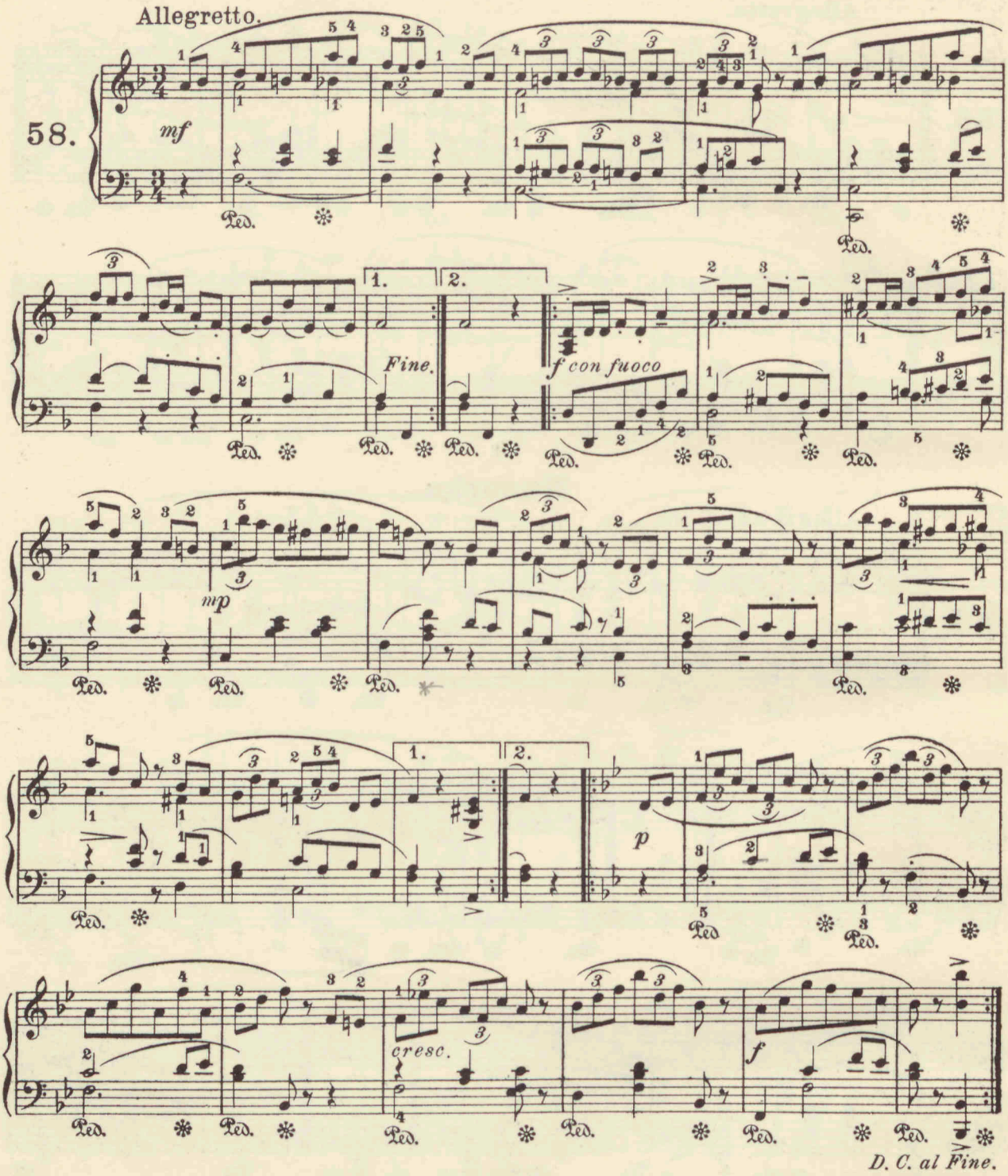
Allegretto. ♩ = 112.

57.
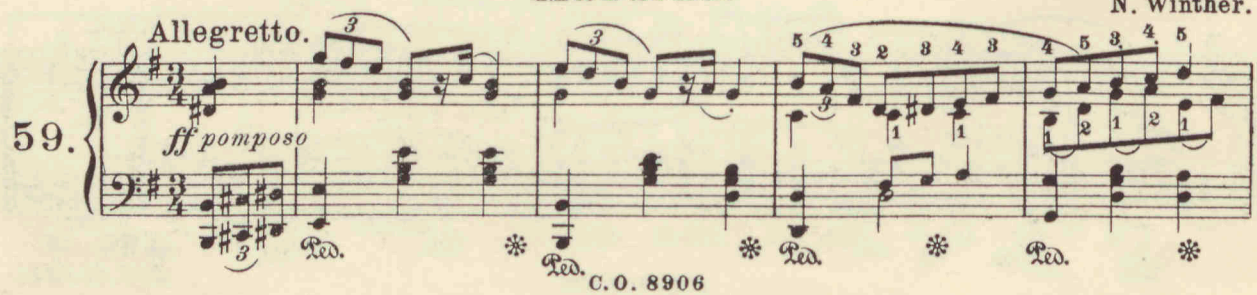

D. C. al Fine.
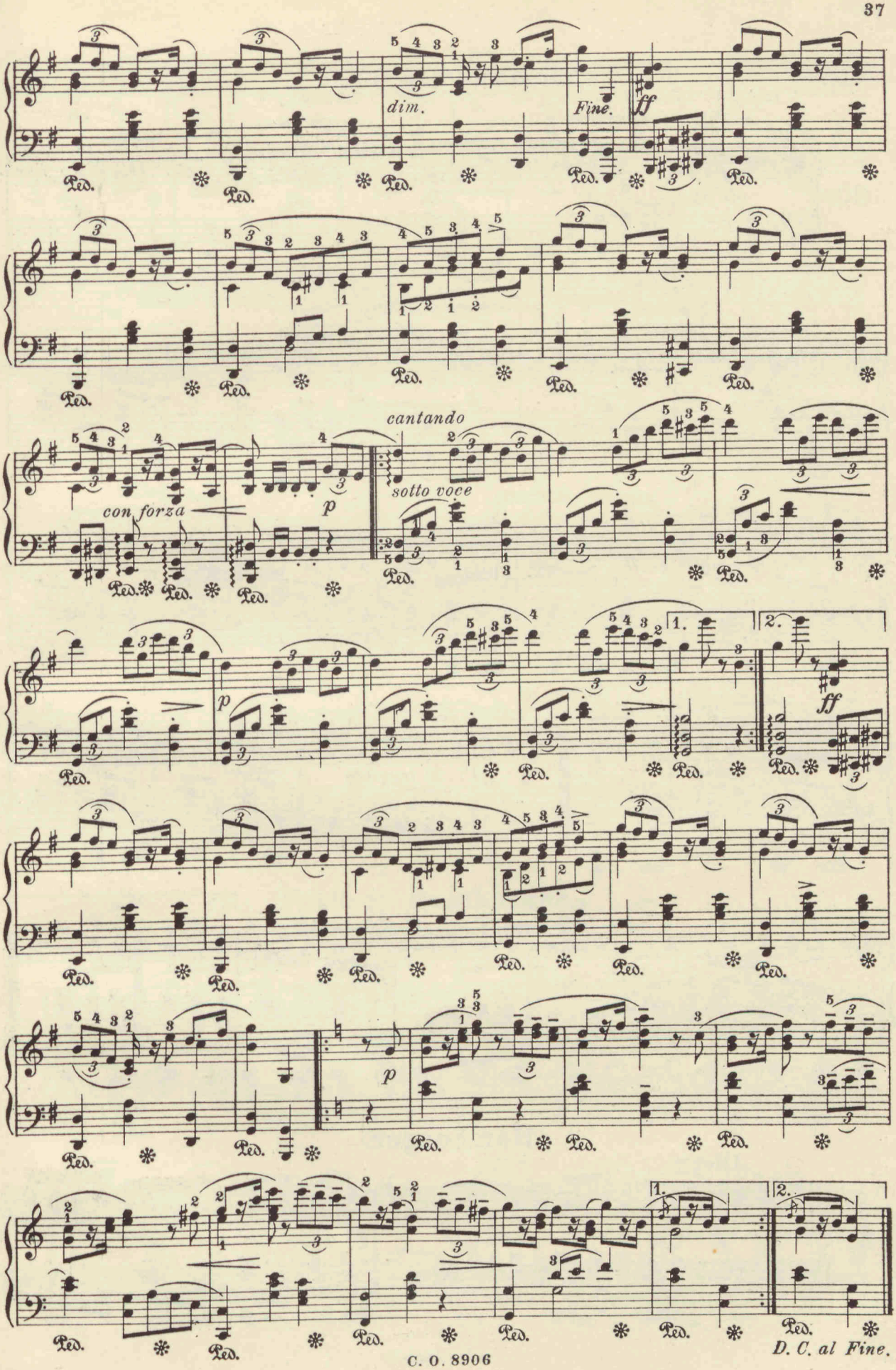
Mazurka.

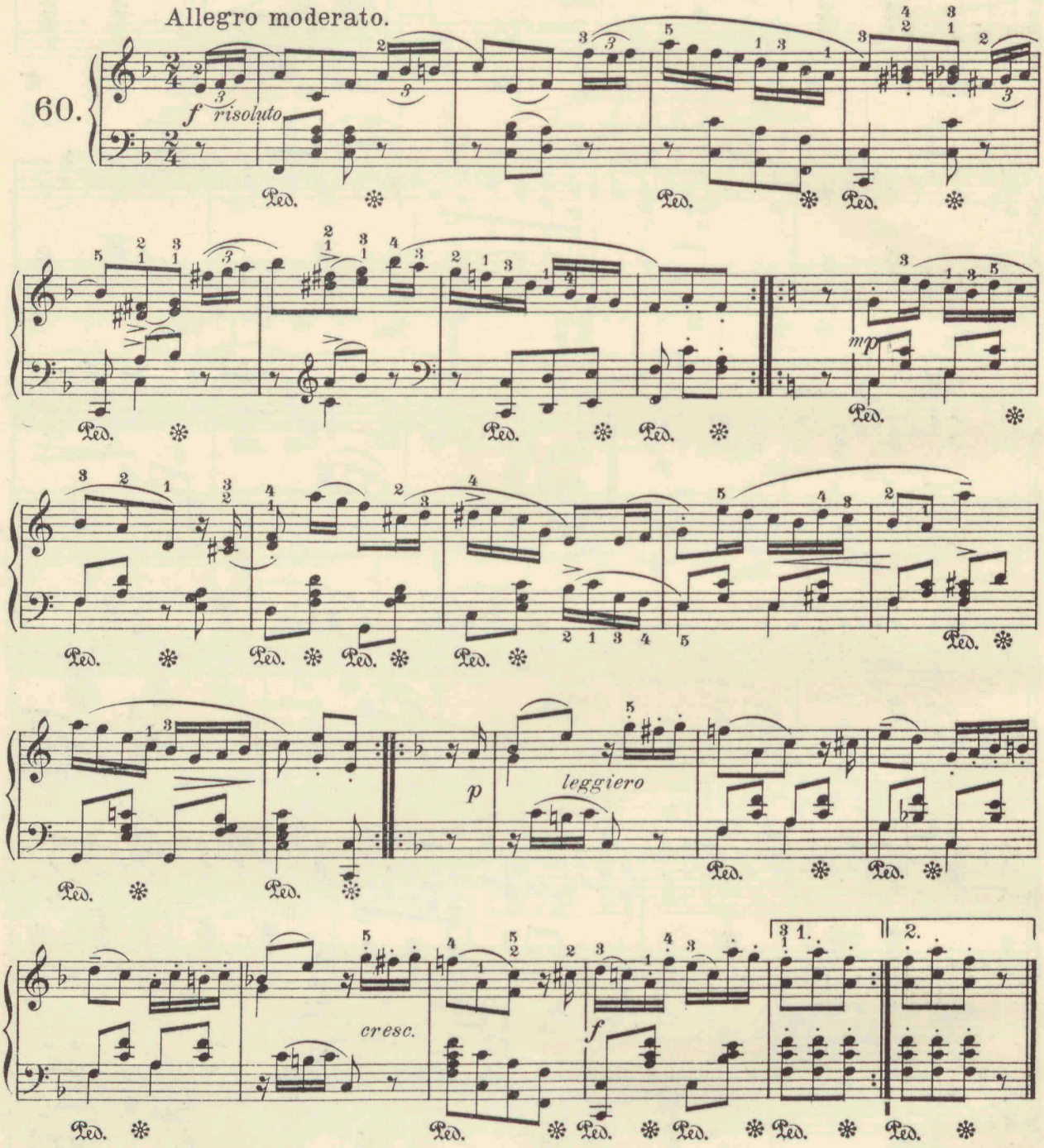
Mazurka.

N. Winther.
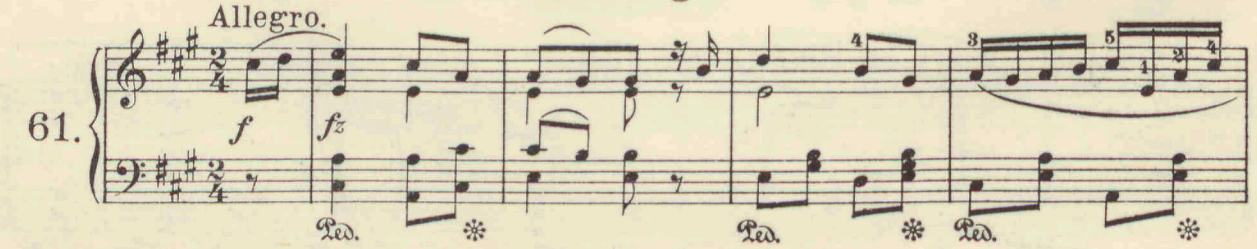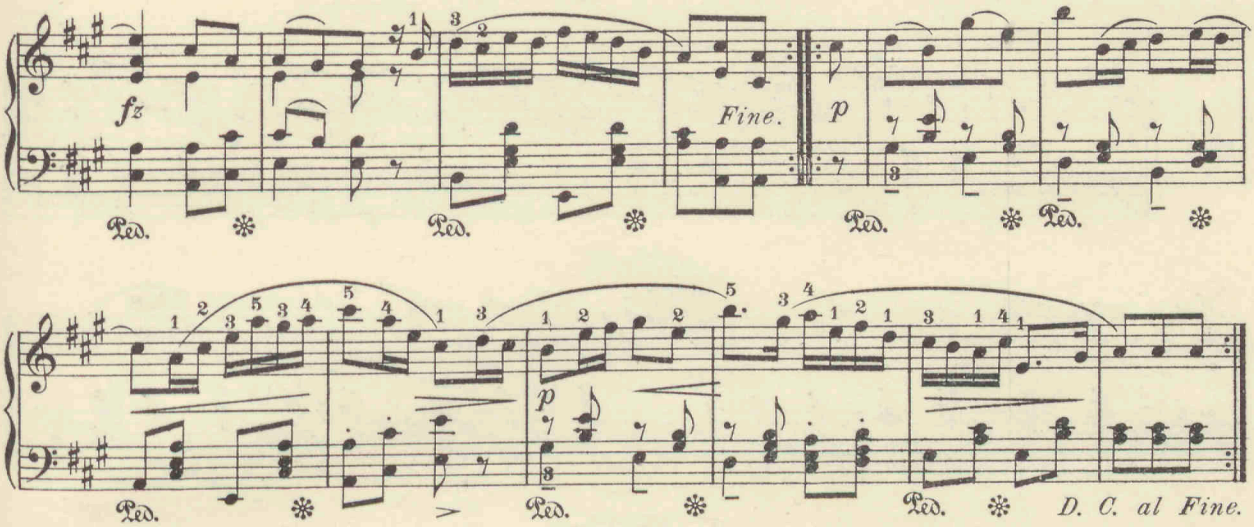

dim.
Fine.
ff
cantando
sotto voce
con forza
p
1.
2.
D. C. al Fine.

Hamborger.
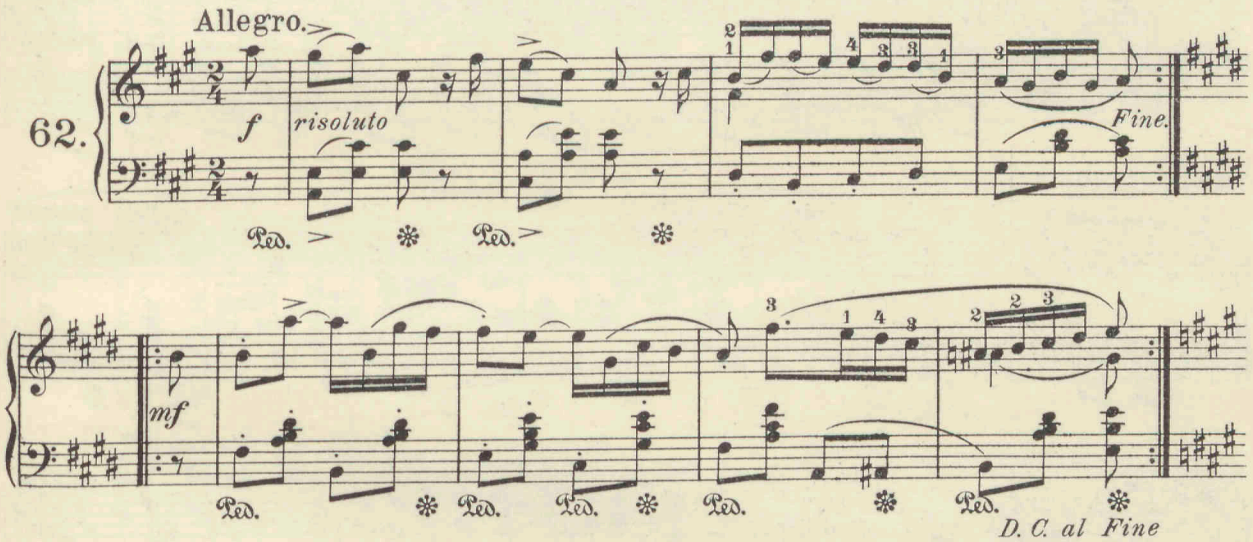

Hamborger.

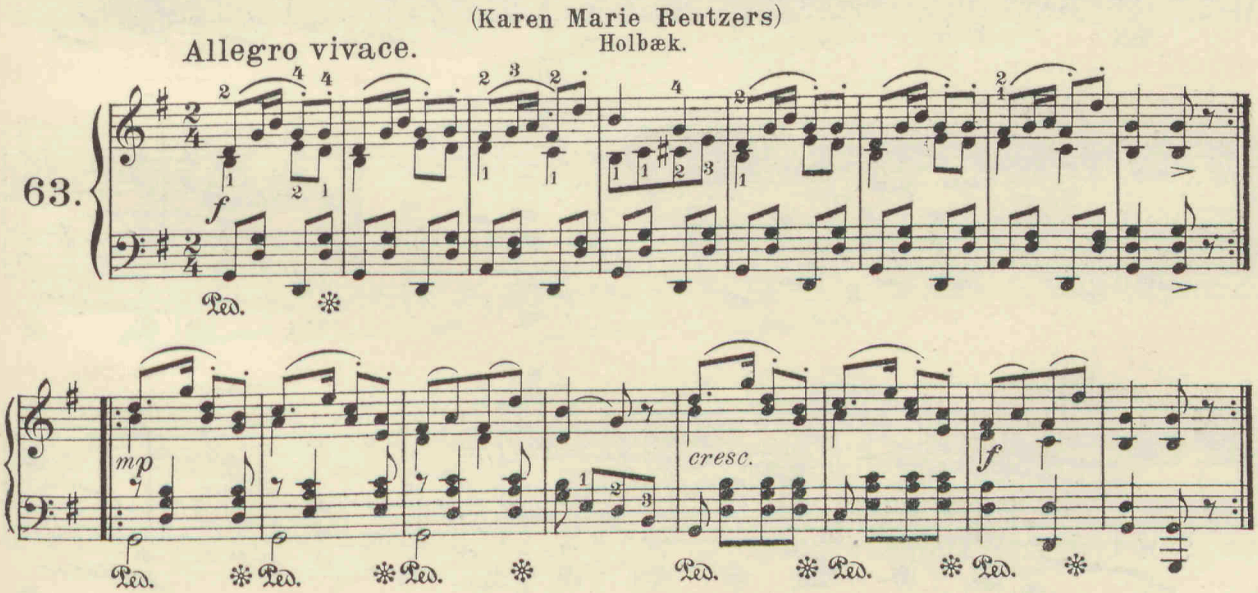

Forkert Hamborger.

Forkert Hamborger.
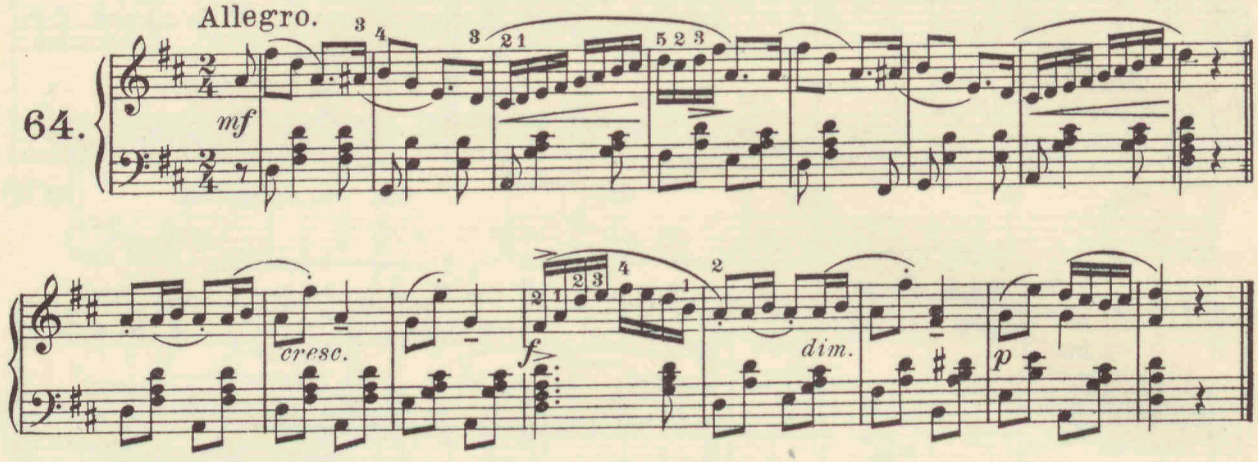
(Karen Marie Reutzers)
Holbæk.

Forkert Hamborger.

Allegro.
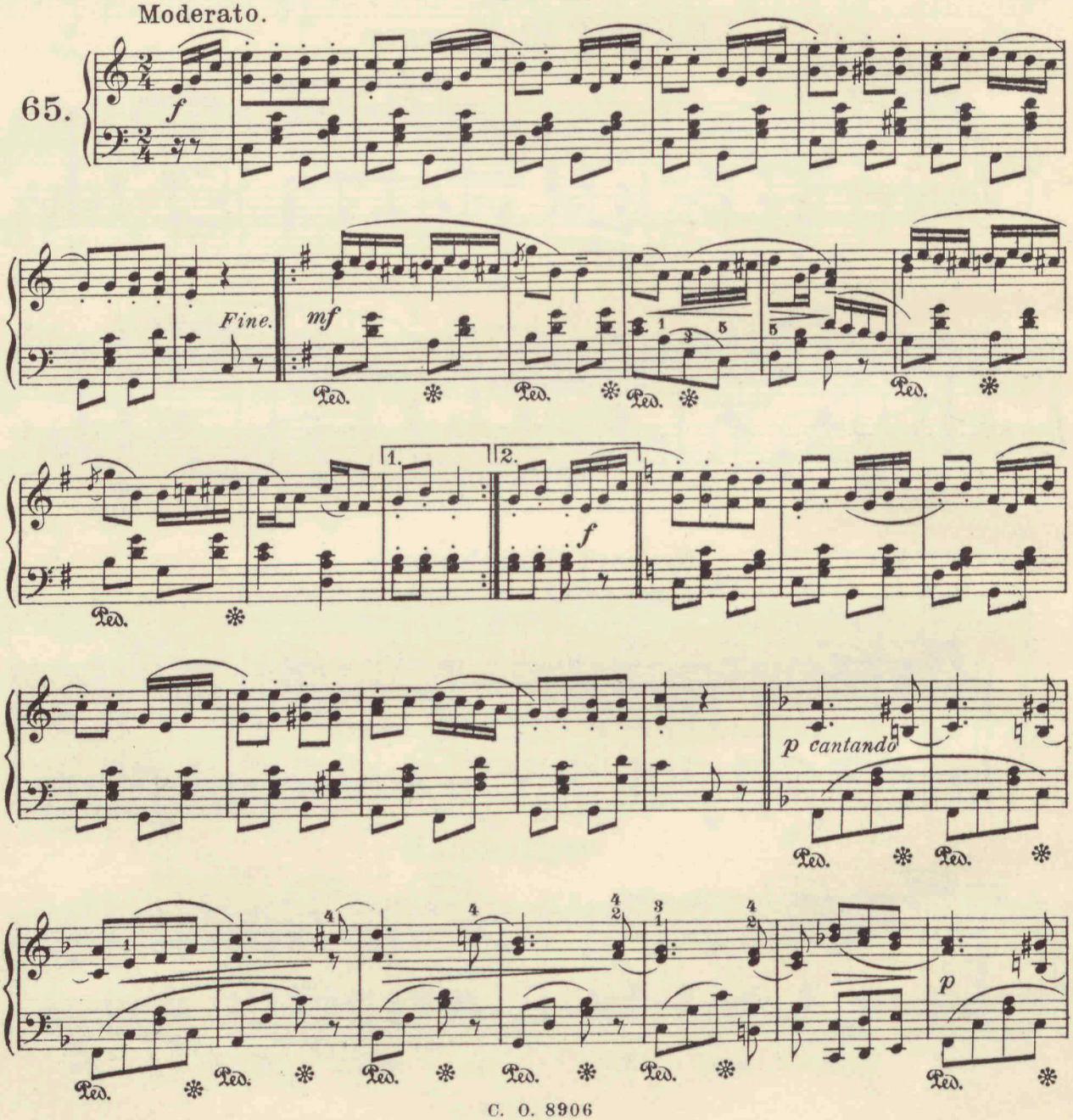
64.
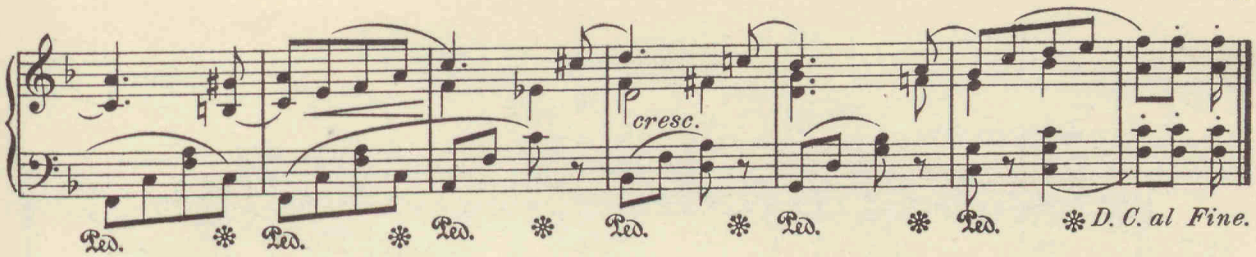

Polka.

Moderato.

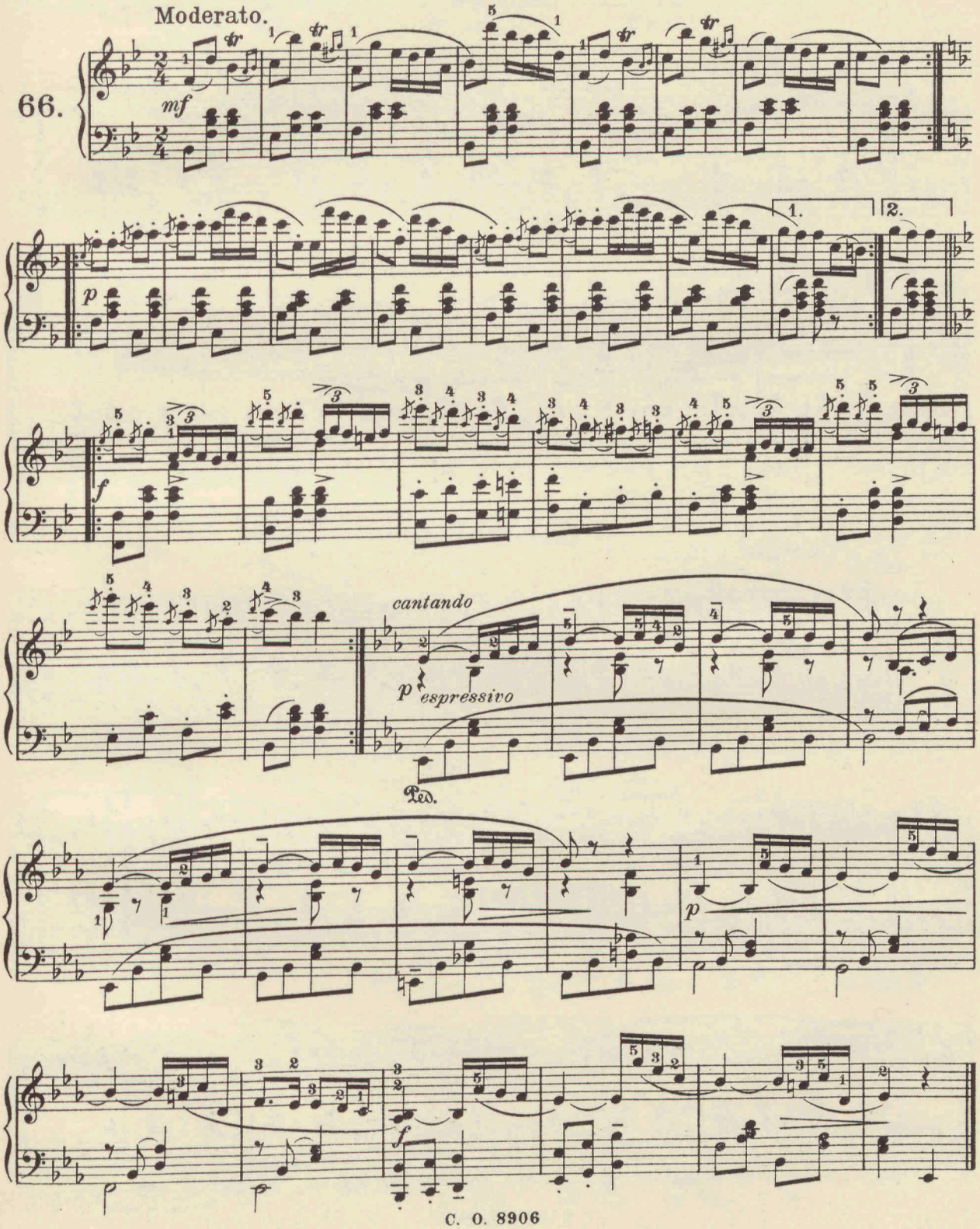
65.
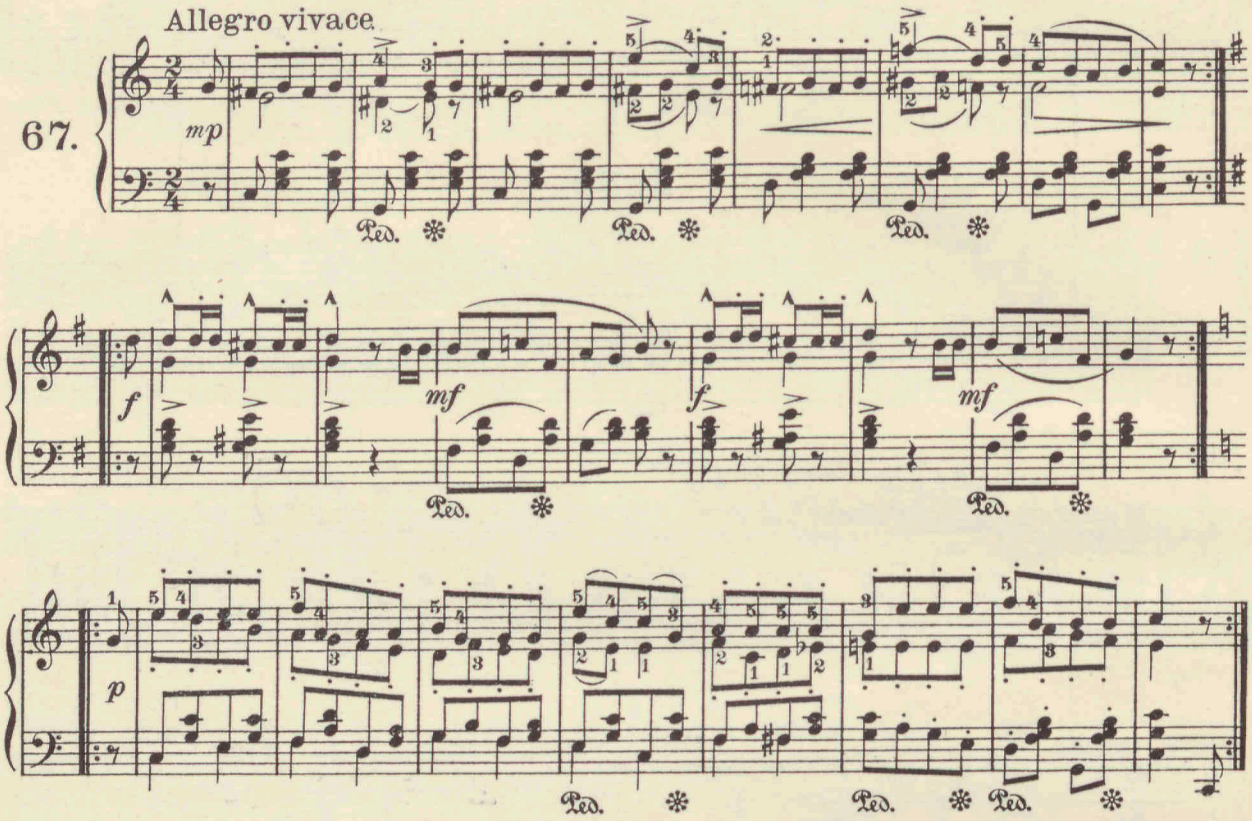

Polka.

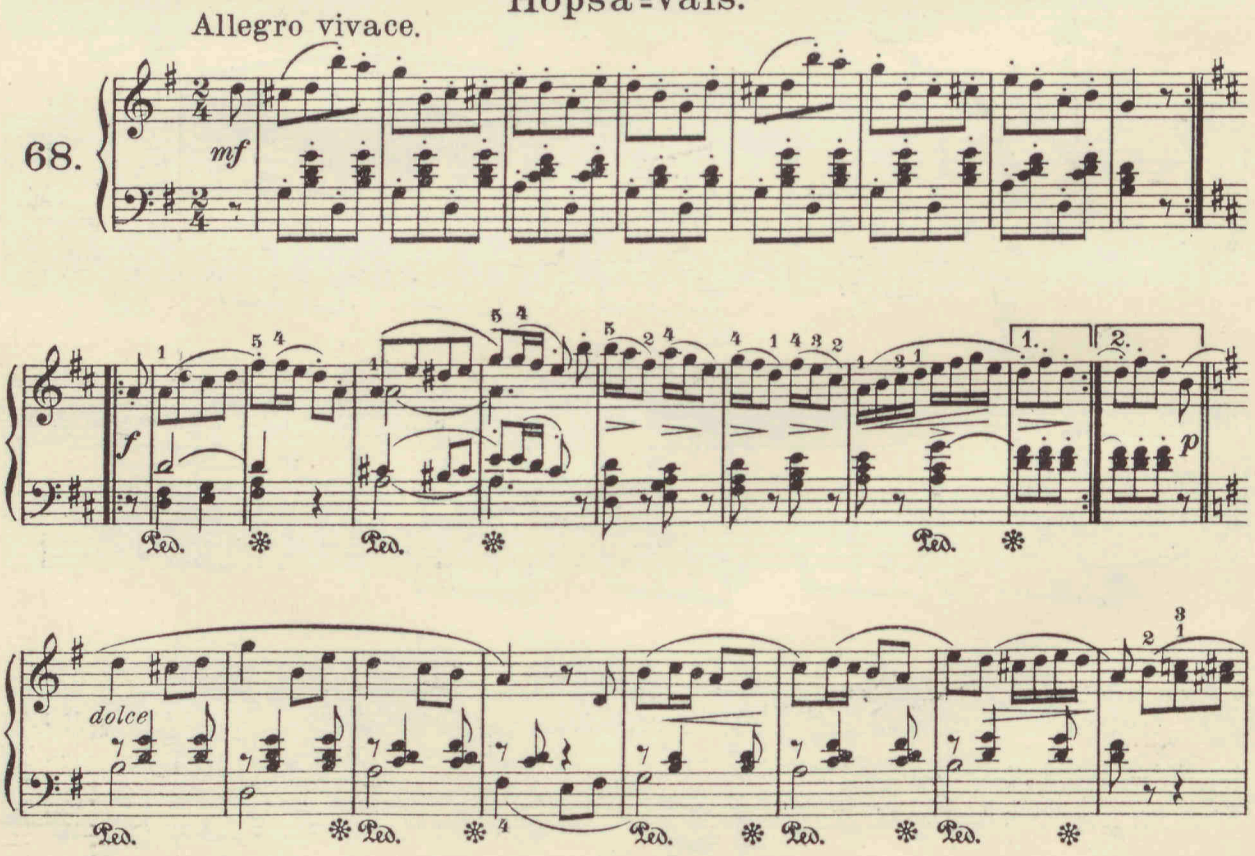
66. Moderato.
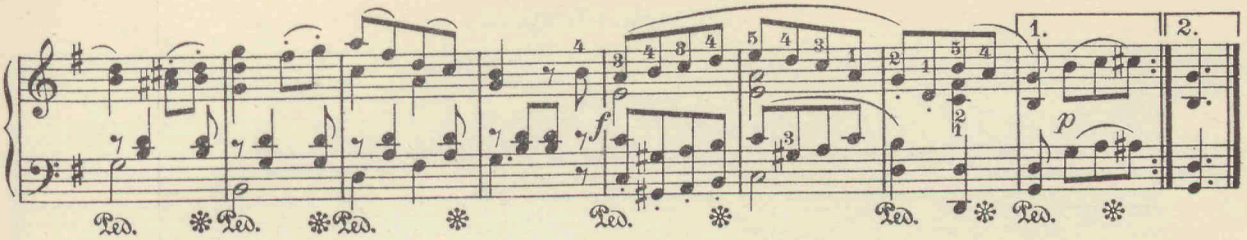

Hopsa.

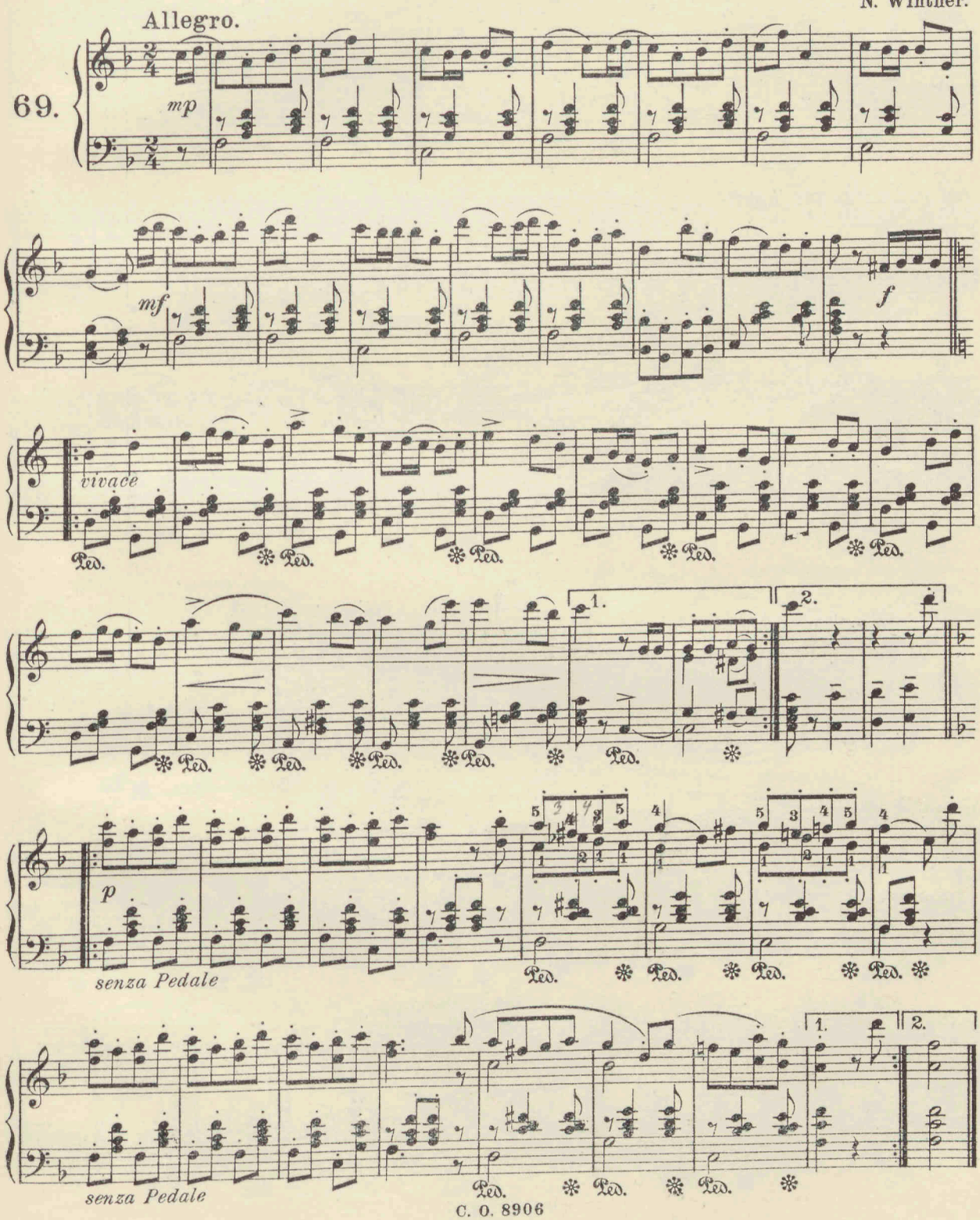
Hopsa=Vals.

Hopsa=Vals.

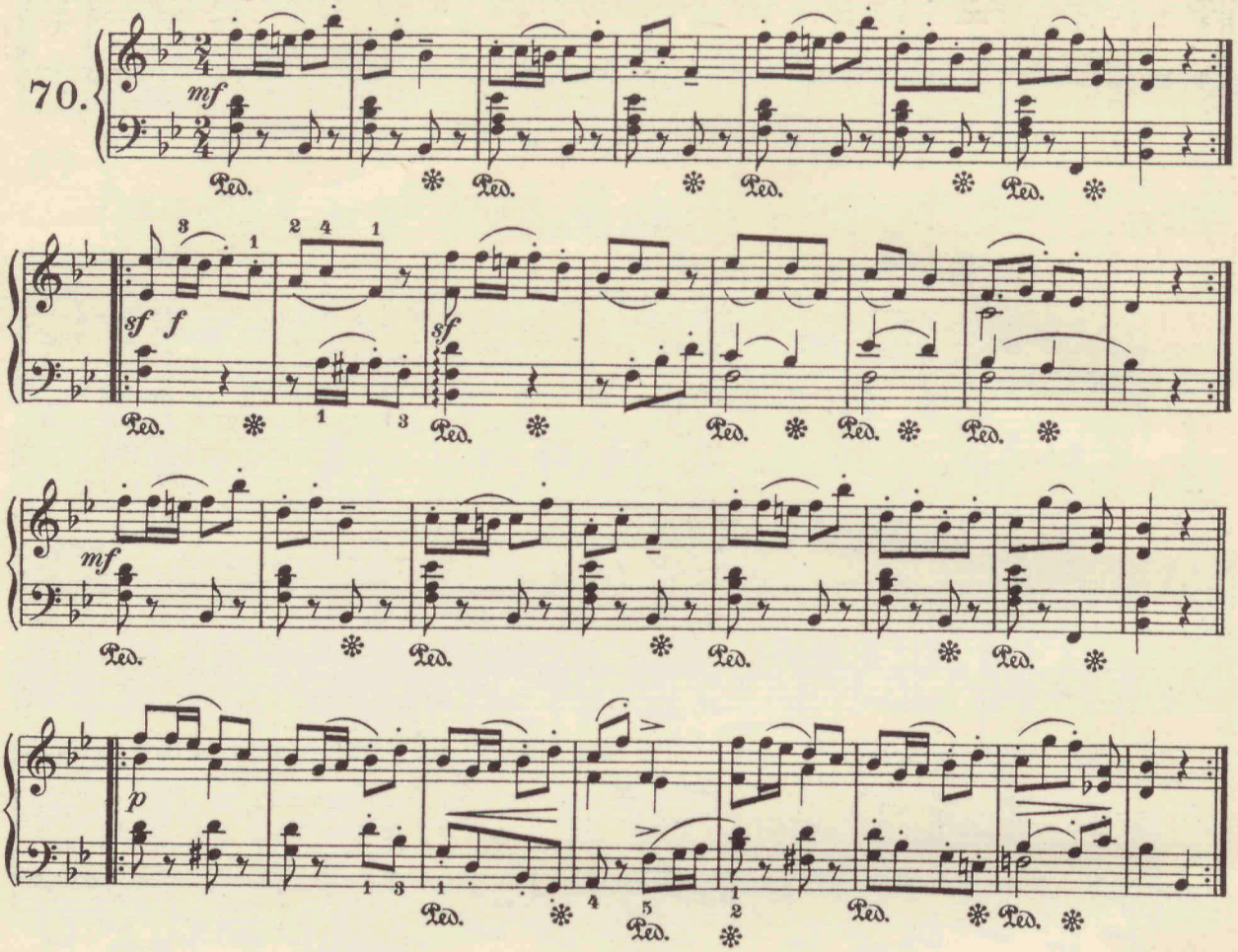
N. Winther.

Tyrolerhopsa.

Allegro ma non tanto.
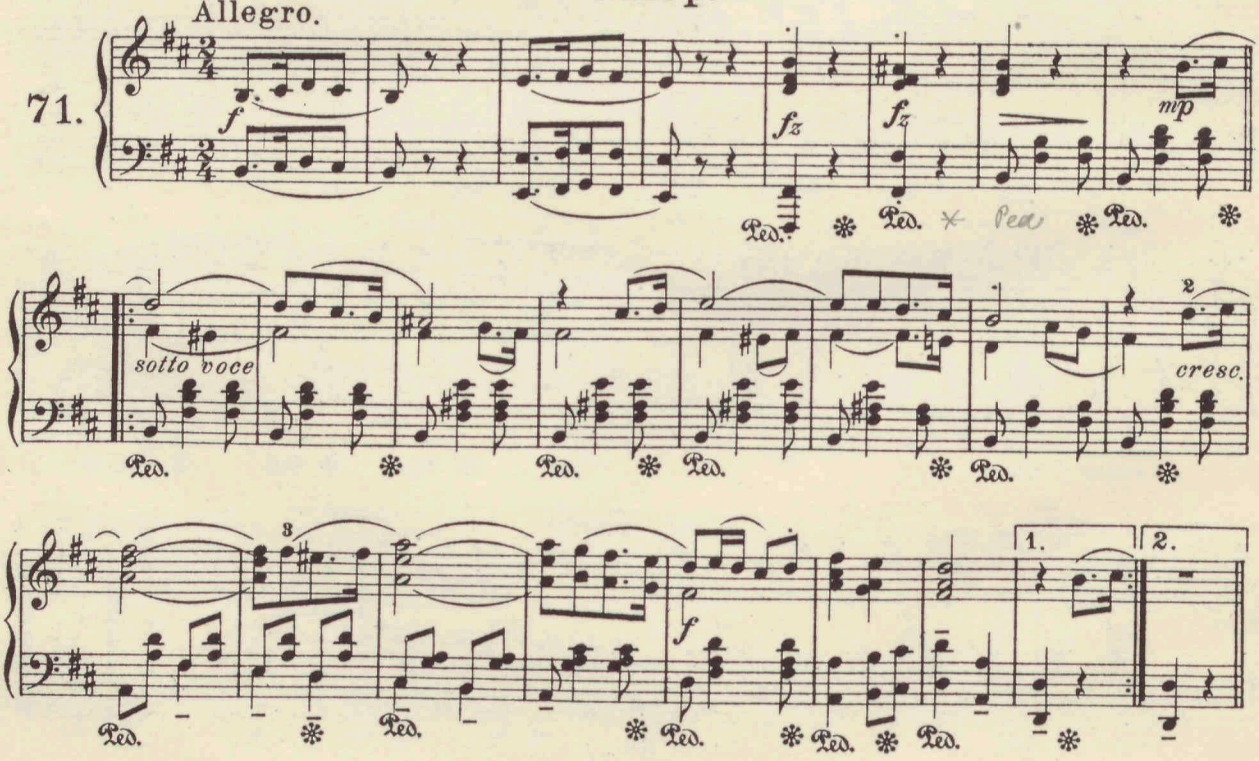
70.

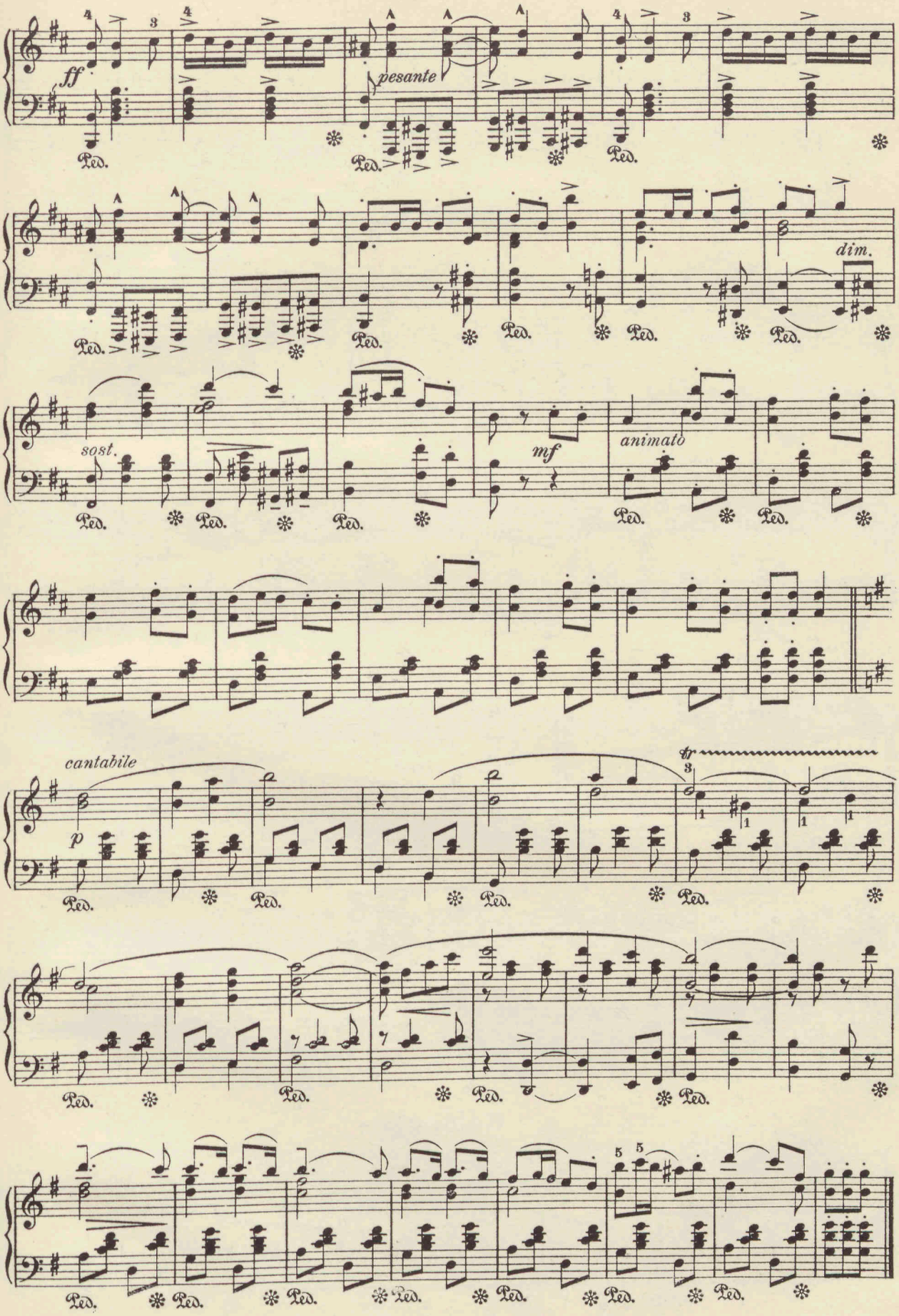

Galop.

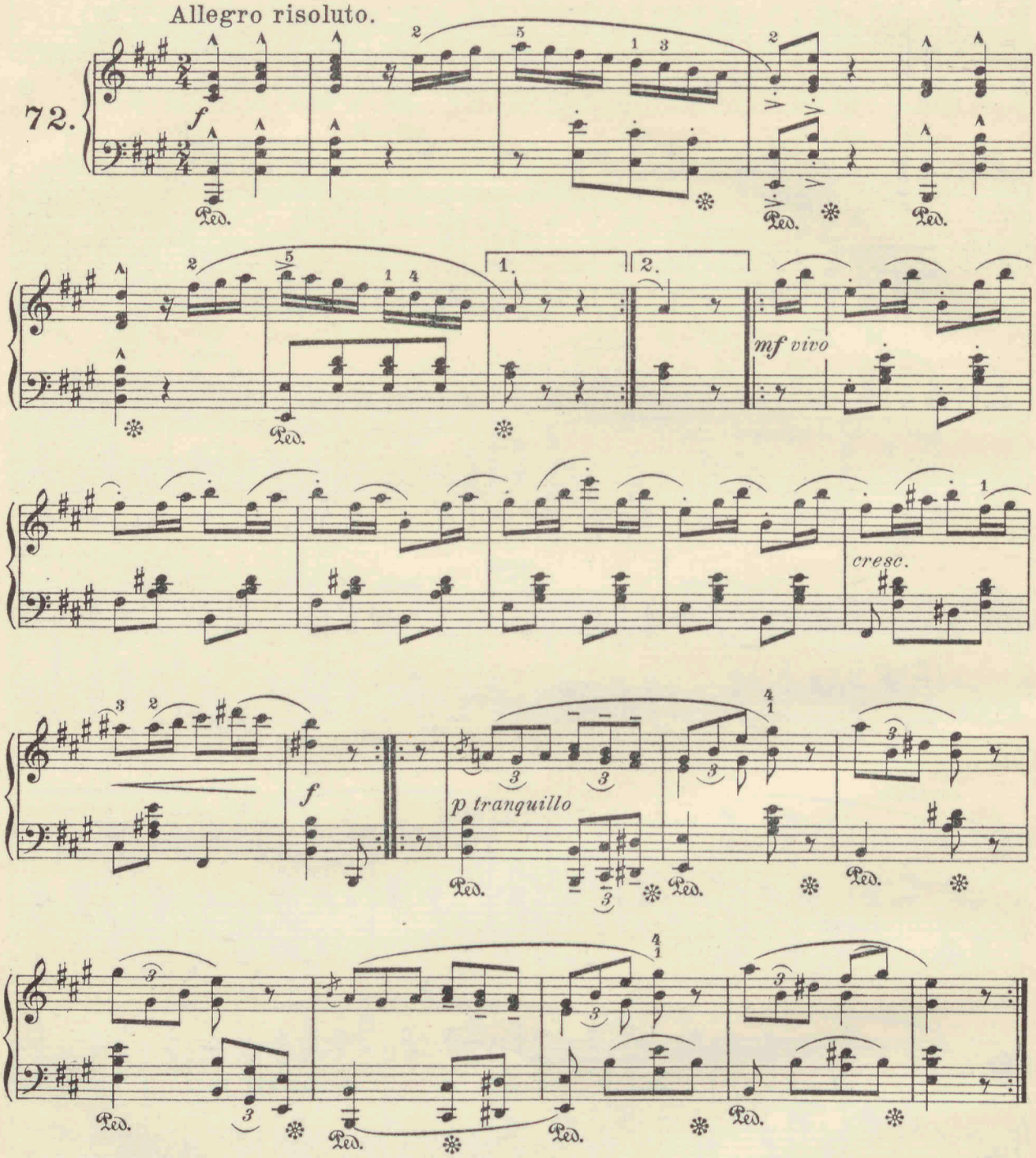
Allegro.

71.
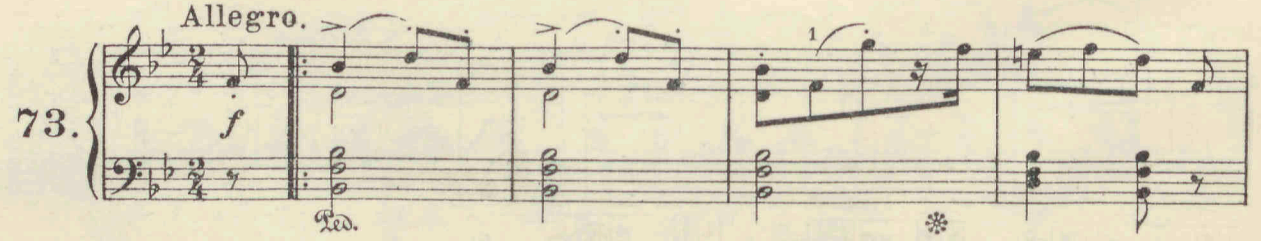

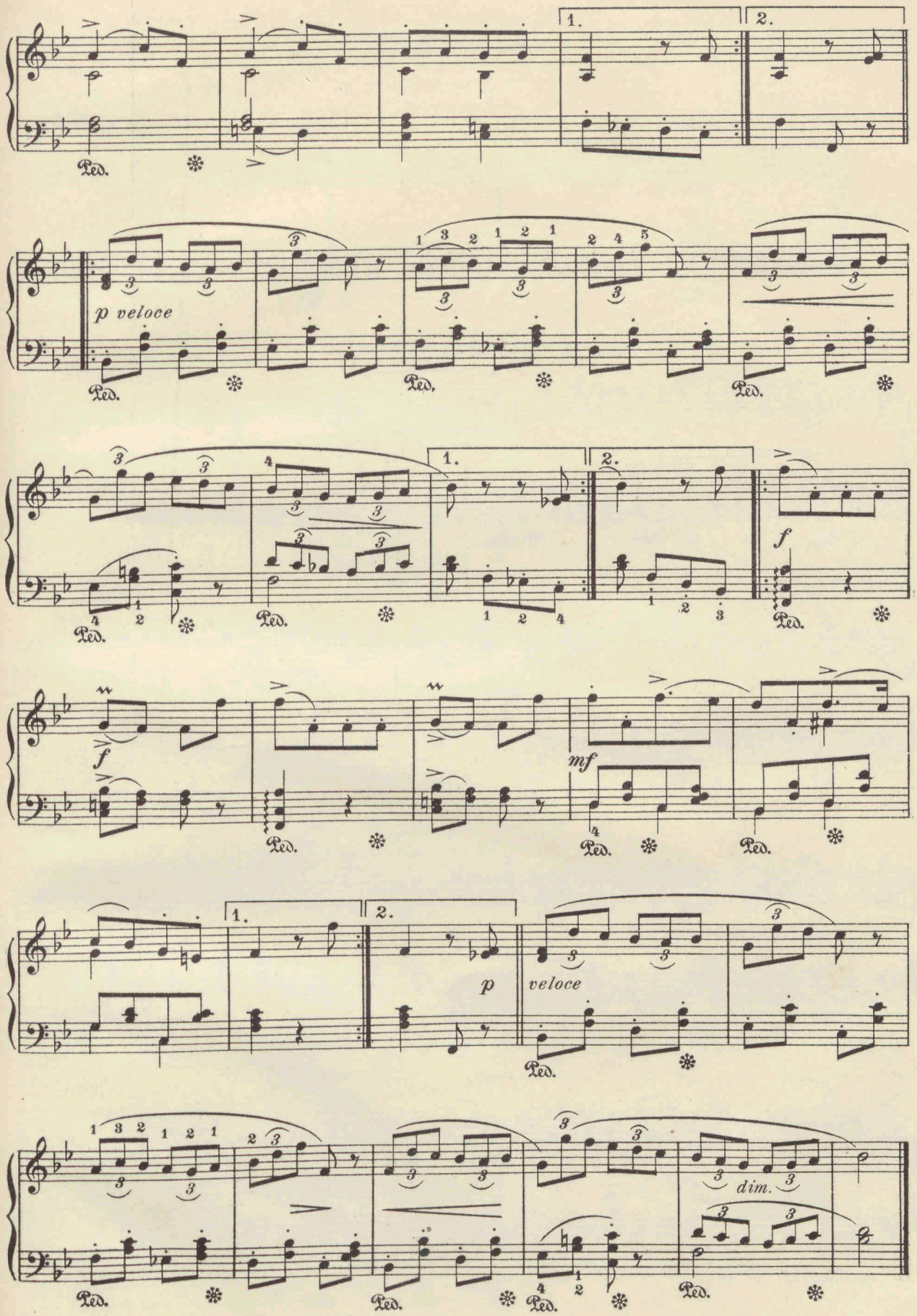

ff
pesante
dim.
sost.
mf
animato
cantabile
p
tr

Galop.

Galopade.

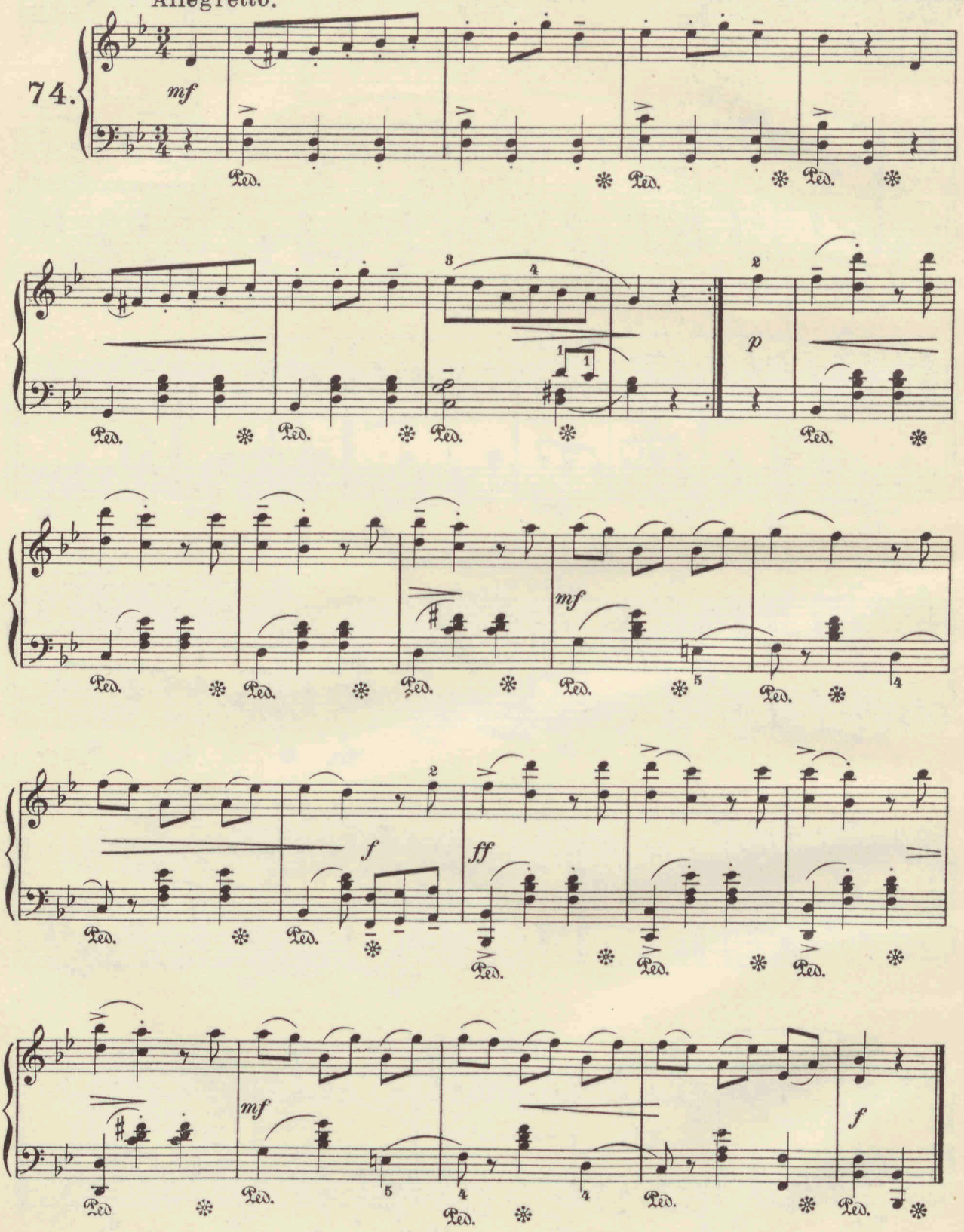

1.
2.
Ped.
p veloce
f
mf
p
veloce
dim.

Klinkevals.

Allegretto.

N. Albrechtsen.

74.

D30 D12

Gamle Danse fra Nordvestsjælland II

D30. 012

GAMLE DANSE
FRA
NORDVESTSJÆLLAND.

II

SAMLEDE OG UDGIVNE
AF
CHRISTIAN OLSEN.

HARMONISEREDE
AF
CHRISTIANE RÜTZOU.

FORFATTERENS EJENDOM I ALLE LANDE.
CHR. OLSEN: TORPELUND PR. ESKEBJERG.
TRYKT I NORDISK NODESTIK- & TRYKKERI, KØBENHAVN.
MCMXXIV

KGL. BIBLIOTEK 18 MAR 1925 AFDELINGEN
1924-25. 380.

Gamle Danse fra Nordvestsjælland.

Samlede og udgivne af Chr Olsen. * Harmoniserede af Christiane Rützou.

INDHOLD.
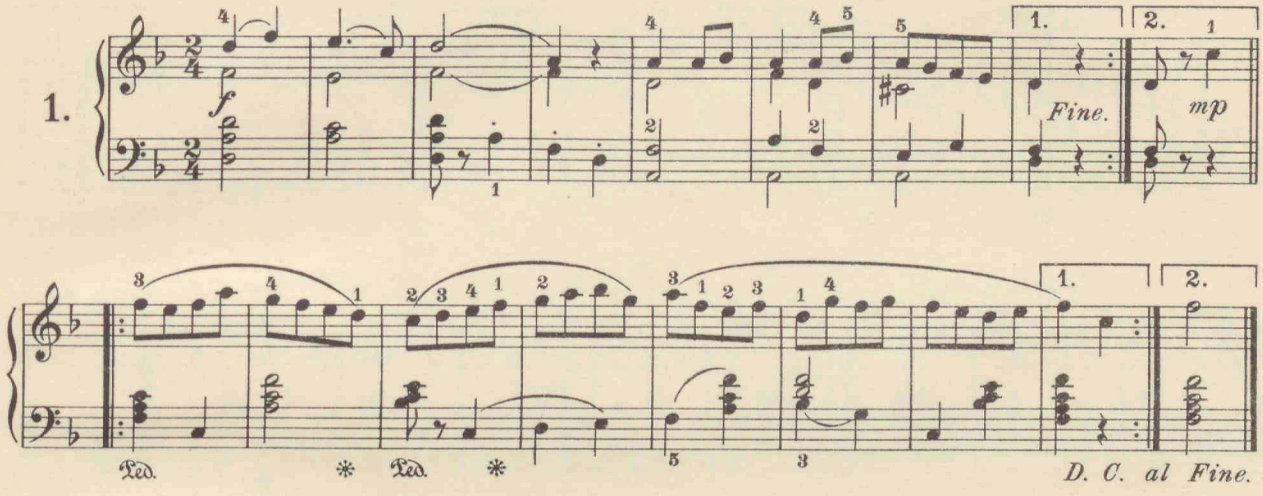
No.		Pag.
1.	Engelsk	3
2.	„	3
3.	„	3
4.	„	4
5.	„	4
6.	Ecossaise	4
7.	„	5
8.	„	5
9.	„	5
10.	„	6
11.	Pergodino	6
12.	Fruens Dans	6
13.	Pumpeskotsk	7
14.	Saire	7
15.	Zweitritt	7
16.	Hjærter to	8
17.	Hoppen	8
18.	Petersens 6	9
19.	Fuglen	9
20.	Den lille jydske	10
21.	Den etbenede	10
22.	Caraca	10
23.	Bjørnen	11
24.	Møller Jørgen eller Fladsokke	11
25.	Dronningens Marsch	11
26.	Kronprinsens Marsch	12
27.	Kehraus	12
28.	Contradans	14
29.	Reel	15
30.	„	15
31.	Totur	16
32.	„	16
33.	„	16
34.	„	17
35.	Tretur	17
36.	„	17
37.	Firetur	18
38.	Gammel Sex	18
39.	Ny Sex	19
40.	Sekstur	19
41.	„	20
42.	„	20
43.	Contrasejre	21
44.	„	22
45.	Oksekov	22
46.	Vals	23
47.	„	24
48.	„	24
49.	„	26
50.	„	27
51.	Vals af P. J. Bell	28
52.	Vals	28
53.	„	28
54.	„	29
55.	„	30
56.	„	31
57.	„	32
58.	„	32
59.	„	33
60.	„	33
61.	„	34
62.	Mazurka	35
63.	Mazurka af N. Winther	36
64.	Polka-Mazurka af N. Winther	37
65.	Mazurka af N. Albrechtsen	38
66.	„ „ „ „	39
67.	Hamborger	40
68.	Polka	40
69.	Pranger Polka	42
70.	Ida Polka af N. Winther	43
71.	Hopsa	44
72.	„	45
73.	„	46
74.	Rheinländer	47

Forlæggerens Ejendom. Chr. Olsen, Torpelund pr. Eskebjerg.

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
CARLSEN LANGES LEGATSTIFTELSE, GAMMEL KJØGEGAARD,
DEN GREVELIGE HJELMSTJERNE- ROSENCRONESKE STIFTELSE,
HOLBÆK AMTS ØKONOMISKE SELSKABS SPAREKASSE,
DEN RABEN-LEVETZAUSKE FOND
OG UNDERVISNINGSMINISTERIET.

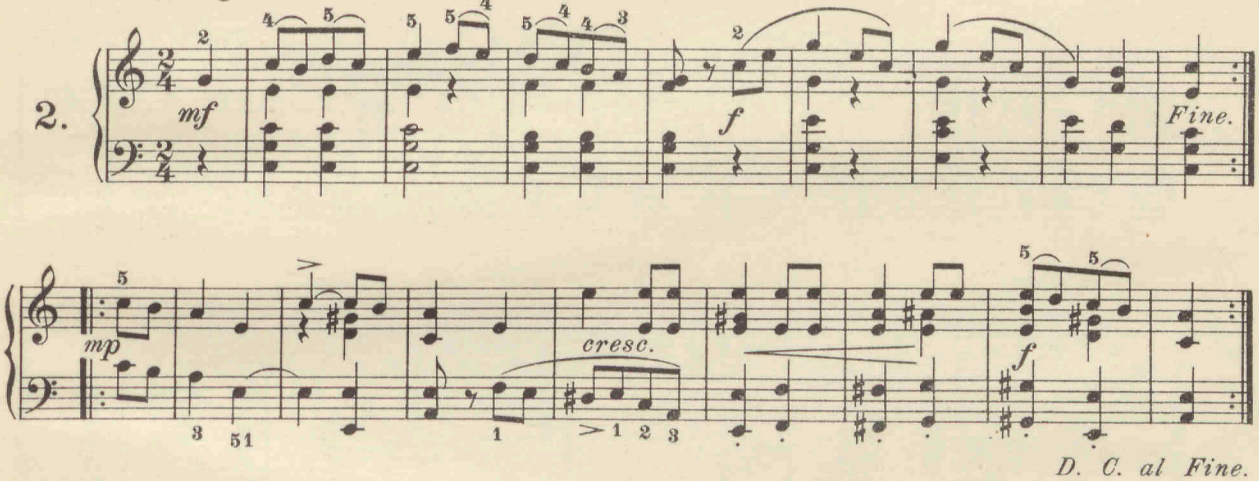
Engelsk.

Allegro risoluto.
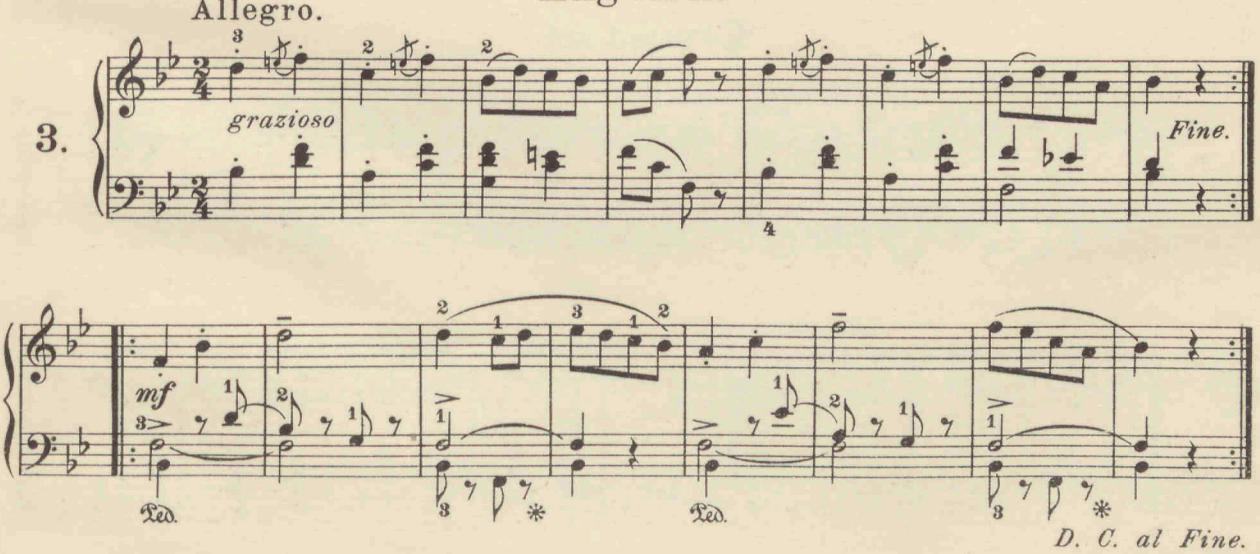

Engelsk.

Allegro moderato.

Engelsk.
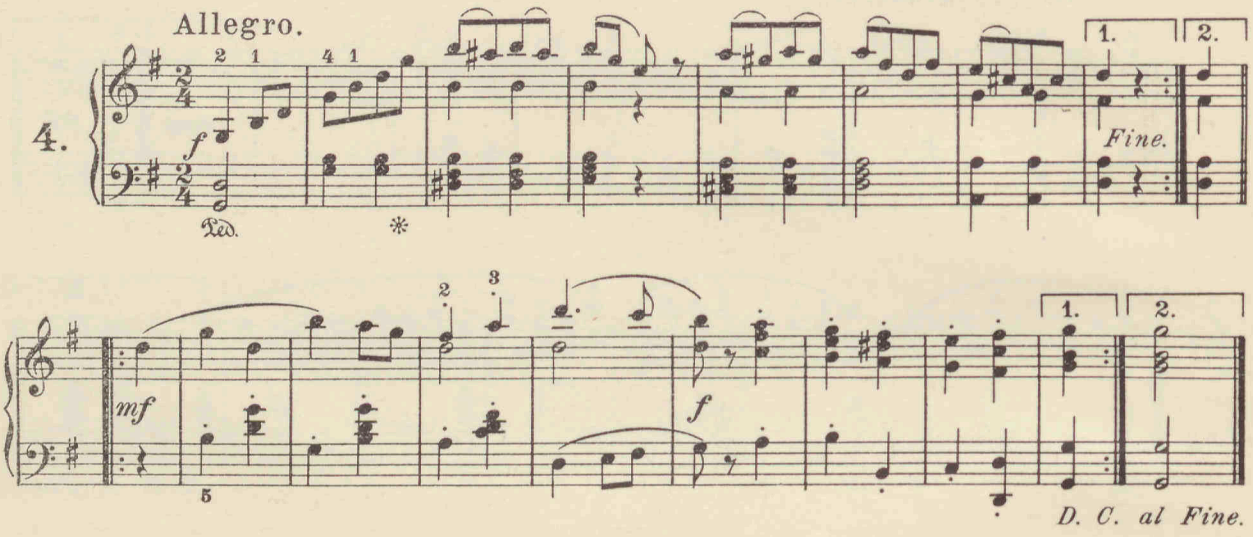
Allegro.
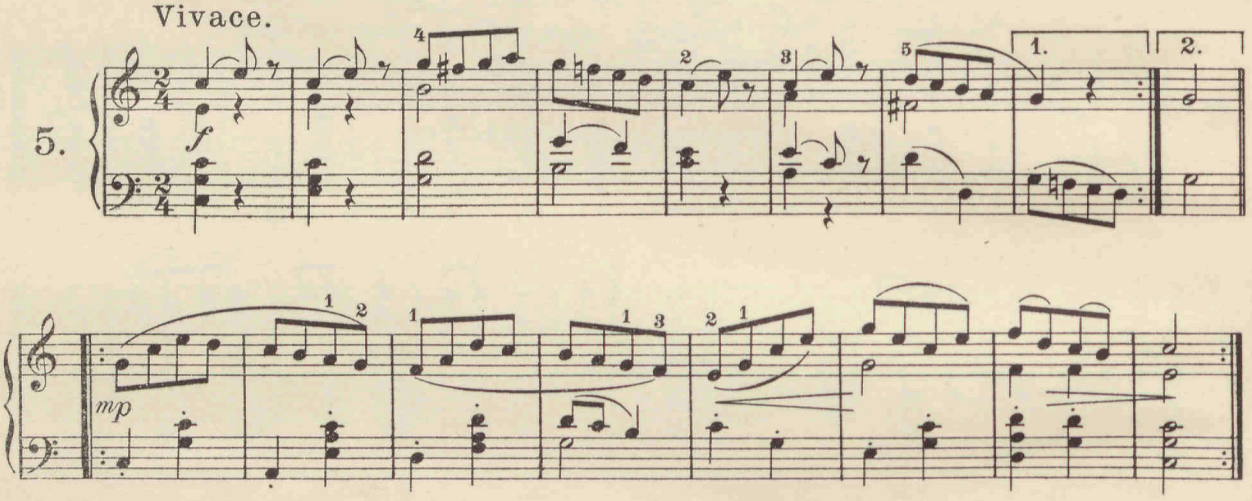

Nordisk Nodestik- og Trykkeri, Kjöbenhavn.

C. O. 9294

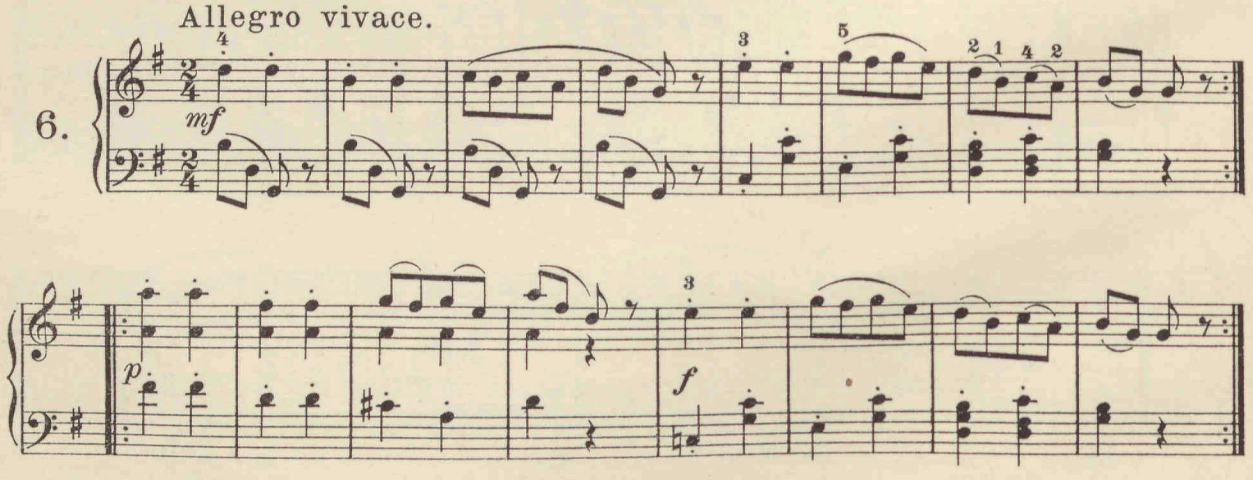
Engelsk.

Engelsk.
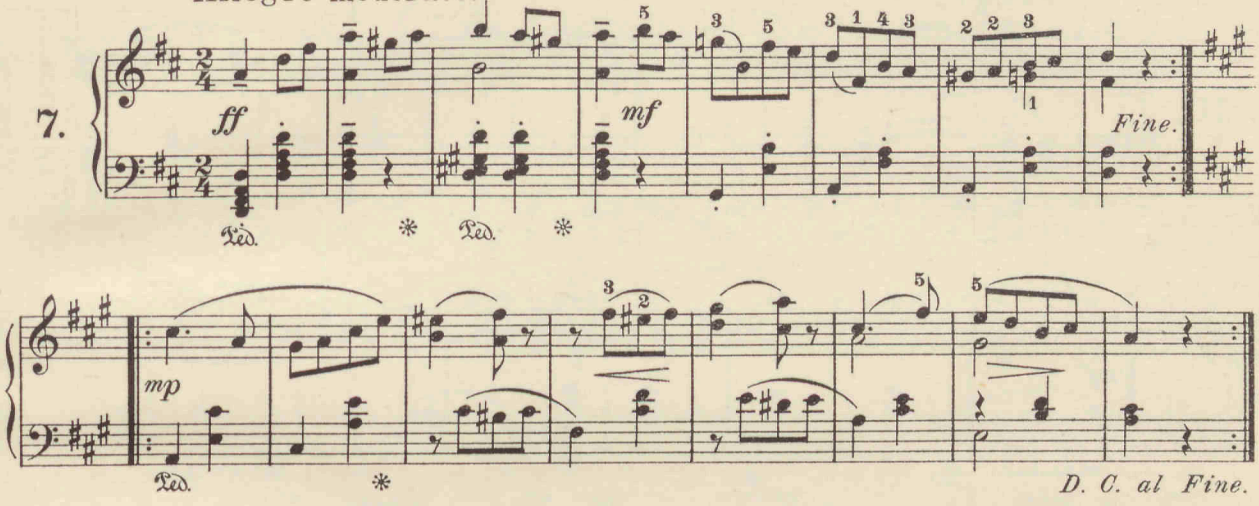

Ecossaise.

Ecossaise.

Allegro moderato.
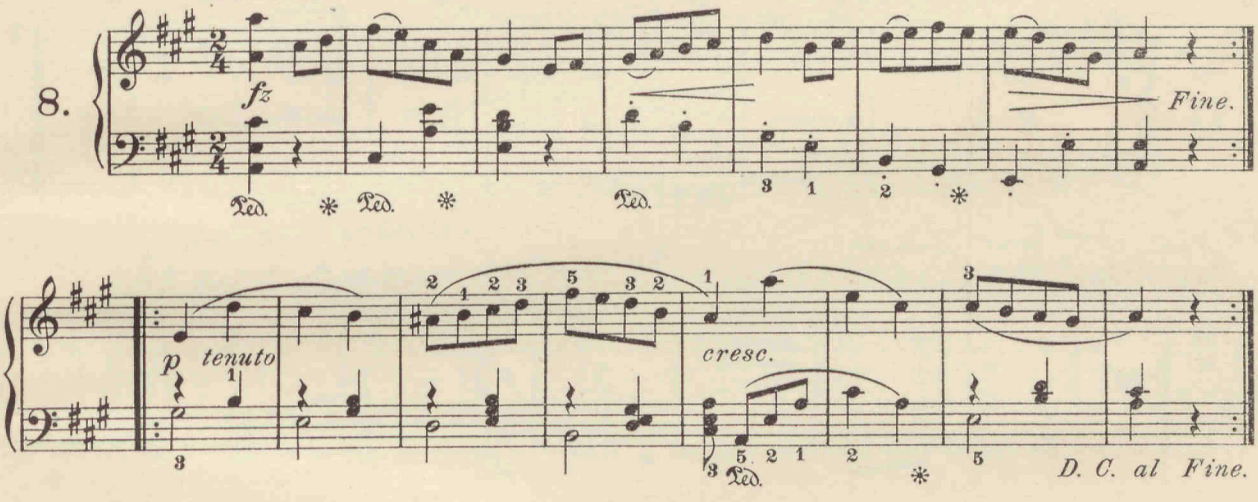
7.

Ecossaise.

Vivace.
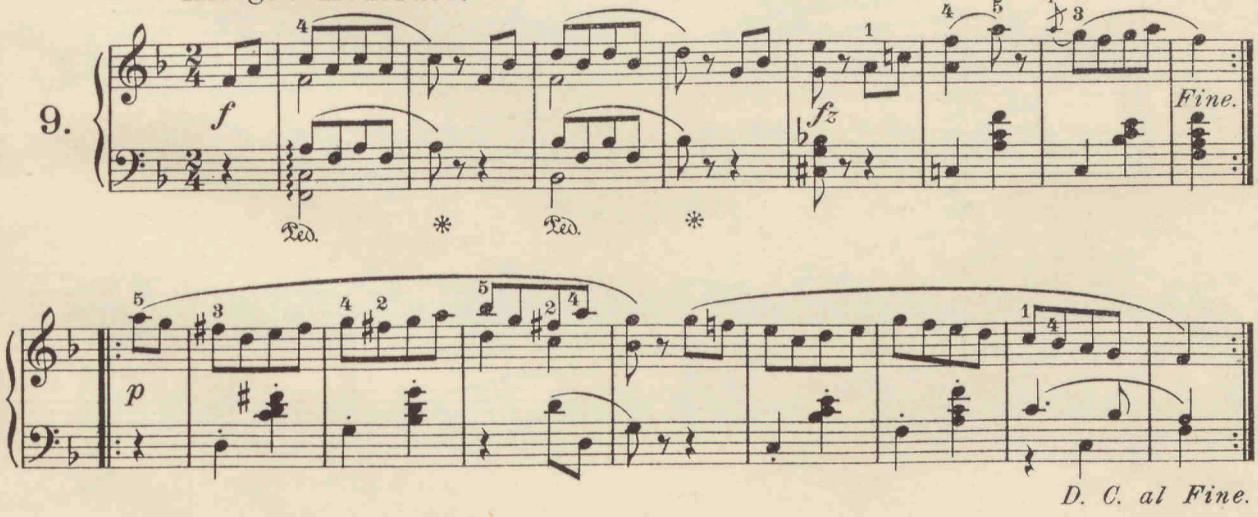
8.
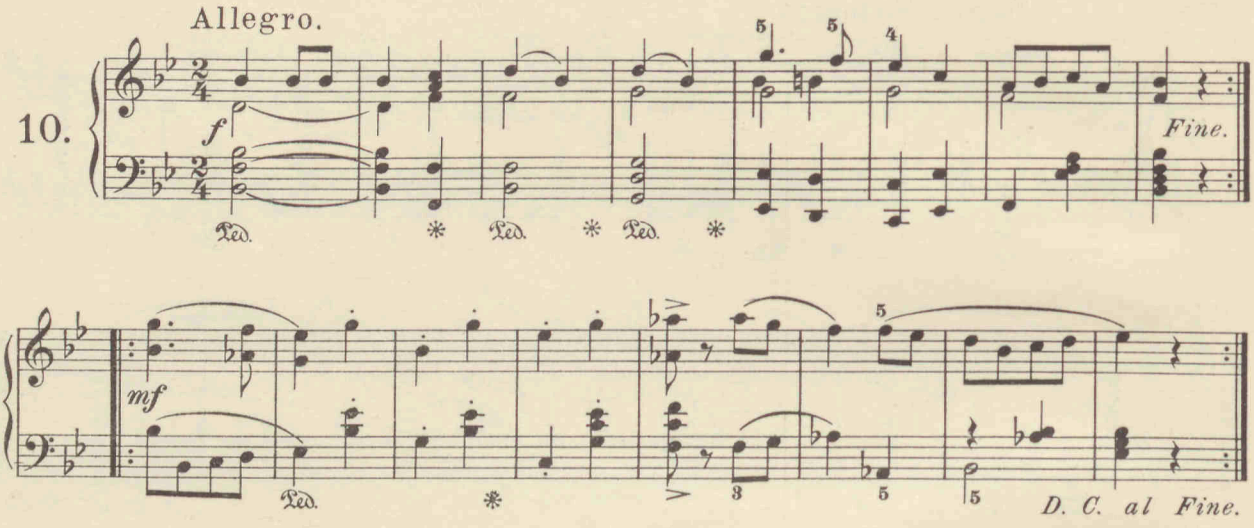

Ecossaise.

Allegro moderato.
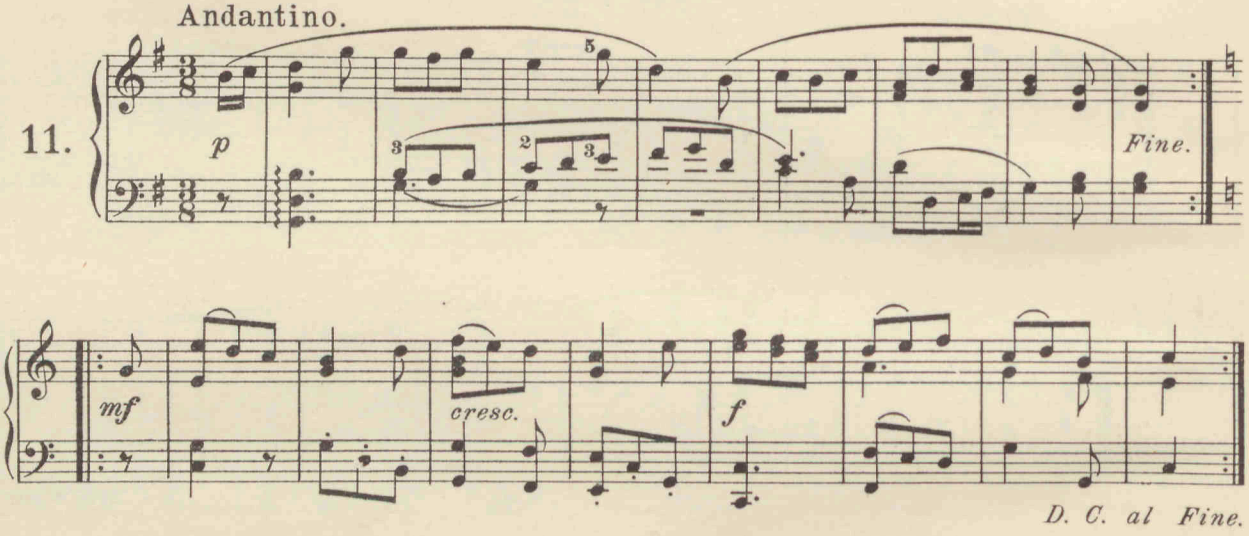
9.
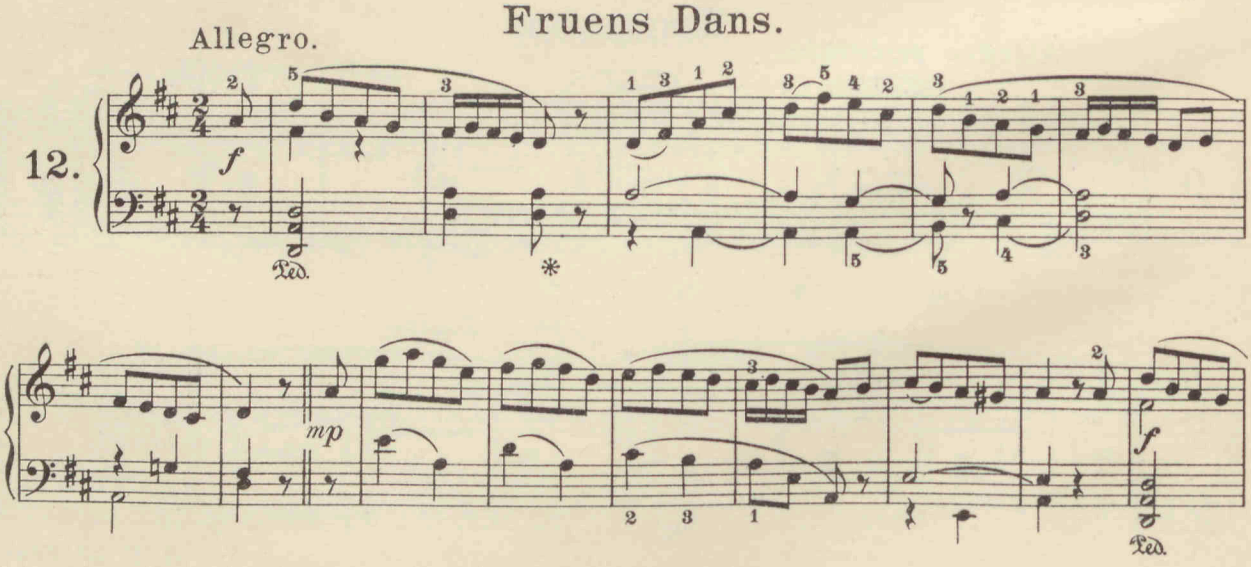

Ecossaise.
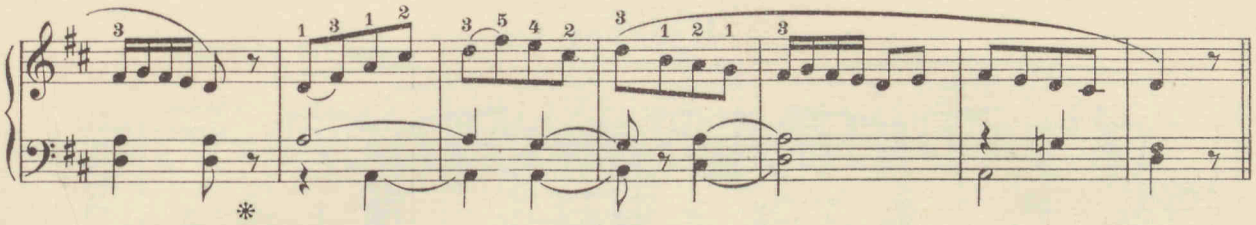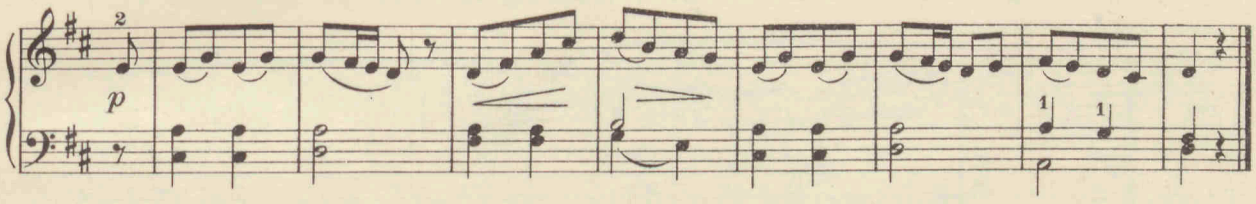

Pergodino.
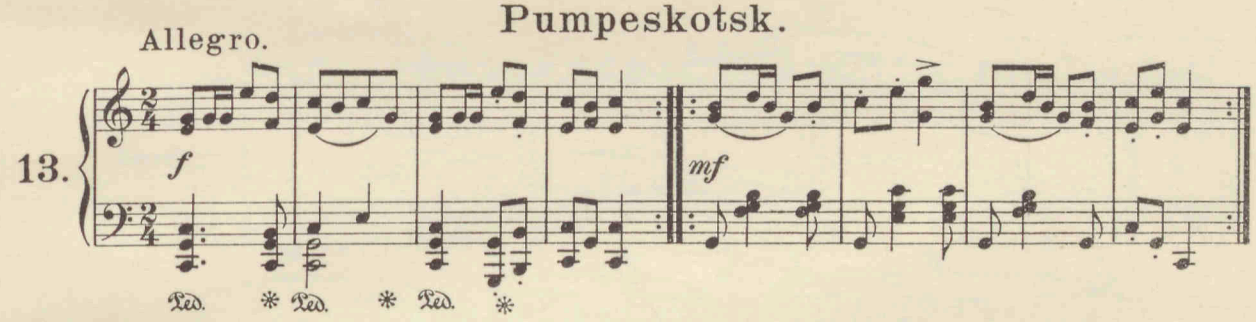

Fruens Dans.
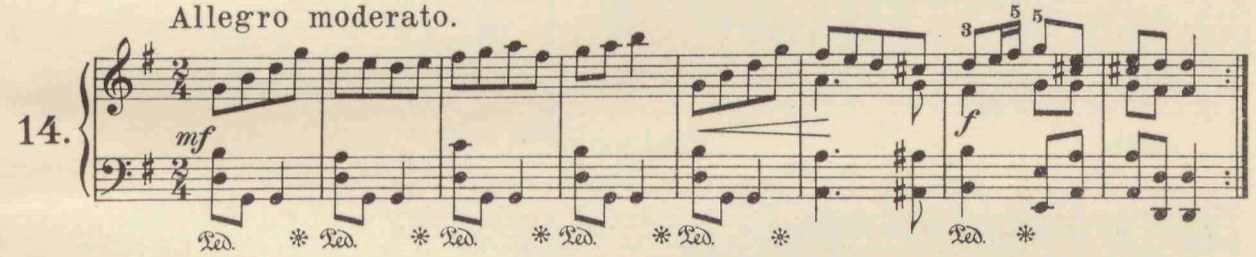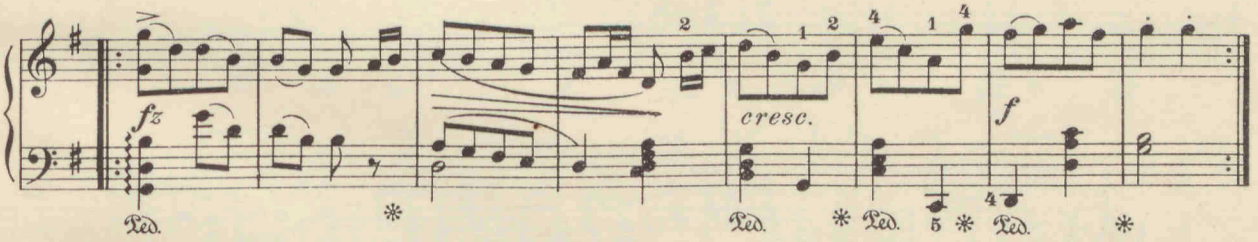

Pumpeskotsk.
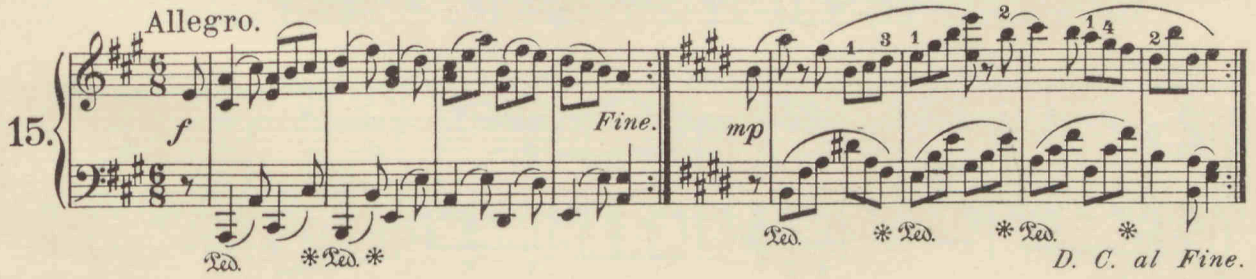

Saire.

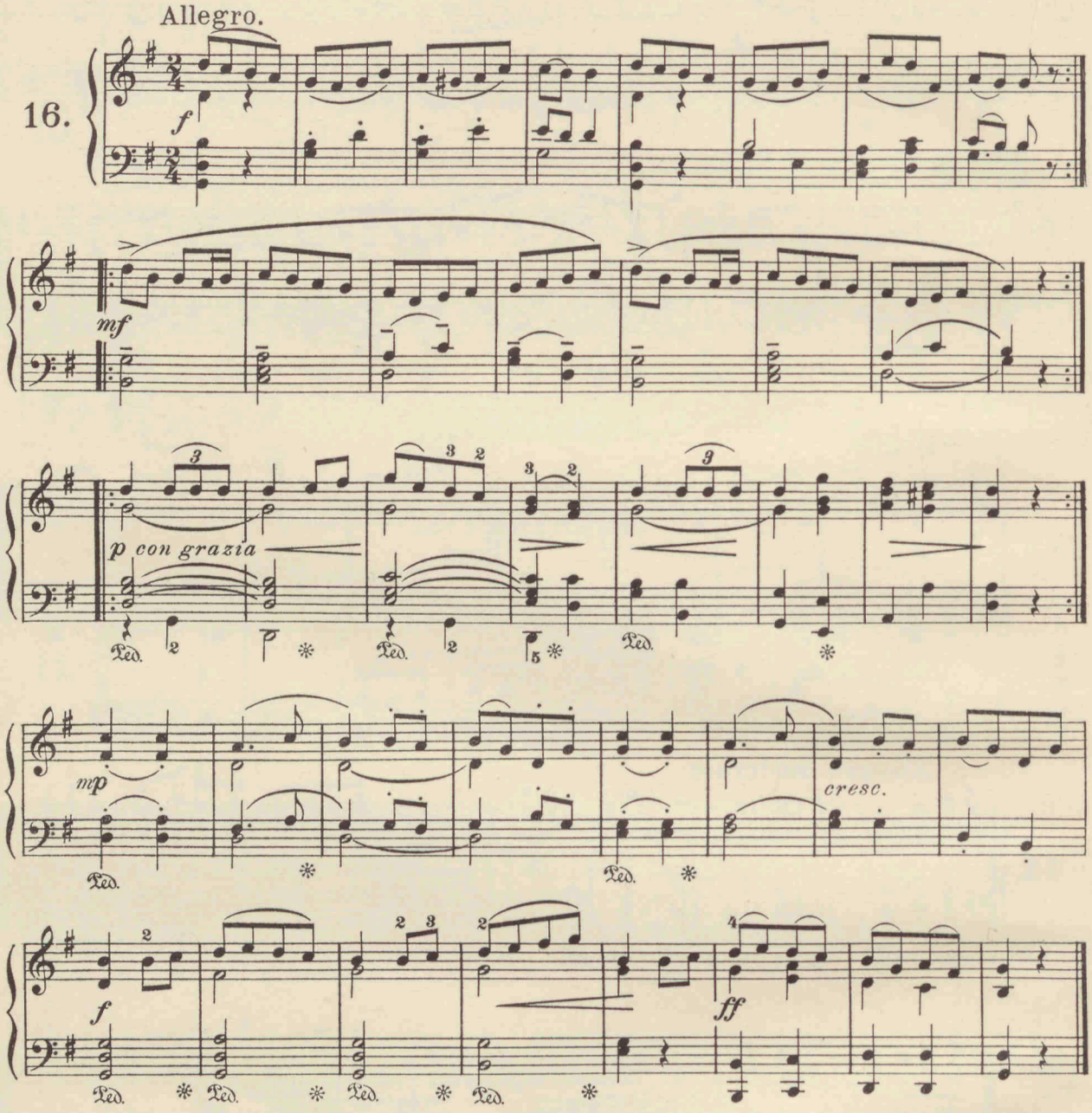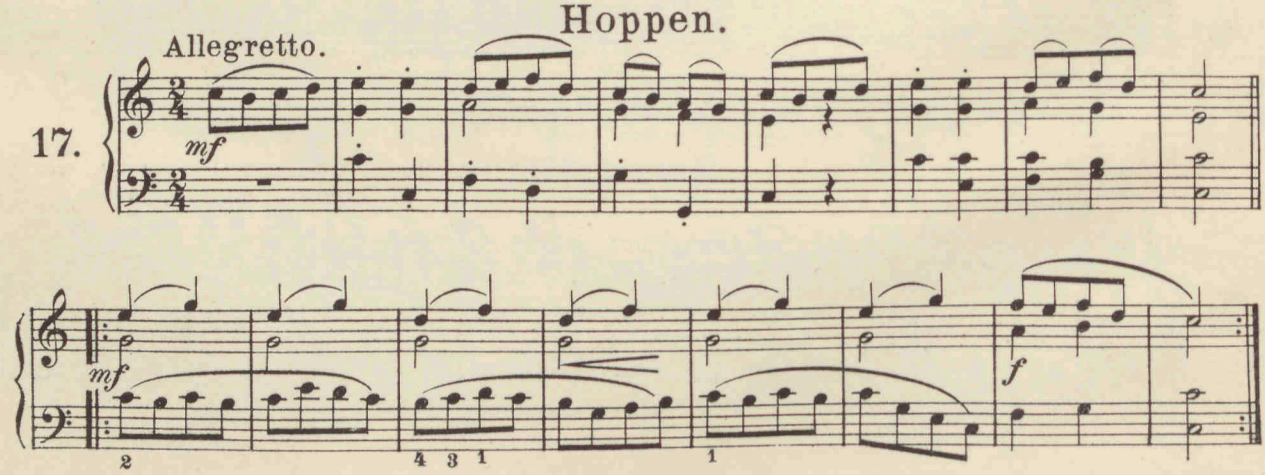

Zweitritt.

Hjerter to.

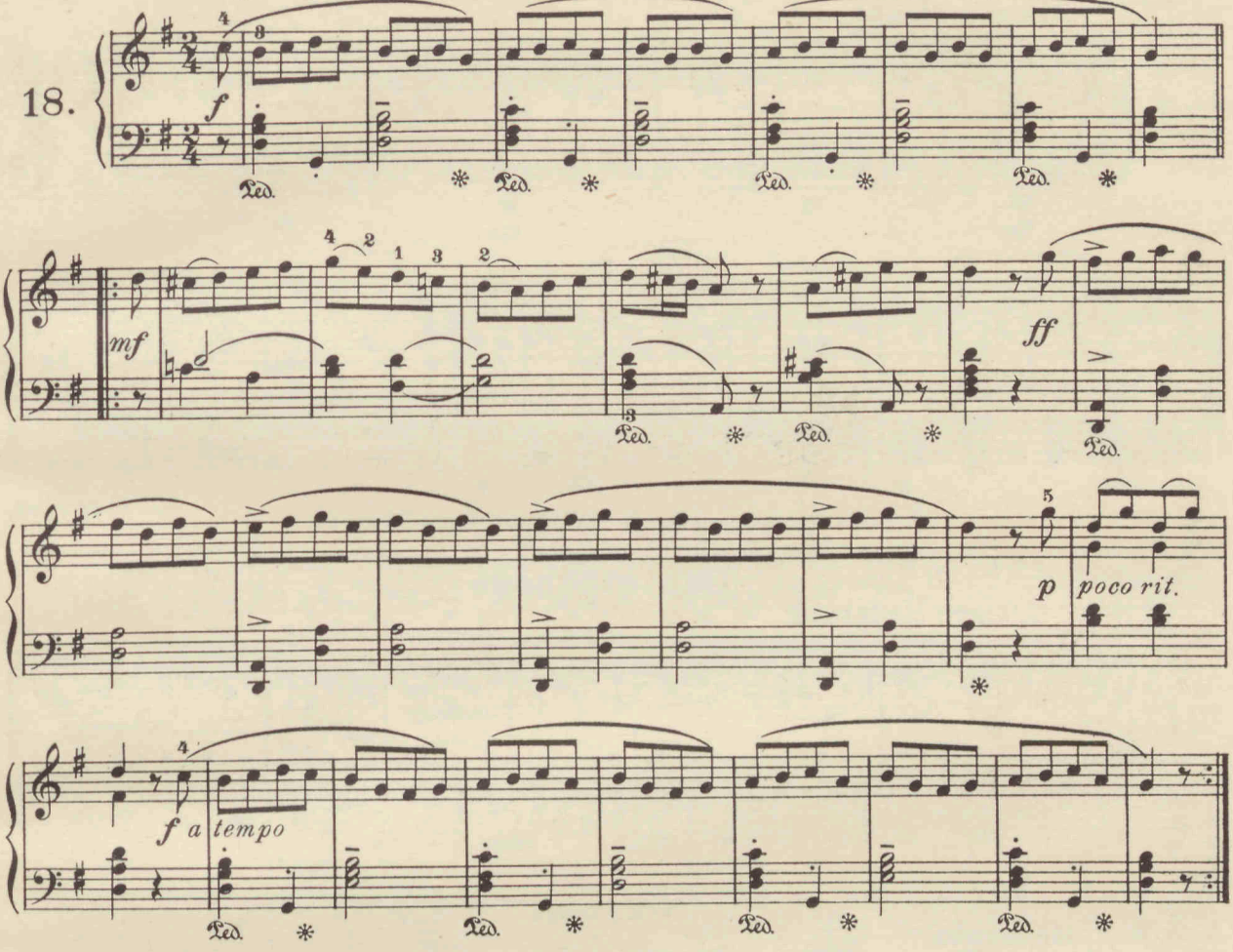
Hoppen.

Petersens 6.

Allegro vivace.

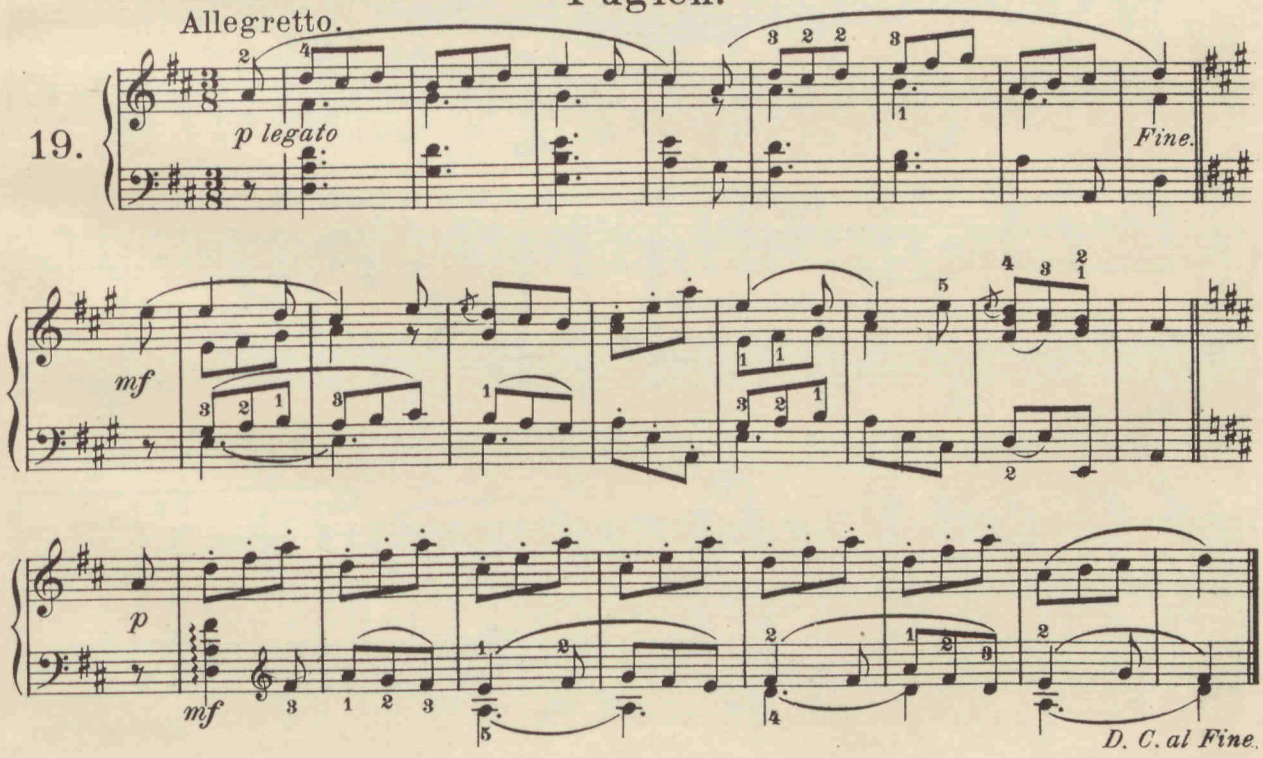
18.
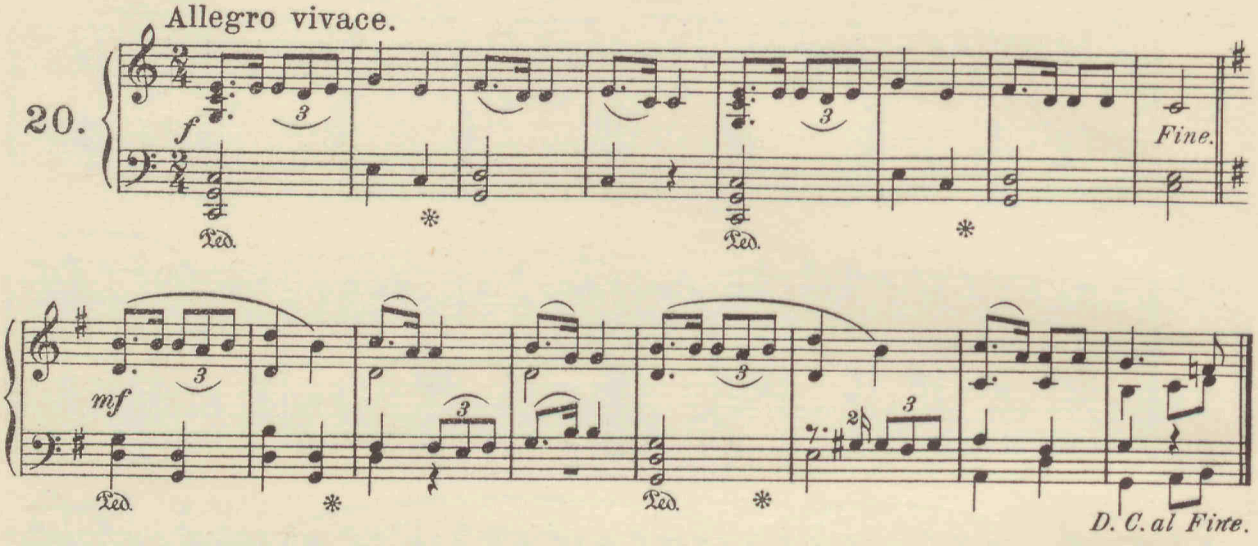

Fuglen.

Allegretto.
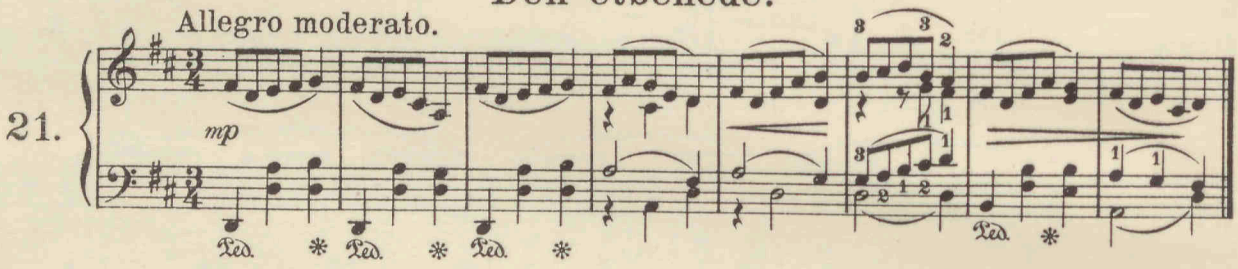
19.

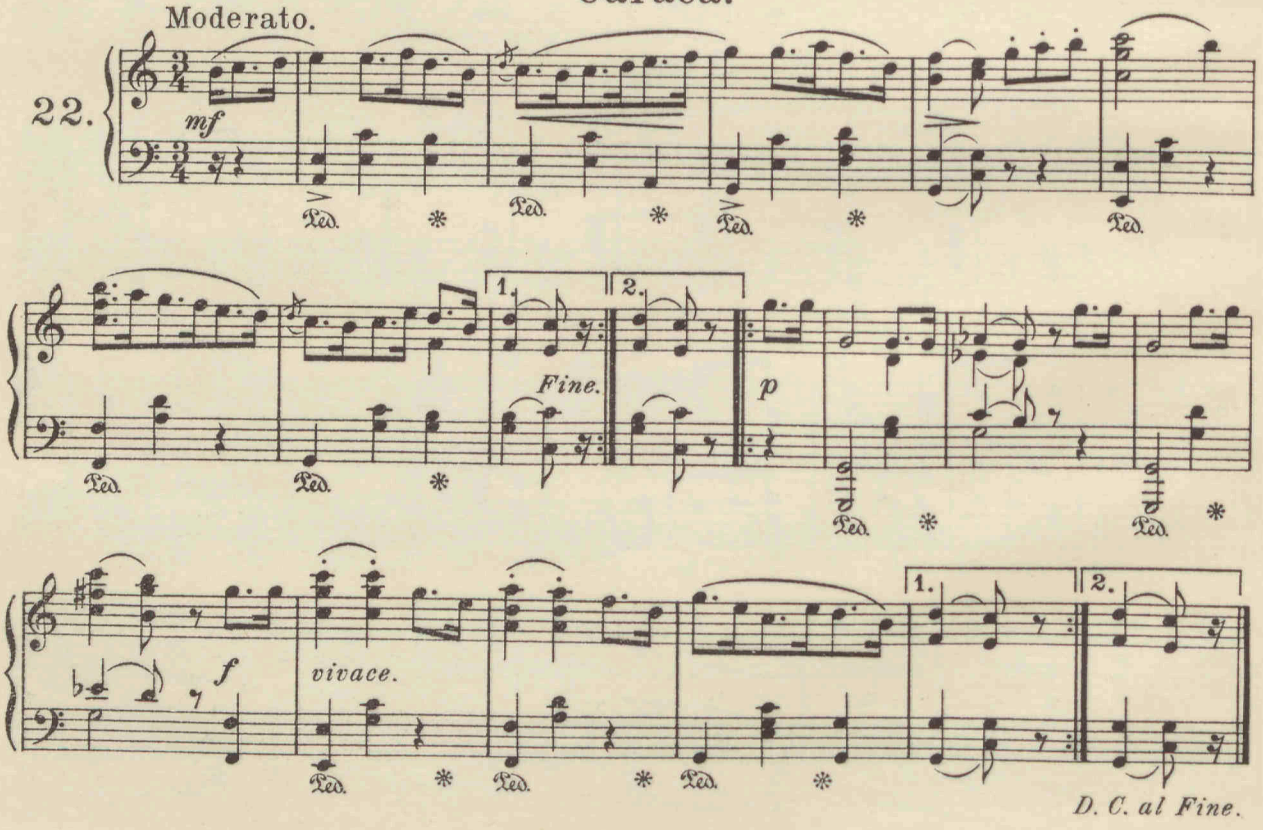
Den lille jydske.

Den etbenede.
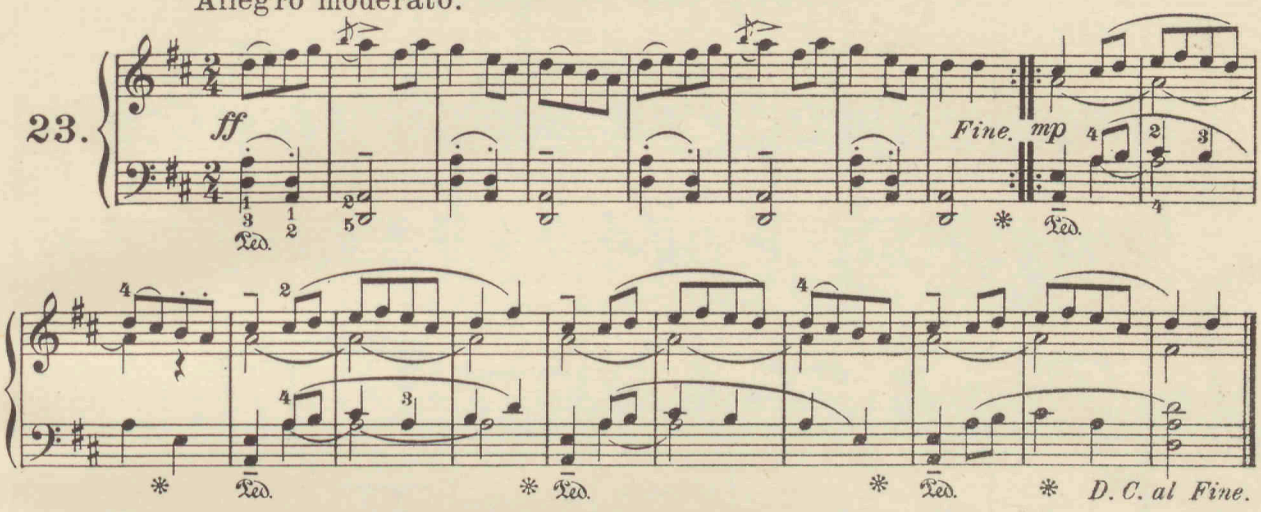

Caraca.

Bjørnen.

Allegro moderato.

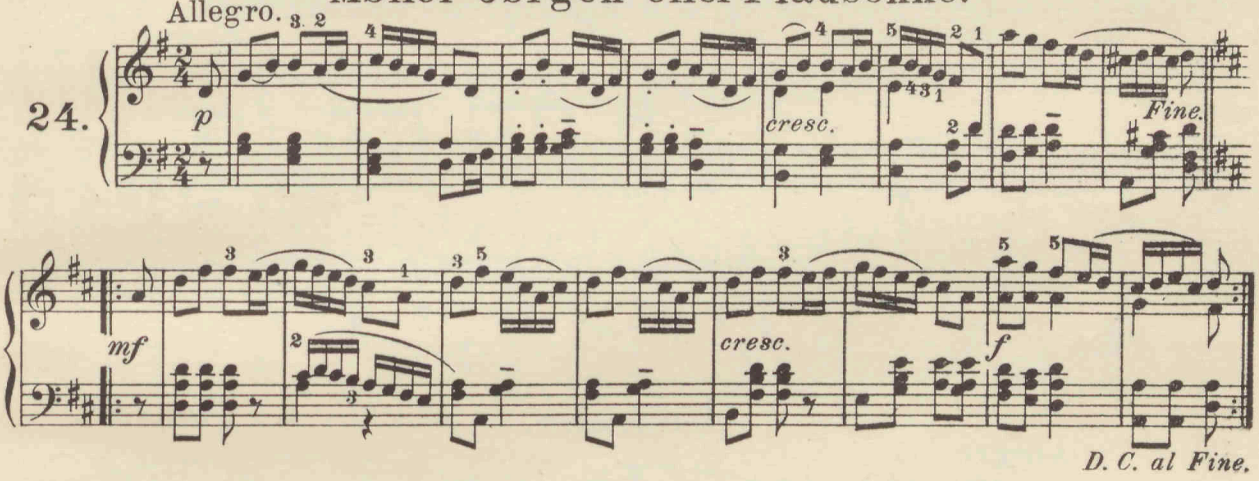
23.

Møller Jørgen eller Fladsokke.

Allegro.
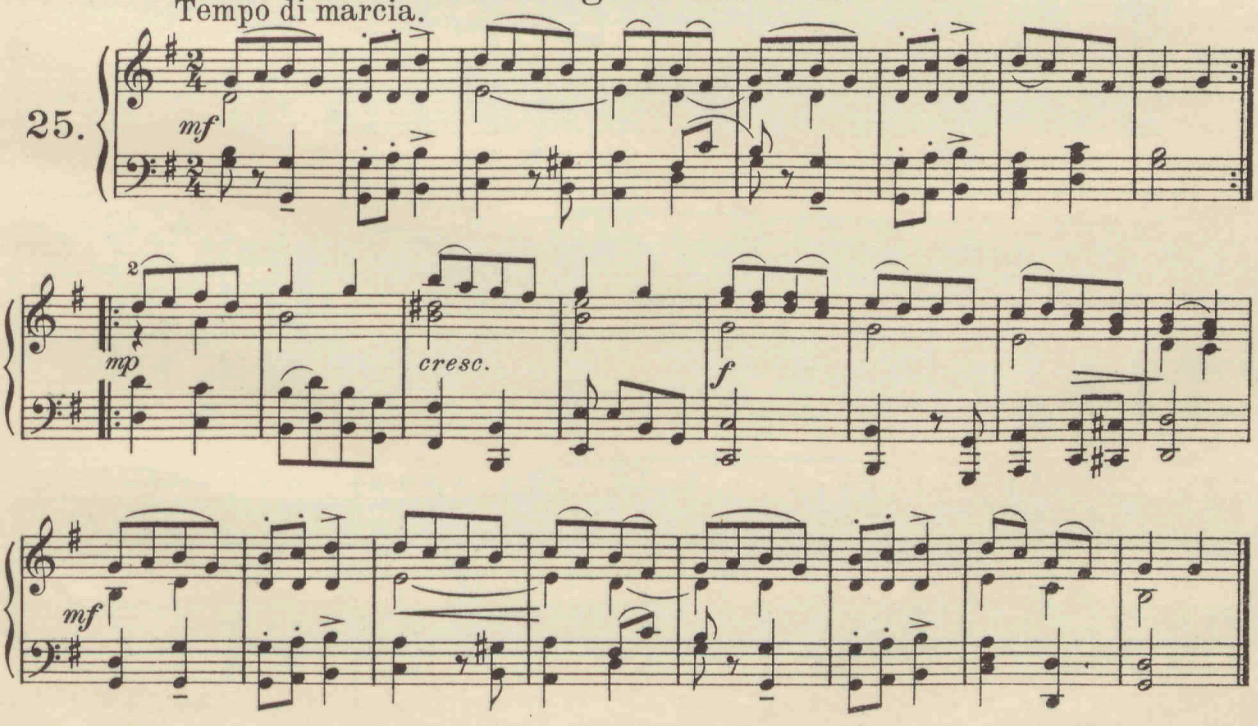
24.

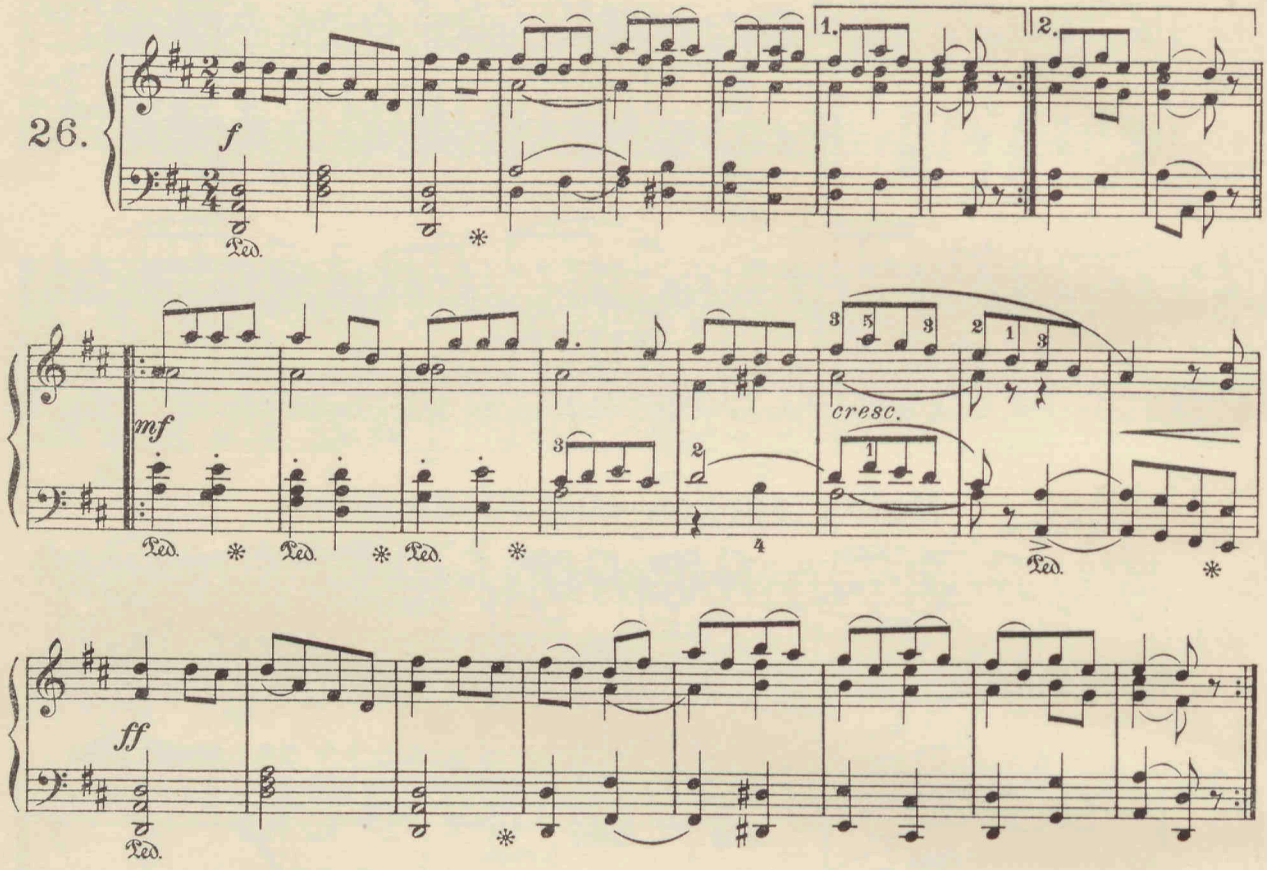
Dronningens Marsch.

Tempo di marcia.
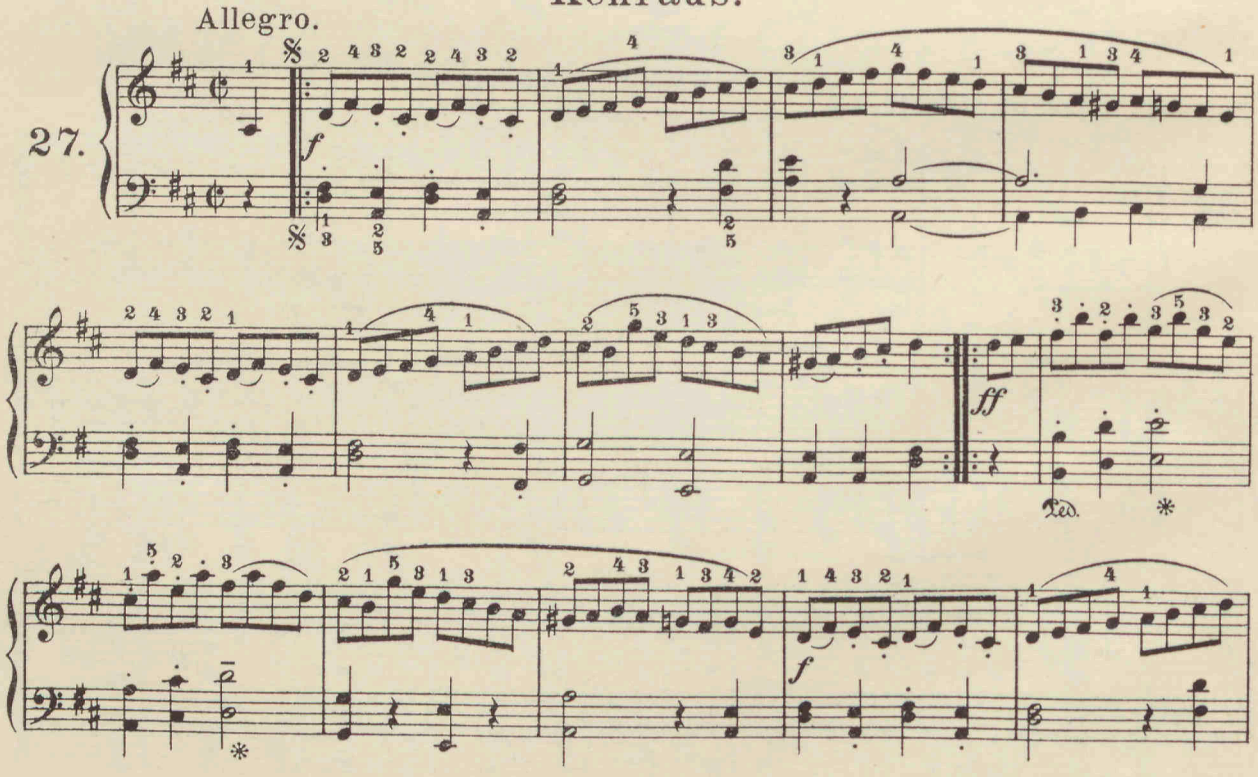
25.
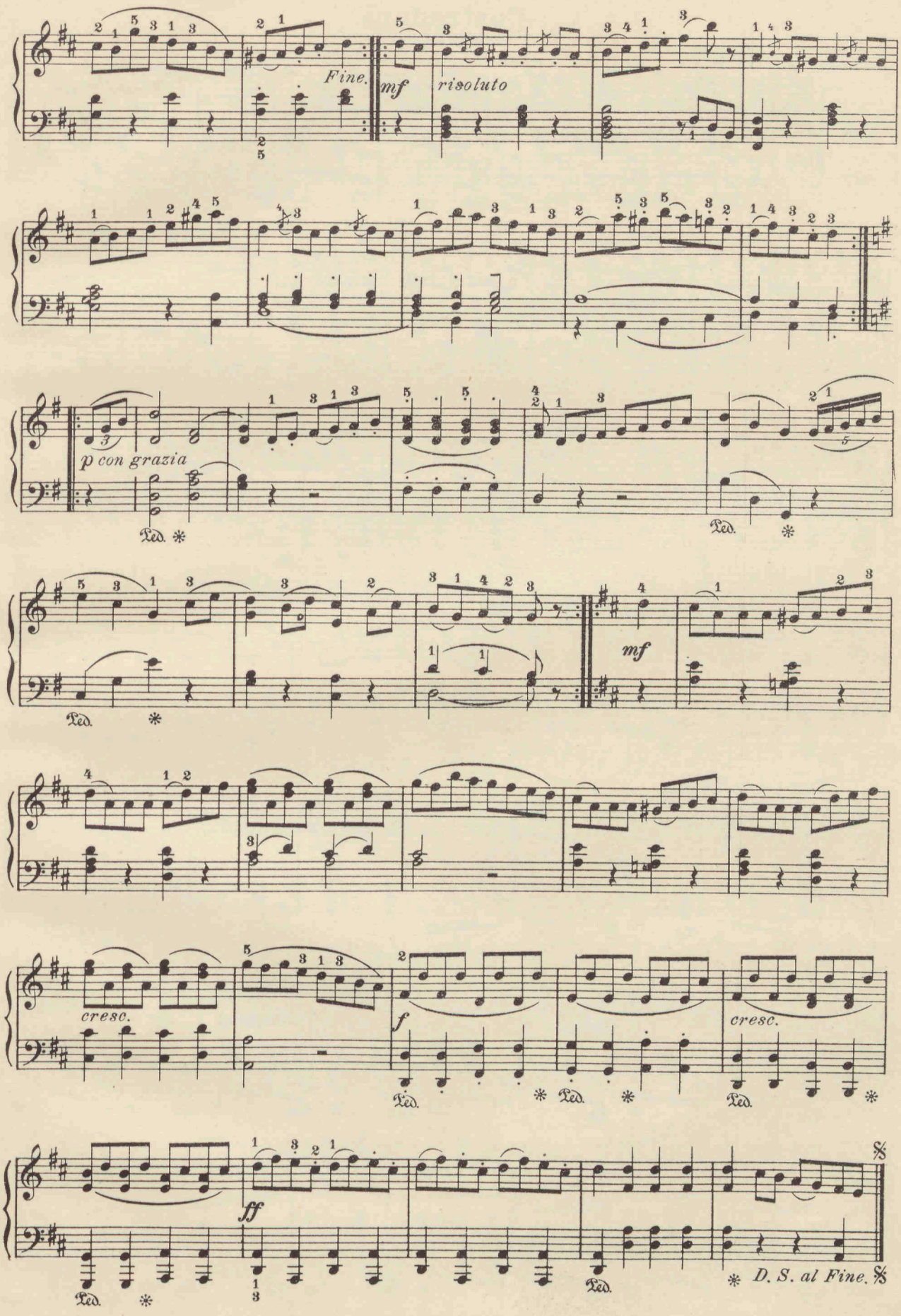

Kronprinsens Marsch.

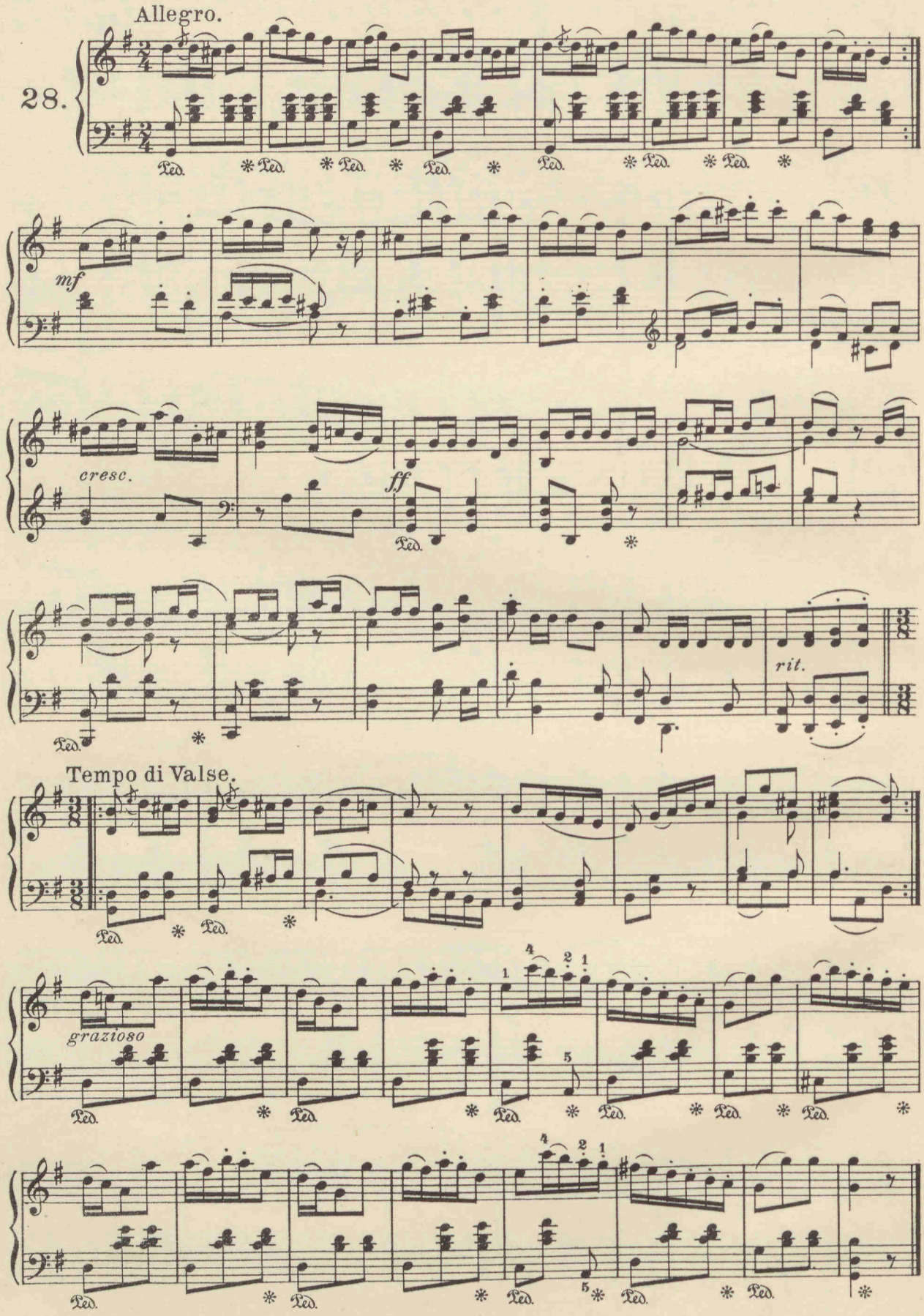

Kehraus.

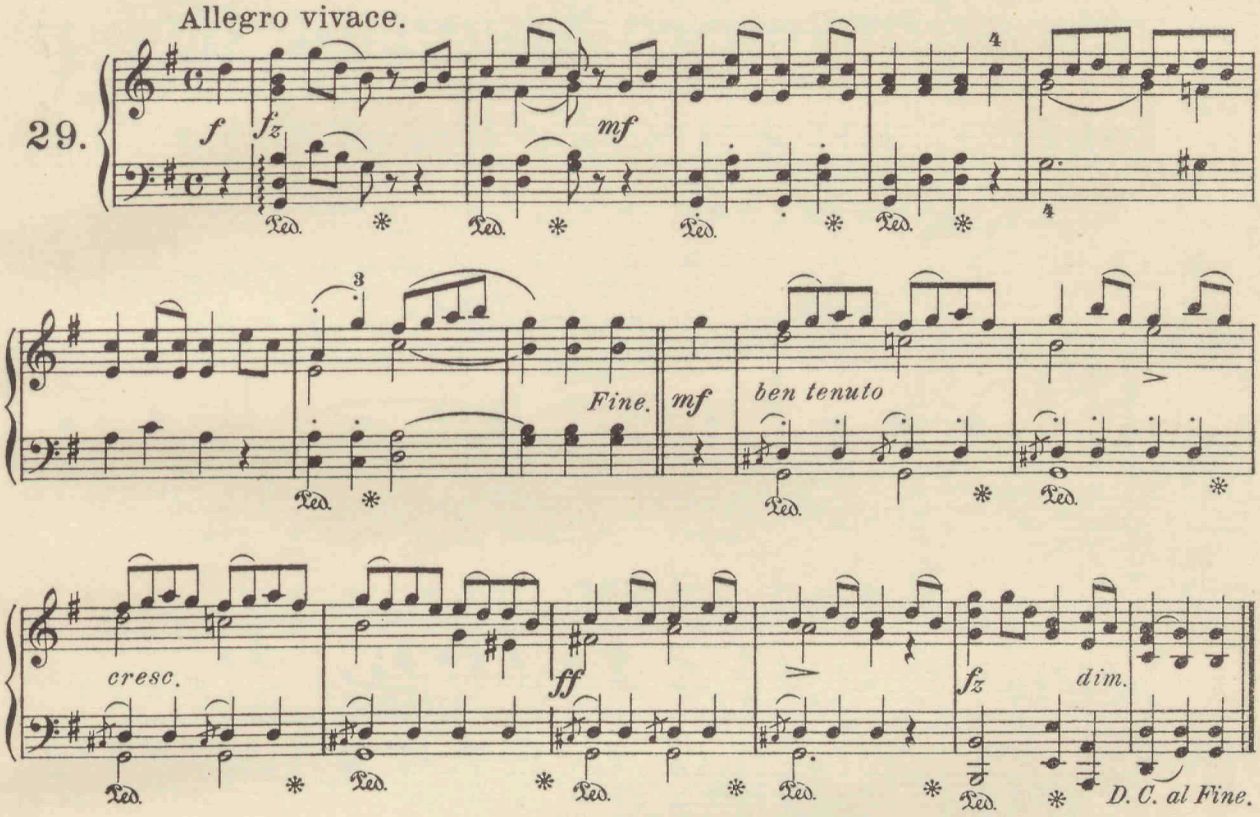

Fine.
mf
risoluto
p con grazia
Ped.
mf
cresc.
f
cresc.
ff
D. S. al Fine.

Contradans.

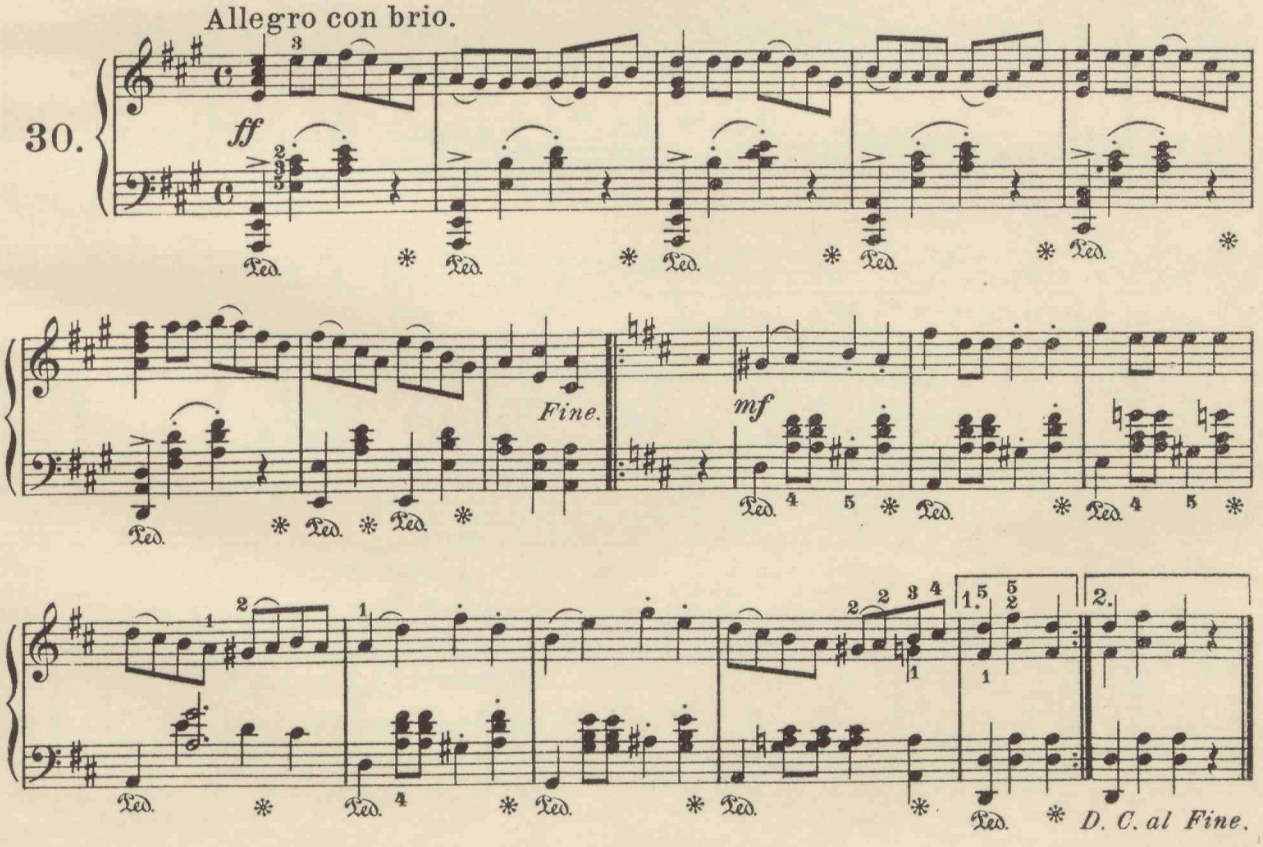
Reel.

Allegro vivace.
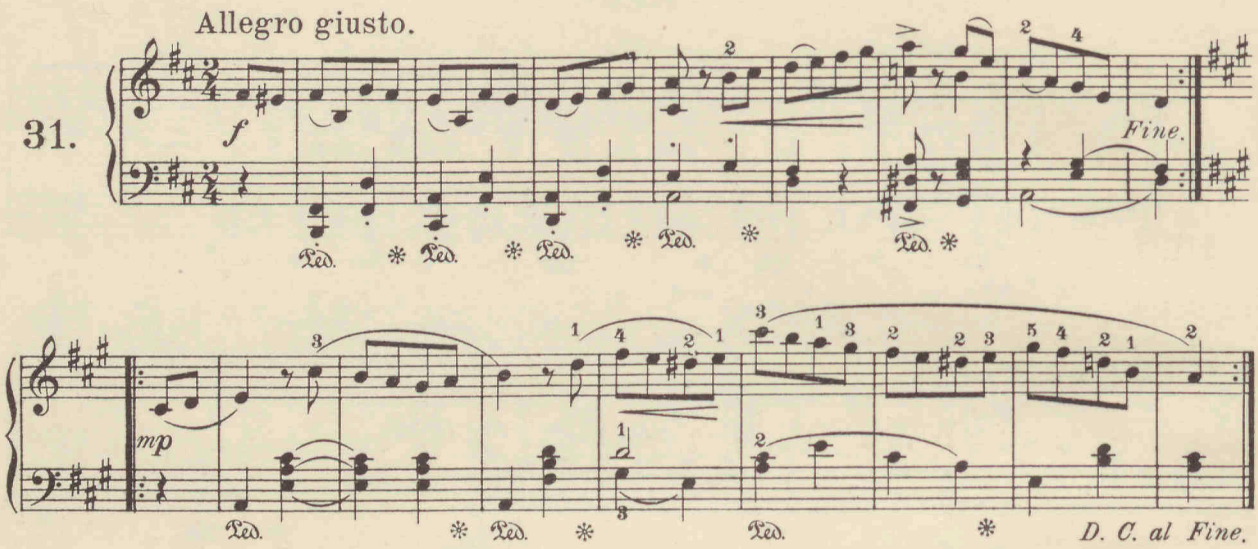

Reel.

Allegro con brio.
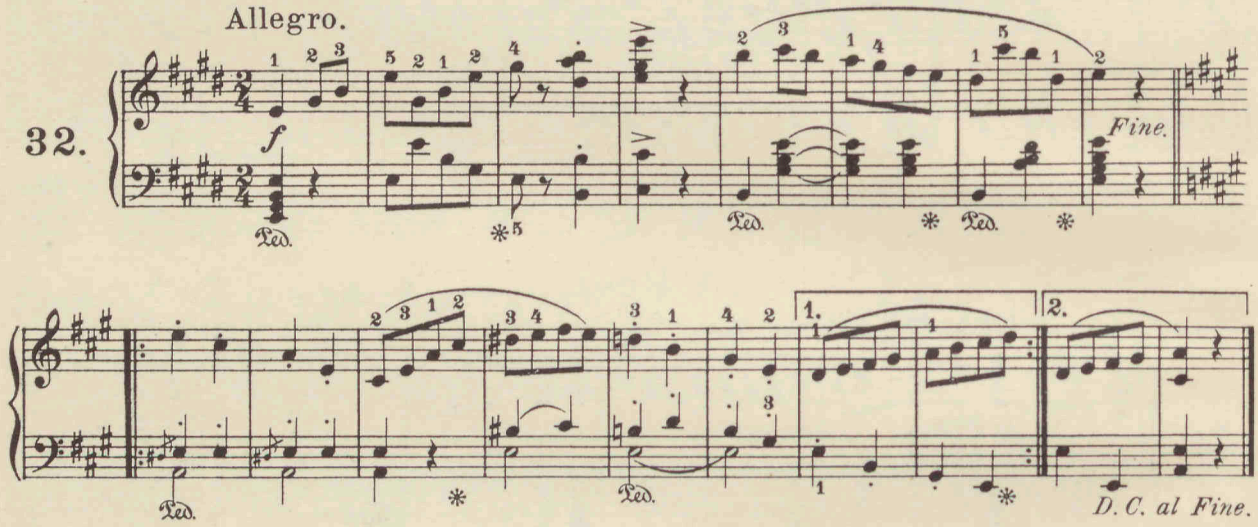

Totur.

31.
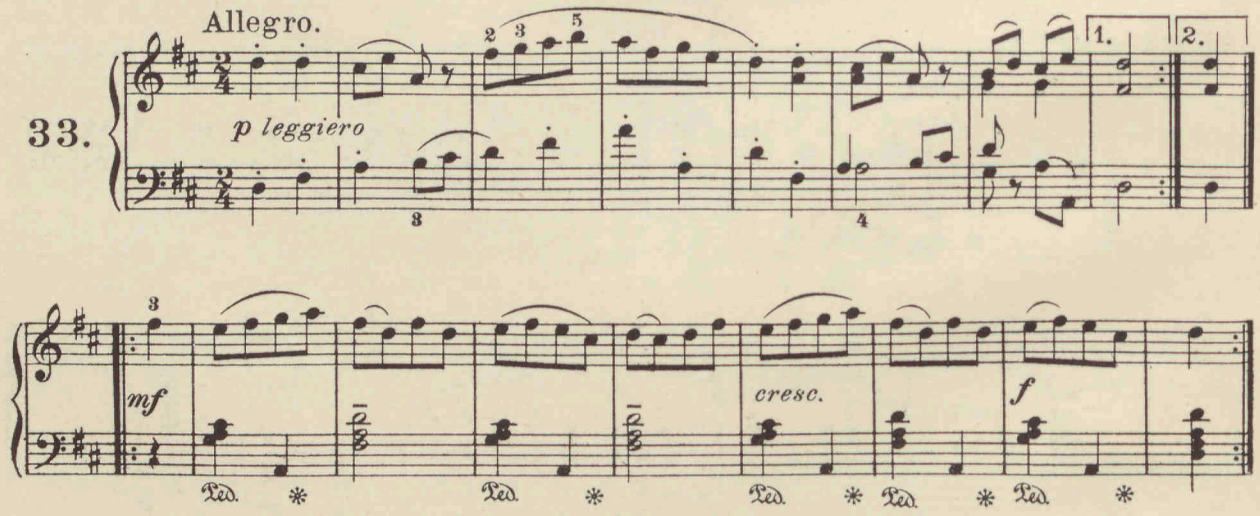

Totur.

32.

Totur.
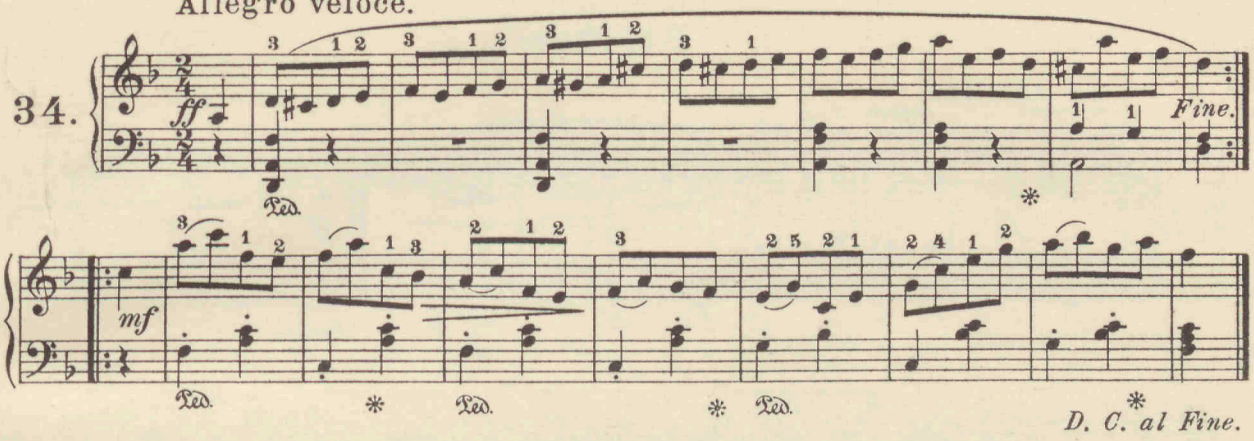
33.

Totur.

Allegro veloce.
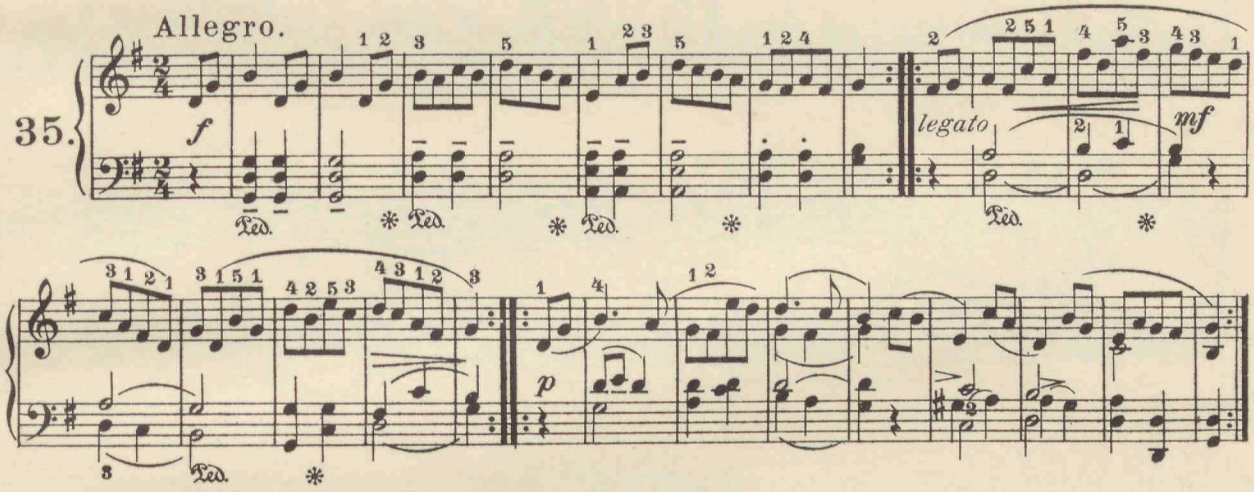
34.

Tretur.

Allegro.
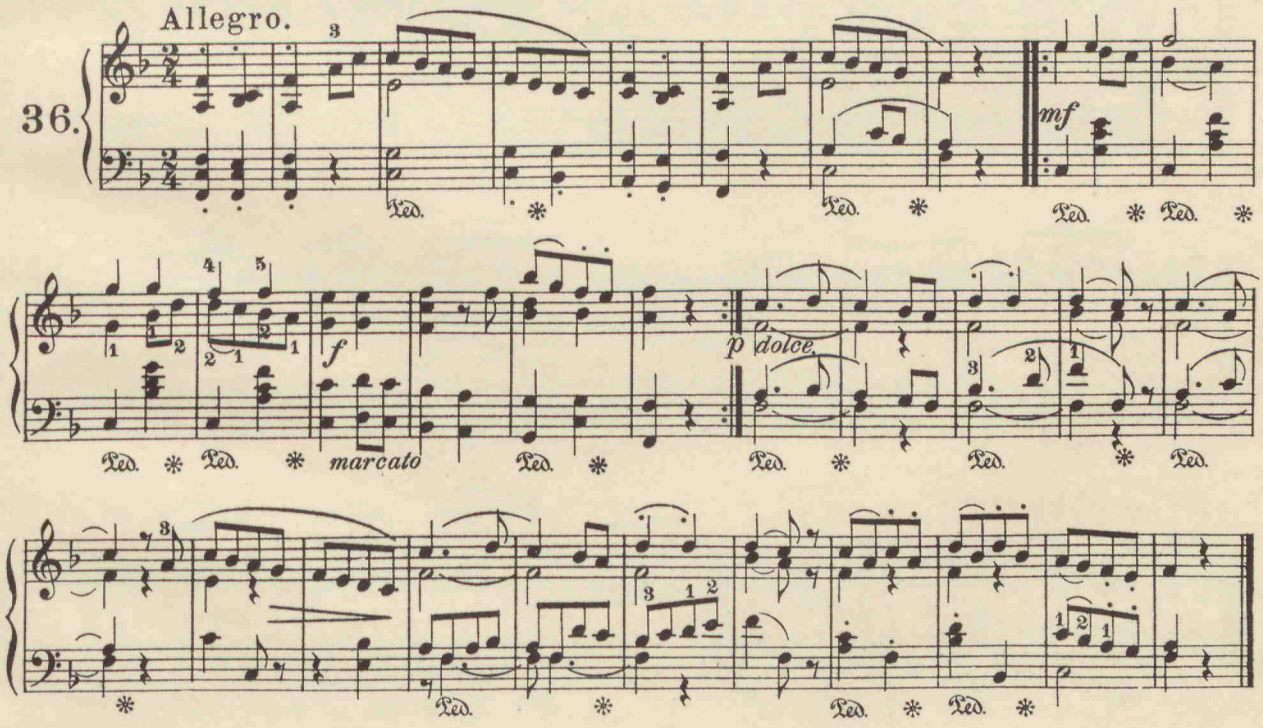
35.

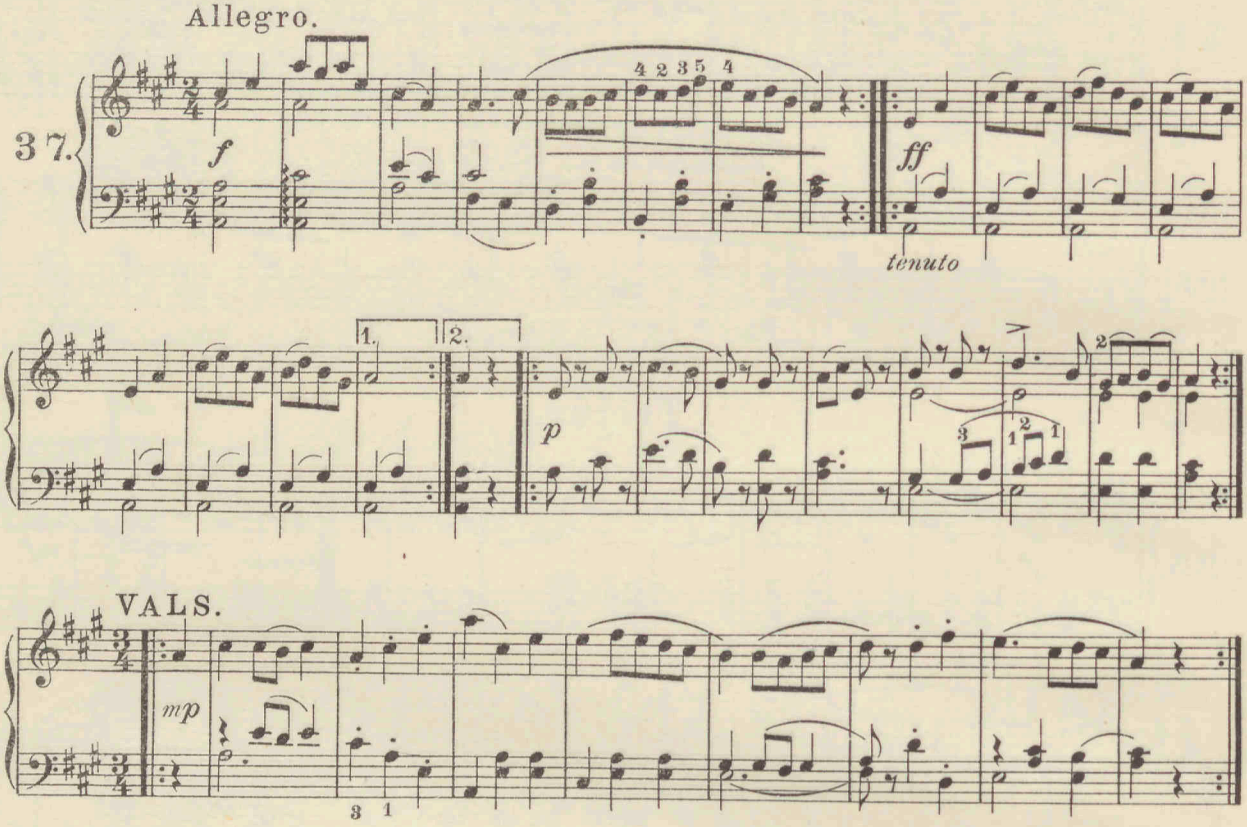
Tretur.

Allegro.

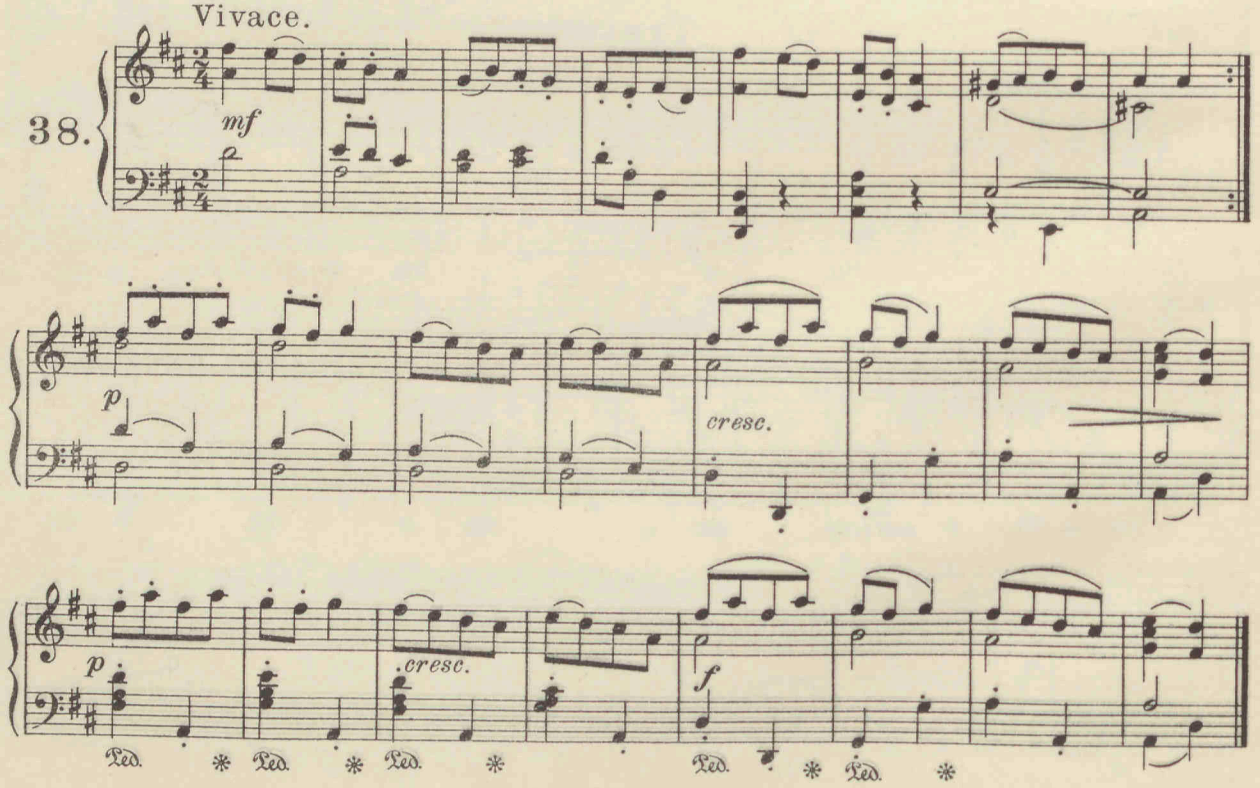
36.
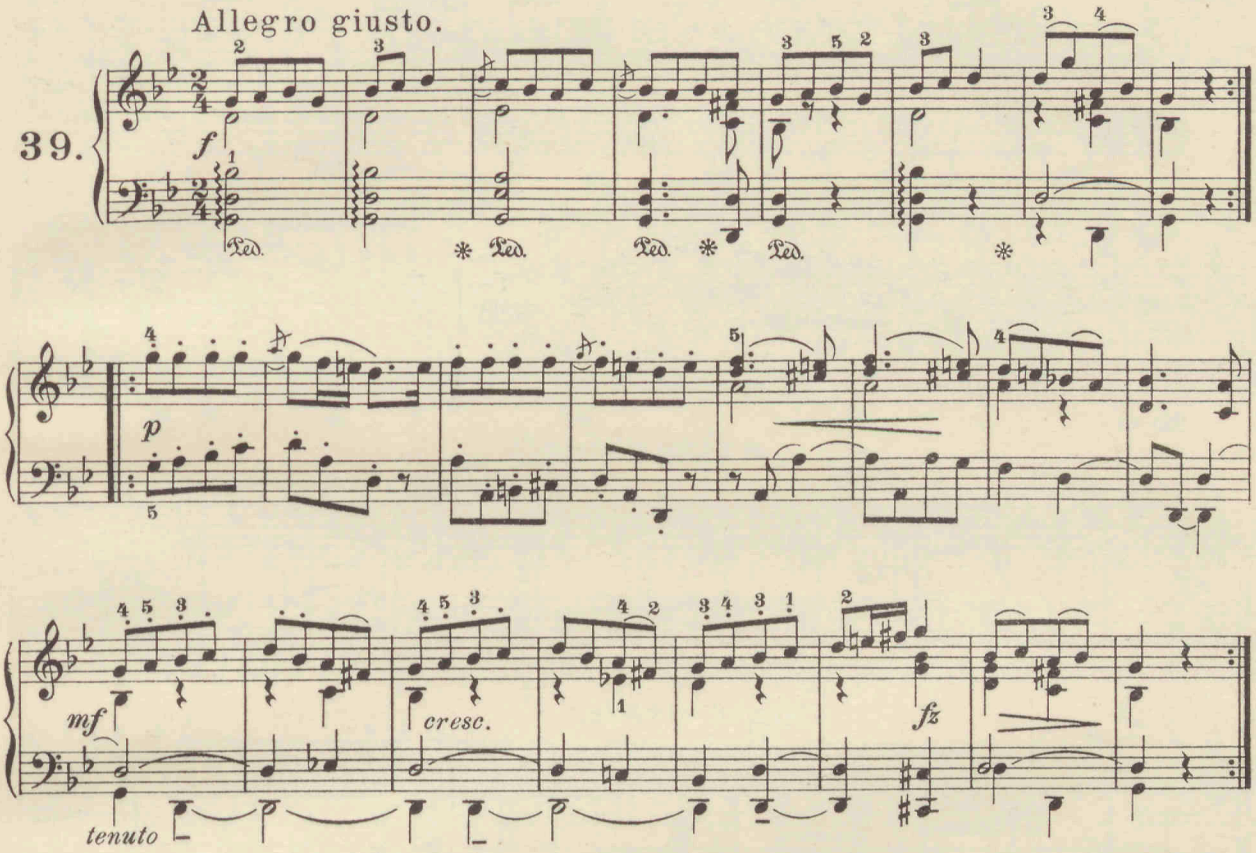

Firetur.
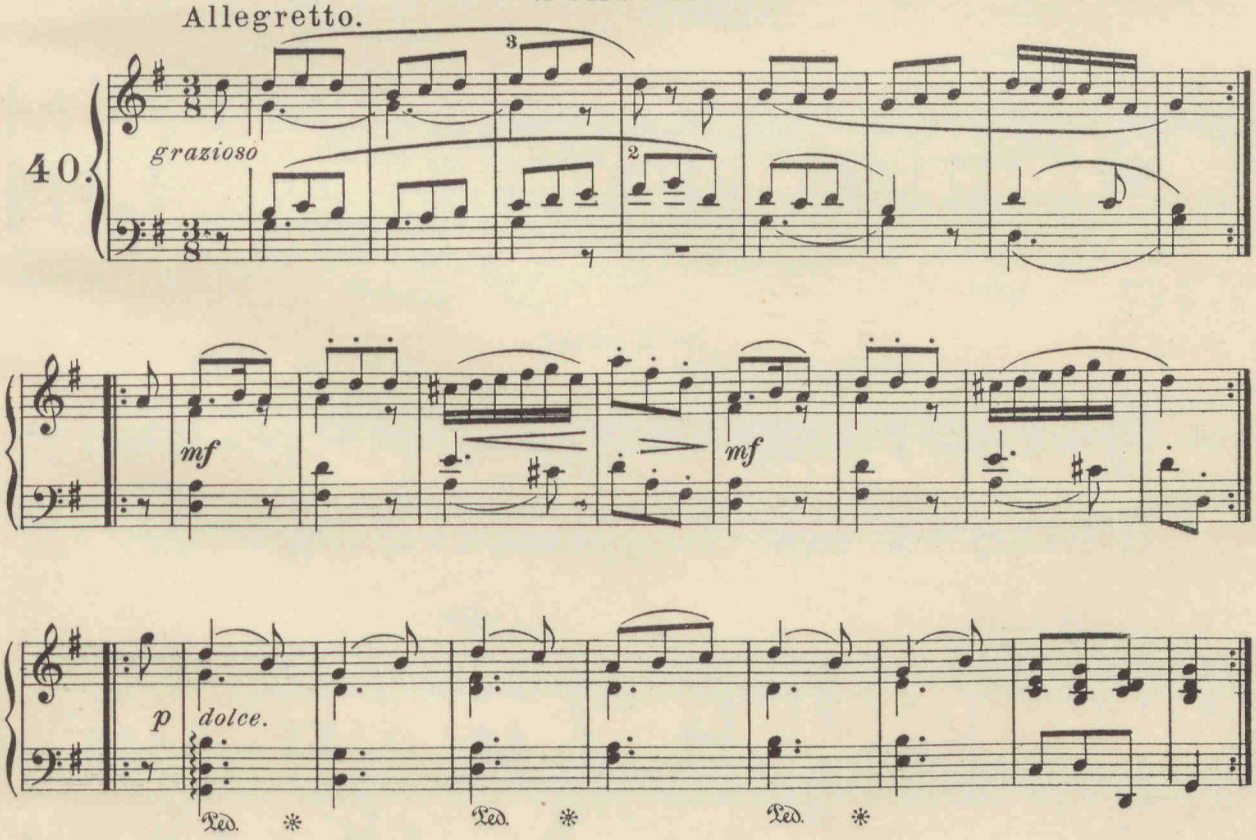

Gammel Sex.
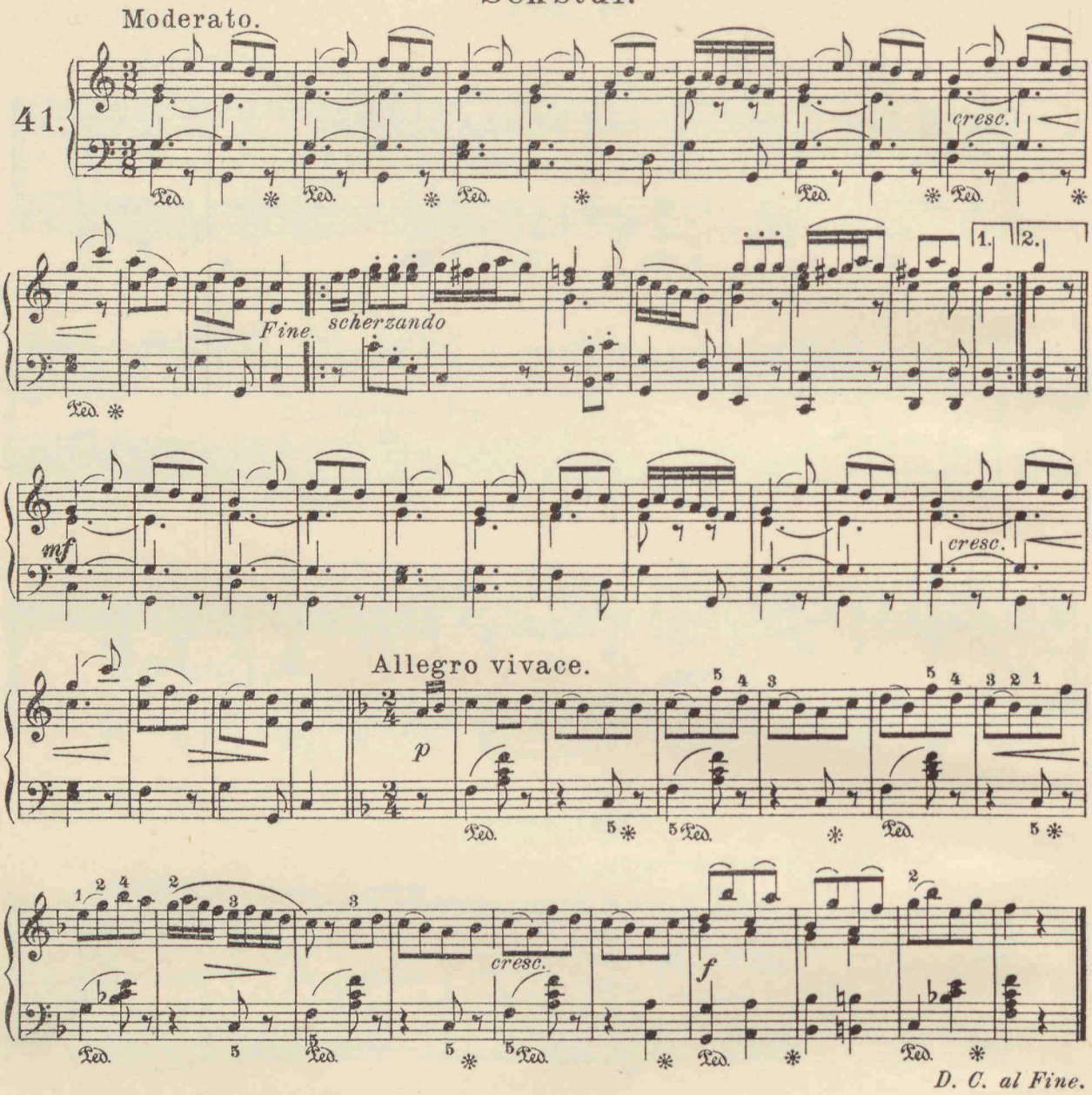

Ny Sex.
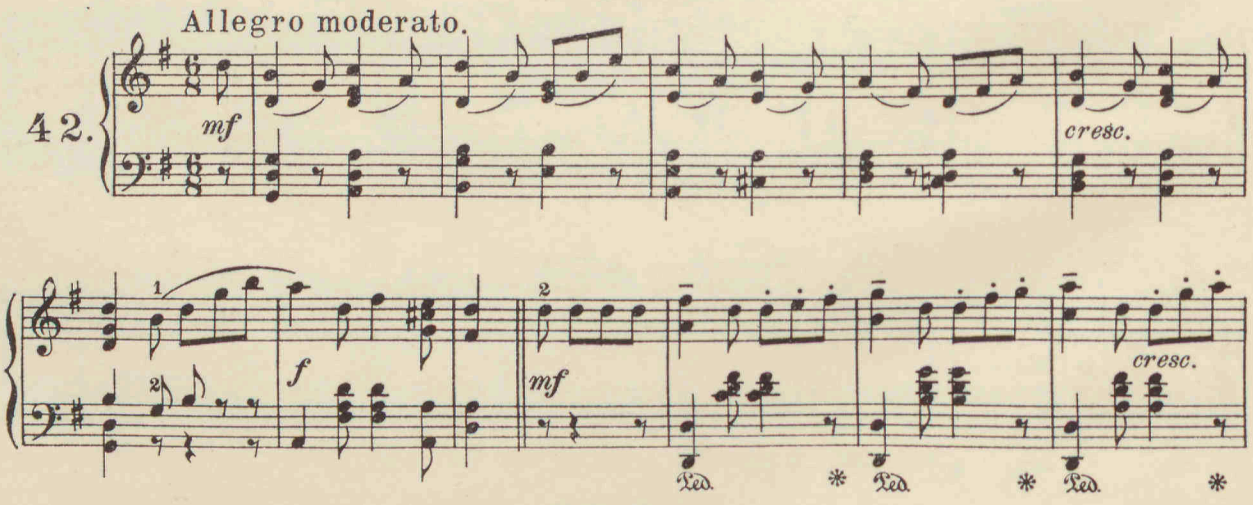

Sekstur.
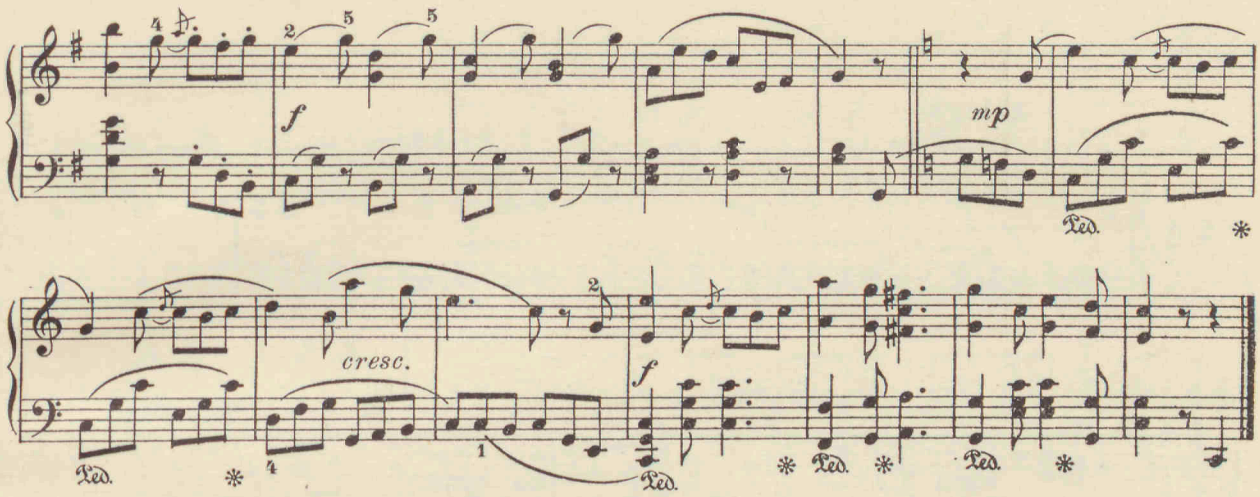

Sekstur.

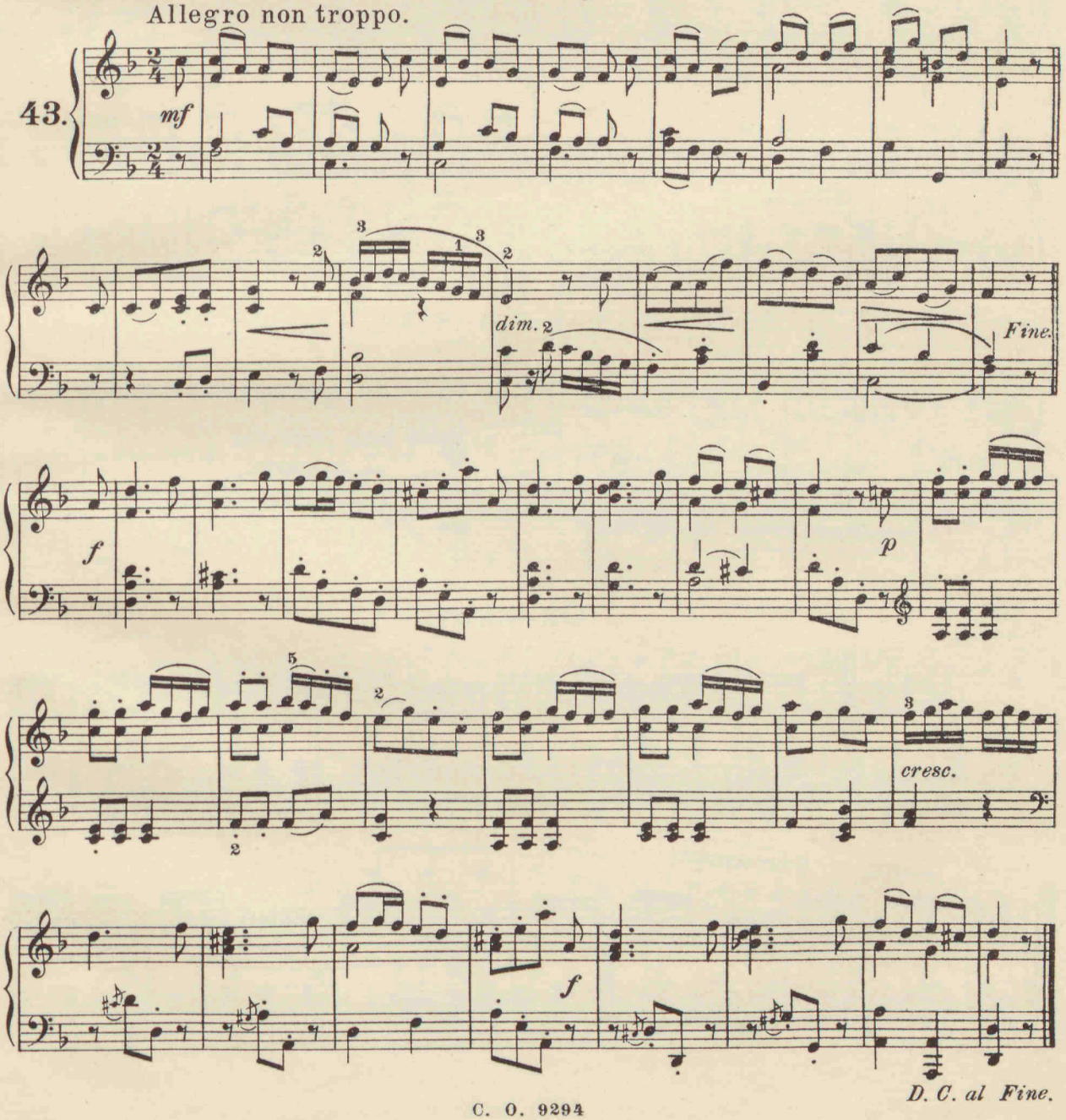
Sekstur.

Contrasejre.

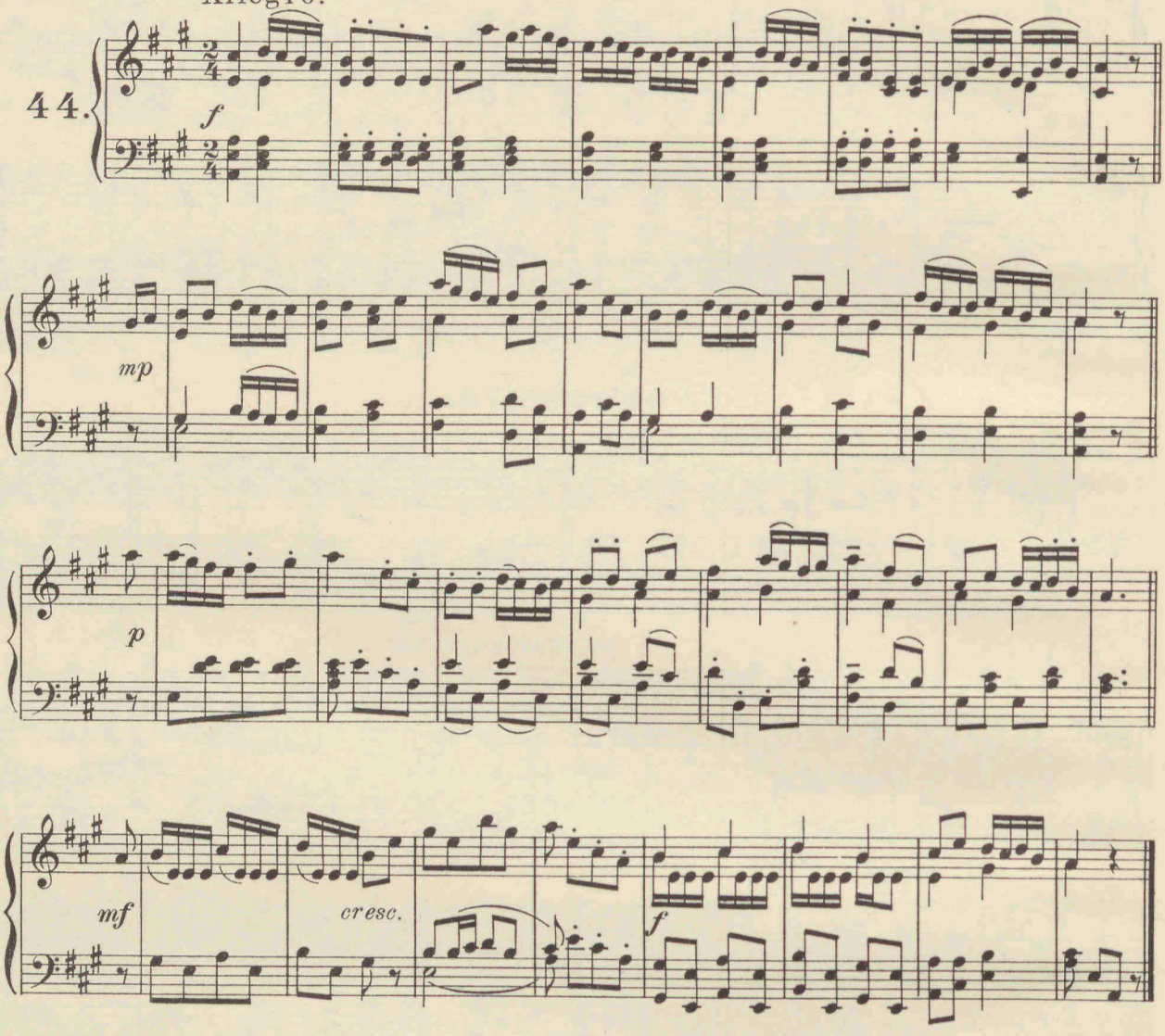
Allegro non troppo.

Contrasejre.

Allegro.
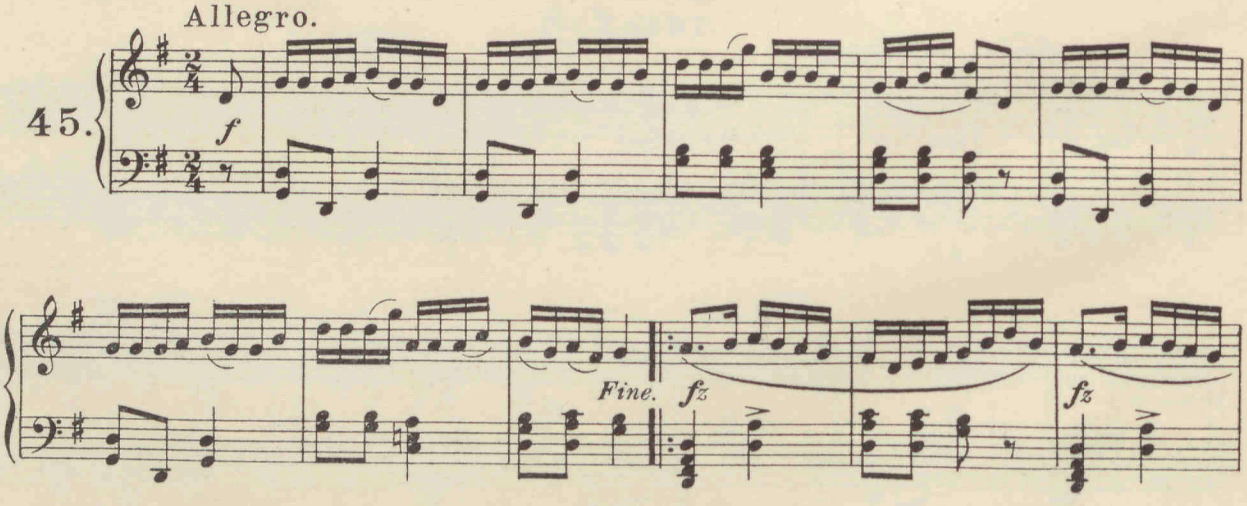
44.
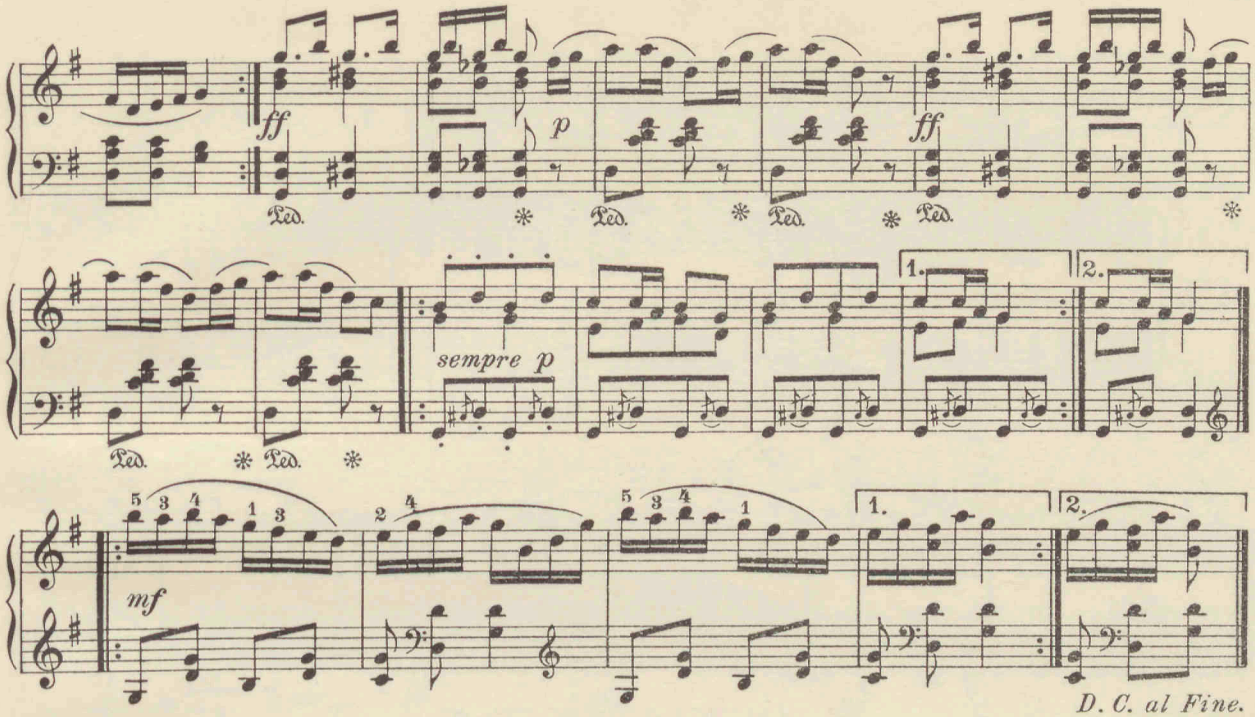

Oksekov.
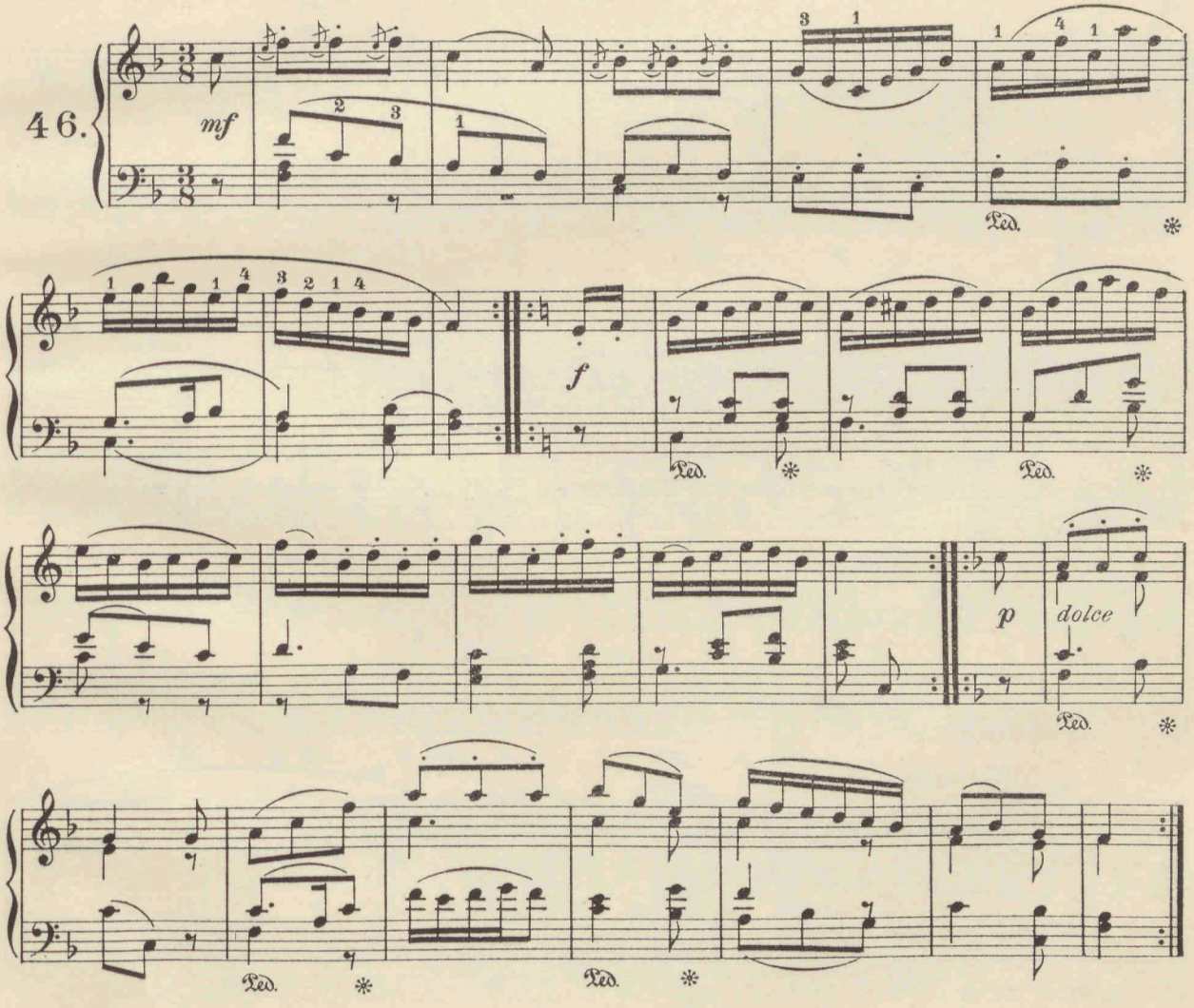
Allegro.

45.

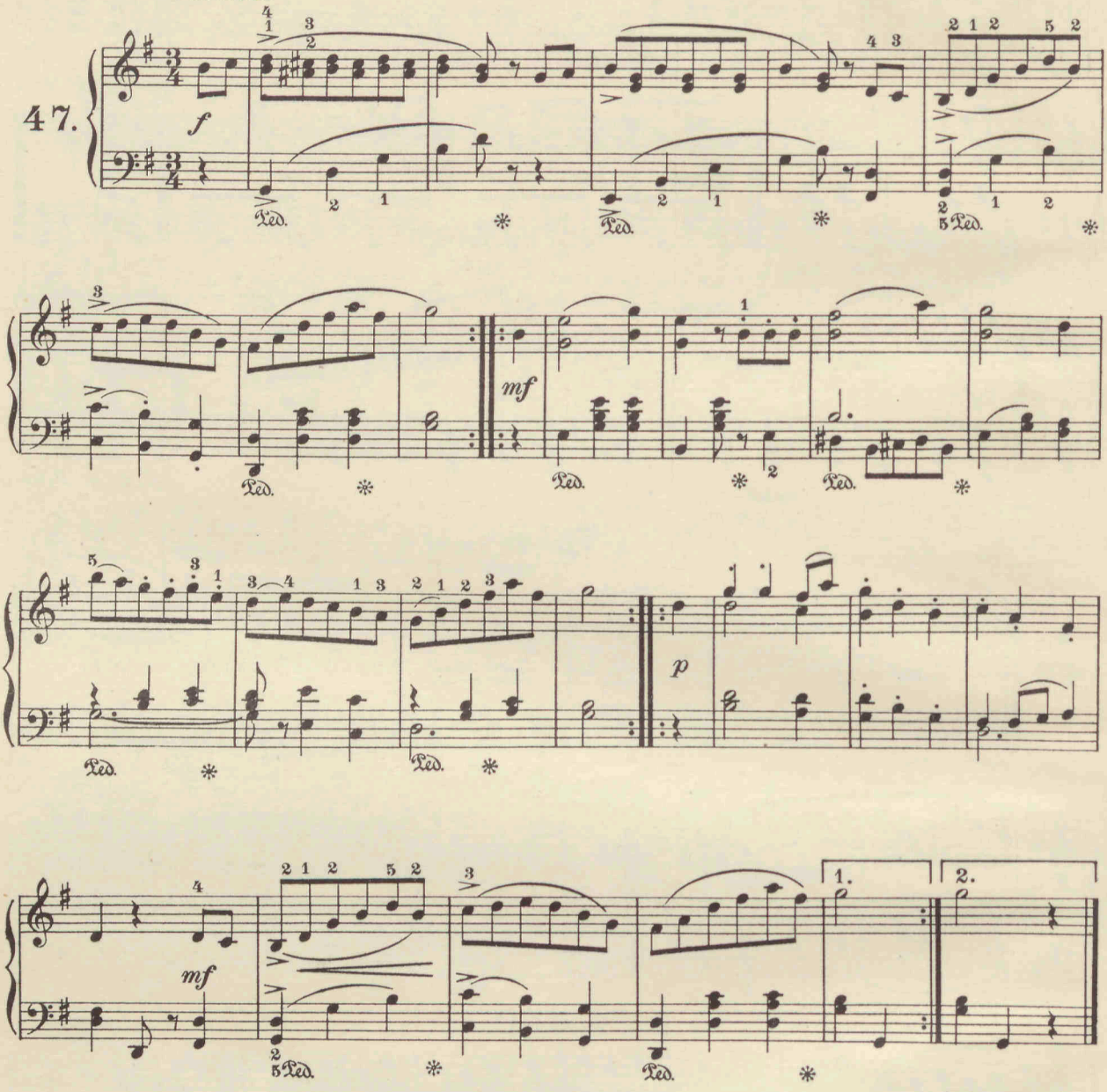
Vals.

Vals.

Vivace.
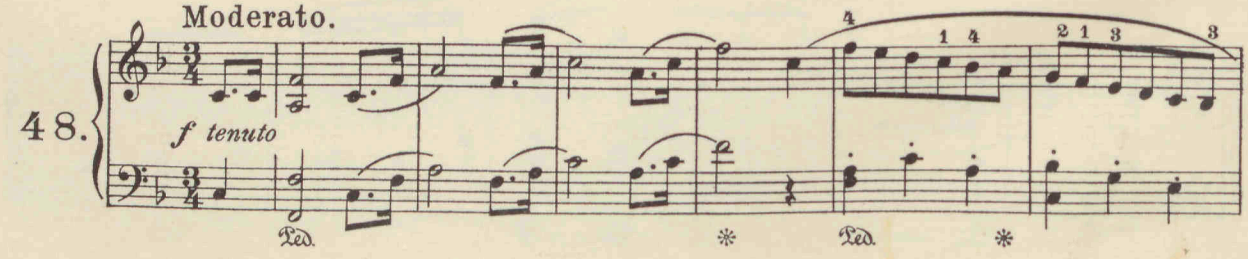
47.

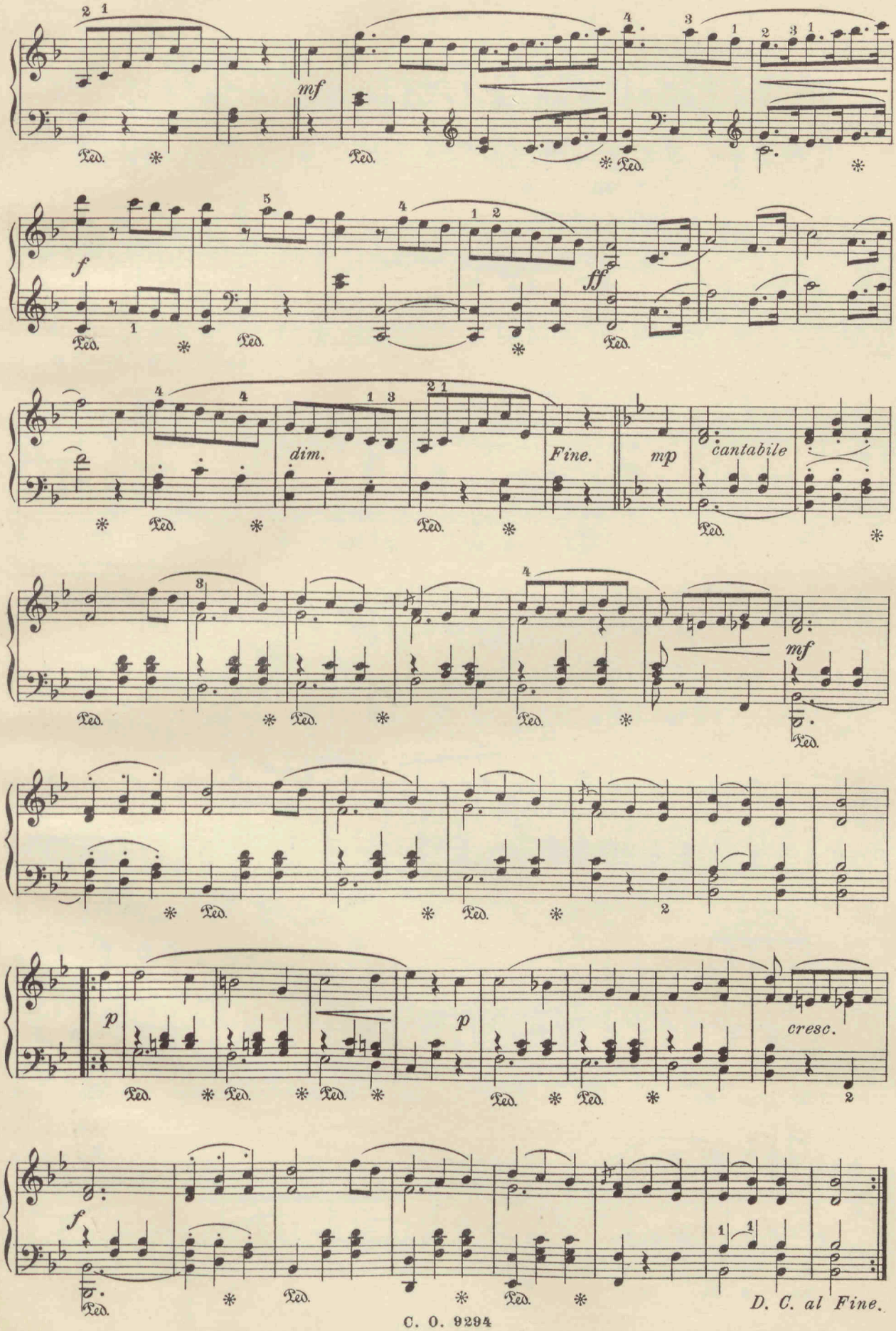

Vals.

Moderato.

48.
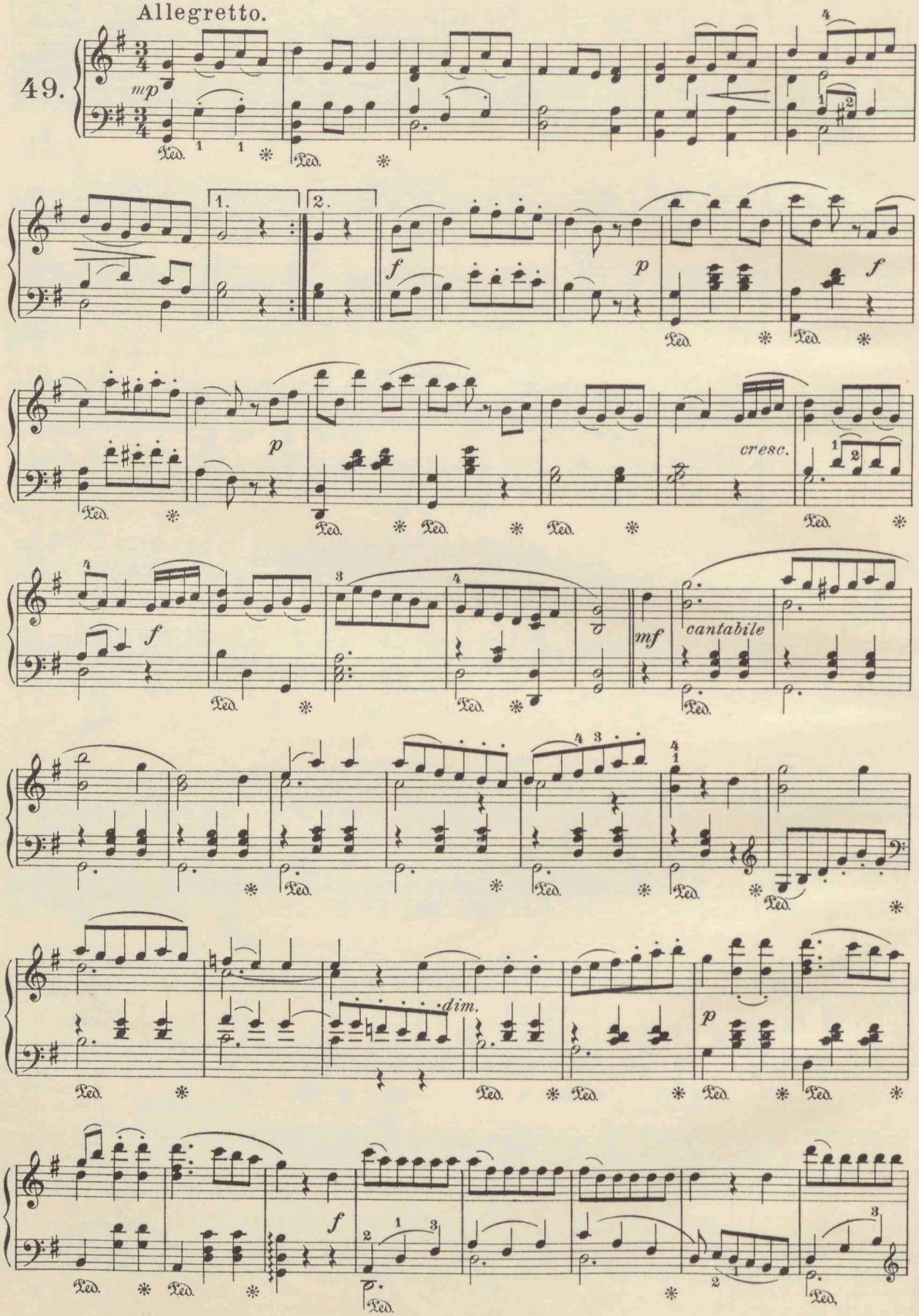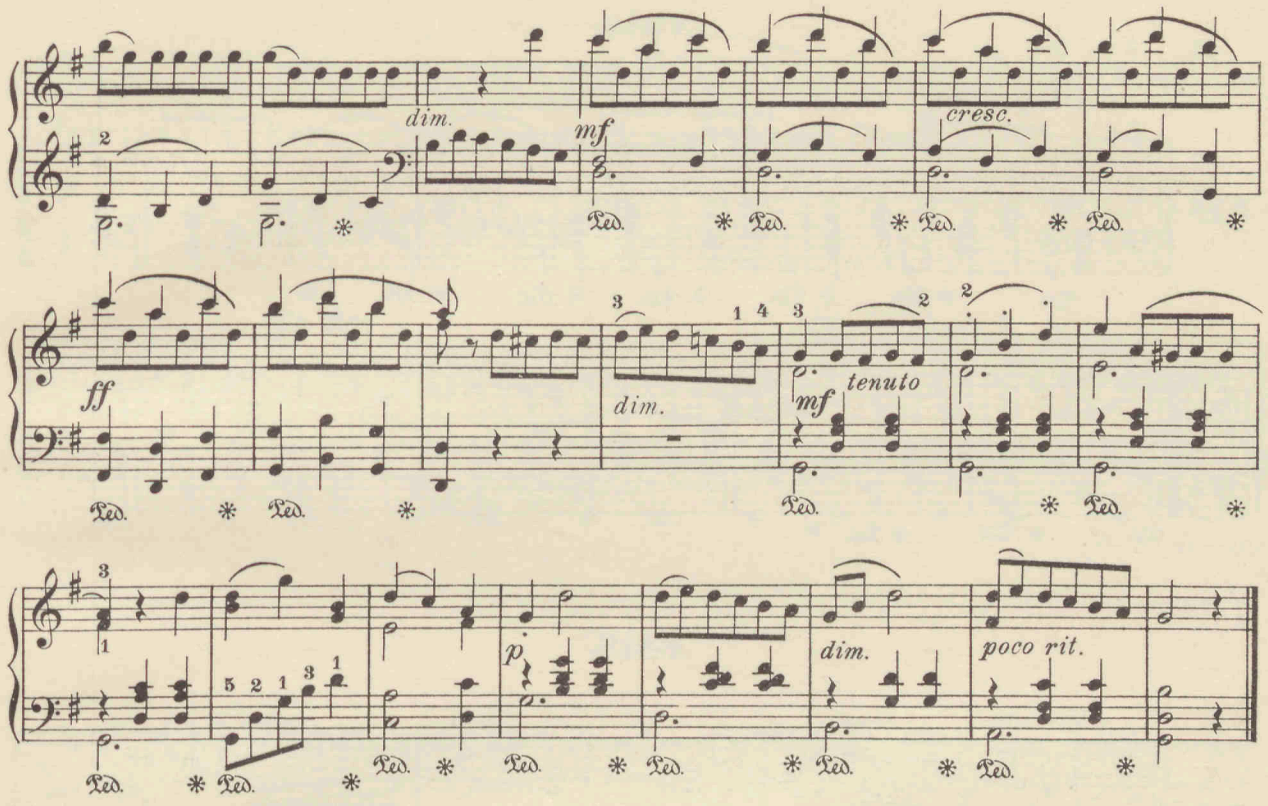

mf
f
ff
dim.
Fine.
mp
cantabile
mf
p
p
cresc.
f
D. C. al Fine.

Vals.

Allegretto.

49.

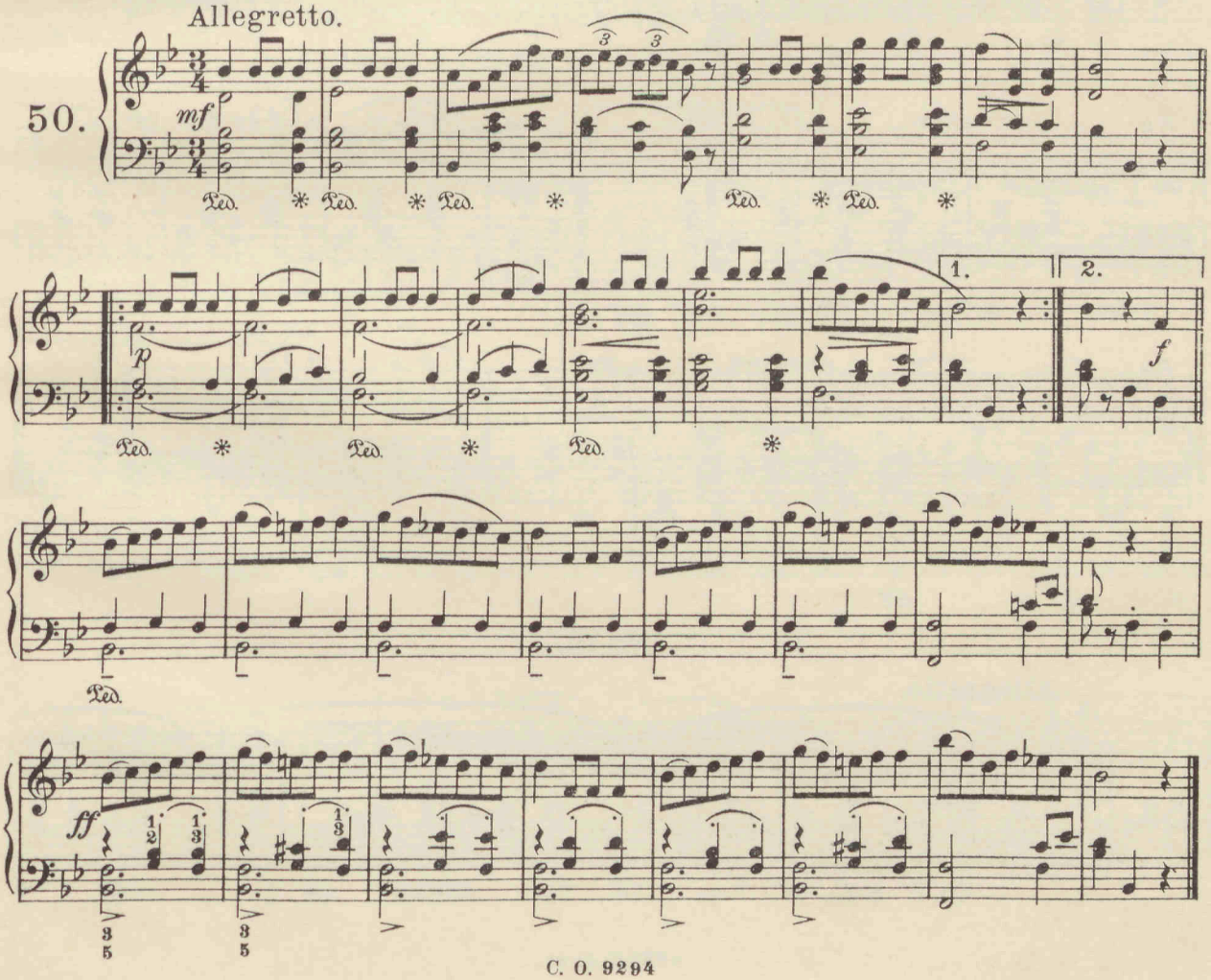

Vals.

Allegretto.

50.
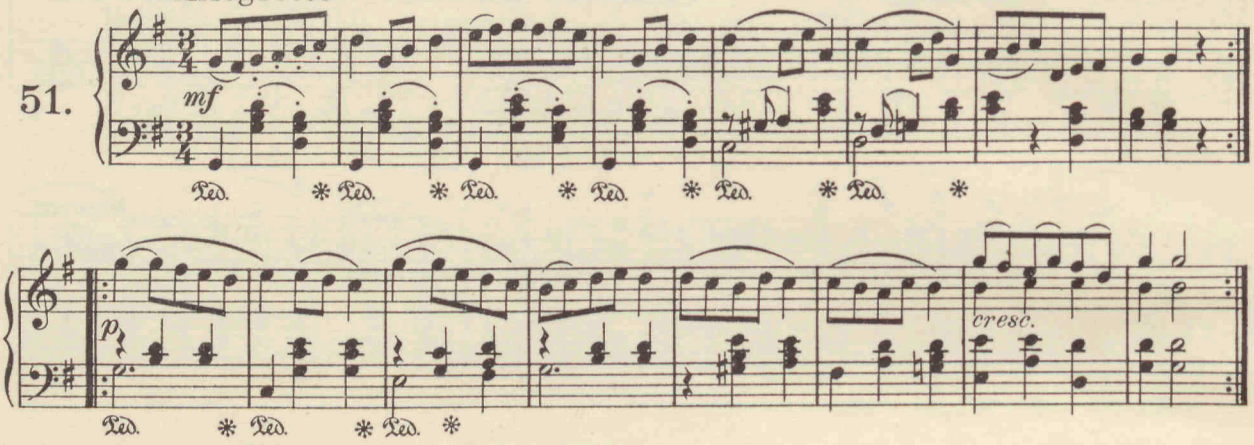

Vals.

P. J. Bell.
(Svallerup.)

Allegretto

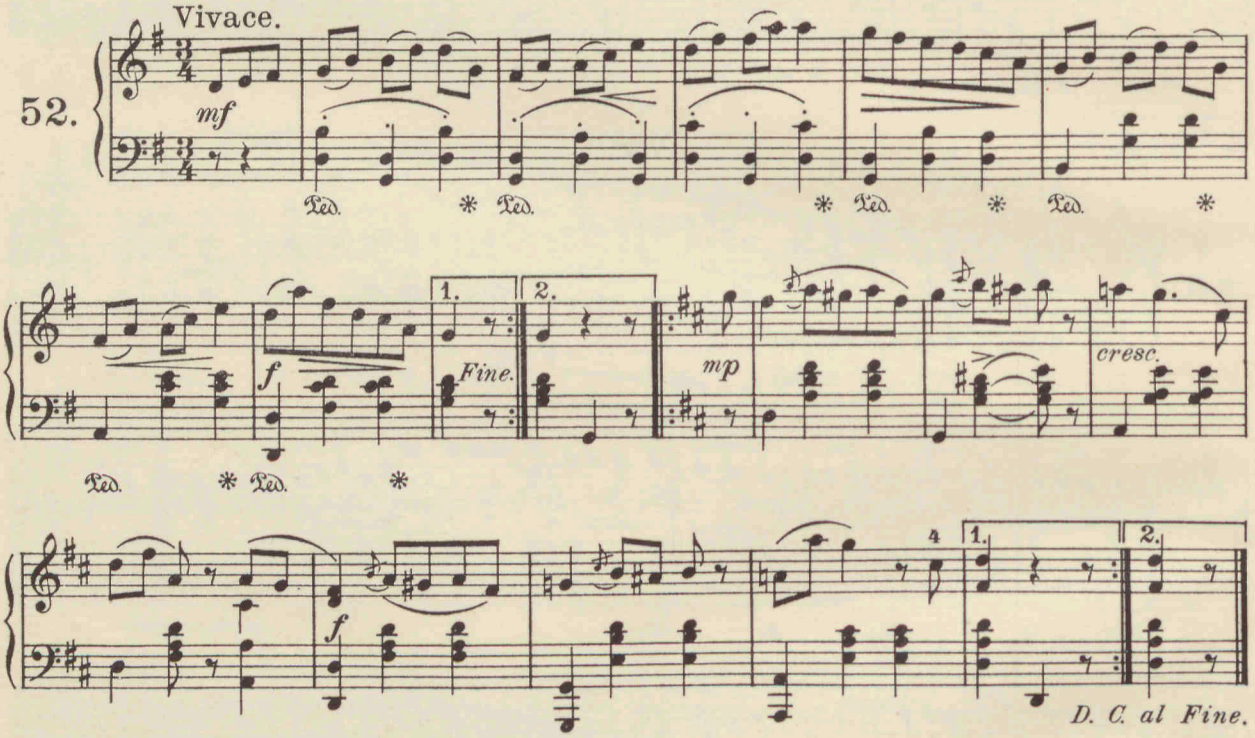
51.

Vals.

Vivace.
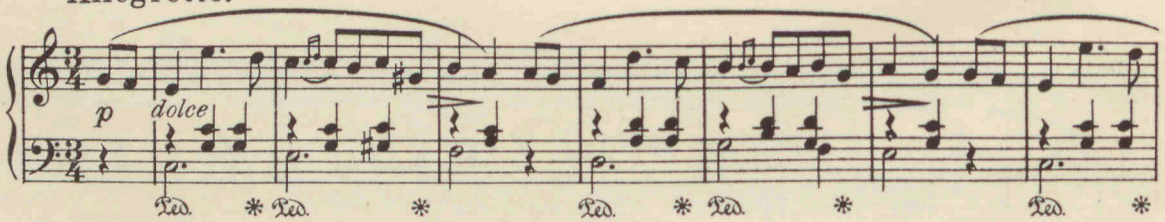
52.
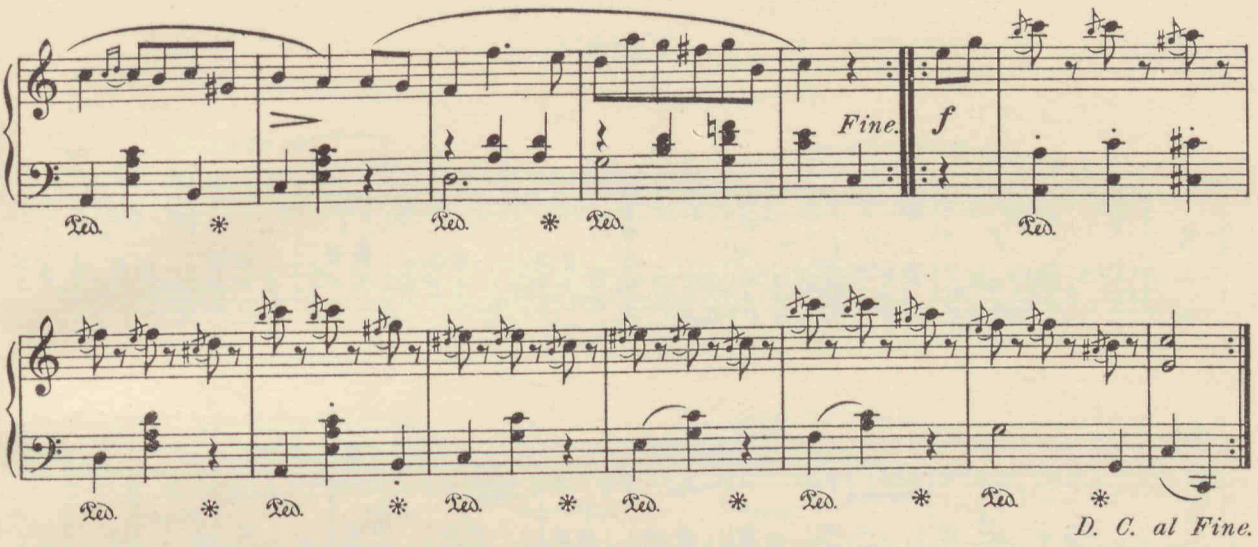

Vals.

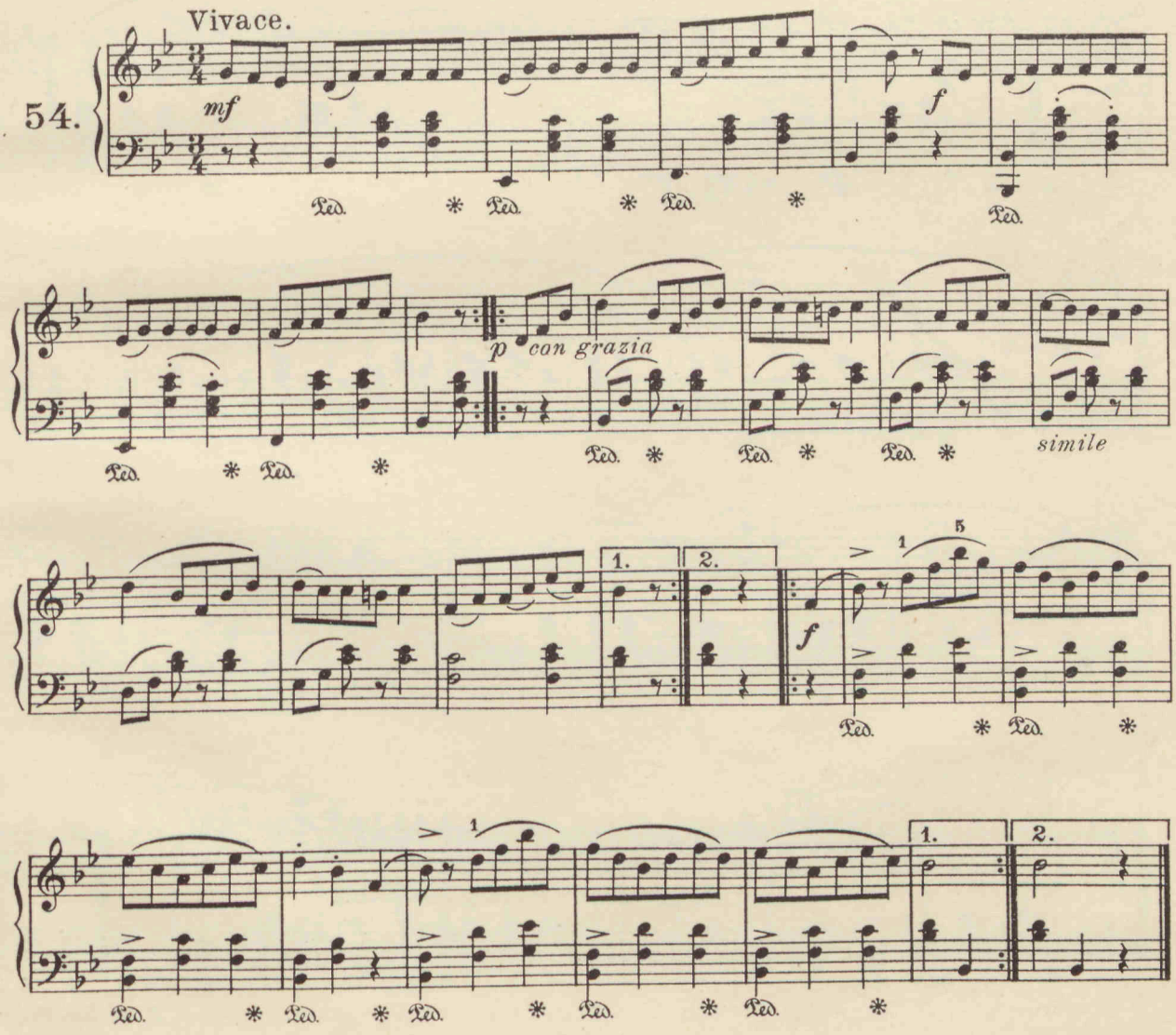
Allegretto.

53.

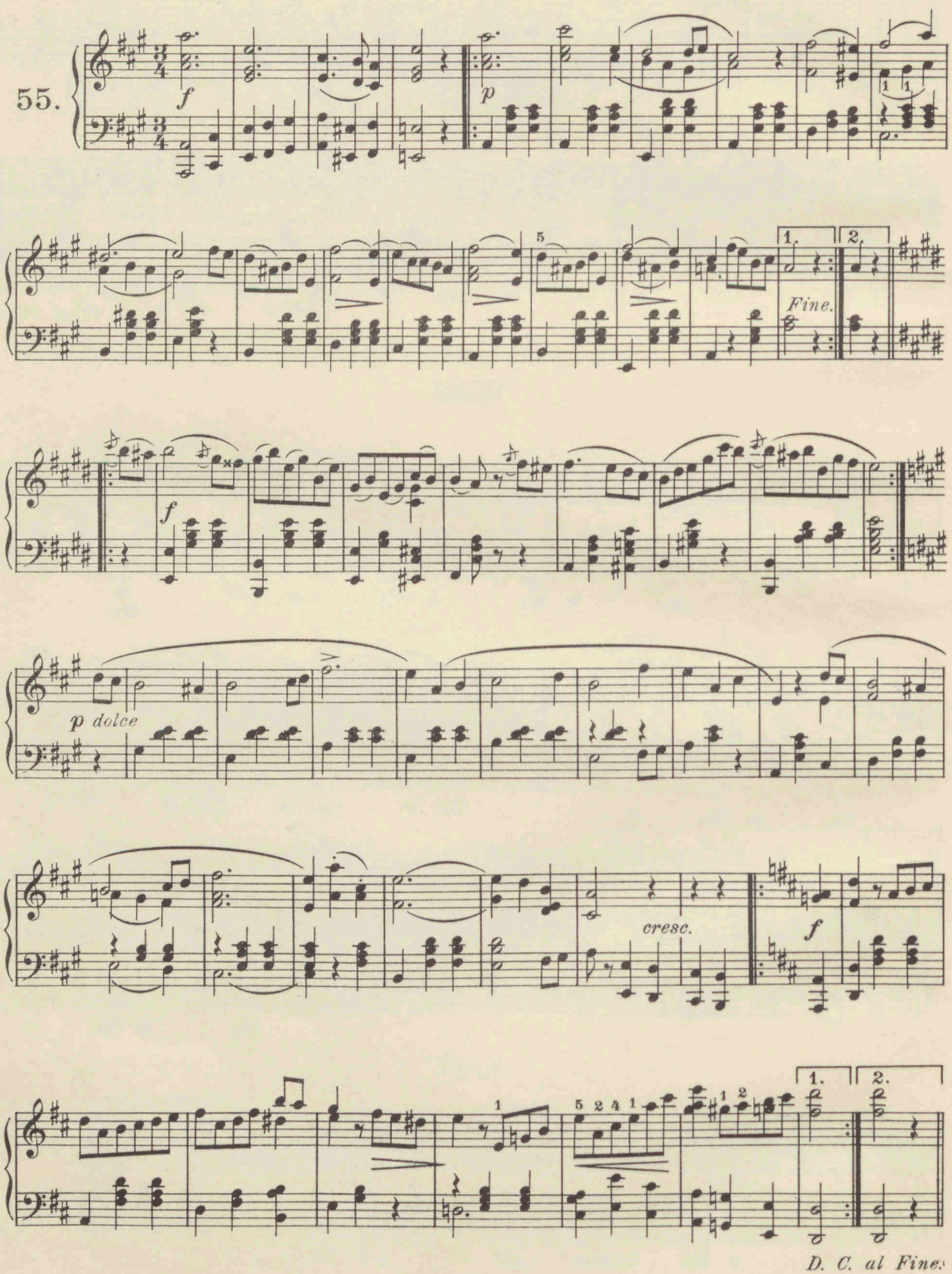

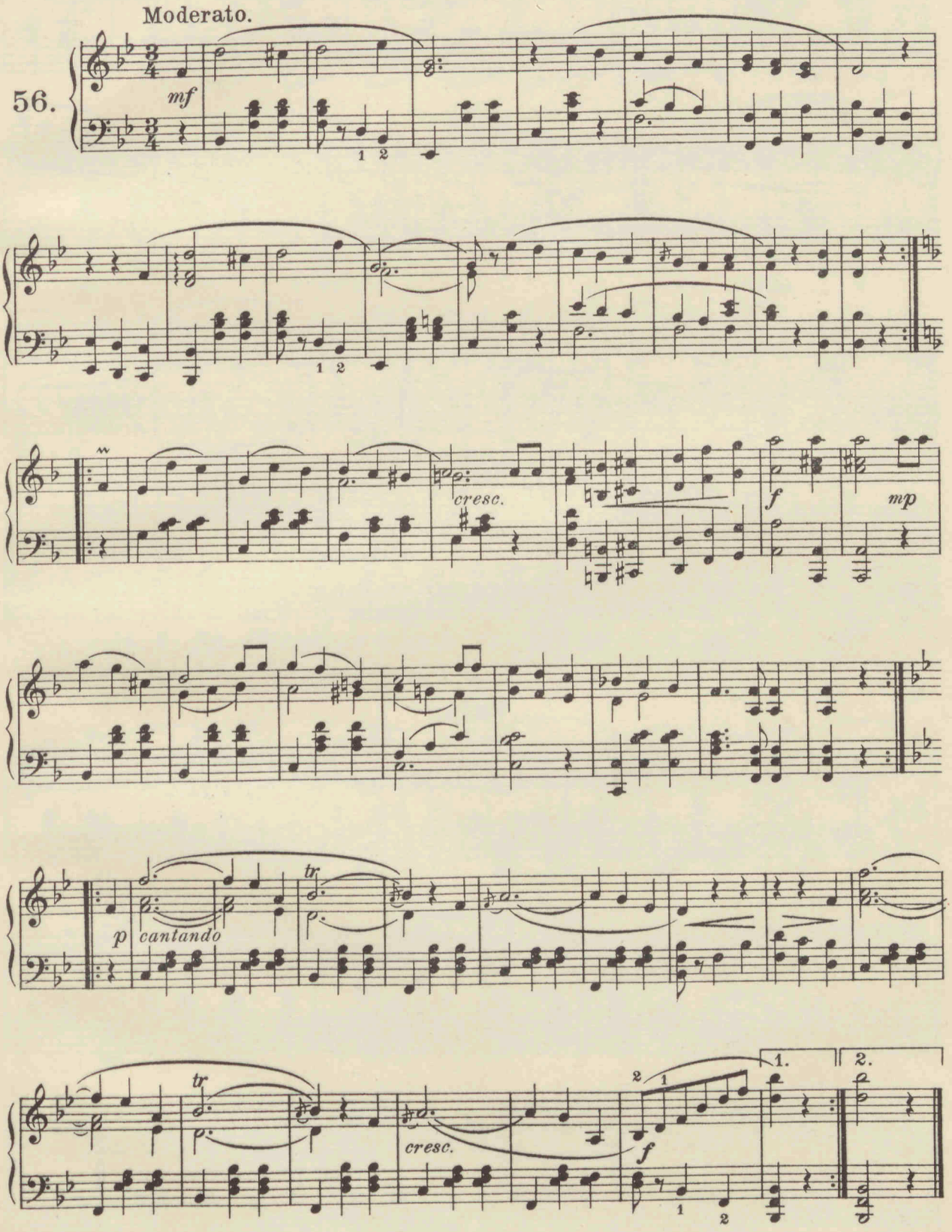
Vals.

Vals.
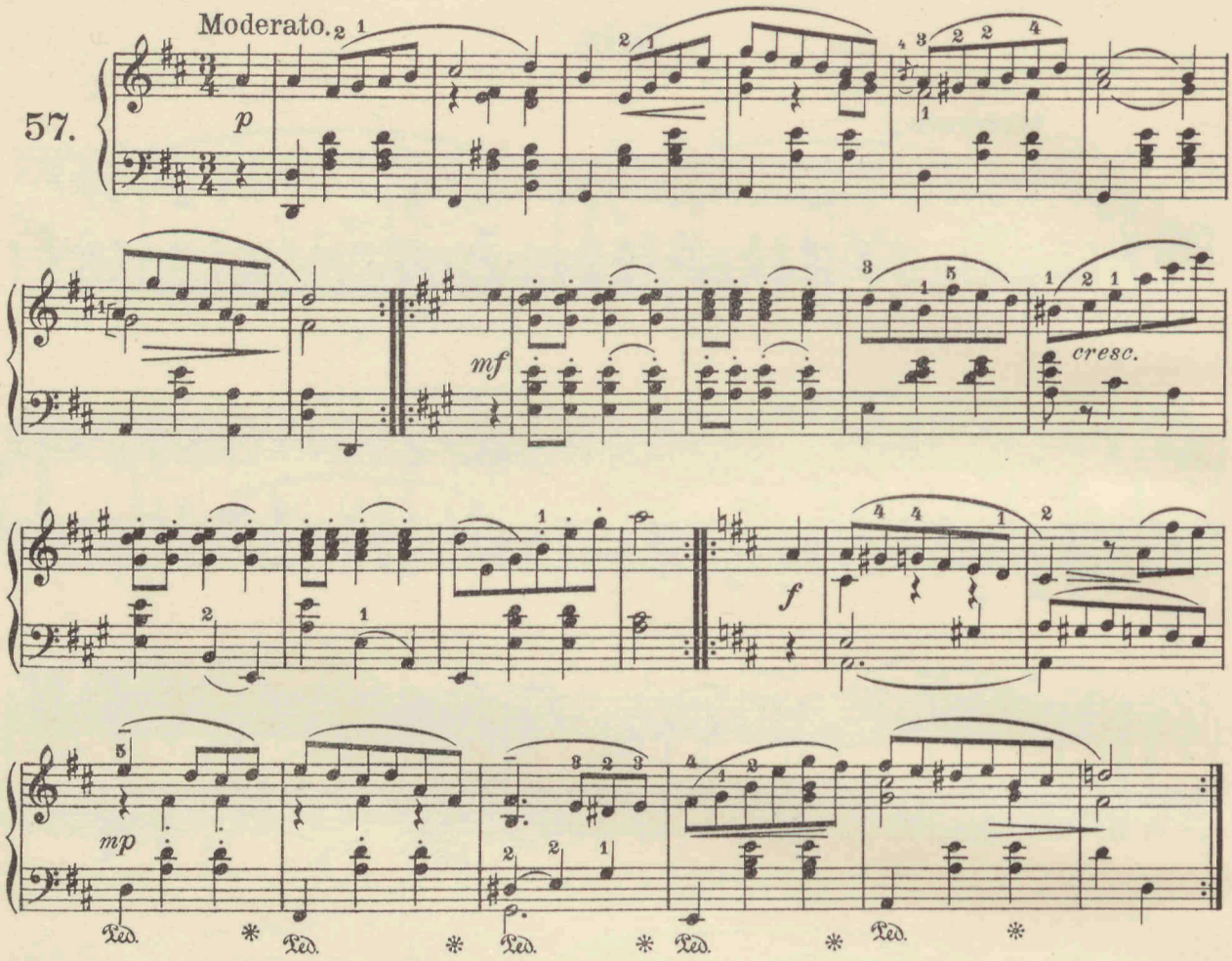

Vals.
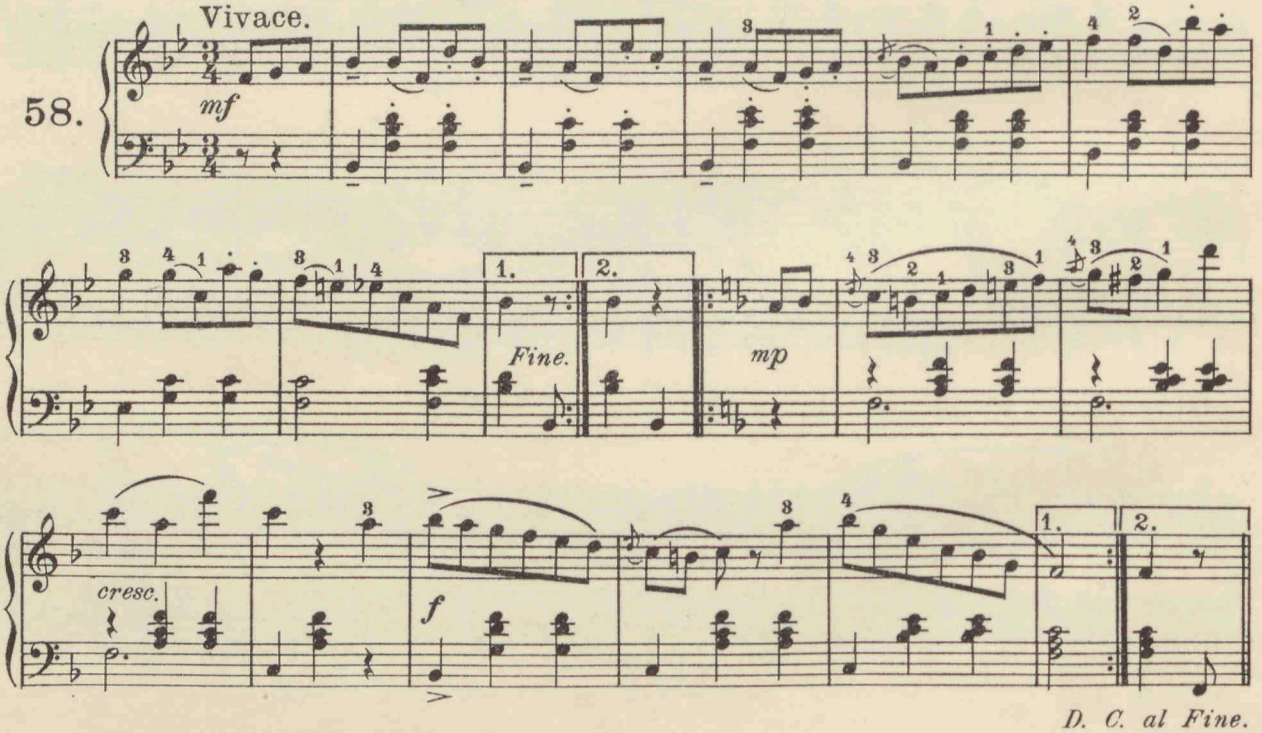

Vals.

57.
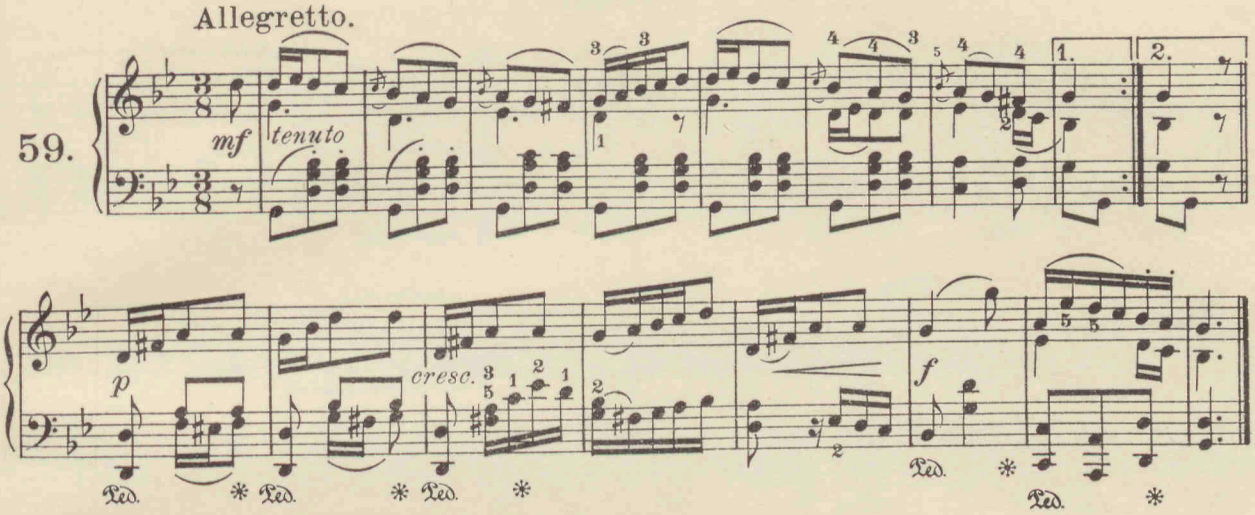

Vals.

58.

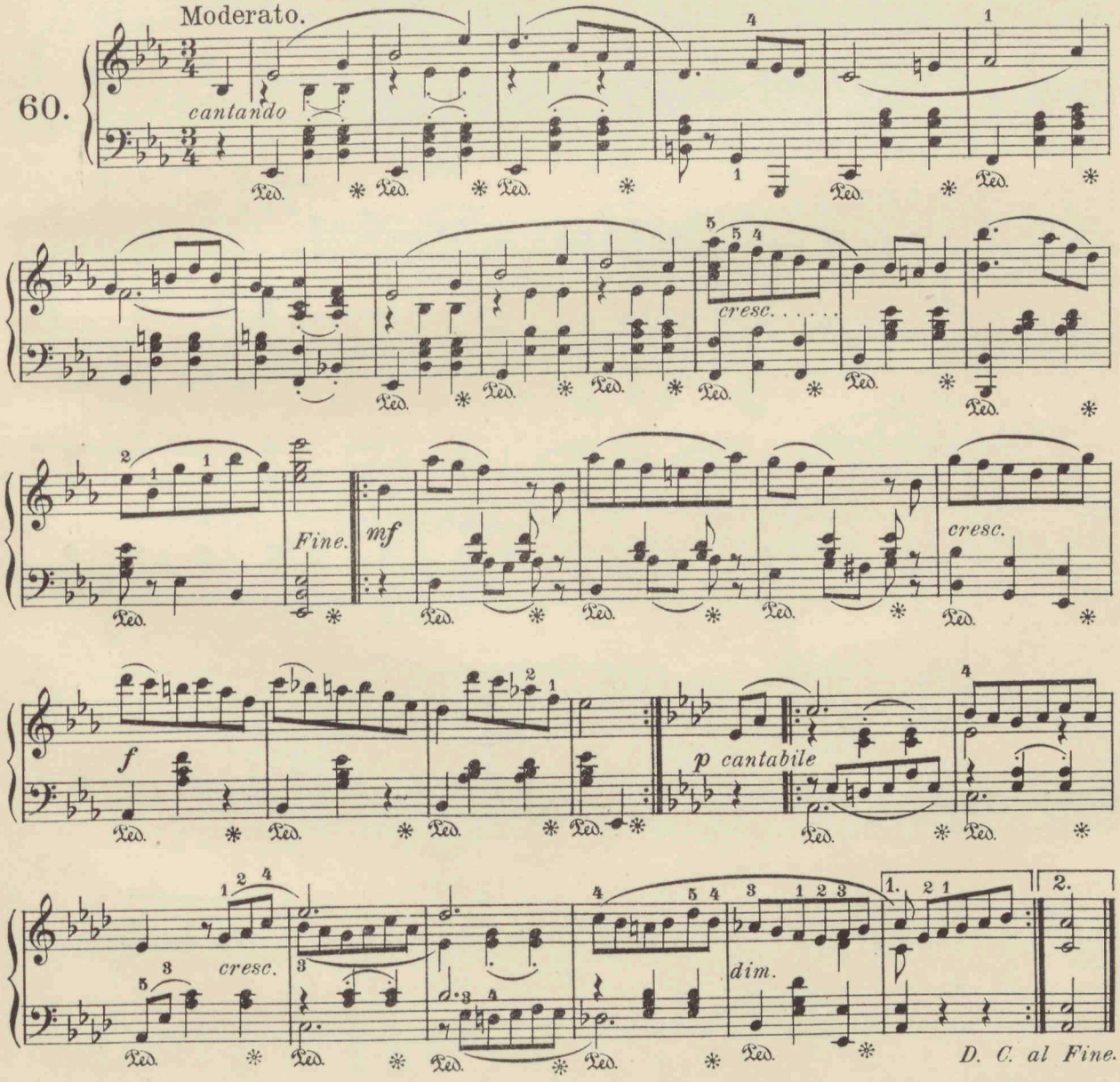
Vals.

59.

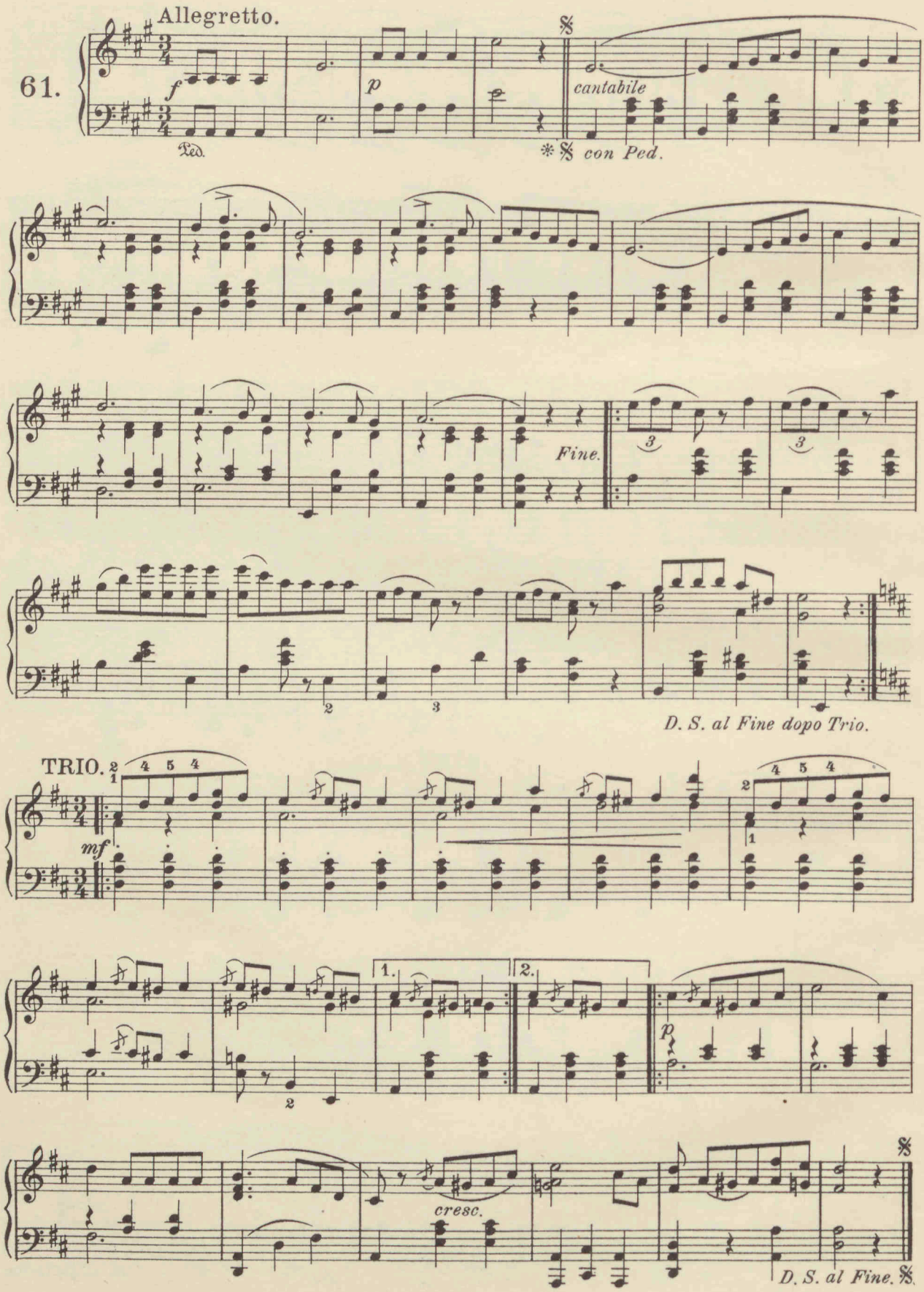

Vals.

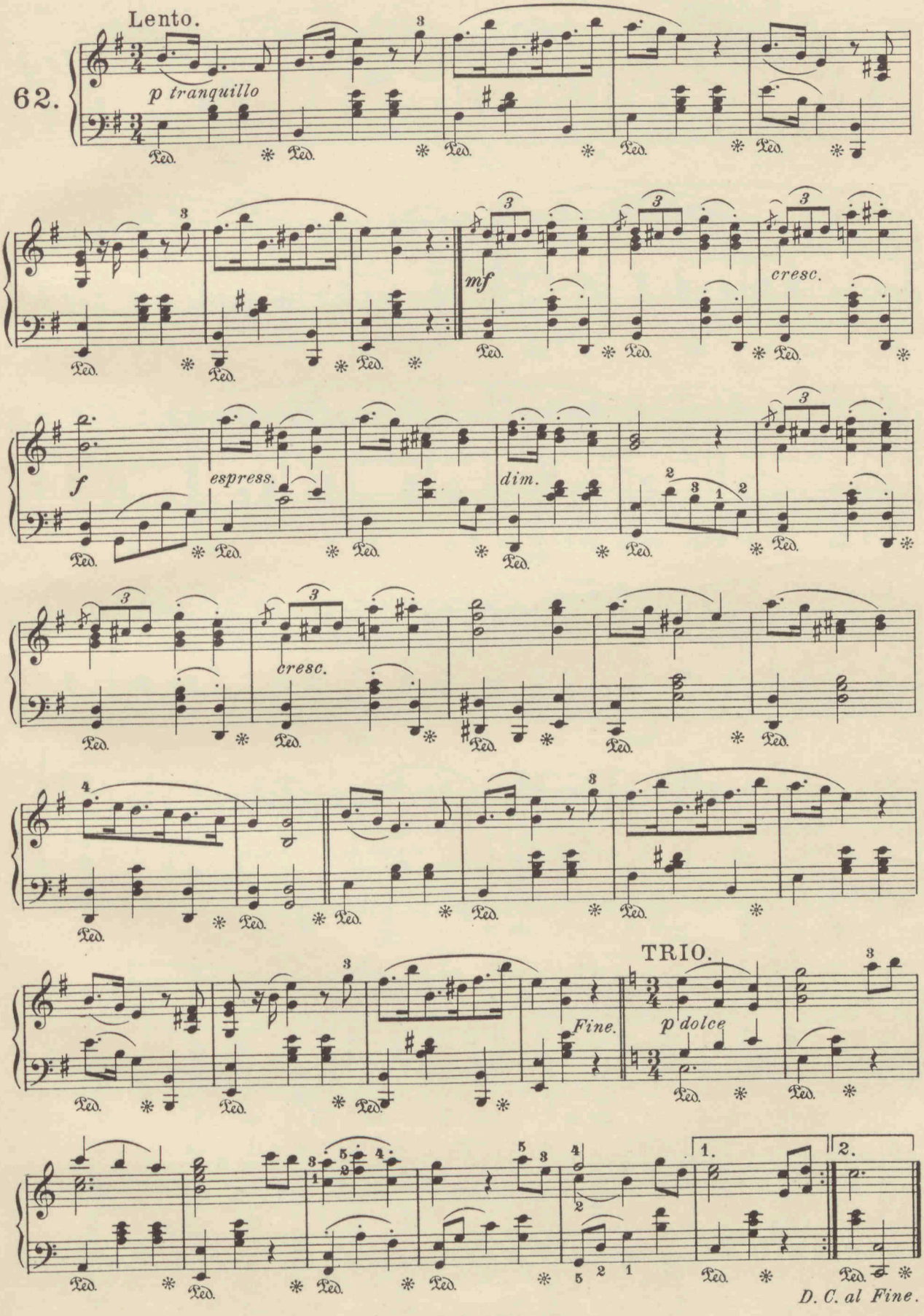
60.

Vals.

Allegretto.
61.
f
p
cantabile
Ped.
con Ped.
Fine.
D. S. al Fine dopo Trio.
TRIO.
mf
cresc.
D. S. al Fine.

Mazurka.

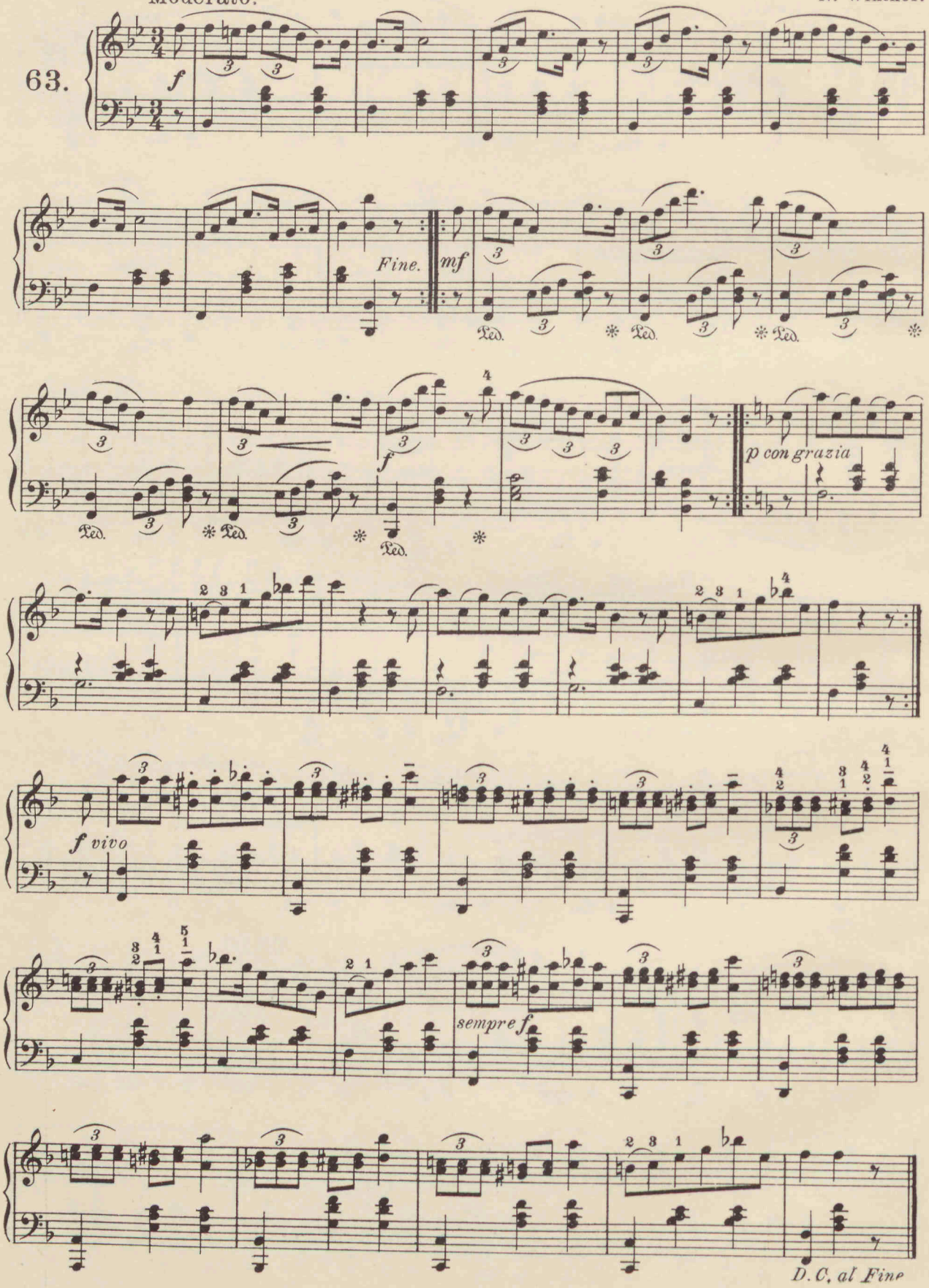

Lento.
62.
p tranquillo
mf
cresc.
f
espress.
dim.
cresc.
TRIO.
Fine.
p dolce
1.
2.
D. C. al Fine.

Mazurka.

Moderato.

N. Winther.

63.
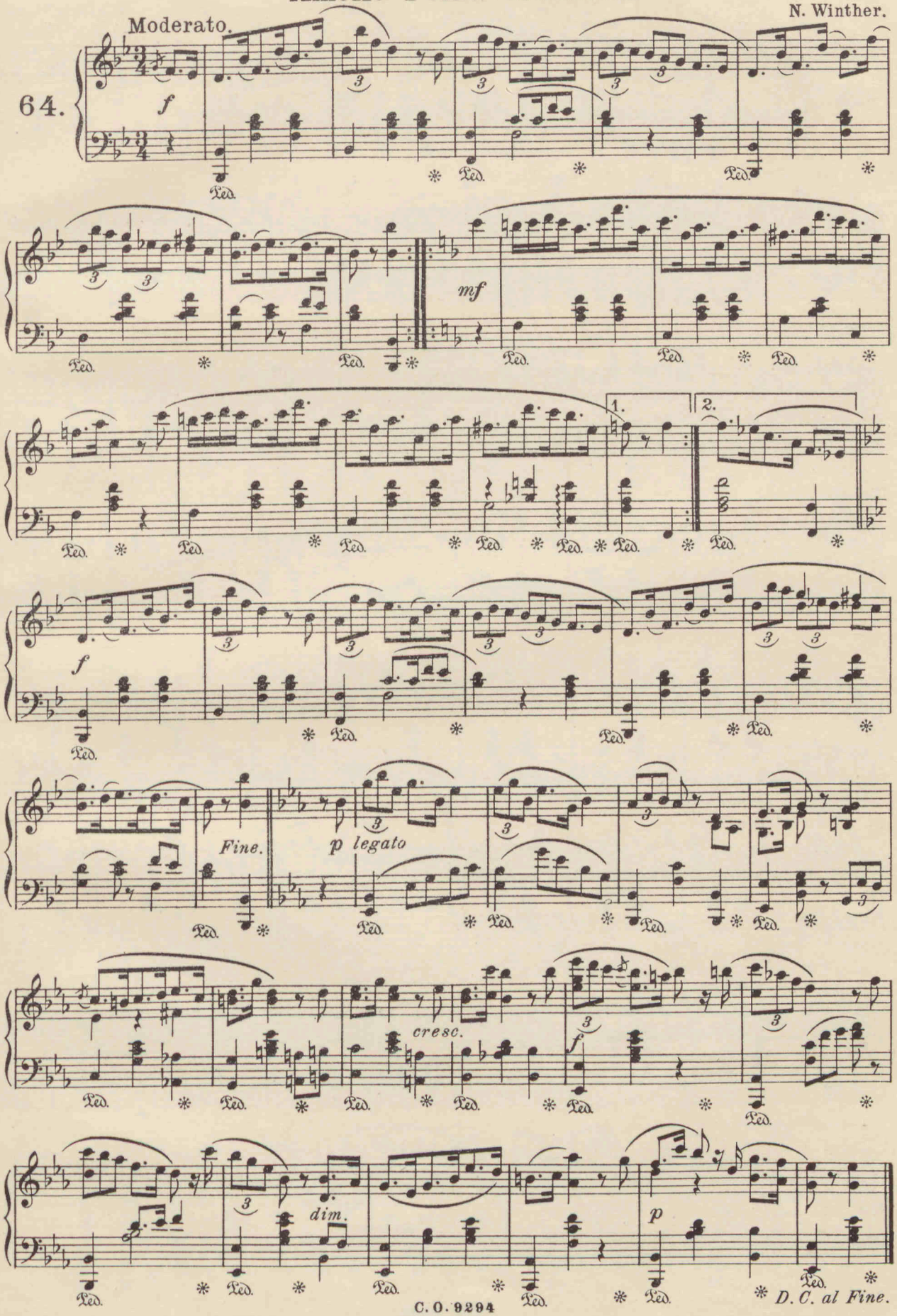

Amelie Polka-Mazurka.

N. Winther.

64.

Moderato.

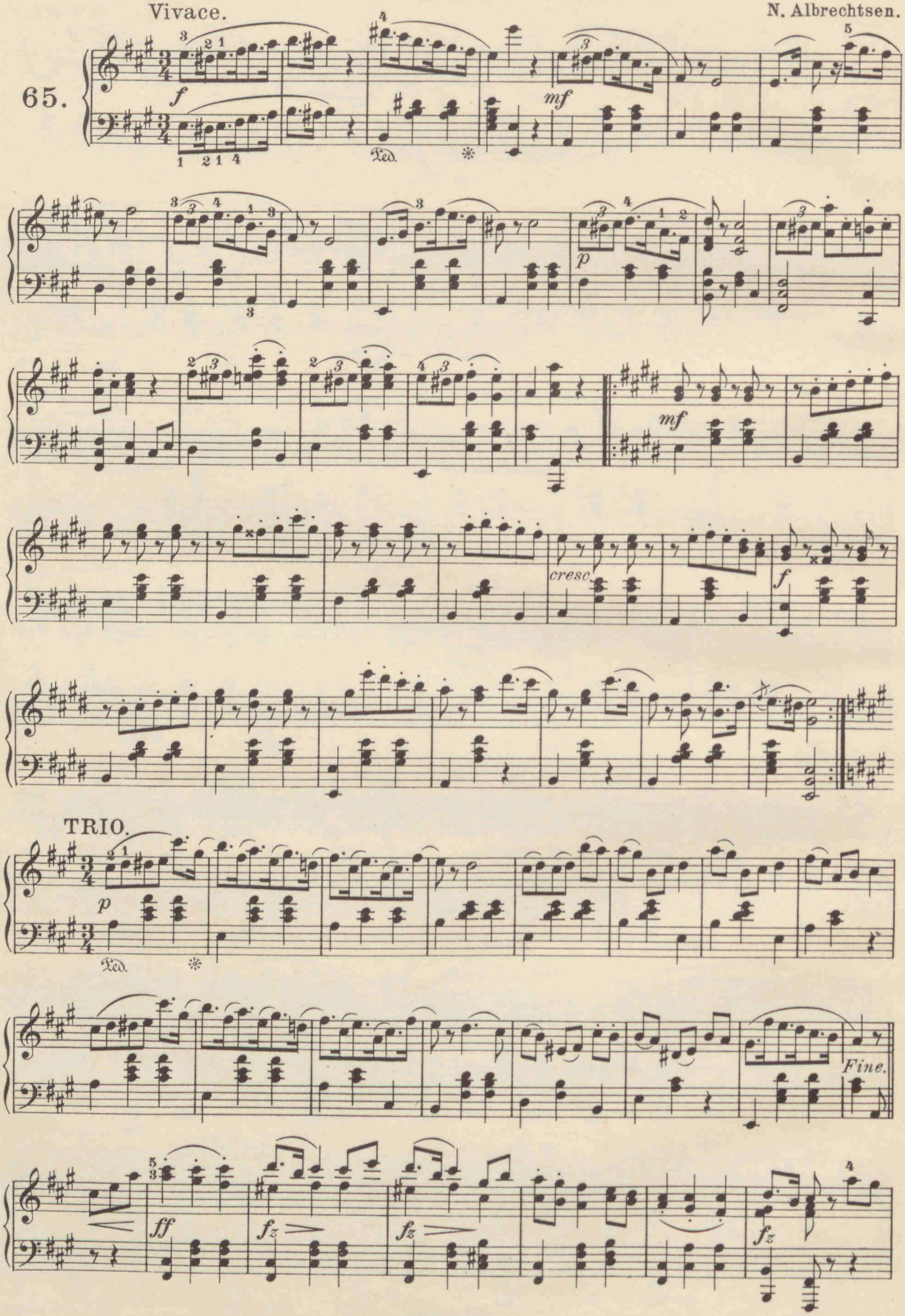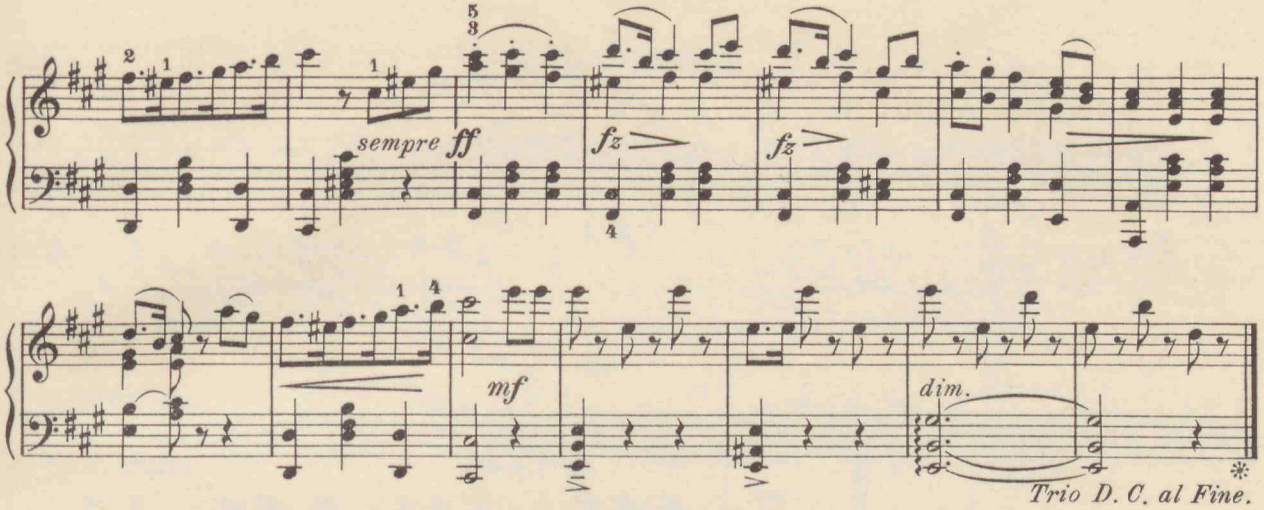

Polka - Mazurka.

Vivace.

N. Albrechtsen.

65.

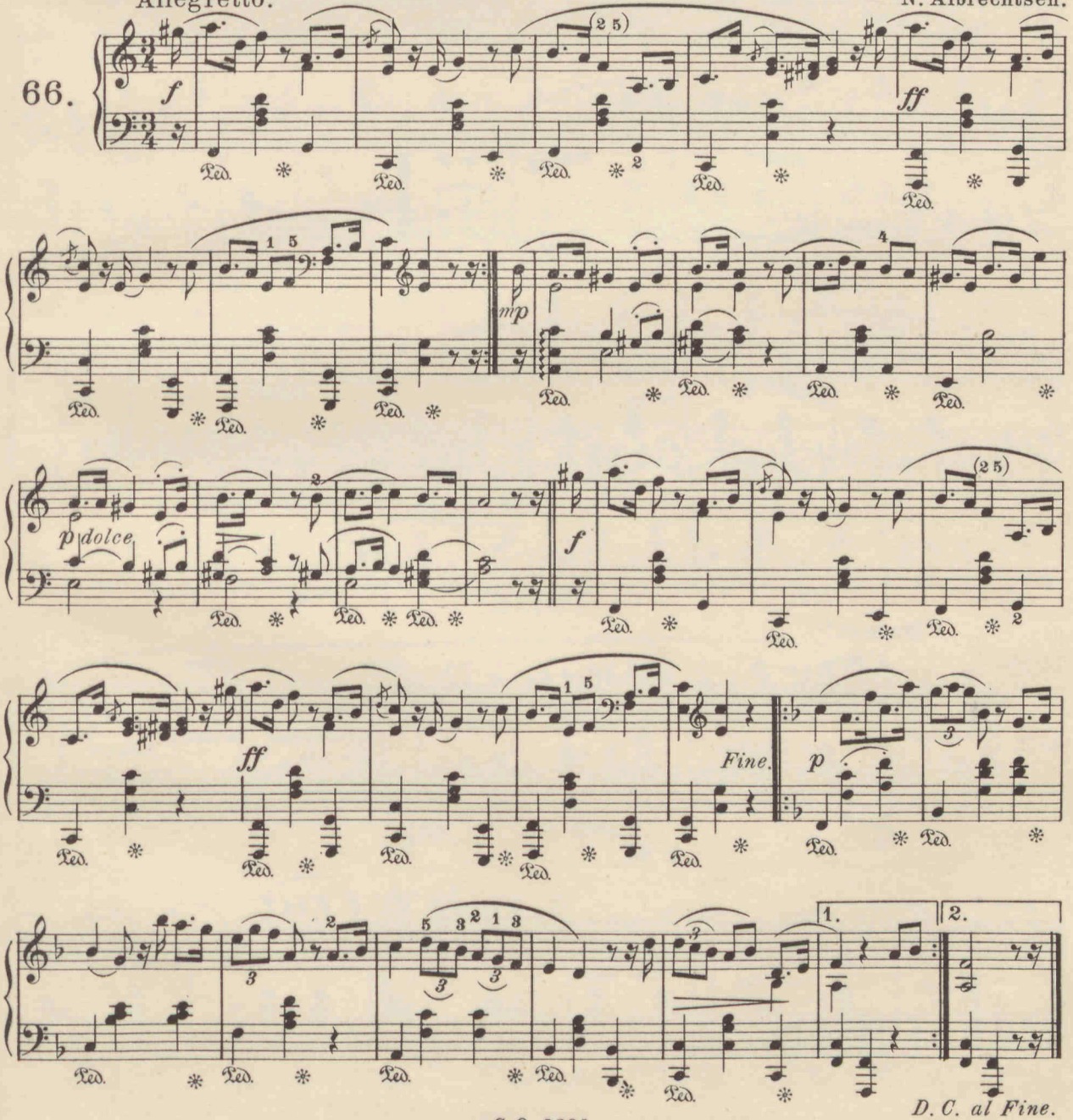
Trio D. C. al Fine.

Polka-Mazurka.

Allegretto.

N. Albrechtsen.

66.

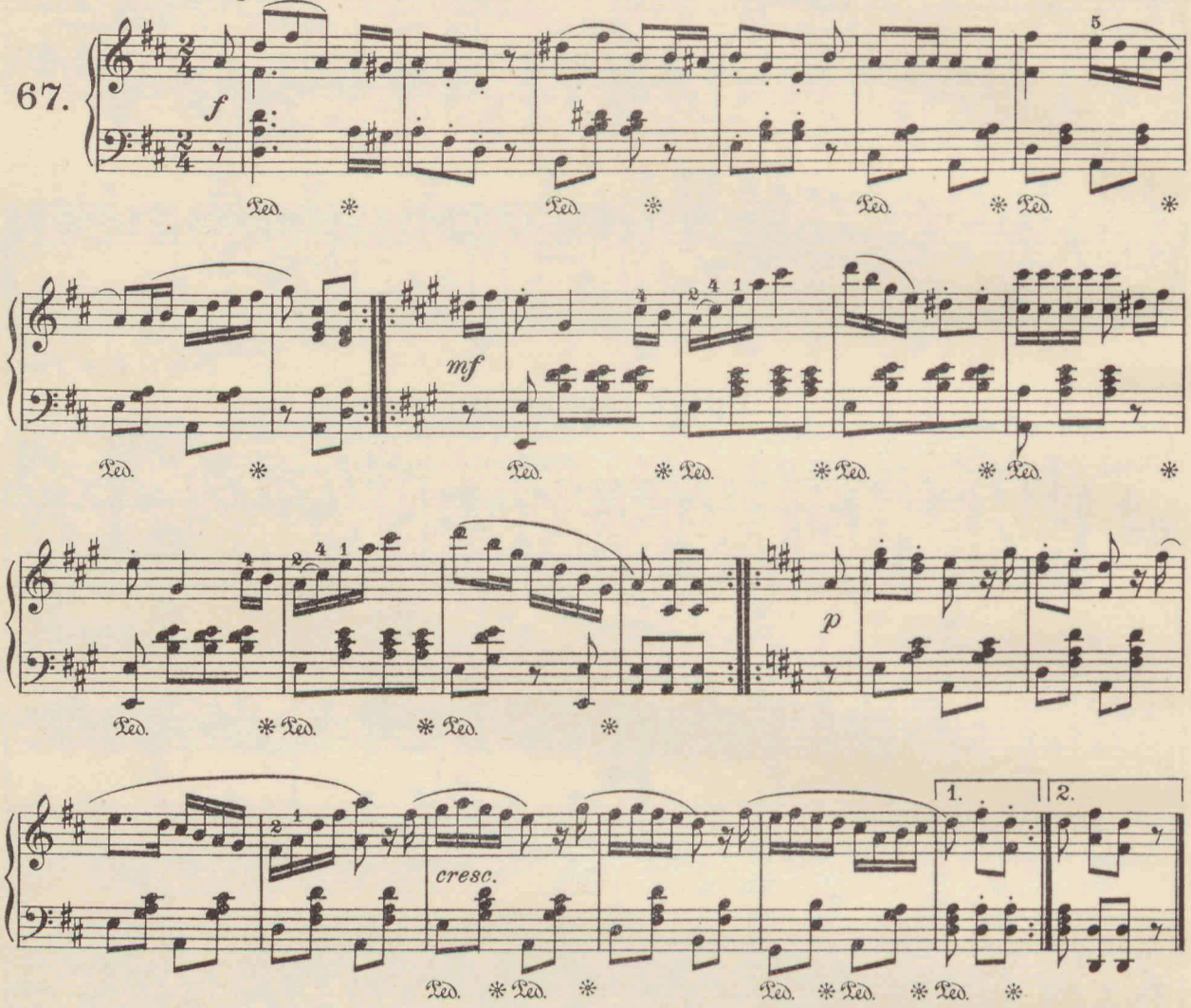

D. C. al Fine.

Hamborger.

Allegro.
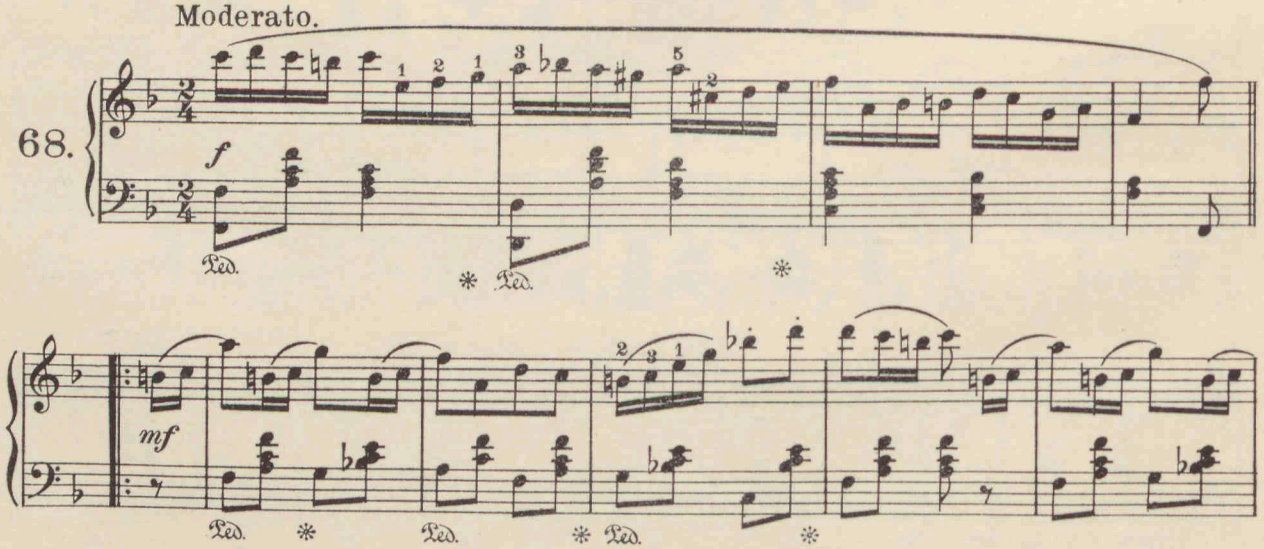
67.

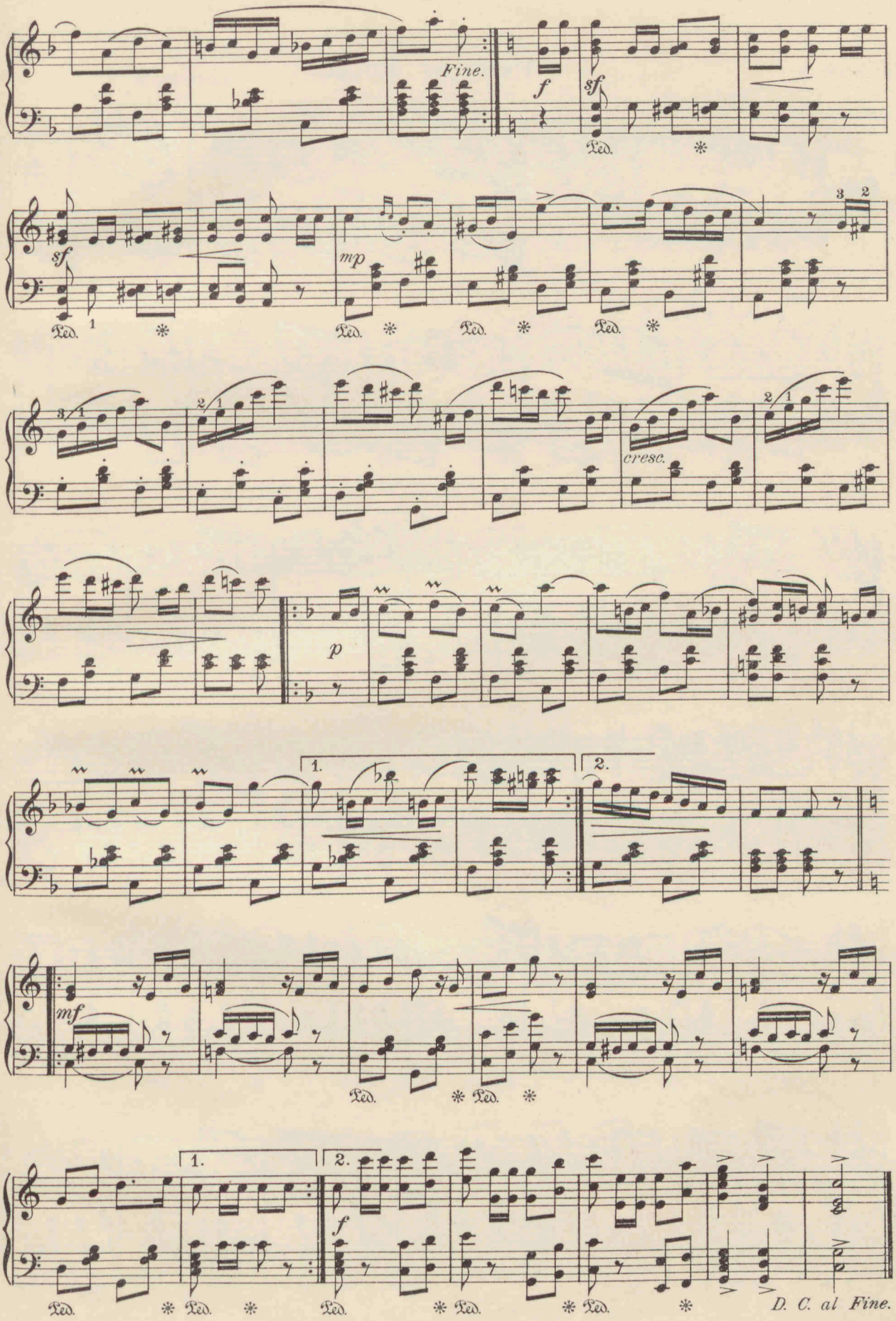

Polka.

Moderato.

68.

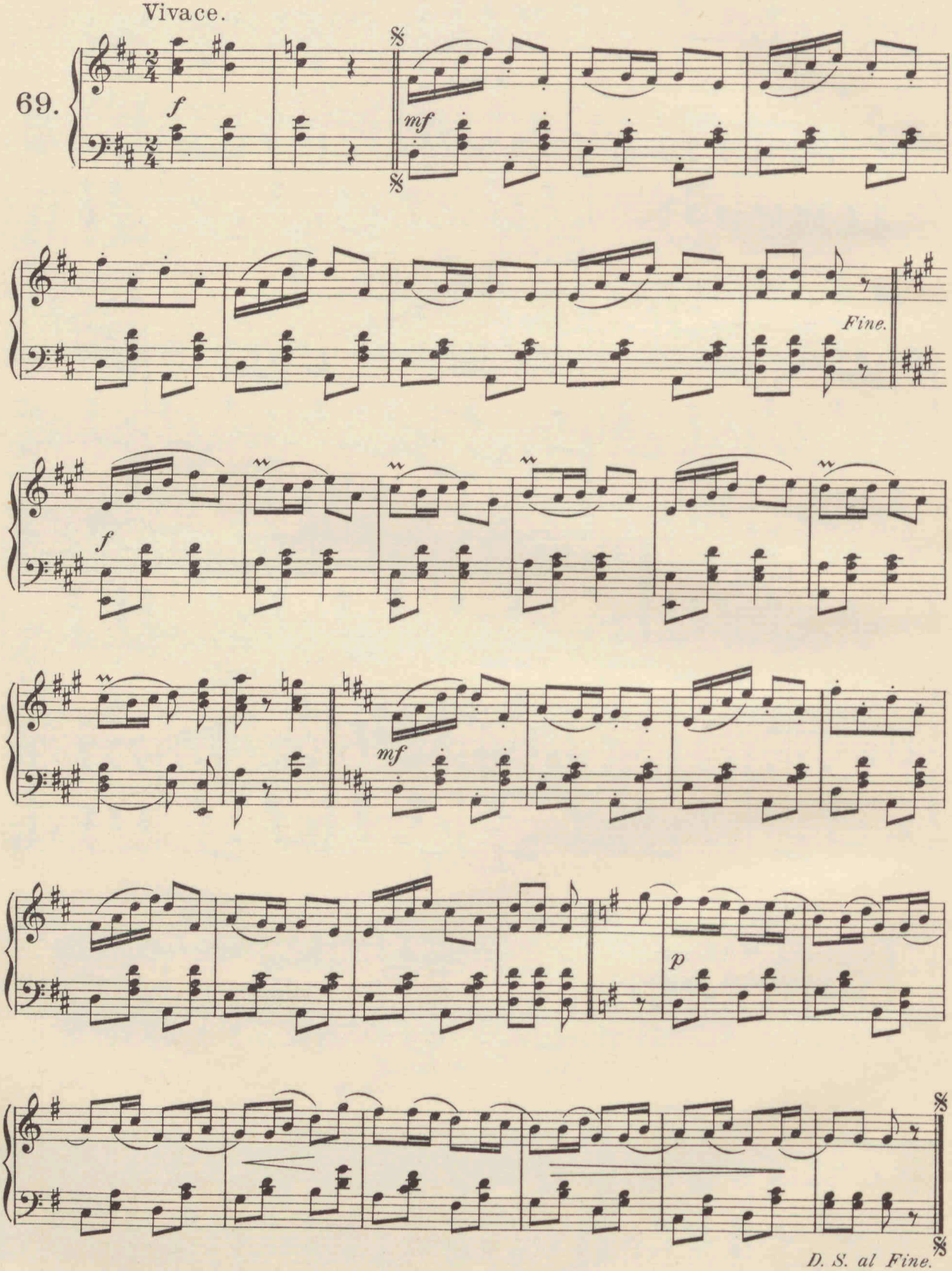

Fine.
f
sf
Ped.
sf
mp
cresc.
p
1.
2.
mf
D. C. al Fine.

Pranger Polka.

Vivace.

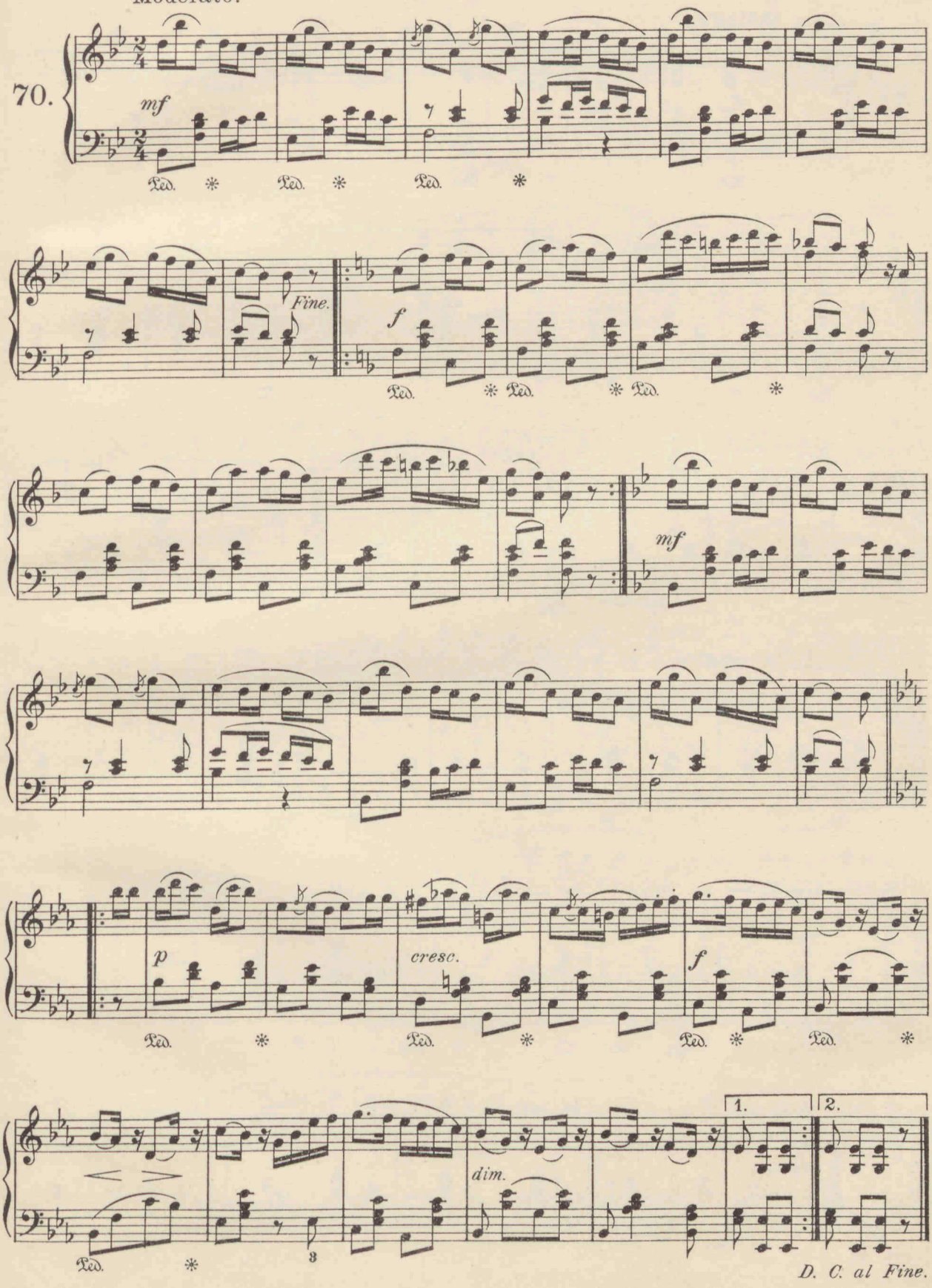
69.
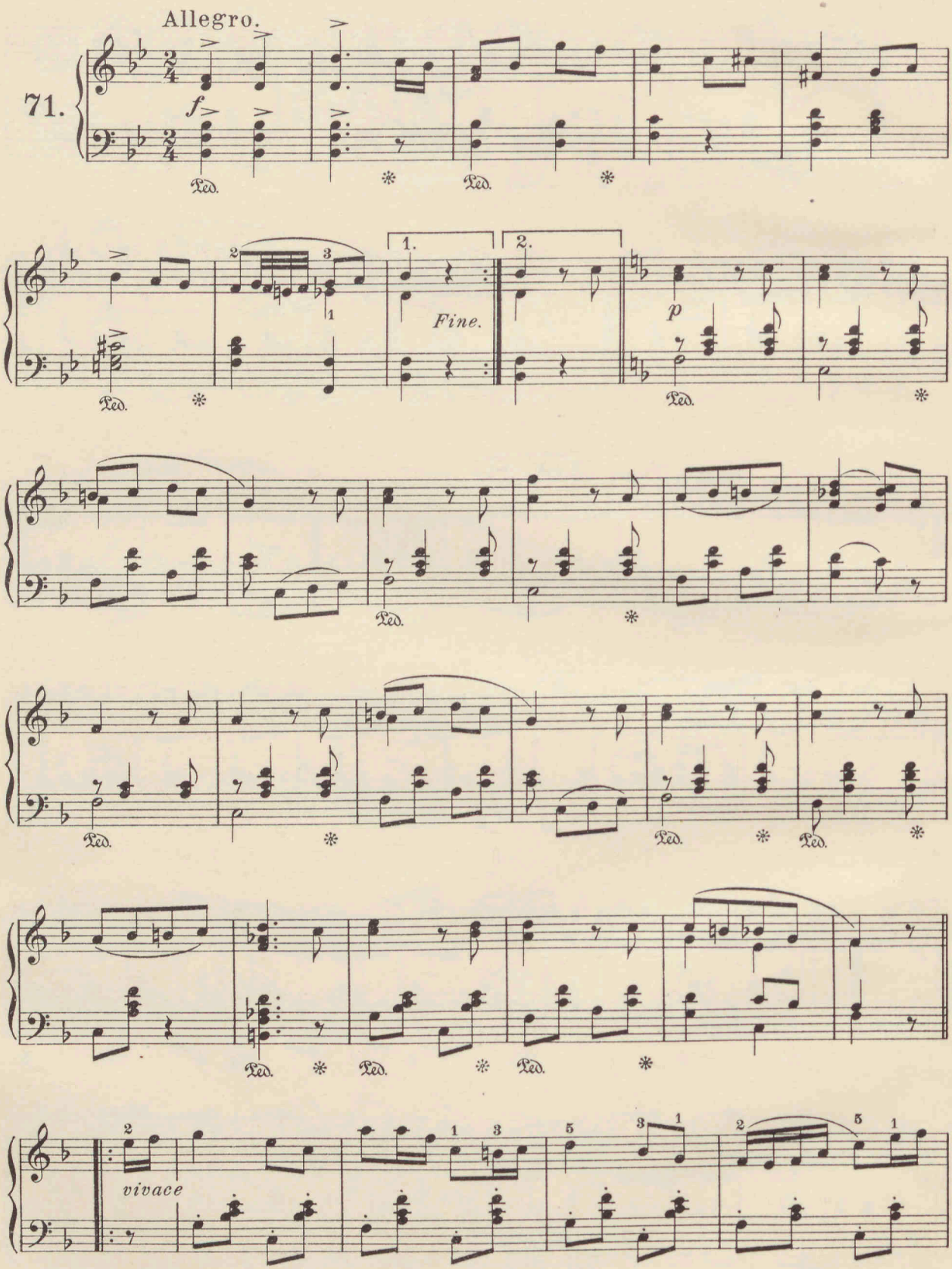

Ida Polka.

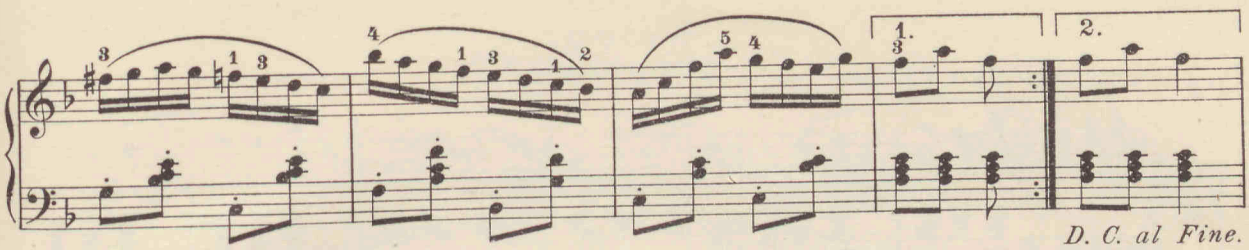
Moderato.

N. Winther.

Hopsa.
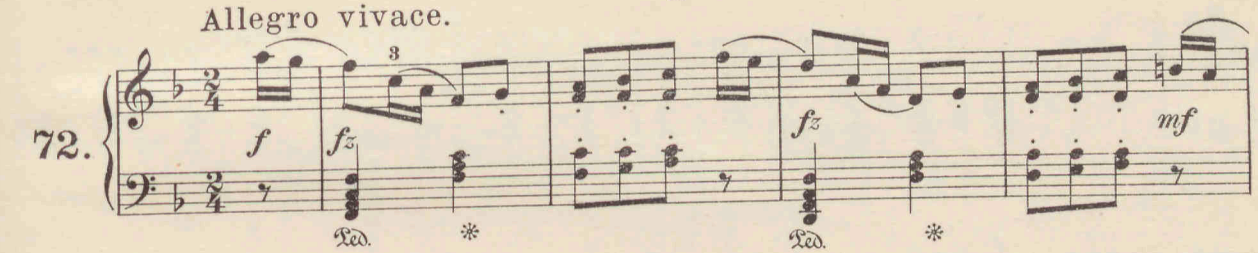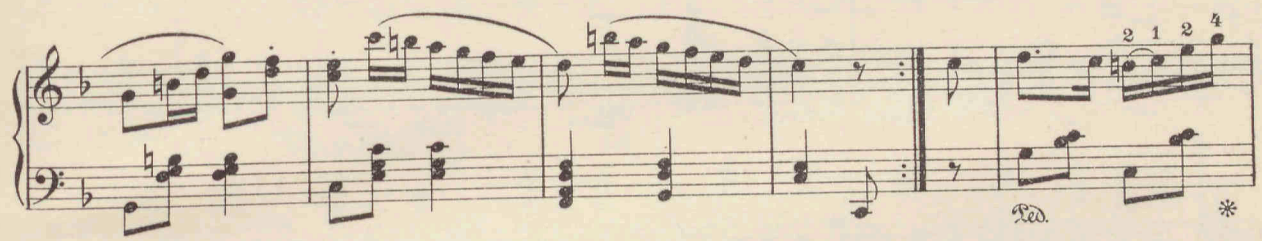

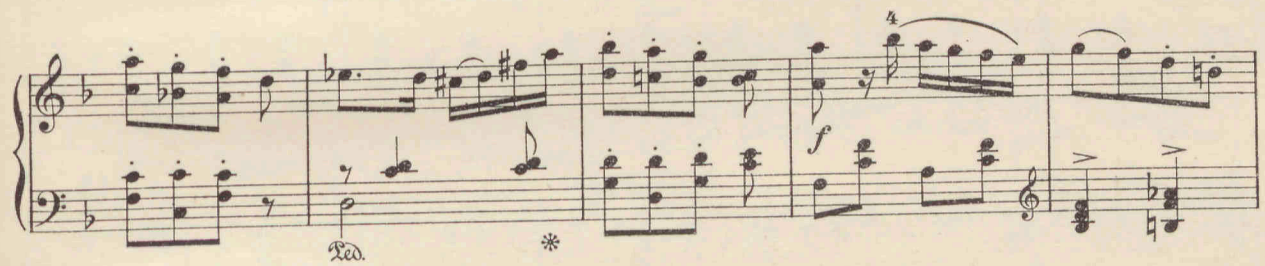
Galop.
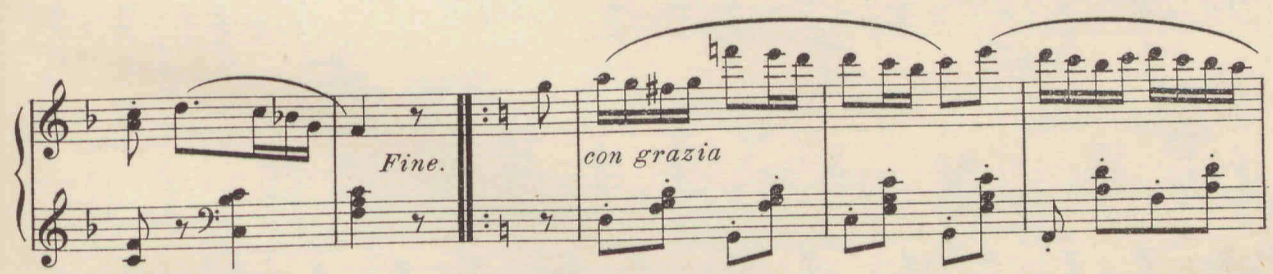
Allegro vivace.
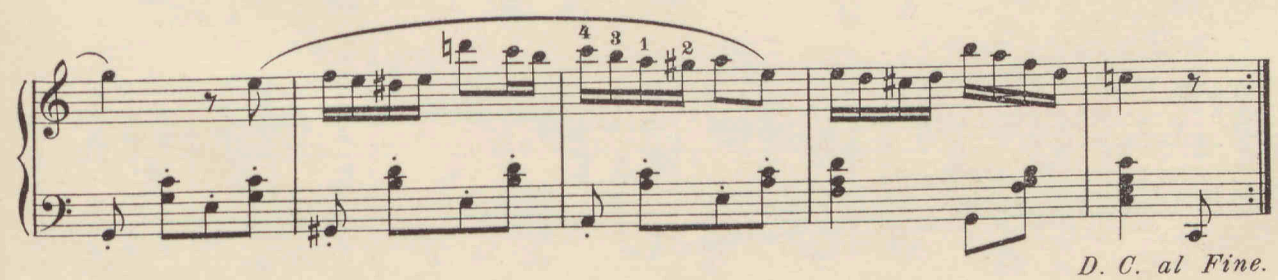
72.

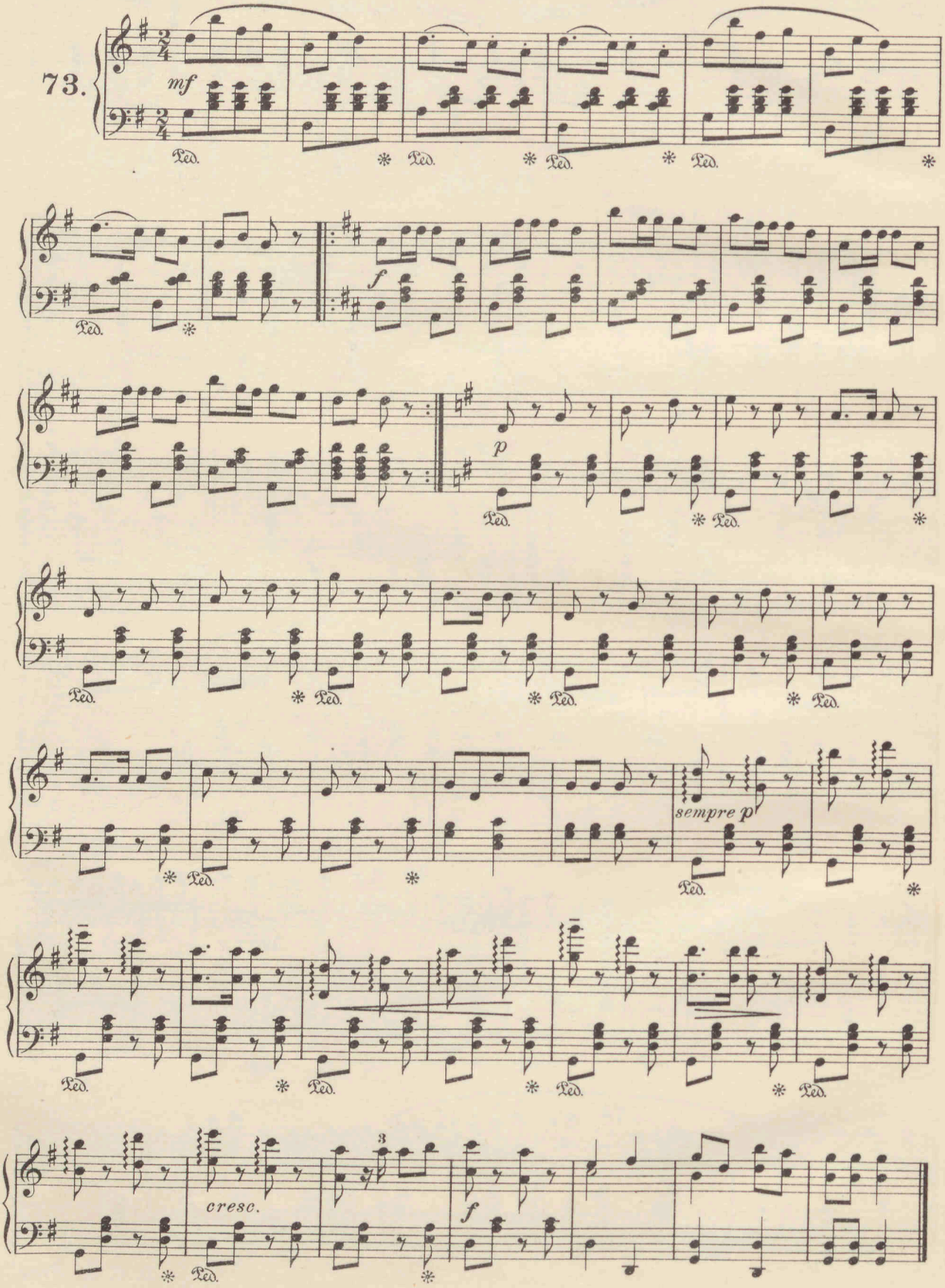

Galop.

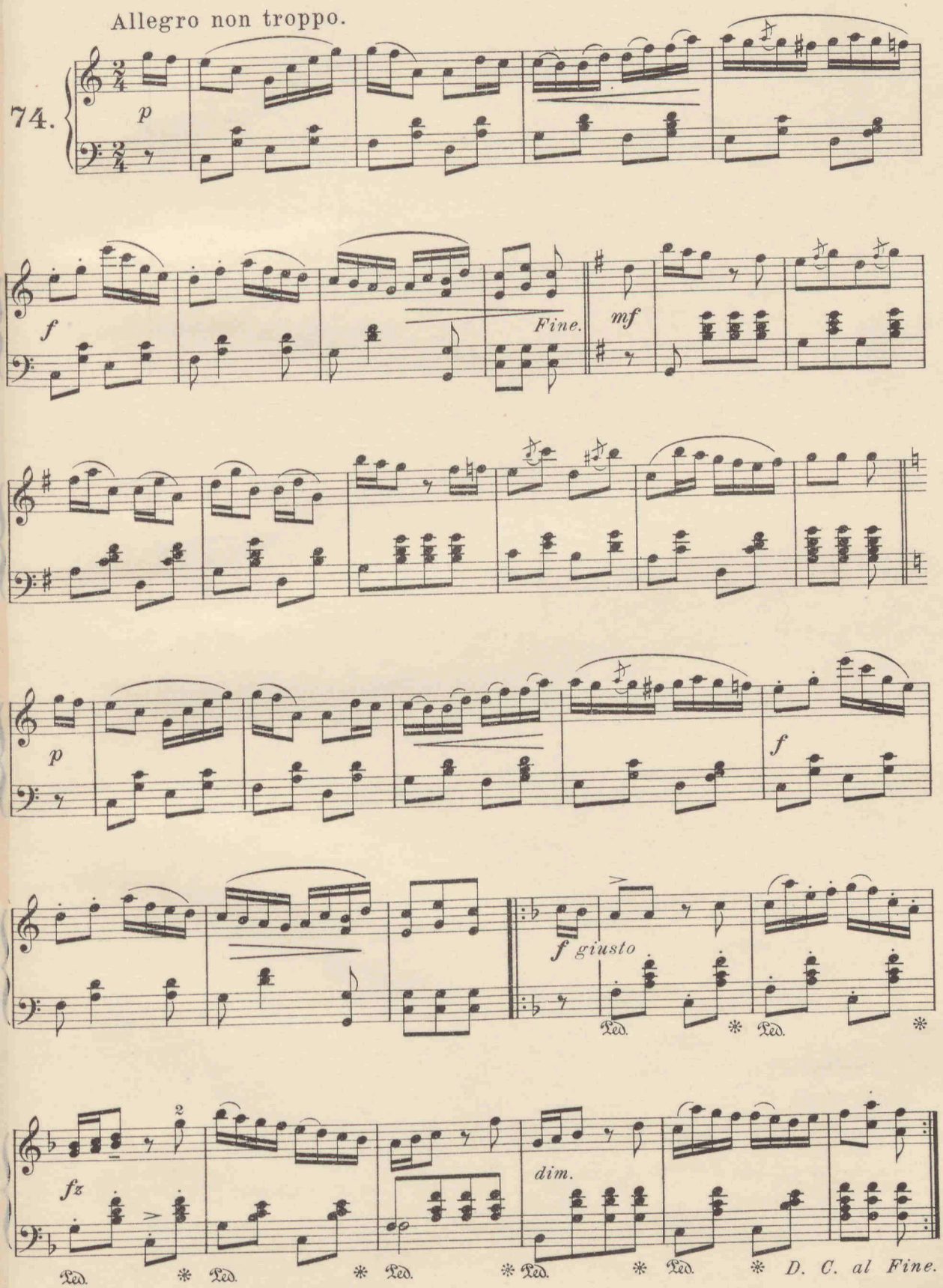
Allegro vivace.

73.

Rheinländer.

Allegro non troppo.

Gamle Danse
fra
Nordvestsjelland III

D30 012

D 30 012

GAMLE DANSE
FRA
NORDVESTSJÆLLAND

D 30

GAMLE DANSE

FRA

NORDVESTSJÆLLAND.

III

SAMLEDE OG UDGIVNE
AF
CHRISTIAN OLSEN

HARMONISEREDE
AF
CHRISTIANE RÜTZOU
f. OLSEN

1928-29.259.

FORLÆGGERENS EJENDOM I ALLE LANDE.
CHR. OLSEN: TORPELUND PR. ESKEBJERG.
TRYKT I NORDISK NODESTIK- & TRYKKERI, KØBENHAVN.
MCMXXVIII

Gamle Danse fra Nordvestsjælland.

Samlede og udgivne af Chr. Olsen. * Harmoniserede af Christiane Rützou, f. Olsen

INDHOLD.

No.		Pag.
1.	Engelsk	11
2.	„	11
3.	„	11
4.	„	12
5.	Ecossaise	12
6.	„	12
7.	Hoppen	13
8.	Seira	13
9.	Hop i Tønde	13
10.	Hjerter to	14
11.	Brudens Stykke	14
12.	Hattemagerdans	15
13.	Degnedans	15
14.	Quadrille	16
15.	Blaa Flag	17
16.	Reel	17
17.	Røjterdans	18
18.	Skomagerstykket	18
19.	Rygværk	19
20.	Vekseldans	19
21.	Syvspring	20
22.	Rits-Rats	20
23.	Ilara Stykket	20
24.	Klør Knægt	21
25.	Den lange Dreng	21
26.	Skotsk	21
27.	Hæl og Taa	22
28.	Gal og bandsat	22
29.	Marsch Vals eller Enke-Vals	22
30.	Reel for Thorslunde Mænd	23
31.	Kallundborgstykket	24
32.	Tallerkenstykket	24
33.	Totur	25
34.	„	25
35.	„	25
36.	Tretur	26
37.	„	26
38.	Firetur	26
39.	„	27
40.	Sekstur af H. Christensen	28
41.	Sekstur	28
42.	„	29
43.	„ af N. Albrechtsen	30
44.	„	30
45.	„ af Lars Hansen	30
46.	Contrasejre	31
47.	„	32
48.	Pirrevals	32
49.	Galopin	33
50.	Hoboe Vals	33
51.	Forkert Vals	33
52.	Den gamle Vals	33
53.	Kongestads Valsen	34
54.	Vals	34
55.	Forkert Vals	34
56.	Nis Kristians Vals	35
57.	Nis Kristians Klinkevals	35
58.	Per Tuemoses Klinkevals	35
59.	Klinkevals	36
60.	Trippevals (Klinkevals) af N. Albrechtsen	36
61.	Sofie Vals af N. Winther	36
62.	Agathe „ „ „	38
63.	Oline Vals af N. Albrechtsen	40
64.	Tyrolervals	41
65.	„	42
66.	Mazurka af N. Winther	42
67.	Polka-Mazurka af A. Thorsen	43
68.	Forkert Hamburger	44
69.	Rheinländer Polka	44
70.	Concordine Polka af N. Winther	44
71.	Avancér Polka af N. Winther	46
72.	Den gamle Polka af N Albrechtsen	47
73.	Perial Polka af N. Winther	48
74.	Hilbert Polka af J. Rasmussen	49
75.	Kuk-Kuk Polka af N. Albrechtsen	50
76.	Hopsa af N. Winther	51
77.	Nytaars Galop af N. Winther	52
78.	Galop af J. Rasmussen	54
79.	Carriére Galop af J. Rasmussen	55

Forlæggerens Ejendom: Chr. Olsen. Torpelund pr. Eskebjerg.

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF
FRU INGENIØR ALEX. FOSS,
DEN GREVELIGE HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE,
HOLBÆK AMTS ØKONOMISKE SELSKABS SPAREKASSE
OG UNDERVISNINGSMINISTERIET.

Efter Opfordring fra flere skal her, som Indledning til dette afsluttende Hefte af „Gamle Danse", gives nogle Oplysninger om de gamle Dansegilder og om nogle af de gamle Landsbyspillemænd i Nordvestsjælland.

I mine Forældres Barndoms- og Ungdomstid benyttede man sig af enhver usædvanlig Lejlighed som Paaskud til at faa sig lidt Dans og Lystighed. Af Faders Regnskabsbog fra Drengeaarene kan det saaledes ses, at der blev danset selv ved Lejligheder, hvor nu ingen tænker paa at danse. Man dansede saaledes ved *Barselgilder,* som de Velhavende holdt i to Dage; ofte blev første Dans danset af Moderen med den Nydøbte paa Armen. Ved *Bryllupper,* der i Reglen varede i to, undertiden i tre Dage, ja paa Røsnæs endog i fem, ved *Højtidsgilderne* i Julen og Fastelavnen, hvor der blev holdt baade *Karle-* og *Pigegilde*[1]) samt Gilde for de Gamle. Ved *Pinsefesterne* i Skoven, ved *Gammelmandsgilderne* hvor der blev danset jævnt og sindigt, ved *Høstgilderne* paa Gaardene og ved Hjembæk Kildemarked, der holdtes i to Dage, samt ved Ballerne paa Omegnens Herregaarde. Foruden disse Anledninger til Dans havde man mange andre, aarligt genkommende Gilder, der nu ikke kendes mere: *Klinegilde, Ornegilde, Kastegilde, Plovgilde* og *Nøddegilde;* desuden holdt Farfader „Dansegilde for Møllerne". Det kunde ske, at der ved en Auktion i Jyderup blev danset, og Moder har endog været med til en Begravelse hvor Størsteparten af Følget gik over og dansede i Nabogaarden. Ved et Barselgilde i Akselholm skulde der være stort Gilde. Mange var indbudt, der skulde danses, og Fader skulde spille med. Da Barnedaaben var overstaaet, kom der paa en eller anden ubegribelig Maade til at ligge saa meget Overtøj over Vuggen, at Barnet kvaltes. Men det gav ingen Skaar i Glæden eller nogen Forstyrrelse i Arrangementet; Gildet blev holdt alligevel, og man dansede, saa det klingrede efter, lige til den klare Dag.

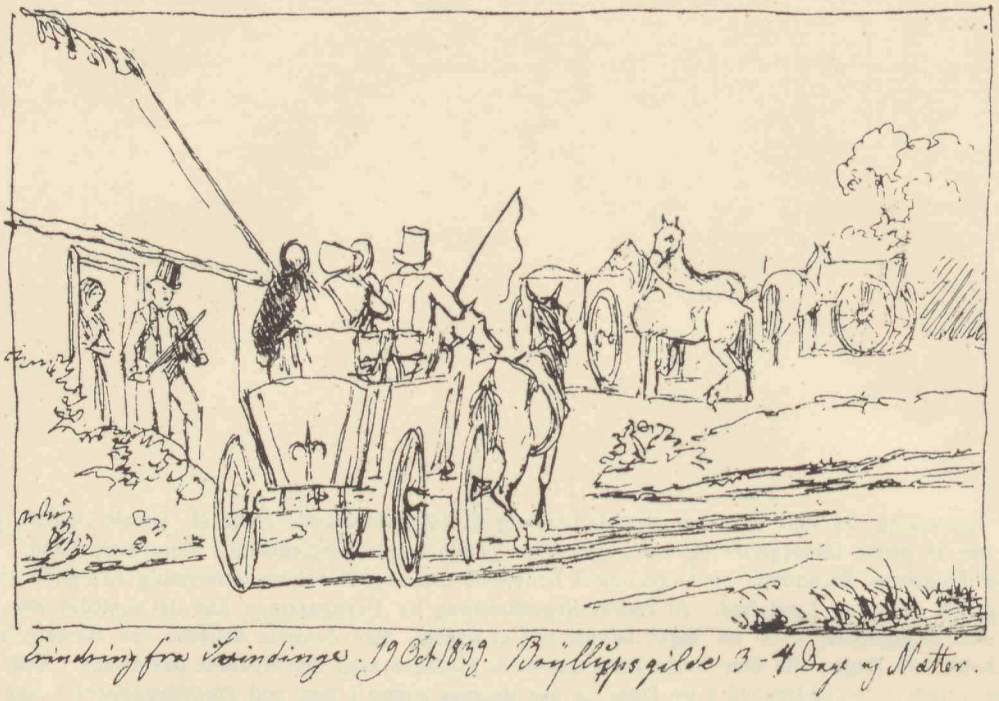

Moder, Johanne Marie Olsen, f. 1844.

Senere kom der *Bønderballer,* Sangforenings- og Fugleskydningsballer samt Markeder. Om Gilderne i gamle Dage fortæller iøvrigt Moder[2]): „Jeg var engang som Barn med til et Bryllup i Allerup ved Holbæk. Brudgommen var fra Sandby, og da alle Sandbyerne var med, kørte vi ned i hans Gaard for at hente ham. Udè i Gaarden stod Sandbys Spillemand, *Nis Christian,* opstillet. For hver Gang, der rullede en Vogn ind i Gaarden, filede han af alle Kræfter løs paa „Fiaalen", han spillede kun det ene Stykke, og han har altsaa maattet spille det mindst tyve Gange, saa mange Vogne var vi nemlig. Selvom jeg den Gang kun var en lille Pige, husker jeg endnu tydeligt den Klinkevals han spillede (Se Hefte III No. 57). Det var Skik og Brug, at Brud og Brudgom skulde staa i den stiveste Bryllupsstads ude i Gaarden og tage imod de Fremmede, naar de kom for at følge til Kirke. Lige fra den første Vogn kom, maatte de staa ved Siden af hinanden og tage imod, ligegyldigt hvordan Vejret end var. Da min Søster Lisbeth i 1860 holdt Bryllup, stod hun i Bislagsdøren derhjemme og tog imod Gæsterne. Ved sin højre Side havde hun seks Hornblæsere, og for hver Gang der rumlede en Vogn ind, spillede Musikerne et Stykke, og Lisbeth bød „Velkommen". Ih! hvor Hornblæserne dog spillede op, da Brudgommen, Niels Frederik, kom i Spidsen for hele sin Slægt og de Gommestrup Bønder — en hel Fanfare!

1) Kaldtes saaledes fordi Pigerne ved denne Lejlighed optraadte paa Karlenes Manér, de bestilte Dansestuen og Spillemanden, betalte alle Omkostninger ved Leje af Stuen, Spillemanden og Fortæringen, til Gengæld havde de Lov til at „tage op" — noget de ikke lod sig sige to Gange.

2) Chr. Olsen: Fra Nordvestsjælland. 1923 S. 85.

Bryllupsgæsterne kommer. Tegning af J. Th. Lundbye. Svinninge 1839.
(Af Dan. Bruun: Slægts og Barndomsminder fra Viborgegnen. G. B.)

Da Brudefølget kørte til Kirke, sad Hornblæserne i den forreste Vogn og blæste lystige Melodier. Ofte kom Spillemændene ikke med ind i Kirken, da de maatte skynde sig hjem til Gildesgaarden for at kunne staa ved Indgangsdøren og „blæse", naar Bryllupstoget kom tilbage. Vi var 32 Vogne — Brudefolkene var i den forreste. Da vi kom hjem fra Kirken, kan det nok være, at Musikanterne stemte op. Fader og Moder stod i Bislaget og bød os Velkommen. Medens vi spiste, blev der spillet over Borde af seks Spillemænd, der stod nede ved Døren. Nogle af dem havde da ombyttet de støjende Blæseinstrumenter med Violiner.

P. I. Larsen: Bryllupstogets Hjemkomst. Sjælland.

Da Dansen begyndte, dansede Bruden først med Brudeføreren, der havde kørt for hende til Kirke. Den Vals dansede de alene. Naar den anden Vals begyndte, førte Brudeføreren Bruden hen til Brudgommen, og saa dansede de, og sammen med dem dansede Brudemændene og Brudepigerne. Naar denne Dans var forbi, kunde alle danse, som de havde Lyst. Musiken blev betalt af Gæsterne ved Gildet. En Karl gik rundt med en Tællepraas foran to andre, der gik med Tallerkener, og paa dem lagde Gæsterne deres Bidrag. Nogle lagde 4—8 Skilling, andre en Mark kun sjældent blev der lagt en Rigsort; men det blev dog alligevel til saa meget, at din Fader, der spillede med, for sin Part tjente $17^1/_2$ Rbd. — en stor Sum i de Tider.

Før saadanne store Fester, eller naar der var anden Højtidelighed, gik alle Karlene hver med sit Krøllejern, ned til Byens Smed, hvor de fik varmet Jernet, saa de kunde krølle de Bukler, de havde ved Tindingen og i Nakken.

Fastelavnsmandag kom der et halvt hundrede Karle og Piger ind paa vores Gaard, hvis Stuehus vi ikke brugte, for at danse. Man dansede i to Stuer, der blev oplyst med cirka tre Lys, der var anbragt paa Væggene. Langs Væggene var der Langbænke og Kister, og paa dem sad man. Og saa begyndte Dansen til Tonerne af en Violin. De dansede Turedanse som „Totur", „Firtur", „Pigernes Fornøjelse", „Fangedans", „Drejlsdansen", „Fuglen", „Fandango" og „Skammelsstykket". Skammelsstykket husker jeg kun dunkelt, men Toppunktet i det var, at der blev sat en stor Skammel ind, og paa den knælede Karlen og Pigen med Ansigterne vendt imod hinanden. Han kyssede hende saa først paa den venstre Side af Munden, derefter paa den højre og tilsidst midt paa Munden, saa sprang de op og har vel saa nok danset lidt ovenpaa den Omgang[1]). Da jeg var Barn dansede man bl. a. „Den forkerte Vejrmølle", „Tretur", „Zweitritt" (I No. 17), Vals, Hamborger og forkert Hamborger. Efter at jeg var bleven konfirmeret, begyndte man at danse Tyrolervals, Mazurka, Polka, Sekstur og Pirrevals; da gik de gamle Danse af Mode. Først sent kom Lanciers og Francaise.

Naar der dansedes f. Expl. Hamborger, der lignede Polka, dansede det ene Par lige efter det andet, med samme Afstand mellem Parrene, hele Stuen rundt; der var aldrig nogen der dansede ud midt paa Gulvet eller dansede hurtigt, saaledes som senere; det ansaas for noget rent forskrækkeligt, simpelt og klodset at danse udenfor Ringen — saa „kunde man jo ikke danse". Det var en hel Skandale hvis det skete. Der dansedes meget stivt og stramt og med stor Anstand og Værdighed i Hvergarns- og Vadmelsdragterne.

Naar der blev spillet til almindelige Gilder inde paa vor anden Gaard, var der undertiden et helt Optog, der drog i Procession, naar „Tallerkenpengene" skulde erlægges. Først gik Karlen med Tællepraasen og lyste Vej, dernæst to Spillemænd, der spillede af alle Livsens Kræfter; efter dem kom der to andre Karle med Tallerkenerne og til

J. Exner: Et Gilde i Hedeboegnen 1855.

Slut Hendrik fra Gommestrup, der spillede Brumbas (Kontrabas). Han kunde ikke spille, men var ikke desto mindre helt ildrød i Hovedet af Anstrengelse, han ligefrem svedte, og saa straalede hans Ansigt af den største Glæde og Fornøjelse.

Naar det var *Lars Meinertsen*, der spillede til Gilde i Morfaders Gaard, og man var naaet til det Tidspunkt, hvor Tallerkenen skulde bæres om, spillede han „Tallerkenstykket", det blev aldrig danset, og han spillede det kun, naar Optoget satte sig i Bevægelse, og saa spillede han det saa rivende hurtigt — vel sagtens for at hidse Deltagerne op til at give godt. Han lagde hele sin Færdighed og hele sin Sjæl i det Stykke". (III No. 32).

Ved de rigtige „Storbondegilder" gik det saaledes til: Alle de Dansende tog hinanden i Haanden; at tage hinanden under Armen ansaas for at være for intimt, hvorfor Polka, Vals og andre Runddanse, vakte Anstød da de kom i Brug, man syntes, at de Unge kom i for nær Berøring med hinanden. Med to Klarinetblæsere i Spidsen

1) Melodien og Danseudførelsen til denne Dans, har Carl Godvin udførligt beskrevet i „Roskilde-Egnens Danse".

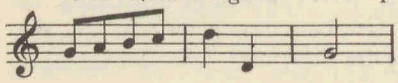
marscherede man Øverstestuen rundt. Det var et prægtigt Syn at se alle disse friske, sunde og stoute Skikkelser i de smukke Dragter marschere saaledes! Efter Marschen dansedes en Vals (I No. 7), og Slag i Slag fulgte nu de hvirvlende, morsomme Danse. *Engelsk-Dansen* stammer fra England, hvorfra den over Frankrig kom til Danmark og videre til Sverige. Den danses omtrent som Francaise. Selma Lagerlöf lader i „Gösta Berlings Saga" Kavallererne danse *Anglaisen* paa Ballet hos Grevinde Dohna. I nogle af Dansene, f. Ekspl. „Oksekov" (II No. 45), fik Karlene somme Tider helt Bersærkergang, naar det var „Herresvingtur". Flere af Dansene udførtes dog som „Anstandsdanse" med stor Alvor og Sirlighed.

Andre Steder, saaledes hos Per Hansen i Alleshave, aabnedes Dansegildet med en almindelig *Marschvals* (III No. 29), altsaa uden Musik i Spidsen. Den benævtes ogsaa *Enkevalsen* eller *Skiftevalsen*. Den dansedes af et ulige Antal Karle og Piger. Naar Marschen og Valsen var spillet en Gang, eller naar man var kommet Stuen en eller to Gange rundt, skiftede man; Karlene blev staaende, medens Pigerne gik frem; den, der ingen Makker fik, maatte marschere og valse alene (Enken), til Vedkommende ved næste „Skiftning" blev udløst.

Naar der var almindelig Dansegilde, f. Ekspl. ved Kline- eller Plovgilde, og naar den fede Flæskesteg med Sovs og Kartofler var bleven listet ned med Øl og Brændevin, tog Stadsmusikanten *Jens Albrekt* „Fiaalen" ud af Randslen (lavet af et rødbroget Kalveskind med det laadne udad), stillede sig op i Hjørnet af Storstuen og begyndte at file løs. Efterhaanden hængte Fiolen længere og længere ned, og tilsidst, træt som han var, nøjedes han i Stedet for at spille, med at træde Takten med Foden. Det var noget der kunde høres, for han havde Træskobunde under Støvlerne, Jens Albrekt, og han sparede skam ikke paa Kræfterne.

Naar en Karl vilde danse med en Pige, rakte han gerne blot Haanden ud imod hende. Men saadan bar nogle af de store Gaardmandssønner her paa Egnen sig nu ikke ad. De knipsede blot med Fingrene i Luften hen i den Retning, hvor Pigen sad, og hun havde da værsgo' at marschere tværs over Gulvet hen til Stormægtigheden. Undertiden var det jo ikke saa nemt at se, hvem Vinket gjaldt, og det kunde da ske, at der kom en „gal" Pige, men hun blev ikke værdiget et Blik, og flov og rød i Kinderne maatte hun da liste af igen, medens „Naaden" knipsede paa ny. Naar saa den Rette var kommen, blev der „sat fra" med et Fodslag saa vægtigt og med saa svajet en Ryg, som kun Bevistheden om den fede Gaard giver sin Mand.

Paa Roskildeegnen brød Spillemændene undertiden af midt i en Dans og spillede kraftigt og unisont

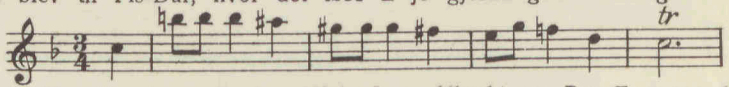

Teksten var: „Nu har vi fortjent en Dram"! Den kendte alle, og man vidste, at nu vankede der ikke et Strøg, før Halsen var blevet fugtet[1]).

Det var altfor besværligt og „videnskaveligt" for Landsbyspillemanden at lære Noder: „Hvad skal de heller til, for inden man faar set paa dem, er man jo længst forbi, hvis man da hels er en Smule kathændet" (fingernem), var der en Spillemand der sagde, men de, der „kendte" Noder, var alligevel mere estimerede. De fleste spillede dog efter Øret, som f. Ekspl. *Per Tuemose*, Torpes sidste Stadsmusikant. Per Tuemose, der boede i et af vore Huse, havde et Ansigt, der spillede i alle rødlilla Farver. Øjnene „randt" altid, Næsen var blaa, og ofte dryppede den ned paa Violinen. Sprang der en Streng, satte han en Sejlgarnsstump i forneden. Han yndede at holde midt oppe paa Buen, der var ualmindelig fedtet og helt sort, saa den Tone, han fremtryllede, var jo derefter, og dertil kom, at han traadte en særdeles kraftig og lydelig Takt med Træskoen Hans Yndlingsnummer var *Klinkevalsen* (III No. 58). Naar han spillede den, løb Temperamentet af med ham, saa han kom lidt for højt i „Obligaturen", hvilket førte til de mest overraskende Modulationer. Han spillede den saa falsk, at F-Dur efterhaanden næsten blev til Fis-Dur, hvor det løse E jo gjorde god Virkning.

Pariser-Niels[2])

Ekspl.

Naar saadanne „Kunstnere" som *Pariser-Niels, Jens Albrekt* og *Per Tuemose* slog sig sammen og optraadte som „Orkester", sad den ene og gnavede en lidt halvfalsk Second paa de to bagerste Strenge, den saakaldte „Skomagerbas", og til det gik Dansen paa Loen. Den Slags Orkestre har vel nok været det almindeligste, men man maa dog ikke deraf slutte, at saadan var de alle. Blandt Landsbyspillemændene var der mange virkelige Talenter, der, hæmmet af Forholdene, af Bedriften og vel ogsaa af Mangel paa fornøden kunstnerisk Uddannelse, ikke kunne skyde Hammen af sig; men derfor var de ligefuldt Kunstnere, der ikke forsumpede til en slet og ret „Skomagerbas", men som ofte morede sig med, naar de spillede sammen til Dans, at indflette virkningsfulde Understemmer og Figurationer. Blandt disse mere fremragende kan nævnes *Jens Rasmussen*, Veddinge, *Ole Jensen*, Bakkerup, *Chr. Dedenroth*, Jyderup, Brd. *Mads* og *Hendrik Madsen*, Veddinge, Møller *Anders Jensen*, Rørby, *Chr. Nyrup*, Marke, *Peter Bell*, *Herman i Vinstrup*, *Niels Winther*, *Albrechtsen*, Skyttens Søn paa Aagaard, *Chr. Jensen*, dette herlige Naturgeni der døde ung. Endvidere Farfader, Fader og Farbroder Ole i Jyderup o. m. a.

1) Carl Godvin: Roskilde-Egnens gamle Danse.

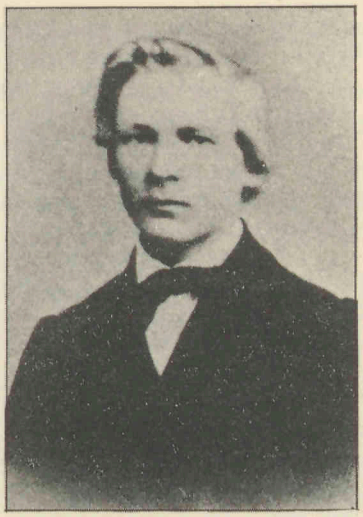
2) Niels Hemmingsen f. i Enegaarde v. Præstø. Han spillede meget her paa Egnen, vandrede paa sin Fod til Paris, deraf Navnet.

Chr. Nyrup (Marke).

Kgl. Kapelm. Fr. Marke × og hans Brødre.

Chr. Jensen (Aagaard).

Nogle lykkedes det at kæmpe sig ud af det og vinde sig et anerkendt Kunstnernavn som Professor *Chr. Petersen,* Sangeren *Nyrop* og — for at nævne en af de sidste af de gode gamle Landsbyspillemænd — kgl. Kapelm. *Fr. Marke.* Da Chr. Petersen var 14 Aar, maatte han ved sin Spillemandsvirksomhed alene sørge for sin Moder og sine Søskende; hvor ofte har denne Dreng ikke spillet til de store fem Dages Bryllupper paa Røsnæs, trolig assisteret af den jævnaldrende *Jens Larsen* fra Nyrup! Naar Christian havde gaaet den lange Vej fra Kallundborg til Nyrup By for at tage Jens Larsen med, fik de Lov til at ride videre paa en af dennes Faders Heste. Og paa den sad da de to Drenge med hver sin Violin i det rødbrogede Kalveskind under Armen; de talte da om hvor dejligt det vilde være hvis de engang kunde blive saa store Kunstnere, at de kunde komme til at spille til Koncert sammen. Og virkelig! Mange Aar efter var Det kgl. Theaters Kunstnere paa en Tourné, og blandt disse var den forgudede Sanger Nyrop og den talentfulde Bratschist, Professor Chr. Petersen. De mindedes da deres Spillemandsvirksomhed i Drengeaarene og deres Ønske paa den natlige Ridetur.

Røsnæs havde for Resten sin egen Spillemand „Kejtespilleren". Navnet havde han faaet, fordi han førte Buen med venstre Haand og spillede med højre, Strengene osv. vendte modsat. Mærkværdigt nok klarede han sig udmærket.

Enkelte af Landbefolkningen kunde nære en rørende Kærlighed til Musiken. Som nu den Bonde der elskede at spille Violin, men ikke maatte for Konen. Hun taalte ikke Musik i sit Hus, vilde ikke høre en Tone — som om der ikke var nyttigere Ting at tage sig for. Men Manden? Ja, han fandt sig sagtmodigt i at give Afkald paa Musiken for Husfredens Skyld, han havde maaske hørt om, hvorledes det var gaaet en anden Spillemand der østerpaa, hvis Violin Konen uden videre puttede i Kakkelovnen og derved bragte Spørgsmaalet ud af Verdenen. Men om Natten, naar Konen var faldet i Søvn, stod han op, tog sin Violin, listede sig op i Øverststuen, hvor Konen ikke kunde høre ham, og der satte han sig i Mørket og Kulden og spillede og drømte sig bort til en anden og bedre Verden.

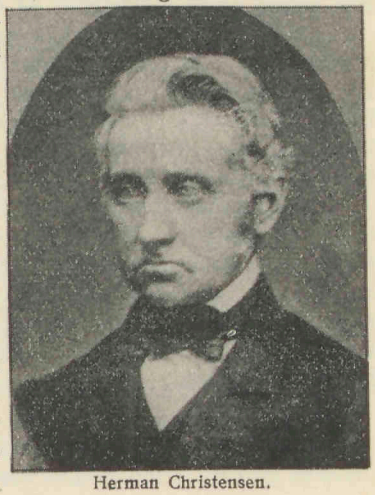
Af de mange Landsby-Spillemænd her i Nordvestsjælland skal jeg her mere udførligt omtale enkelte.

Jens Rasmussen er født i Sandby 1822, Elev af Herman i Vinstrup, spillede Violin og Klarinet, han var en af de dygtigste Spillemænd paa sin Egn. Der fortælles, at da han engang som ungt Menneske var ude at spille til Gilde, vilde de ældre Spillemænd gøre ham til Grin, hvorfor de foreslog ham at „spille for". Føjelig som han var, opfyldte han deres Ønske med det Resultat, at han spillede dem sønder og sammen. Jens Rasmussen deltog i Treaarskrigen, blev gift og fik en Gaard i Veddinge paa ca. 80 Td. Land. I over 25 Aar var han Folkethingsmand for Holbæk Amts femte Valgkreds. Da han blev Rigsdagsmand, lagde han Spillemandsvirksomheden paa Hylden. Han har komponeret en Mængde Danse, af hvilke der her i Heftet er meddelt et Par Prøver. Jens Rasmussen døde den 18. Decbr. 1890.

Jens Rasmussen.

Gaardejer og Musiker *Herman Christensen* i Vinstrup, er født i Nørager den 22. Febr. 1817, hans Fader var Sognefoged Christen Jensen i Nørre Jernløse. Herman Christensen, der havde faaet lidt Violinundervisning hos Boghandler Berthelsen i Holbæk, var ubestrideligt et stort Violingeni, og der er ingen Tvivl om, at han kunde have drevet det vidt, dersom han havde faaet den rette kunstneriske Uddannelse. Men derpaa var der ikke at tænke i de Tider. Herman var Bonde i Vinstrup, og Arbejdet paa Gaarden skulde gøres. Ældre Folk der paa Egnen fortæller,

Herman Christensen.

hvorledes han altid gik med Vanter paa ved Arbejdet udendørs, selv om Sommeren naar han gik og pløjede, „for at Fingrene ikke skulde blive forgrovede og stive".

Da Gæstgiver Mellerup, Holbæk, begyndte at holde store Jule- og Høstballer paa „Mellerupgaard", hvortil „pænere Folks Børn" kom langt borte fra, var det „Herman i Vinstrup" der stod i Spidsen for det c. fem Mand store Orkester. Naar han om Vinteren spillede til Dans i Holbæk, havde han altid et stort uldent Tørklæde „vøvlet" om Halsen, og han røg paa en stor Træpibe, der var saa lang, at Pibehovedet hængte helt nede paa Maven. Han holdt ikke Violinen med Hagen som andre Violinister, men lod Violinhalsen ligge paa Haandleddet. Om disse Baller paa Mellerupgaard fortæller Moder:

„Ballerne var averterede længe iforvejen, nærmest for at Mellerup kunde faa en Art Overblik over, hvormange der kom med. Adgangen kostede en Daler, og for den Pris havde man gratis Dans hele Natten til 1. Kl. Musik, der da blev udført af den den Gang meget beundrede og kendte Herman Christensen i Vinstrup. Han havde i Reglen fire Hjælpere; han spillede selv 1. Violin, Hansen-Holløse, Fløjte, og de andre henholdsvis Second, Kontrabas og Horn. Herman spillede med en meget smuk Tone, og hans Spil var temperamentsfuldt. Der var en egen livfuld Flugt og Fart over det lille Orkesters Præstationer, og da det var en stor Sal, vi dansede i, var det jo en stor Fornøjelse. Og tænk! at vi kunde danse i det Kostume vi bar! Vi havde i Reglen to à tre tykke Vadmelsskørter paa og en Damaskeskjole med otte Alens Vidde. Naar vi f. Ekspl. dansede forkert Hamborger (I No. 63), var der ordentlig Sus i de vide Kjoler, de kunde ligefrem slaa paa — Ja, der var ingen smalle Steder den Gang, vi var klædt paa!

Naar Kl. var 11½, blev der stort Halløj. Mellerup kom saa ind og sagde: „Vil De nu holde op og gaa lidt, for nu skal der spises". Vinduerne blev smækkede op, og medens Salen blev luftet og der blev dækket Bord, gik man ned i Stuerne underneden. Det varede kun et lille Øjeblik, førend man kom op igen, og saa var der dækket lange Borde hele Salen rundt. Vi satte os saa til at spise ved det „kolde" Bord, hvor der var alle mulige Retter. Vi fik ogsaa Øl og Kaffe, og alt dette, Dansen og Maden, fik vi for den Daler, og saa blev der endog sagt, at han tjente godt paa det. Vi holdt i Reglen ud til Kl. fire. Naar vi skulde holde op, spillede Herman altid en bestemt Vals (I No. 54) og den var uigenkaldelig sidste Dans". Herman Christensen døde den 7. Maj 1891.

Niels Larsen (Winther[1]) blev født den 3. Oktober 1814 i Igelsø, Kvanløse Sogn, hvor Faderen, Husmand Lars Christensen, havde en lille Ejendom med Jord til og desuden var Landsbyspillemand.

Niels Winther blev Fæstehusmand under Baroniet Zeuthen, Tølløse. Huset, som Niels Winther vist selv byggede, var ogsaa beliggende i Igelsø, men Jordlodden, 3 Td. Land, laa c. 2,000 Alen derfra op til Maglesø og Grøntved Bakker. Lodden var bakket, men ellers af god Bonitet, og Niels Winther drev den mønsterværdigt.

Foruden Landbruget havde Niels Winther, som den Tusindkunstner han var, mange andre Jern i Ilden. Han indrettede saaledes et Smedeværksted i Huset, og der forarbejdede han for Omegnens Skytter, Skæfter og Fjedre til deres Bøsser. Skulde en Bøsse være særlig ekstra fin i Laasetøjet, skulde det være lavet af Niels Winther. Naar Støberierne i Holbæk skulde have en ny Plovmodel, ja da tog man ogsaa ud til Niels Winther og fik ham til at lave den. Der findes endnu mange Skippundsbismere derovre paa Egnen, som han har lavet, og utallige er de gamle „Bornholmere" og alt det gamle Seletøj, han har repareret.

Det var dog særlig som Violinbygger, at Niels Winther blev kendt viden om. En Violinbygger udtalte en Gang: „Det er en ren Fornøjelse at se en af Niels Winthers Violiner, det er det akurateste og fineste Arbejde, man kan se for sine Øjne, men jeg synes ikke saa godt om den Tone, der er i dem". Det var da heldigt, at Dommerne ved Udstillingen i Paris 1872 havde en anden Mening; de tildelte nemlig Husmanden i Igelsø Guldmedalje for den Violin, han havde sendt derned. Den findes nu i privat Eje i Holbæk og burde indlemmes i Musikinstrumentsamlingen i København. For en anden af hans Violiner, der findes i Odsherred, blev der af en københavnsk Kunstner for mange Aar siden forgæves budt 500 Kr. Man maa dog ikke deraf slutte, at alle Niels Winthers Violiner har en saadan Værdi. Nej, Niels Winther lavede baade billige og dyre Violiner, hans Priser var 20, 40 og 50 Kr. pr. Stk. Han lavede ogsaa Violinkasser og er vistnok den første, der har givet dem Facon efter Violinen.

Niels Winthers Genialitet og Prisbillighed skaffede ham mange Kunder. Den i sin Tid kendte Komponist og Musikdirektør, Chr. Jensen, København, rejste selv ud til ham for at faa repareret sine egne og gamle Lumbyes Violiner, og begge udtalte tidt, at der var ingen, der kunde reparere en Violin som Niels Winther. Det var derfor intet Under, at virkelige Kunstnere i København lod ham bygge nye Violiner til sig Hans Navn, som han brændte ind i Violinerne, staar, ihvertfald i nogle af dem saa rent og klart, som om Stemplet var lavet af en fin Gravør. Foruden Violiner lavede han ogsaa Fløjter og Klarinetter, udborede selv Træet m. m.

Spillemandsvirksomheden havde han arvet efter sin Fader, og han kom i sine yngre Aar meget ud at spille til Gilder paa Gaardene. Skulde der være Bryllup, og skulde det helst gaa lidt fint til, saa skulde Rikke Winthers (N. W.s Kone) pynte Bruden og Niels spille til Gildet. De kom da gerne Dagen før til Gildesgaarden for at smage paa Øllet og for i det hele taget at se efter, om Anretningen var, som den burde være. Niels Winther havde sit eget lille Orkester, og med dette spillede han til Dans i Bremers Sal i Labæk i Holbæk. *Bremer*, der var en lille vindtør og alvorlig Mand med tætstudset Overskæg og Briller, *vilde* absolut spille Kontrabas i Orkestret, fik han ikke Lov, lejede han ikke Salen ud.

1) Winther var et Øge — eller Tilnavn, som Folk, uvist af hvilken Grund, gav ham. Da Konen, Rikke, kom i Tanker om, at det var et finere Navn end Larsen, antog de det.

Niels Winther havde ogsaa Musikelever. De sad og spillede inde i Værkstedet, medens han arbejdede ved Høvlebænken.

Det er dog særlig som Komponist at Niels Winther vil blive husket. Det maa i højeste Grad forbavse, at denne Husmand med det strenge legemlige Arbejde med Jorden oppe i Grøntved Bakker, med Instrumentmagervirksomheden, Eleverne, Smedeværkstedet, Plovmodellerne, Bismerne, de gamle Bornholmere, Seletøjet og Spillemandsvirksomheden kunde komponere saa mange og saa smukke Danse og det uden Kendskab til Musikteori. Det er karakteristisk for Niels Winthers Kompositioner, at de alle er saa livfulde. Han var i dette som i alt, hvad han ellers foretog sig, en virkelig Personlighed, idérig, ja, ofte genial. Hans Kærlighed til Kunsten var større end hans Kunstnerforfængelighed. Da saaledes en anden Musikdirektør, der selv var Komponist, ikke vilde spille hans Kompositioner, narrede Niels Winther ham ved at sætte store Komponistnavne over sine Dansekompositioner, saa blev de spillet, og da glædede han sig i sit Indre. Det var en ikke ringe Komponistvirksomhed han udfoldede; jeg har i mine Samlinger over 30 af hans Kompositioner, og jeg har set en Del af disse Danse udsat for „lille Orkester". Alle disse Stemmer skrev Niels Winther selv, og dog kunde han overkomme at skrive mange andre Danse op til Brug for Eleverne og for Spillemandsvirksomheden.

En gammel Kone, der døde 1912, 89 Aar gammel, har fortalt, at hun mange Gange havde svunget sig efter Niels Winthers Violinspil; vel spillede han nok smukt, „men han holdt saa lange Pauser mellem Stykkerne, at vi Unge hellere vilde have en mindre god Spillemand, naar blot han spillede hele Tiden". Naar han var ude at spille til Gilde, og det var hen imod Dag, kunde det hænde, at han var saa træt, at han faldt i Søvn, medens han var midt i et Stykke; han holdt dog ikke op af den Grund, men spillede mekanisk videre paa den samme Melodi. Naar der var gaaet et Stykke Tid, sagde Folk godmodigt: „Naa, Winther, nu ska' vi ha' vos en ny". Saa vaagnede han og begyndte straks paa en anden.

Der findes ingen Portrætter af Niels Winther, men han var en mager, middelhøj Mand, skægløs, havde langt lyst Haar og store Øjenbryn. Hans huslige Forhold var ikke de allerbedste. Konen rejste fra ham og blev gift med hans Broder, Christen, der var Karethmager i Holbæk. Christen var en Mand, der havde Ordet i sin Magt (han var Højres Ordfører ved politiske Møder), og det har sikkert ikke været uden Betydning for Rikke at blive Fru Winther i Holbæk i Stedet for Rikke Winthers i Igelsø; hun havde fine Fornemmelser, det havde Rikke. Efter dette saas de to Brødre ikke mere. Fra den Stund begyndte det at gaa tilbage for Niels Winther. Han kom ikke nær saa tidt ud at spille til Dans, men indrettede saa en Dansesal i sit Hus, hvor de Unge dansede til hans Musik; men da *Carl Bager* i Vinstrup ogsaa byggede en Dansesal og bedre kunde faa Violinen til at klinge ved sit kraftigere Strøg og vel ogsaa havde kortere Ophold mellem Dansene, ja, saa gik Ungdommen efterhaanden derop og dansede. Niels Winther havde en ung Pige, Ane, i Huset; hun blev hans 2. Hustru. Som den Kunstner, Niels Winther var, havde han en livlig Fantasi, undertiden tog den helt Magten fra ham, og det gjorde den altid naar han talte om sin Hest. Det var en ganske almindelig Hest, som han altid gik og puslede om, men saa snart han kom ind paa at fortælle om, hvor store Læs Tørv den Hest kunde trække den lange og bakkede Vej fra Asserup Mose, kunde han ikke ramme Maade.

En af mine Meddelere fortæller: Vejen til Niels Winthers Lod gik igennem mine Forældres Mark, og der har jeg som Dreng mange Gange mødt Niels Winther, naar han kom ridende eller kørende med „Blis", en pæn sortblisset Hest som han havde i al den Tid, jeg kan huske, og som under hans nænsomme Brug og gode Pleje blev meget gammel og holdt ud lige til hans Død. Ligeledes har jeg mange Gange mødt Ane Winthers, naar hun med Mælkespanden paa Hovedet og Strikkestrømpen i Haanden, som det fra gammel Tid var Skik, gik hjem fra Marken. Ægteskabet var barnløst, men de havde en Plejesøn. De var bundretskafne Folk, holdt ikke Omgang med Byens Folk og de levede derfor temmelig afsondret. Mine Besøg i Hjemmet fandt kun Sted, naar jeg som Skoledreng byttede Bøger for Niels Winther i Folkebiblioteket i Skolen, thi saa fik jeg altid som Belønning et stort Stykke Kandis af ham. Naar nogen roste ham for hans Arbejde, tog han kun en lille Pris for det. Det var derfor intet Under, at den brave og retskafne Niels Winther, trods alle sine Talenter, sin Flid og sin Nøjsomhed, altid forblev en fattig Mand. Han døde den 2. November 1880. Ane overlevede ham.

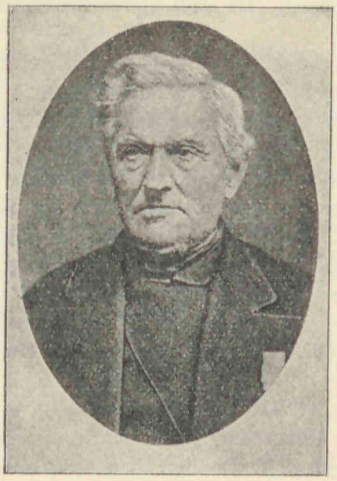
Farfader *Anders Olsen*, Jyderup, er født i Bankehuset ved Bennebo, den 9. Januar 1808. Farfader, der var en meget kendt og skattet Musiker, var en flot og stadselig Mand, høj, rank, kraftig og særdeles velskabt. Han førte sig udmærket, og hans præsentable Ydre i Forbindelse med hans enestaaende musikalske Evner og øvrige brilliante Egenskaber, hævede ham højt over Samtidens Bønder. Anders Olsen havde mange Bestillinger, han var Gaardejer, Sognefoged, Kroejer og Spillemand, men Musiken var dog det der mest optog ham, og han udviklede sig stadig paa egen Haand, saaledes at han snart kunde spille baade Violin, Violoncel, Klarinet og Fløjte. Han skrev selv sine Noder. Naar han blot een Gang havde hørt en Melodi, kunde han huske den, og han var saa musikalsk, at han, uden at prøve den først paa Instrumentet, kunde skrive den ned med det samme. Var der nogle Danse der særlig tiltalte ham, udsatte han dem for flere Instrumenter, saa han kunde spille dem sammen med sine Venner eller Børn.

Han satte Musiken over alt andet, og aldrig saa snart var min Fader, *Jens Olsen*, blevet saa stor, at han kunde holde en Violin, førend Farfader begyndte at undervise ham. Senere lærte Fader sine Søskende, Ole, Marie og Christiane, at spille.

Da Fader og Farbroder Ole var store nok, tog Farfader dem med ud at spille til Dans. Hvor stort et Opland de havde, ses af Faders Regnskabsbog hvori staar optegnet, at de spillede i Kirke-Valsøe, Tølløse, Brofelde, Holbæk, Vinstrup, Nykøbing, Overby, Ordrup, Stedstrup, Dragsholm, Alleshave, Røsnæs, Kallundborg, Forsinge og Ruds-Vedby. Da det var inden Banernes Tid, var det næsten ubegribeligt, at de kunde komme saa langt omkring. Af og til over-

Farbroder, Ole Olsen, Jyderup.

Farfader,
Anders Olsen,
Jyderup.

Fader, Jens Olsen, Torpelund.

nattede de paa Stedet og maatte saa tage Nattelejet, som det kunde træffe sig. Et Sted maatte Spillemanden sidde og sove i en Vidjekurv, der blev stillet op ved Komfuret, for at han kunde holde Varmen.

Selvfølgelig kneb det for de to Drenge med at holde Øjnene aabne, da de ofte spillede flere Aftener i Træk. De ældre gav da det Raad at smøre Øjnene ind i Skraasovs — og det hjalp.

Undertiden fik Farfader Besøg af de to Spillemænd *Herman i Vinstrup* og *Niels Winther*. Det var saa hyggeligt, naar Herman, Niels Winther, Farfader og de musikalske Børn sad i de gamle smaarudede Stuer og spillede. [1]) Den Gang var Flageoletter og Pizzicato ikke almindelig kendt paa Landet. Fader, der af en omvandrende Bissekræmmer havde lært „Ole Bulls Polka", spillede da denne samt et gammelt „Thema med Variationer", [2]) begge spækket med Flageoletter og Venstrehaandspizzicato, og Mage til Spil havde Herman og Niels Winther ikke hørt, det var jo det rene Trolderi og Djævelskab altsammen. Naar der saadan blev spillet med Fynd og Klem, var Farfader i sit rette Element. Bedstemoder Karen gik da og nussede om, lavede Kaffe, strikkede o. s. v. Hun holdt saa meget af Musik, og naar der blev spillet, lyttedes der altid til med den største Ærbødighed og Beundring for Musiken.

Da Farfader døde den 15. Decbr. 1890, overgik det gamle Hjem til Farbroder *Ole Olsen,* der fortsatte de musikalske Traditioner. Foruden at spille de gamle Danse, udviklede han sig videre, spillede Sonater af Mozart og Schubert etc. Farbroder, der var født 1847, døde 1909.

Da Fader, *Jens Olsen,* var bleven gift, købte han Gaarden „Torpelund". Ogsaa her var Musiken hans Hovedinteresse. Da mine Søstre var en fem—seks Aar, anskaffede Fader sig et Klaver og lod dem lære at spille, og han fik snart lært dem at accompagnere til de gamle Danse, og han havde en saa blændende Hukommelse, at han spillede dem alle udenad, saaledes som han havde lært dem af sin Fader, ligesom denne havde lært dem af sin og saaledes fremdeles lige til Tipoldefaderen, *Jørgen Rasmussen* i Torbenfeldt.

Efterhaanden som mine Søstre voksede op og kunde magte større Opgaver, begyndte Fader at spille Sonater og af dem holdt han mest af Beethovens og Kuhlaus. Undertiden blæste han ogsaa Kornet, som var hans Yndlingsinstrument og som han behandlede med sand Virtuositet (han var den første der spillede Kornet her paa Egnen), men hans største musikalske Indsats er dog hans Optegnelser af de gamle Dansemelodier som Nordvestsjælland er saa rig paa (jeg har saaledes nu optegnet over 2,000 Melodier). Det vilde føre for vidt her at fortælle om Fader og Farfader, om dem kan der læses i min Bog „Fra Nordvestsjælland" og i første Hefte af nærværende Samling gamle Danse. Fader var født 1835 og døde 1901.
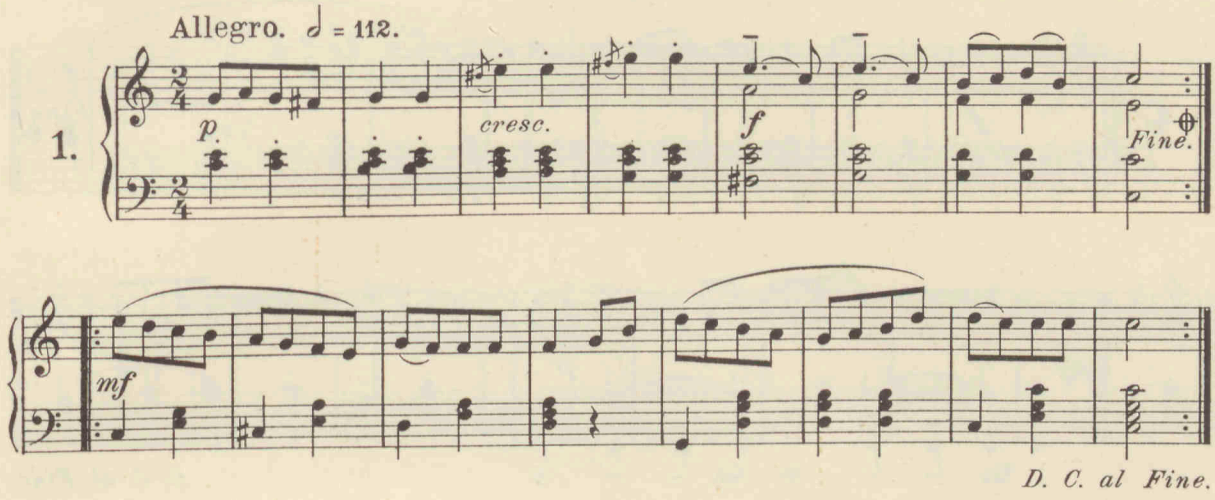
Torpelund pr. Eskebjerg, d. 23. Oktober 1928.

Christian Olsen.
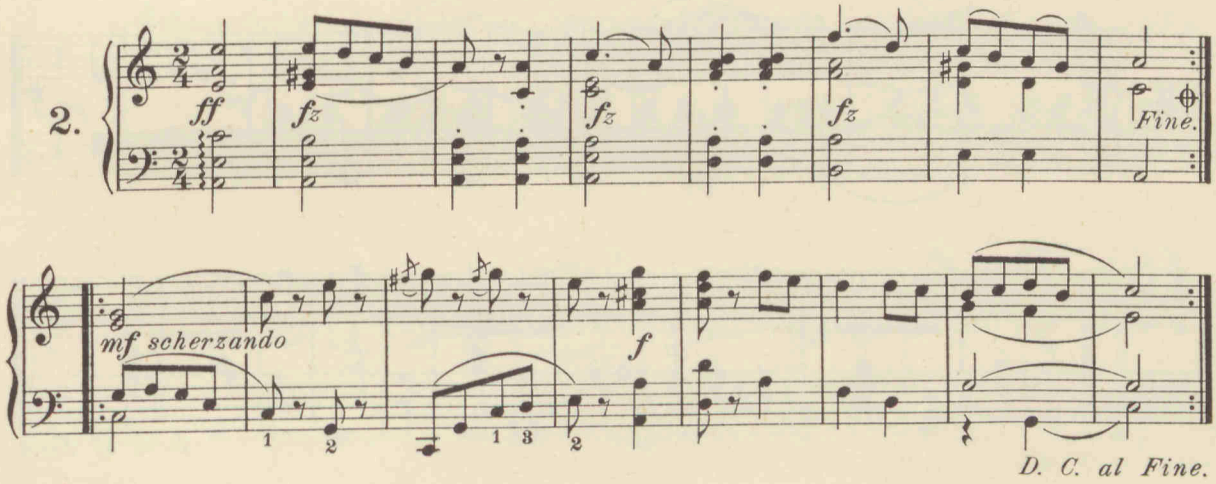
1) De spillede bl. a.
Danse udsat for Tenorkornet i B. Bas, Violin, Tuba og Althorn.
„ „ „ „ „ Tuba. Althorn, Klarinet og to Kornetter.
„ „ „ „ „ 2 Violiner, Fløjter, Bas, Klarinet o. s. v.
Duval: Duetter for 2 Fløjter.
Henri Kähler: Trio for 2 Fløjter og Violoncel.
Haydn: Symfoni for 2 Violiner og Violoncel.
Keck: Duetter for 2 Fløjter.
Six Grand Duos pour deux Violons par van Sylvani, Eleve de Mozart.
Hofmeister: Tre Sonater for Fløjte, Violin og Basso,
Giovanni: (Dillettante americo) Tre Trii per Violin and Violon.

2) Begge Kompositioner udgivet af mig.

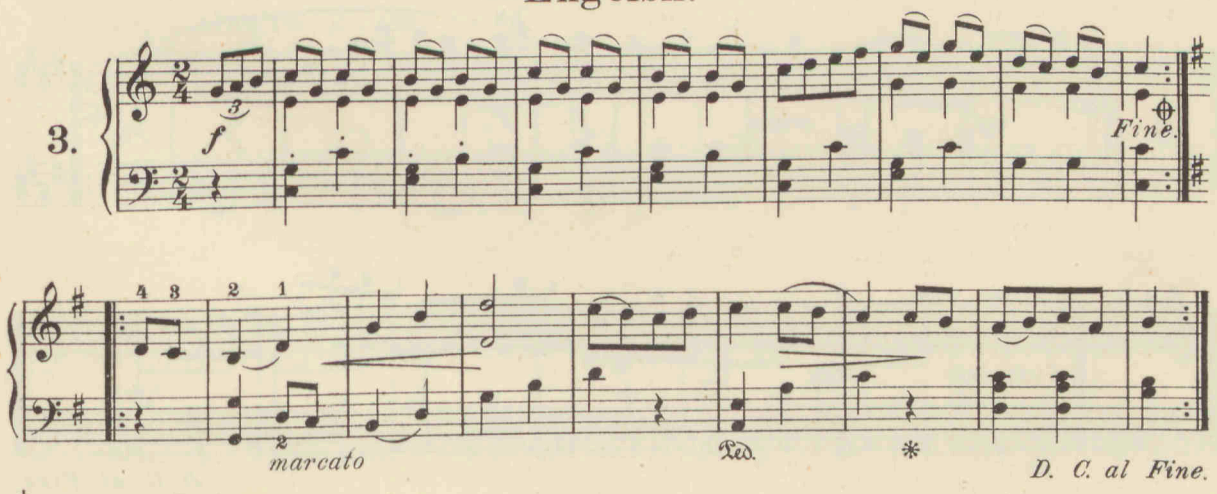
Engelsk.

Engelsk.
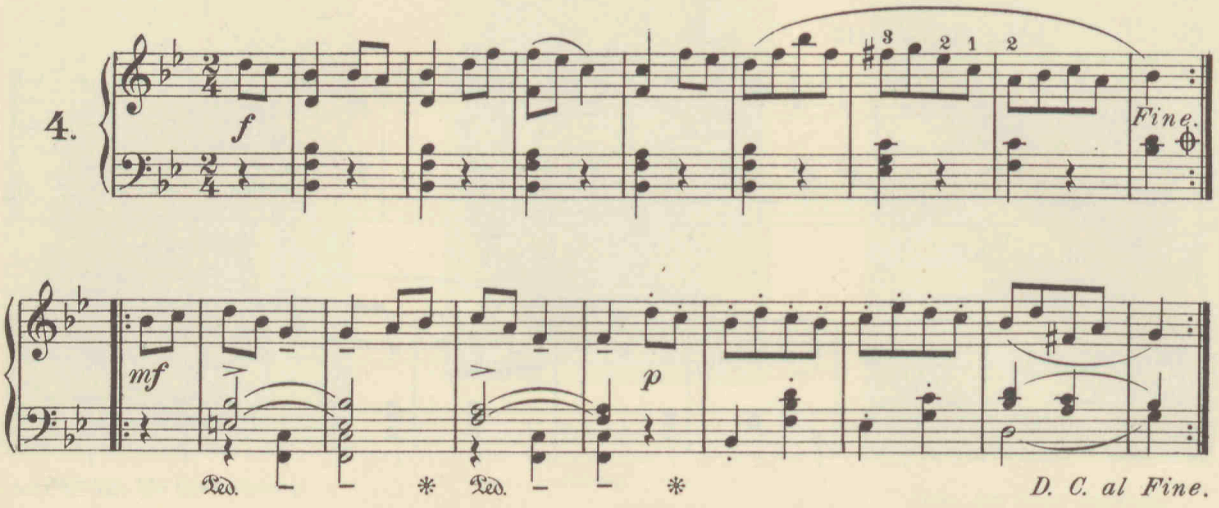

Engelsk.

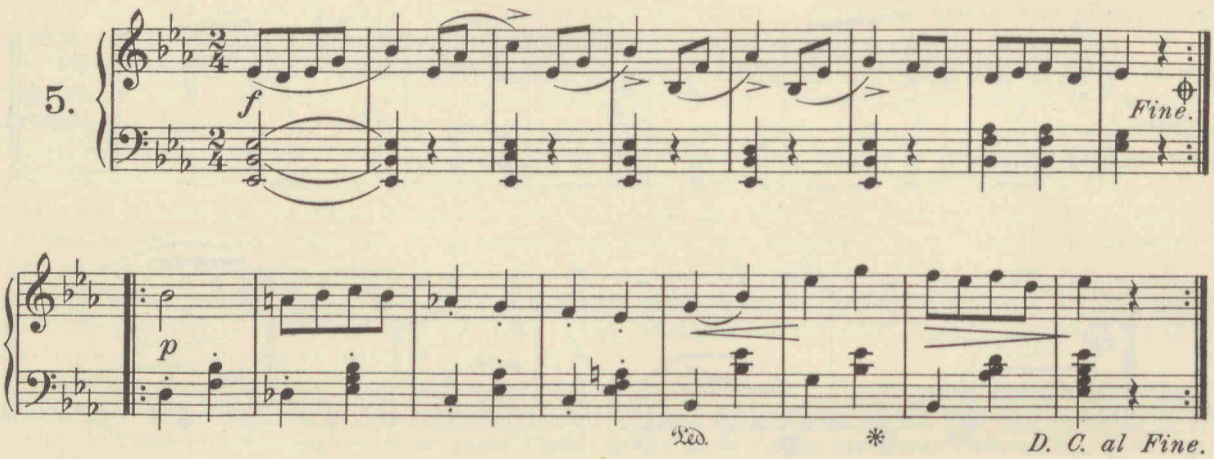

✠ *Rep. ved D. C.*
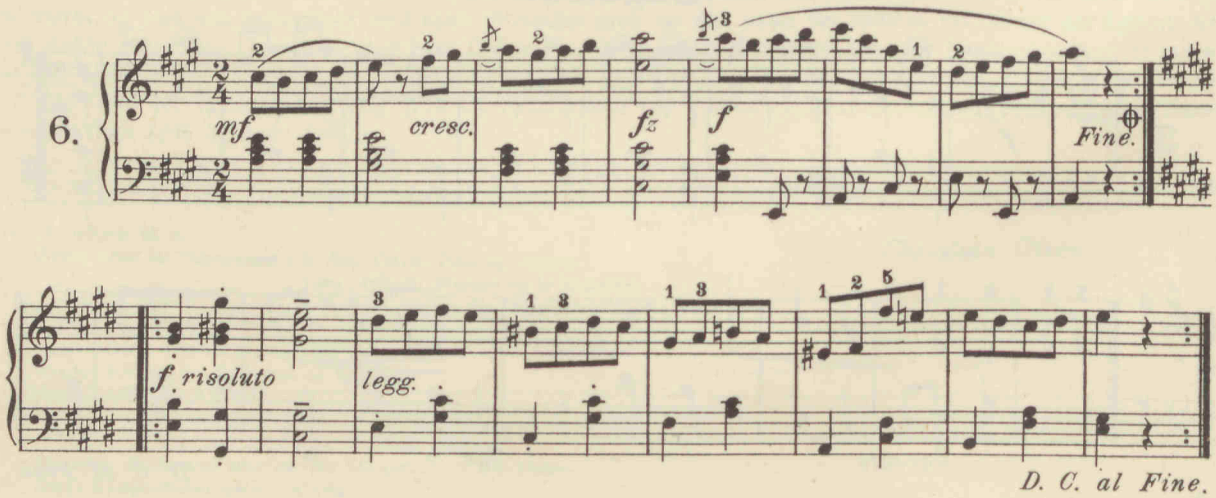
Engelsk.

Ecossaise.

Ecossaise.
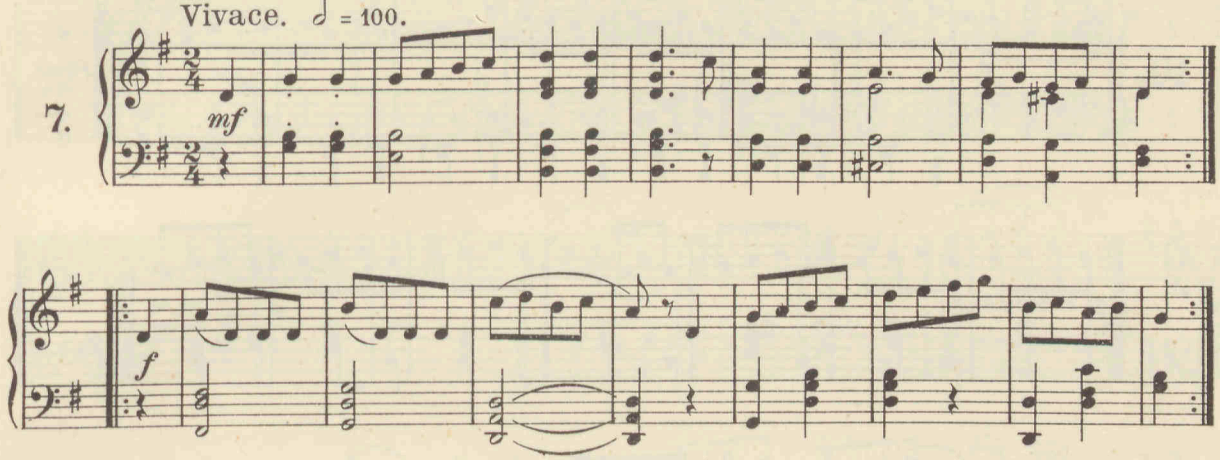

Hoppen.

(Vippen.)

Vivace. ♩ = 100.
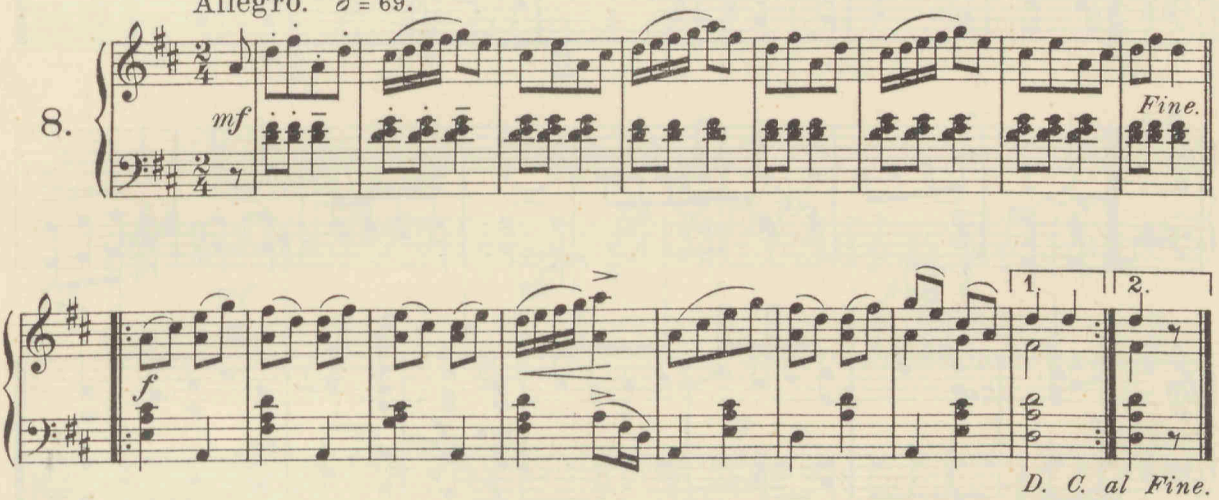
7.

Seira.

Allegro. ♩ = 69.
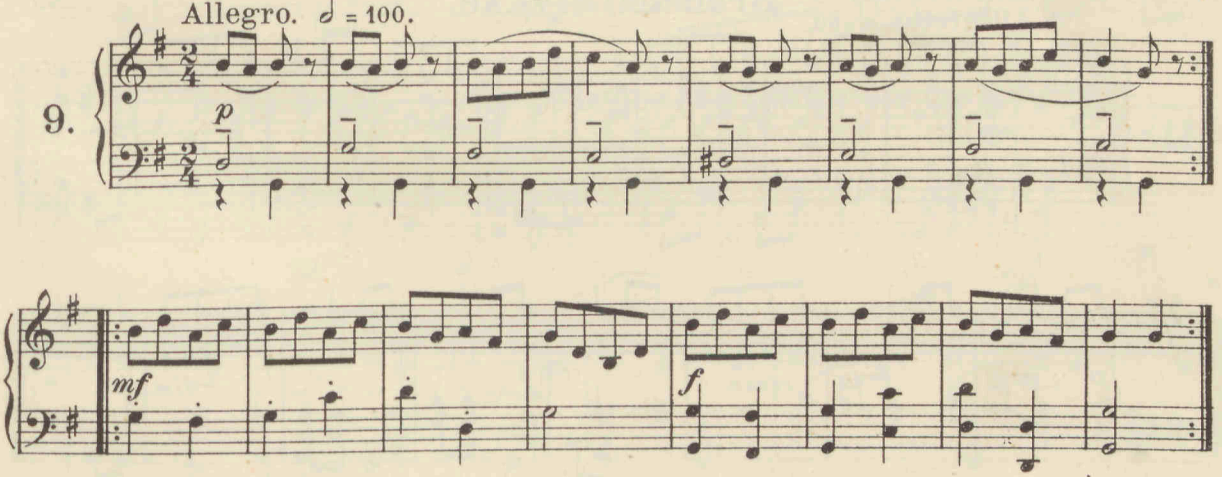
8.

Hop i Tønde.

Allegro. ♩ = 100.
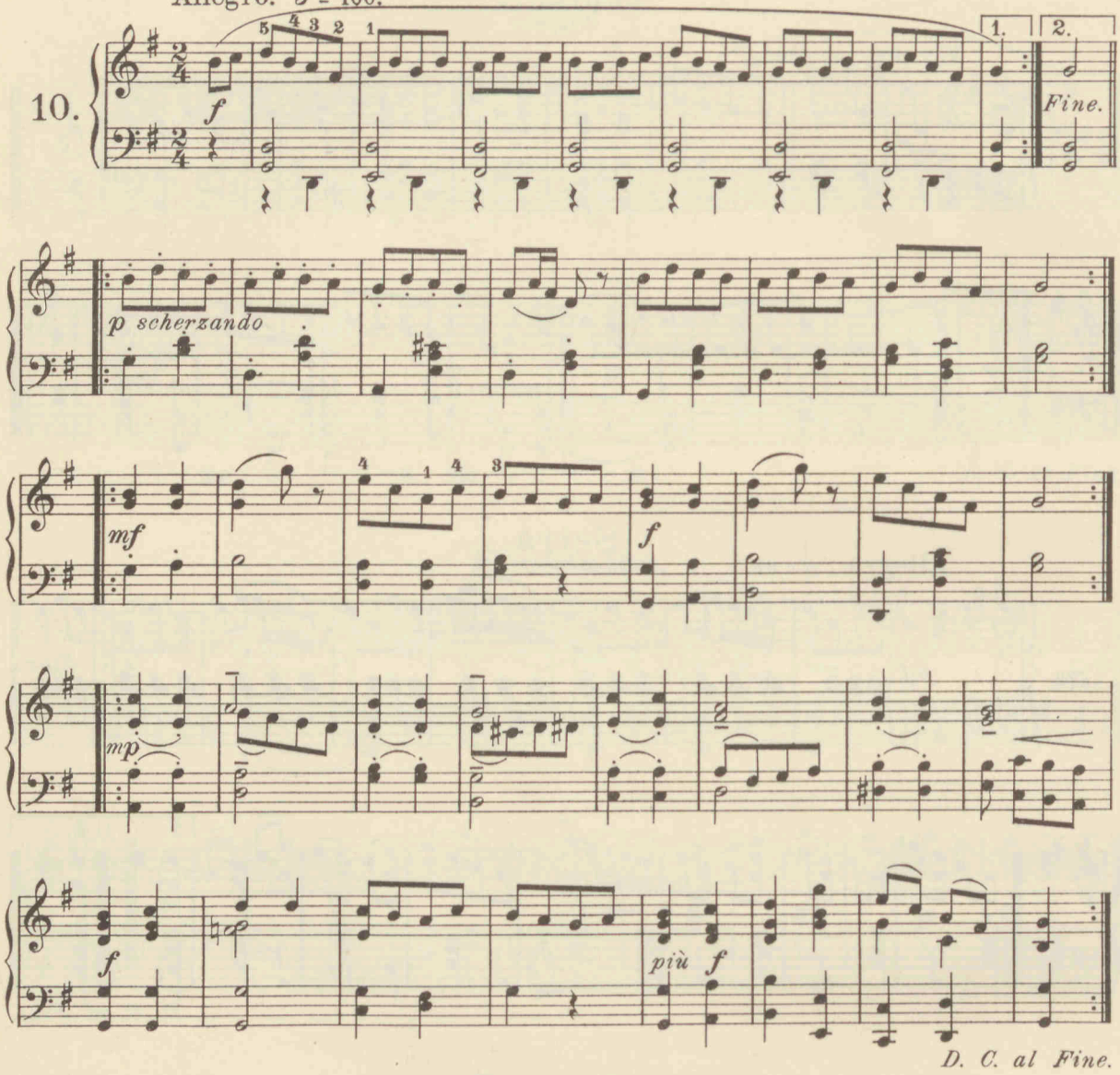
9.

Hjerter to.

Allegro. ♩ = 100.
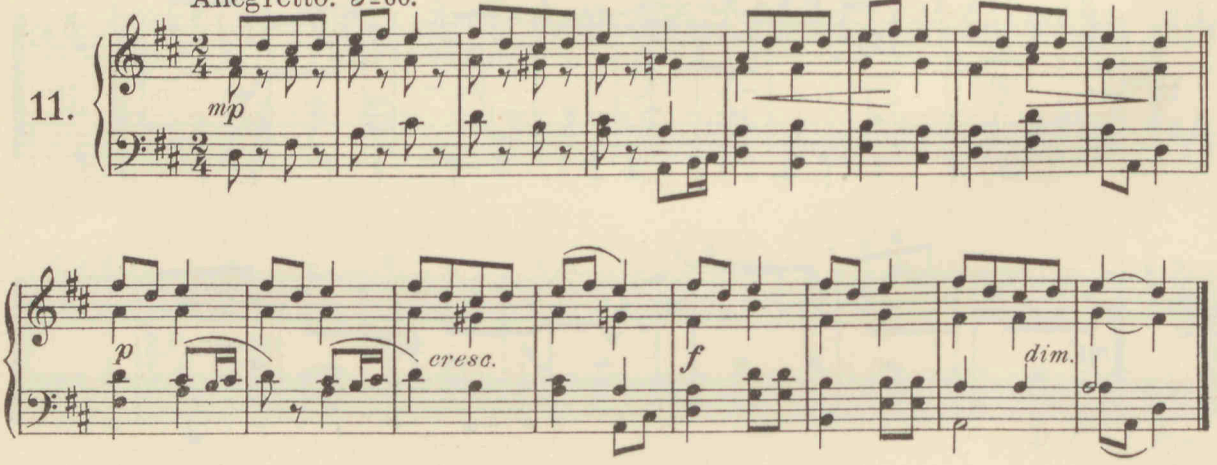
10.

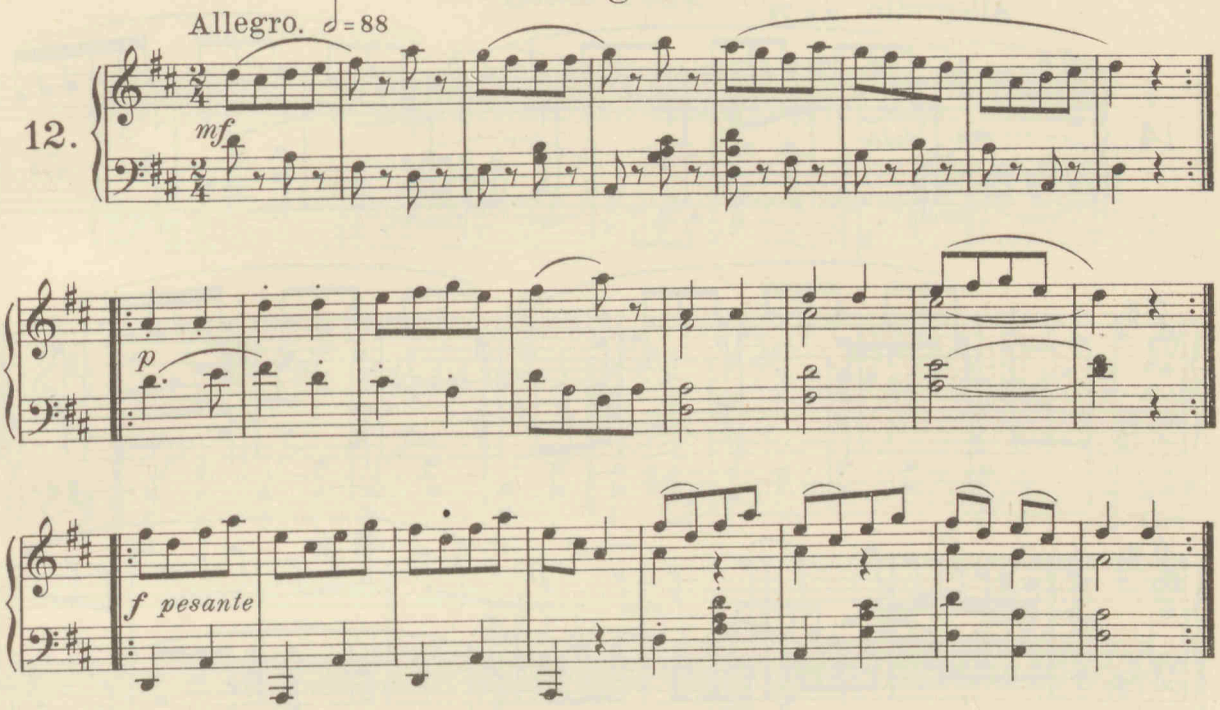
Brudens Stykke.

Allegretto. ♩=60.

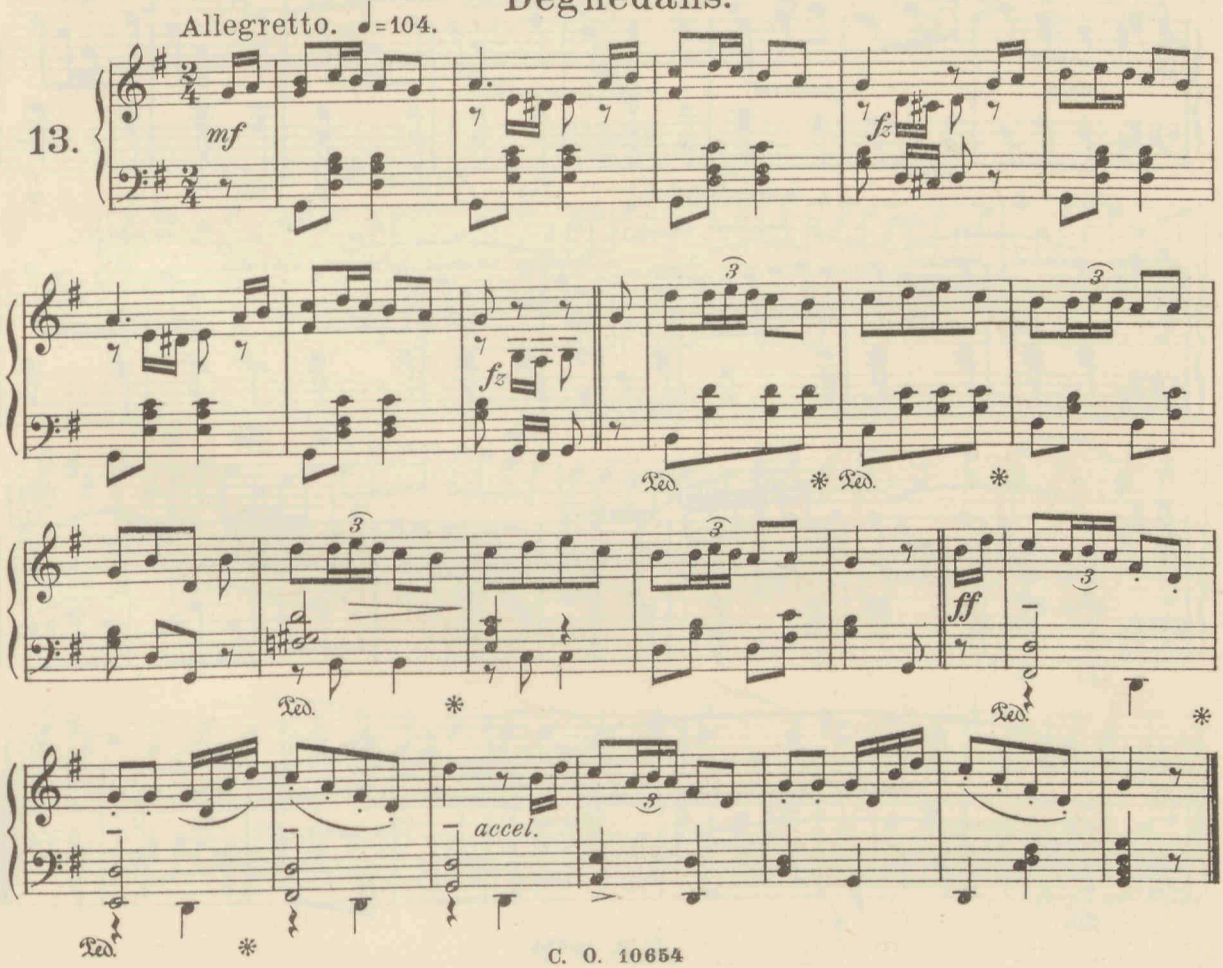
11.

Hattemagerdans.
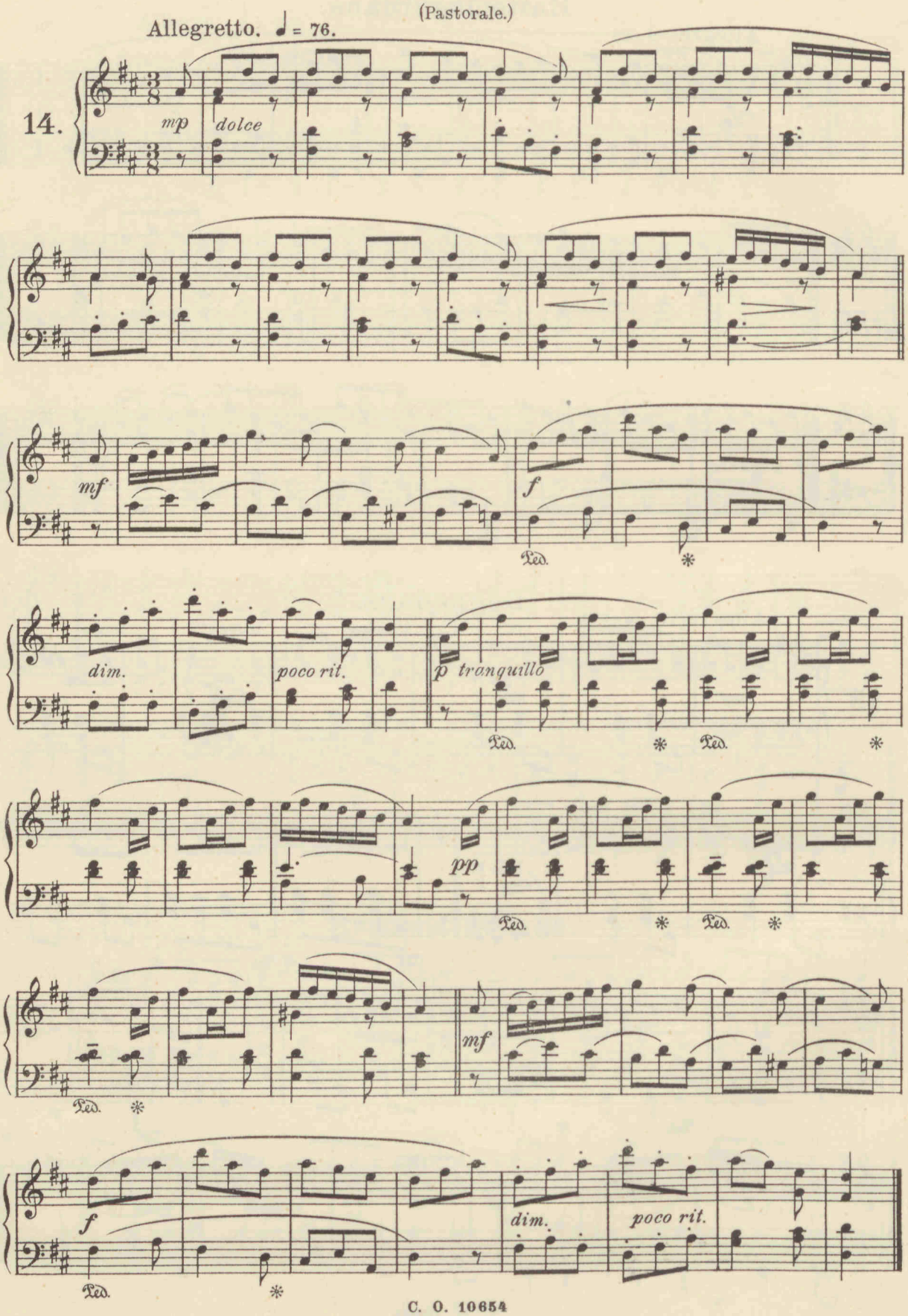

Degnedans.

Quadrille.

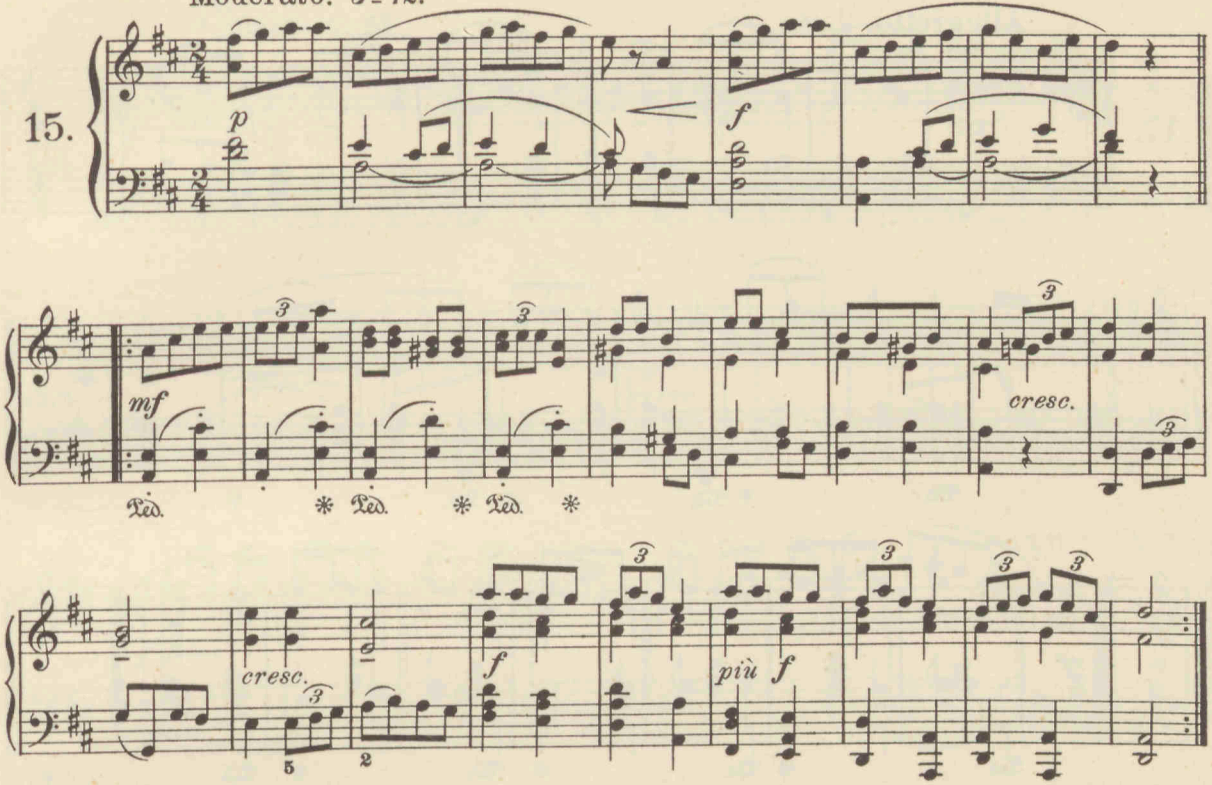
(Pastorale.)

Blaa Flag.

Moderato. ♩= 72.
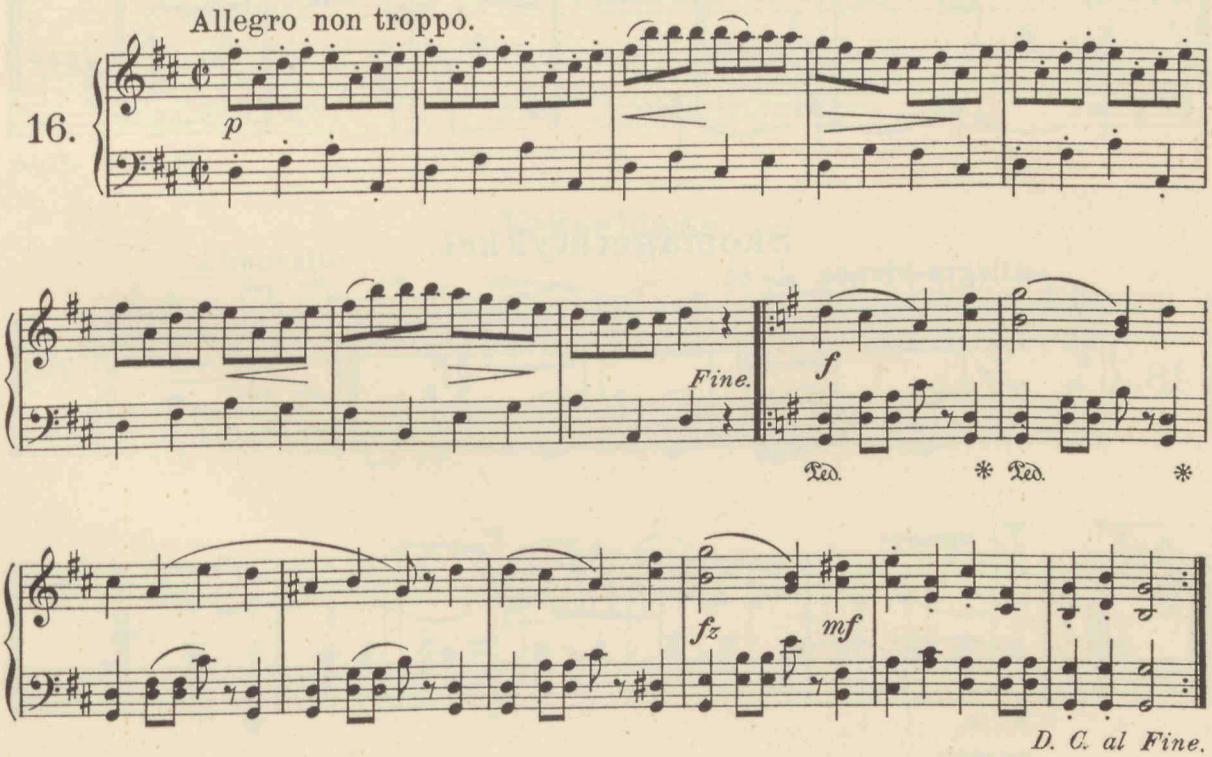
15.

Reel.
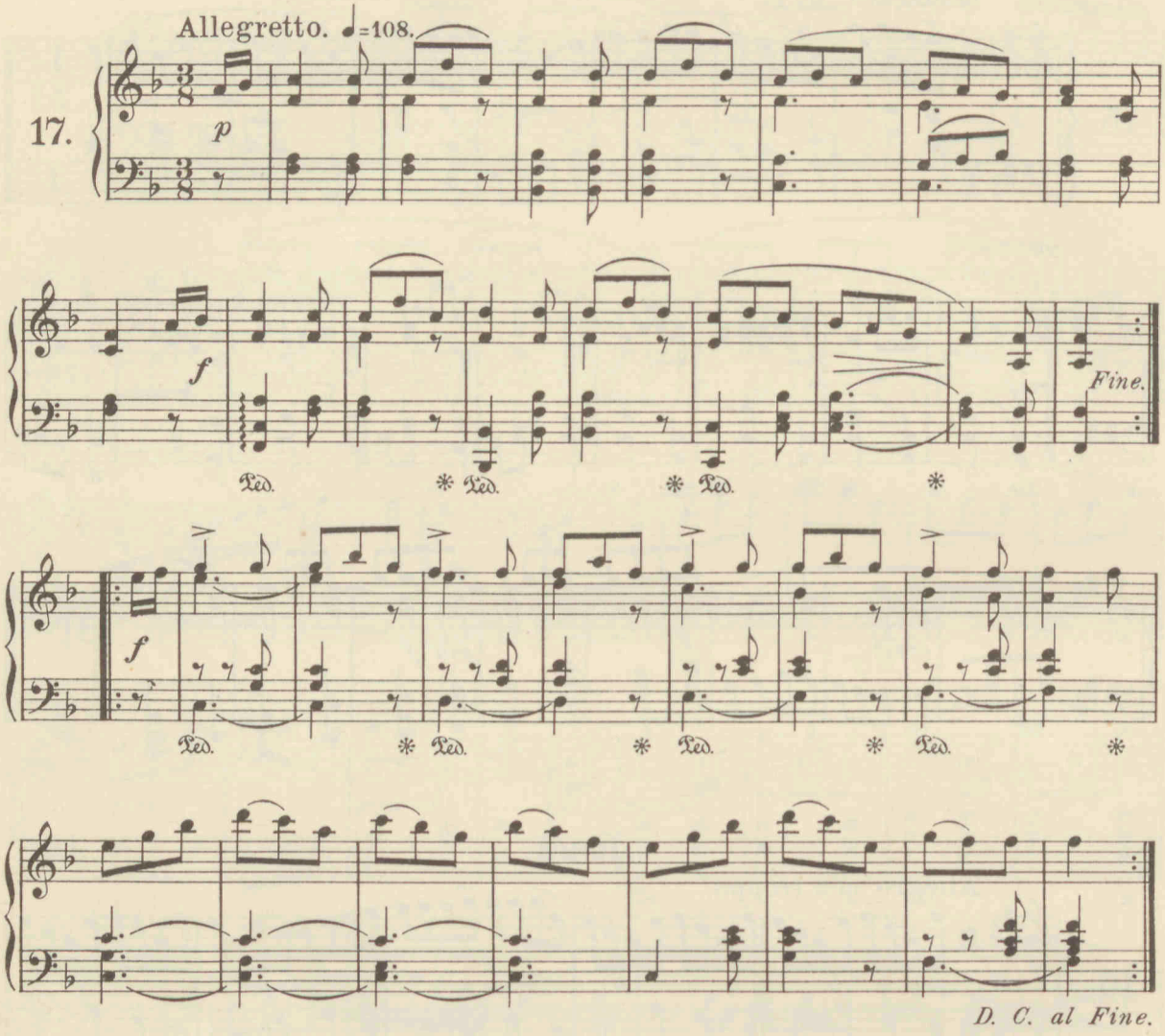
Allegro non troppo.

16.
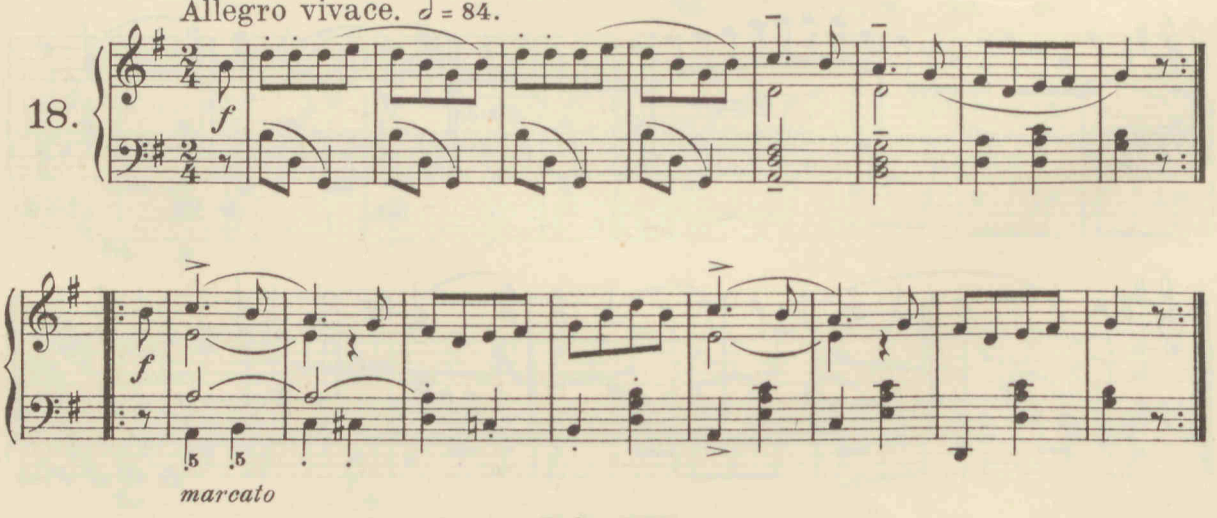

D. C. al Fine.

Røjterdans.

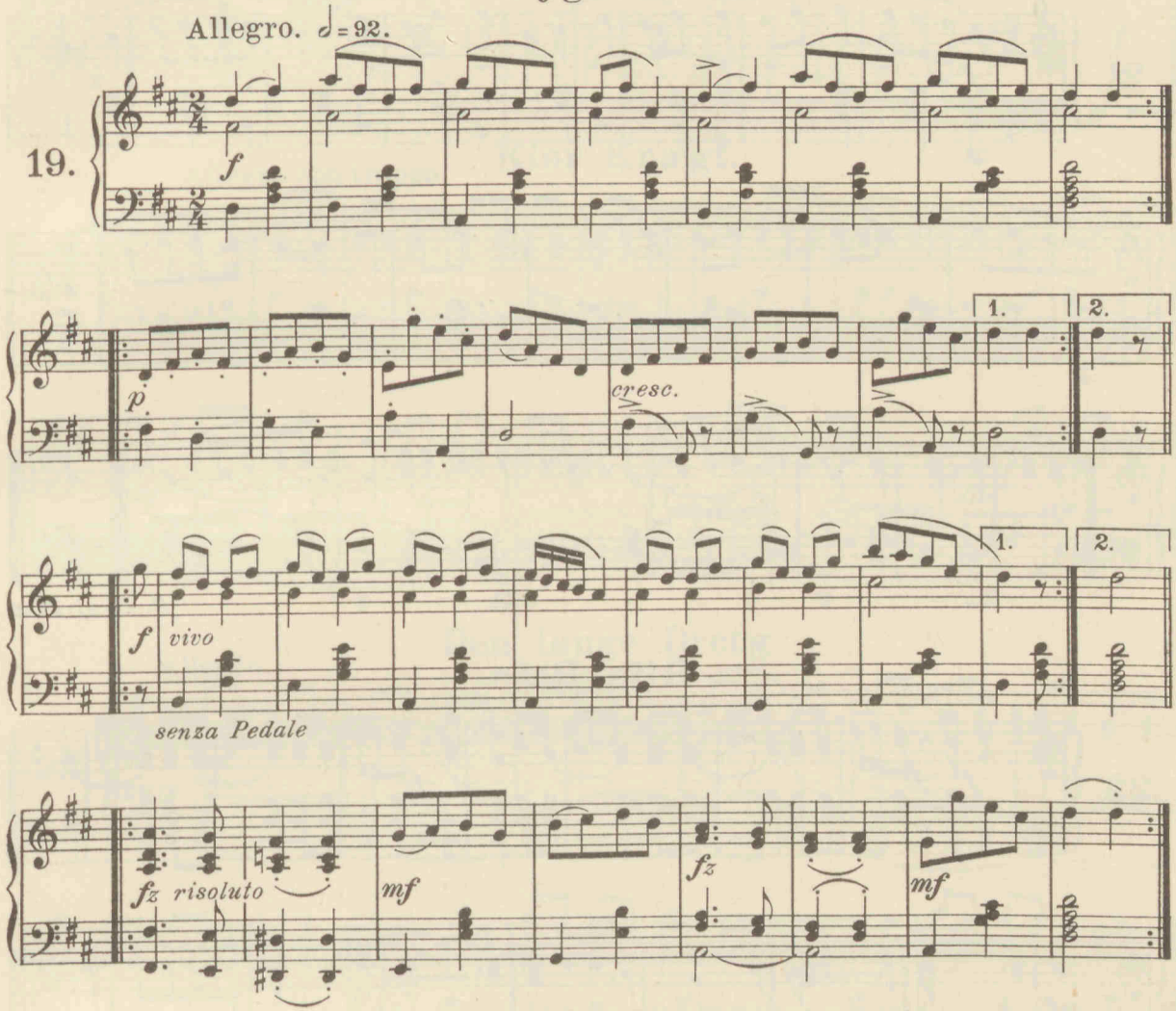
Skomagerstykket.

Rygværk.

Allegro. ♩=92.
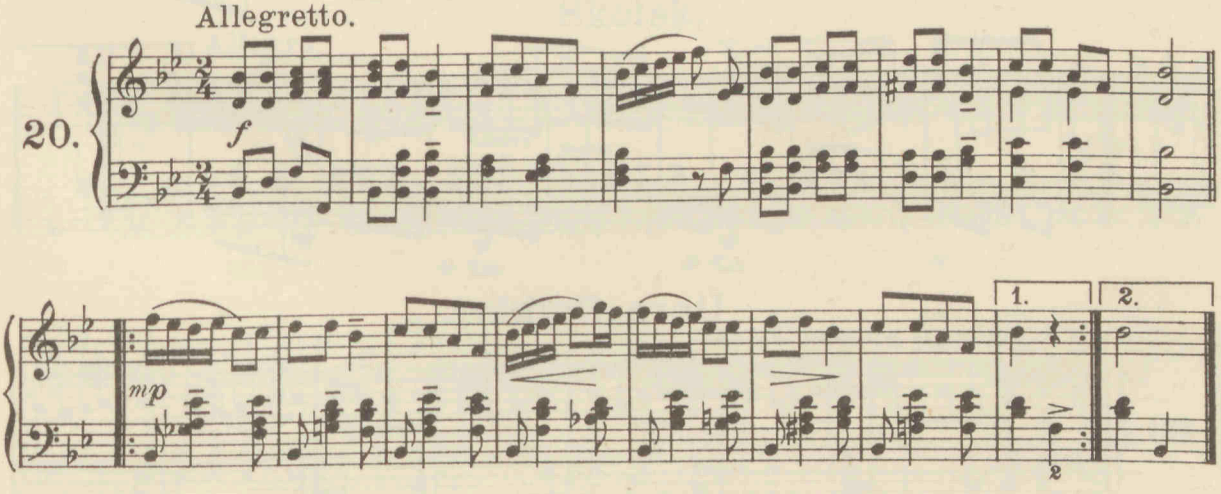
19.

Vekseldans.

Allegretto.
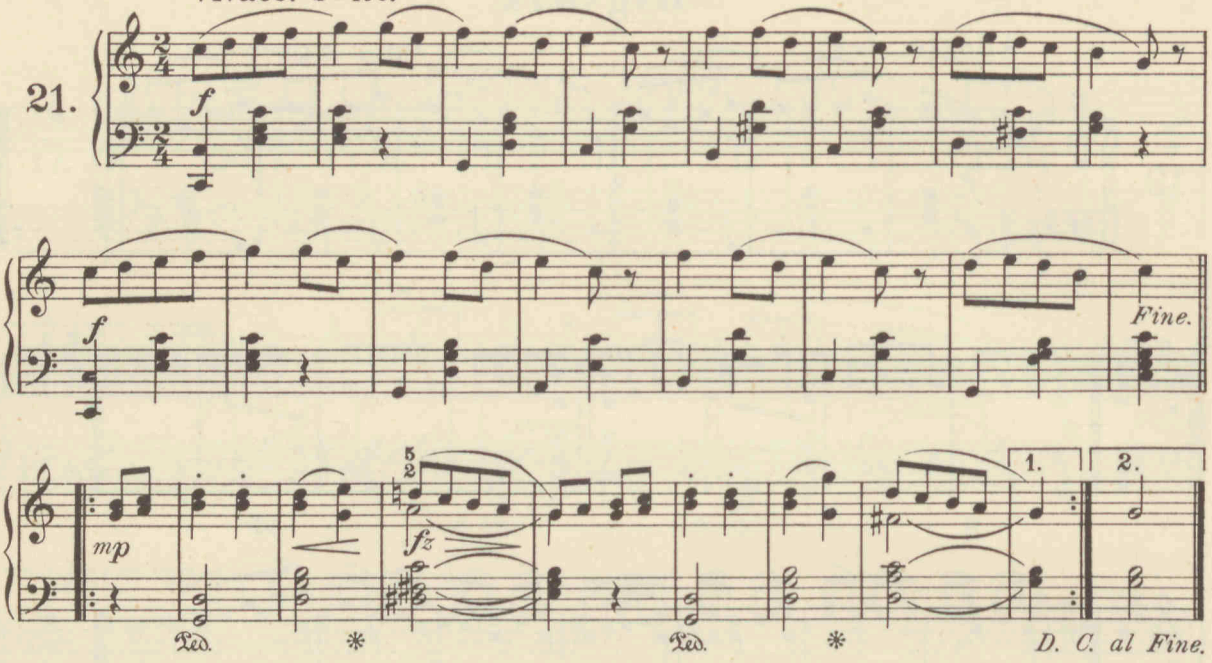
20.

Syvspring.

Vivace. ♩ = 100.

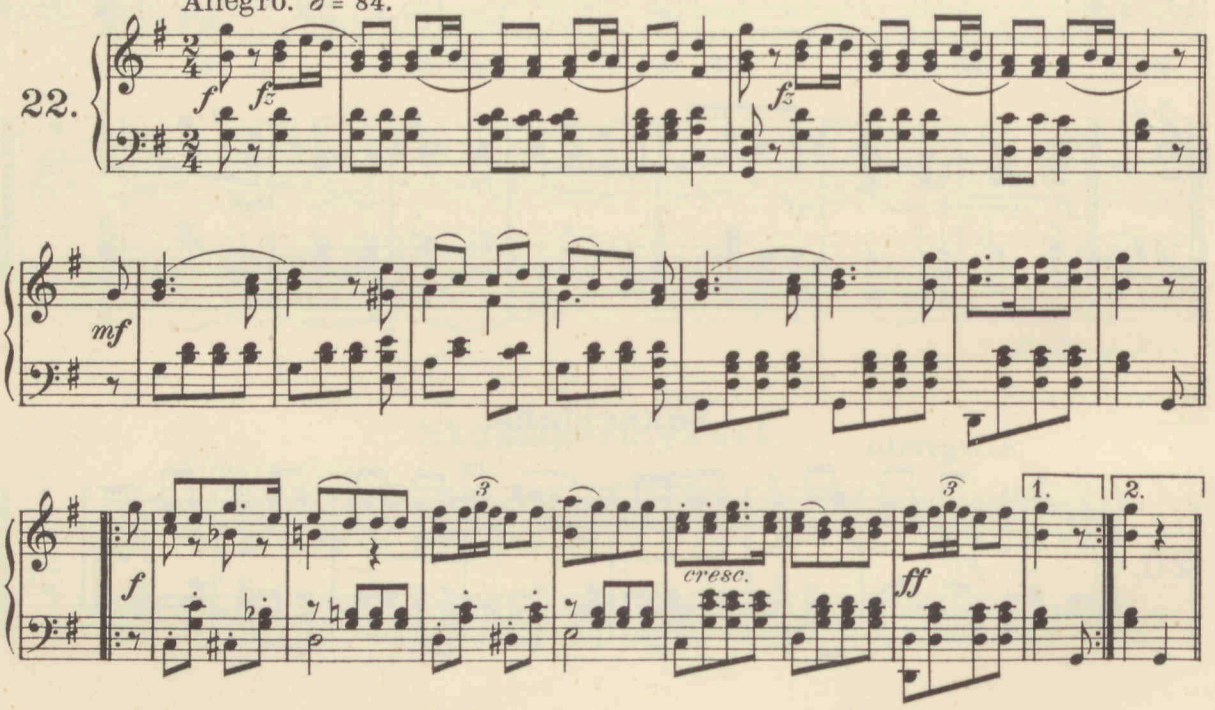
21.

Rits Rats.

Allegro. ♩ = 84.
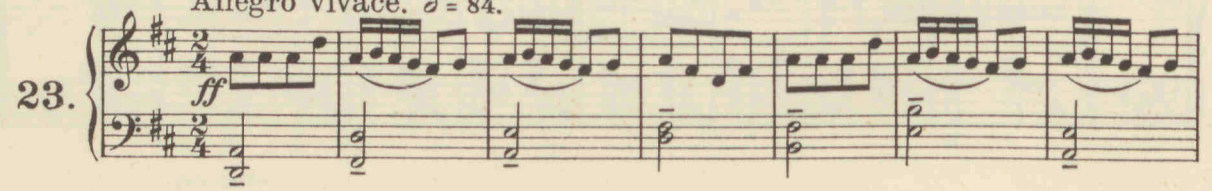
22.
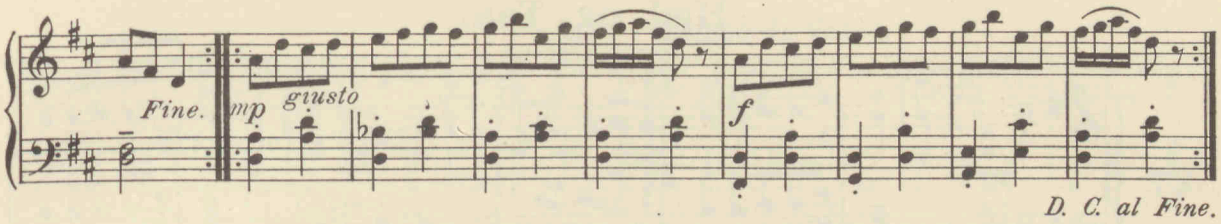

Ilara Stykket.

Allegro vivace. ♩ = 84.

23.

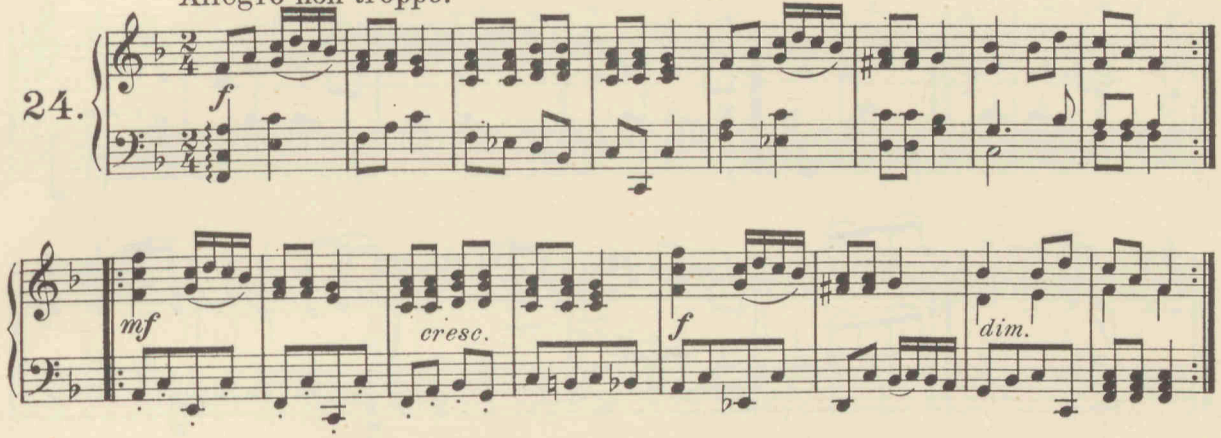

D. C. al Fine.

Klør Knægt.

Allegro non troppo.
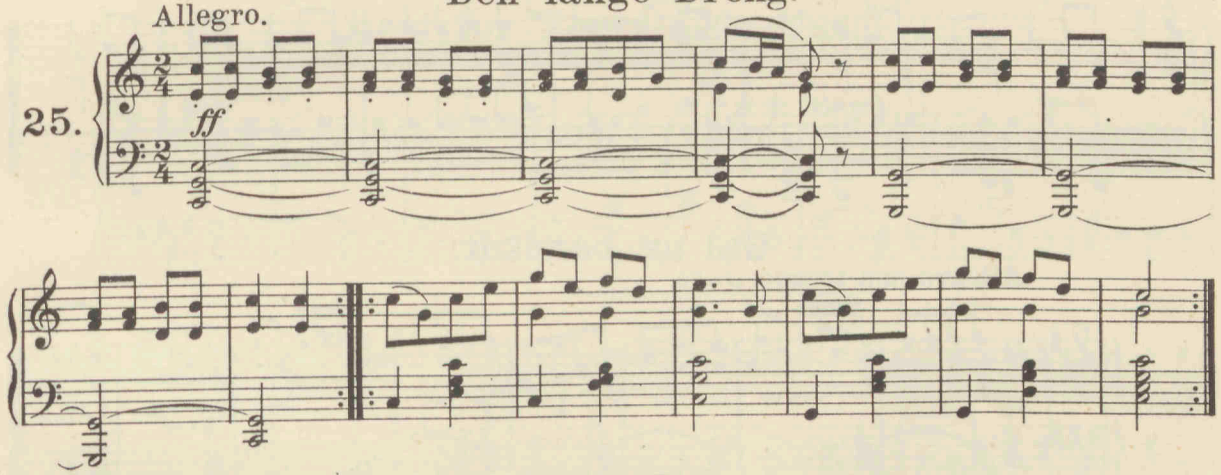
24.

Den lange Dreng.

Allegro.
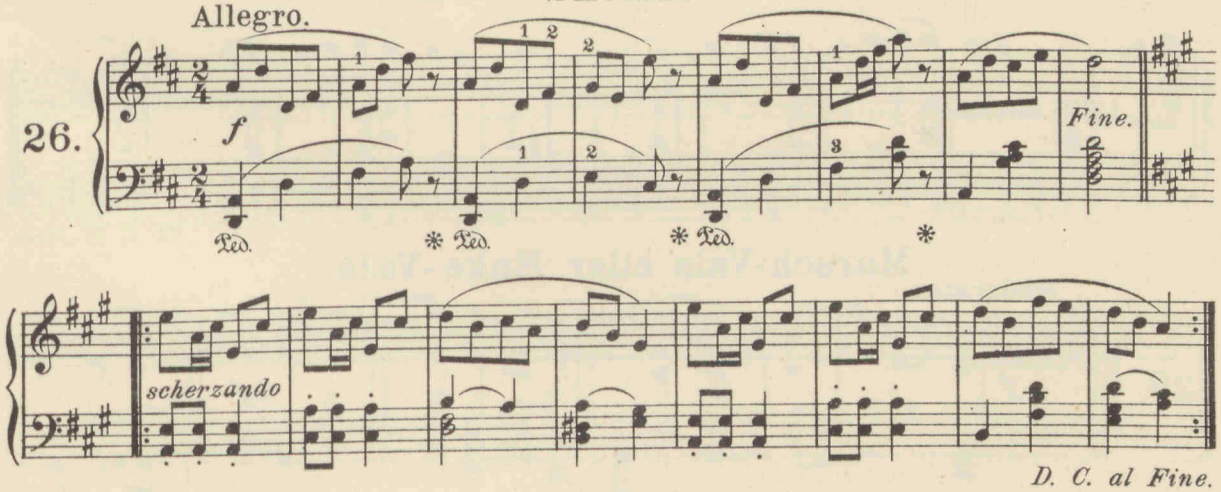
25.

Skotsk.

Allegro.

26.
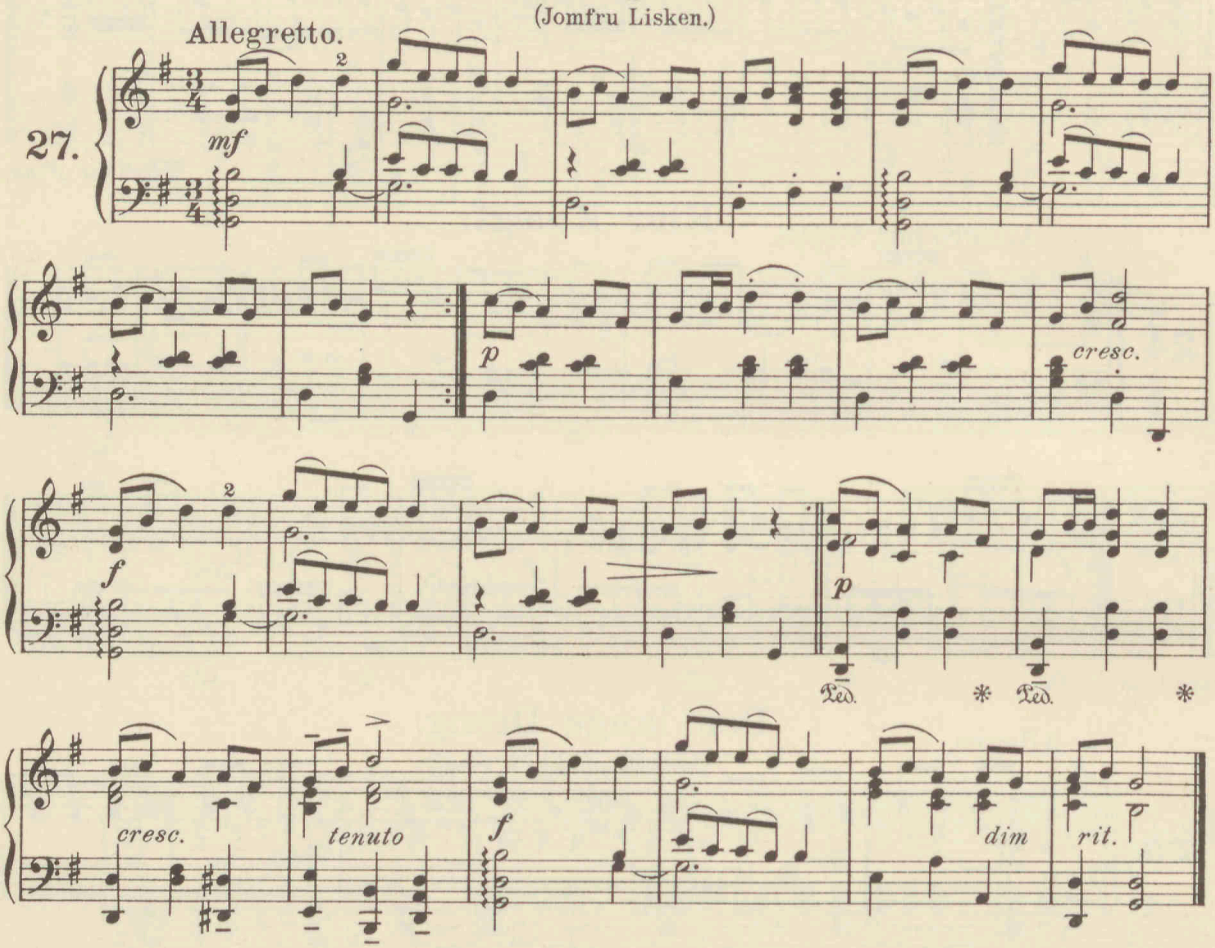

D. C. al Fine.

Hæl og Taa.

(Jomfru Lisken.)

Allegretto.
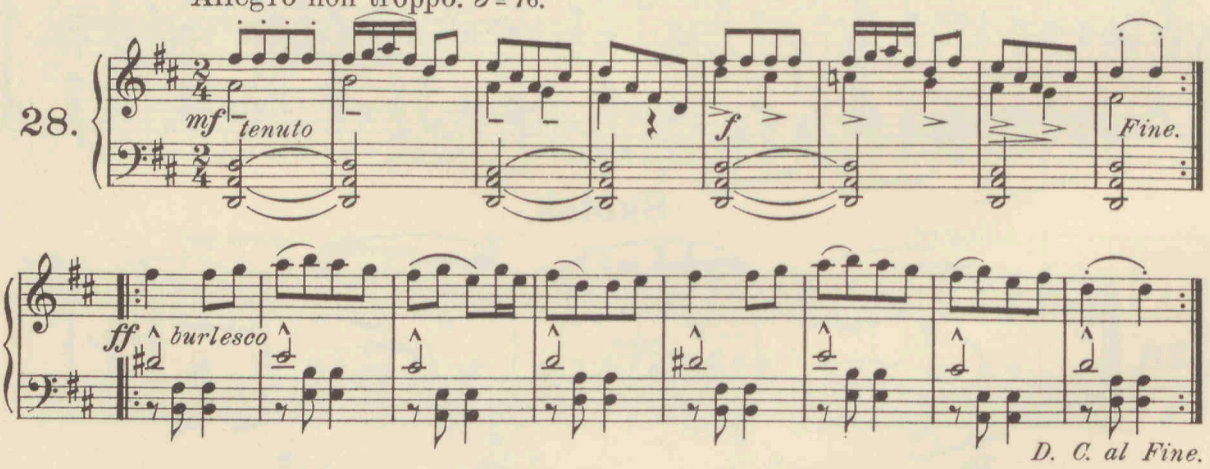
27.

Gal og bandsat.

Allegro non troppo. ♩ = 76.

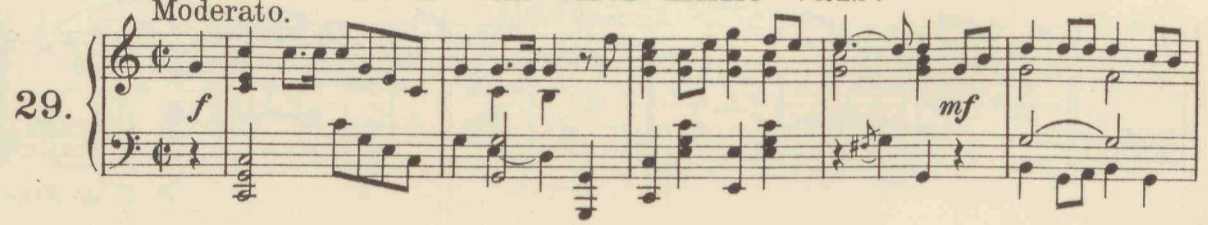
28.

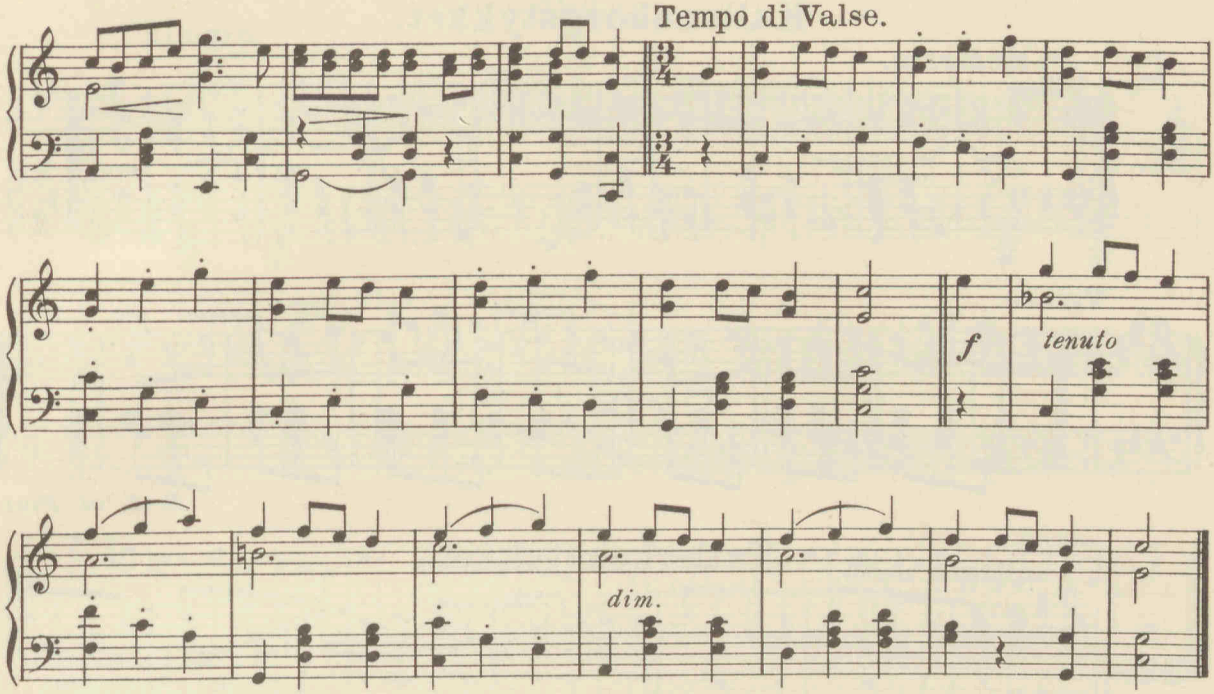
Marsch-Vals eller Enke-Vals.

Moderato.

29.

Tempo di Valse.

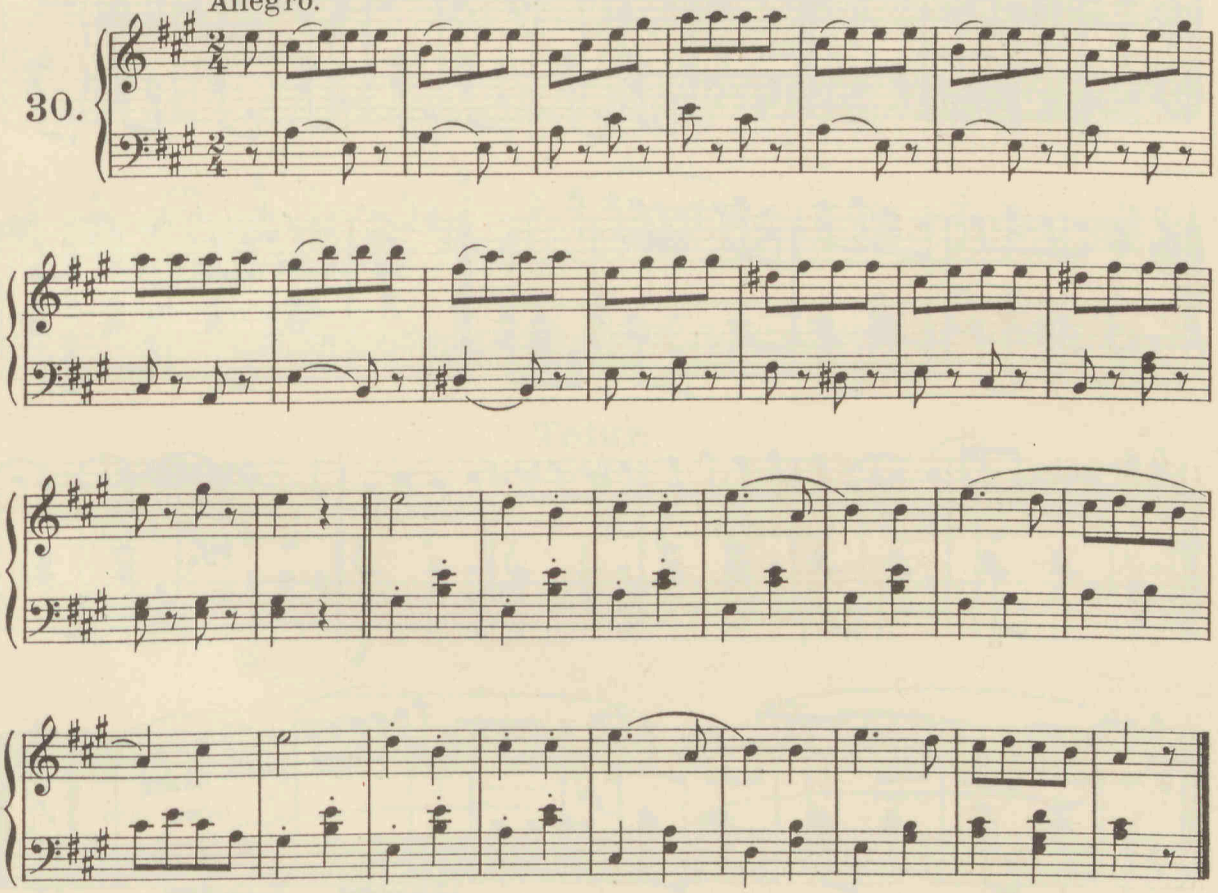

Reel for Thorslunde Mænd.

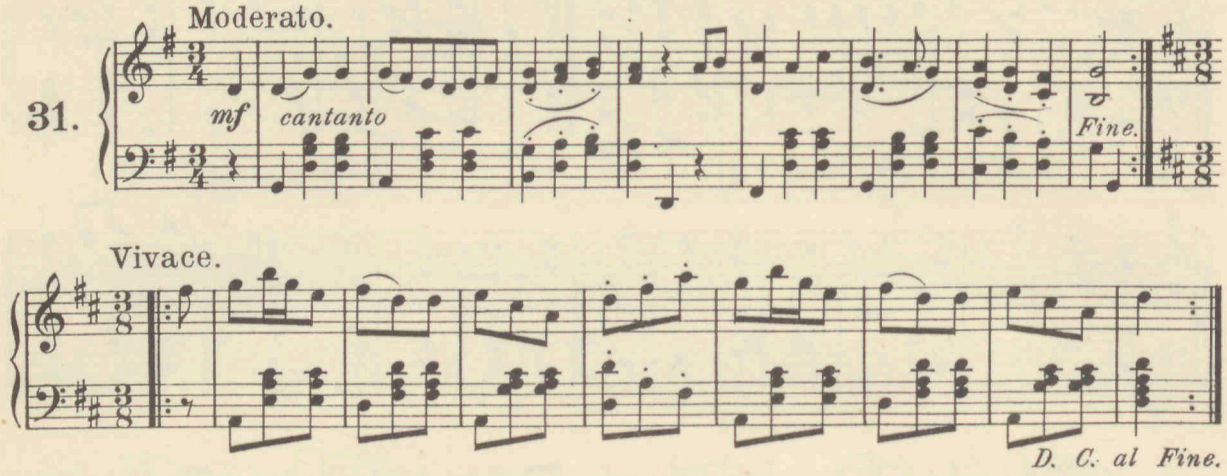
(Blev spillet i Fastelavnen, naar de skulde slaa Katten af Tønden.)

Allegro.

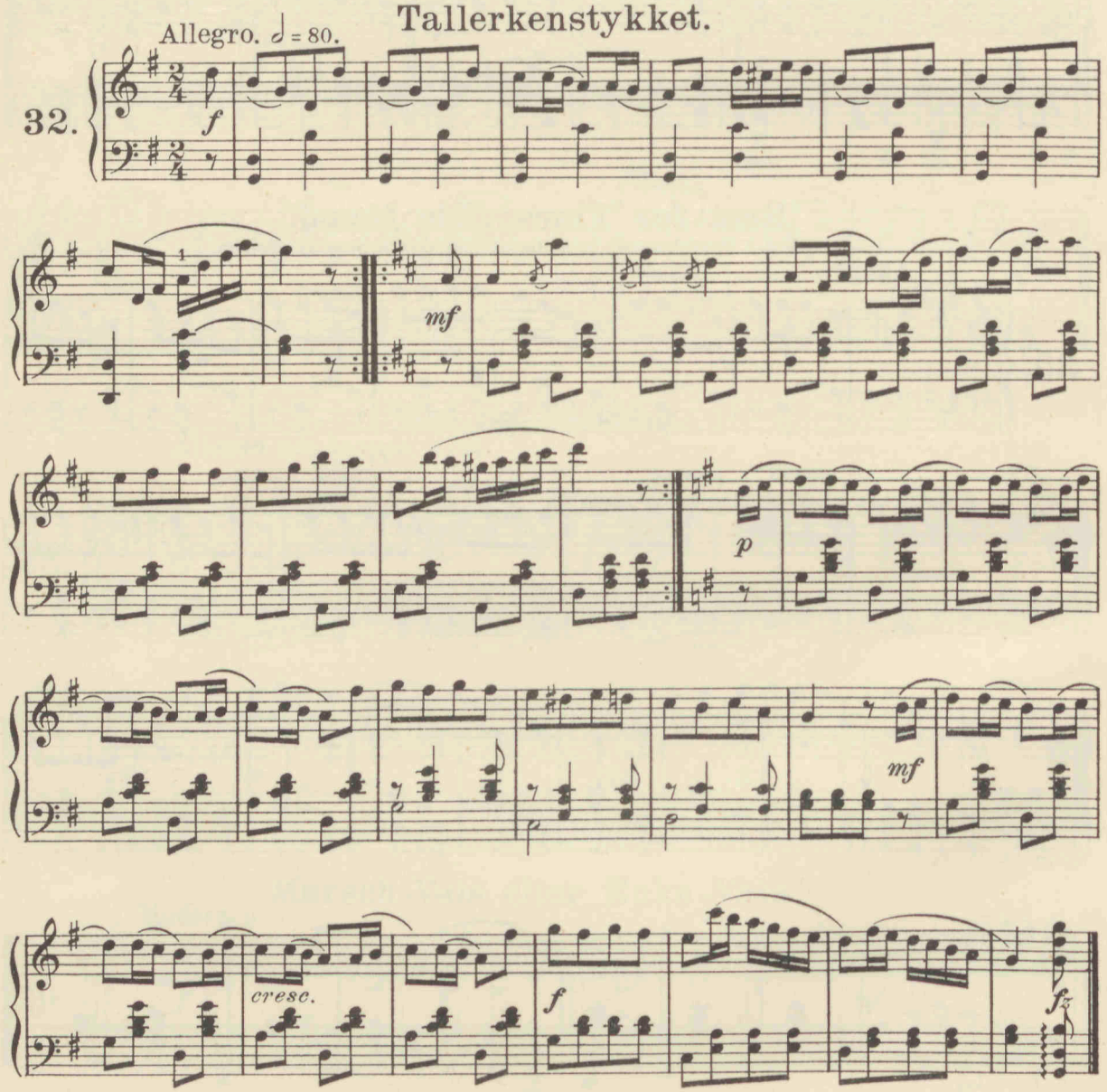
30.

Kallundborgstykket.

Tallerkenstykket.

Totur.

Allegro.

33.

ffz *fz* *fz* *fz*

Fine. *mp*

D. C. al Fine.

Totur.

Allegro non troppo.

34.

cantando *Fine.*

scherzando

D. C. al Fine.

Totur.

Allegro.

35.
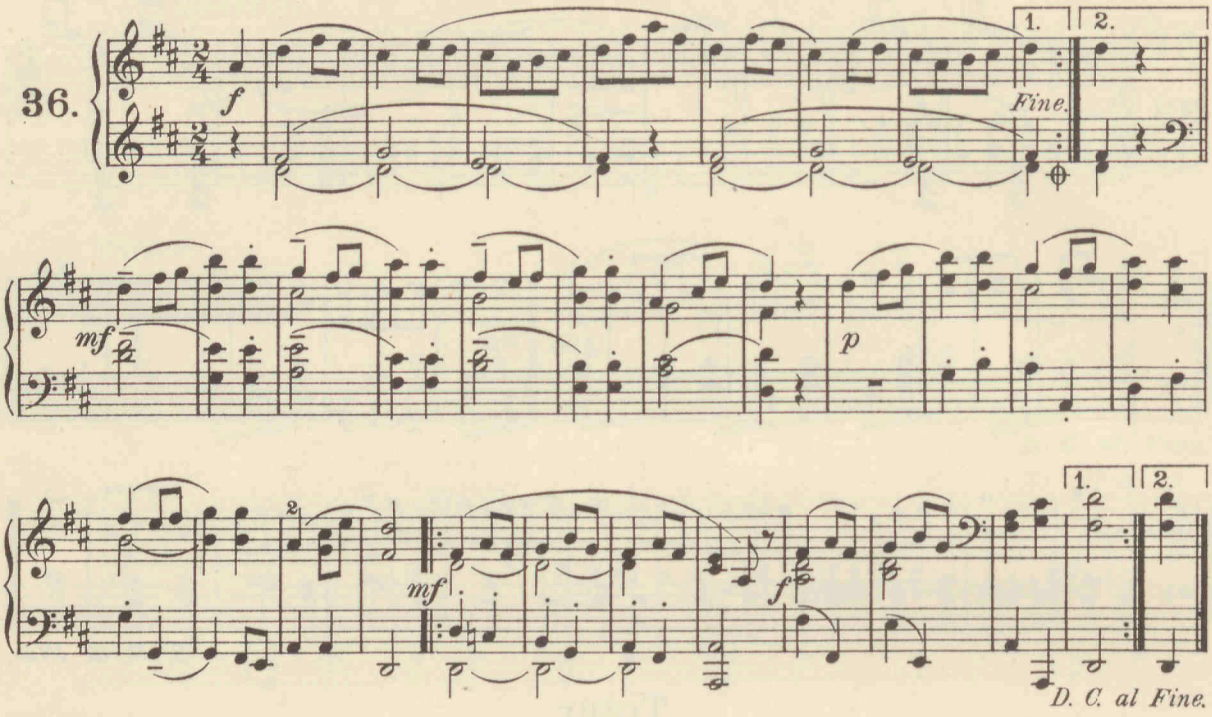
f *Fine.*

espressivo

D. C. al Fine.
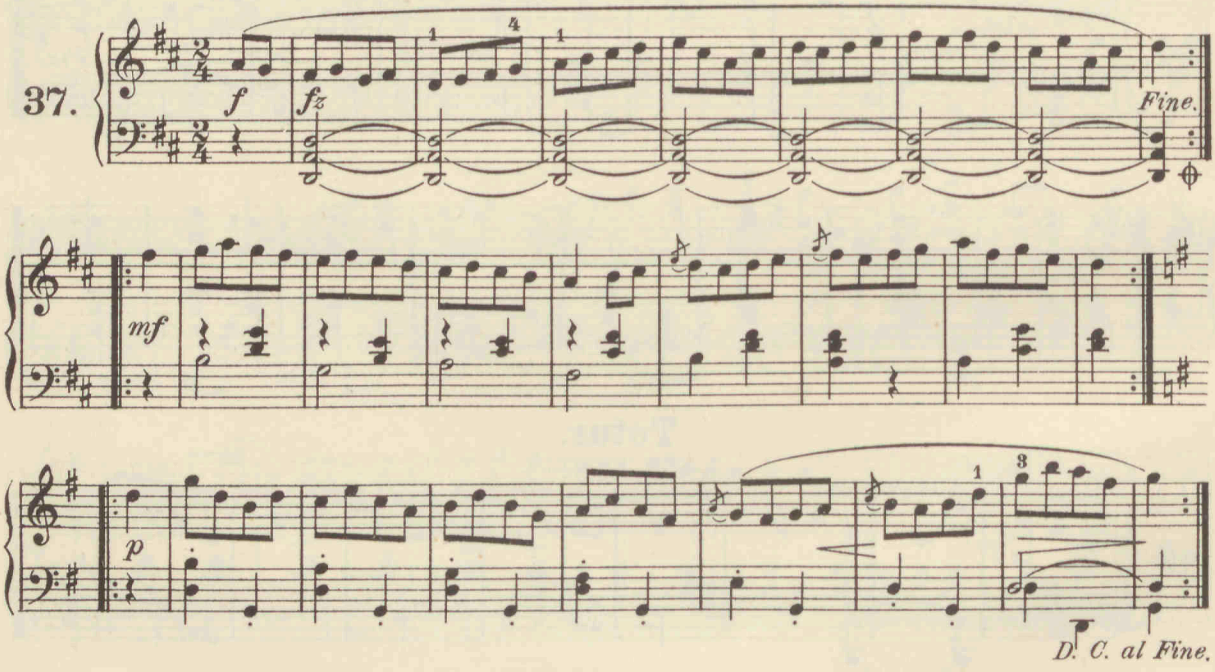
Tretur.

36.

Tretur.

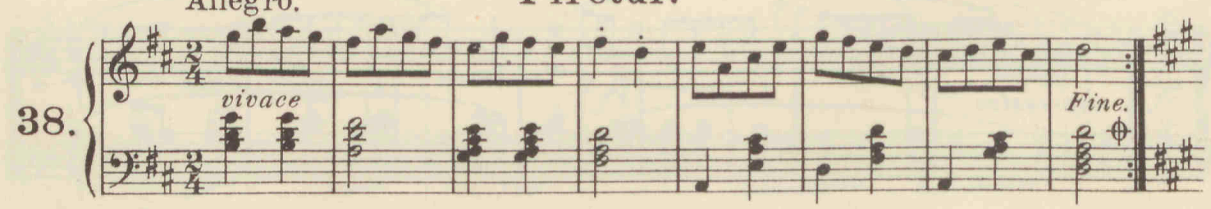
37.
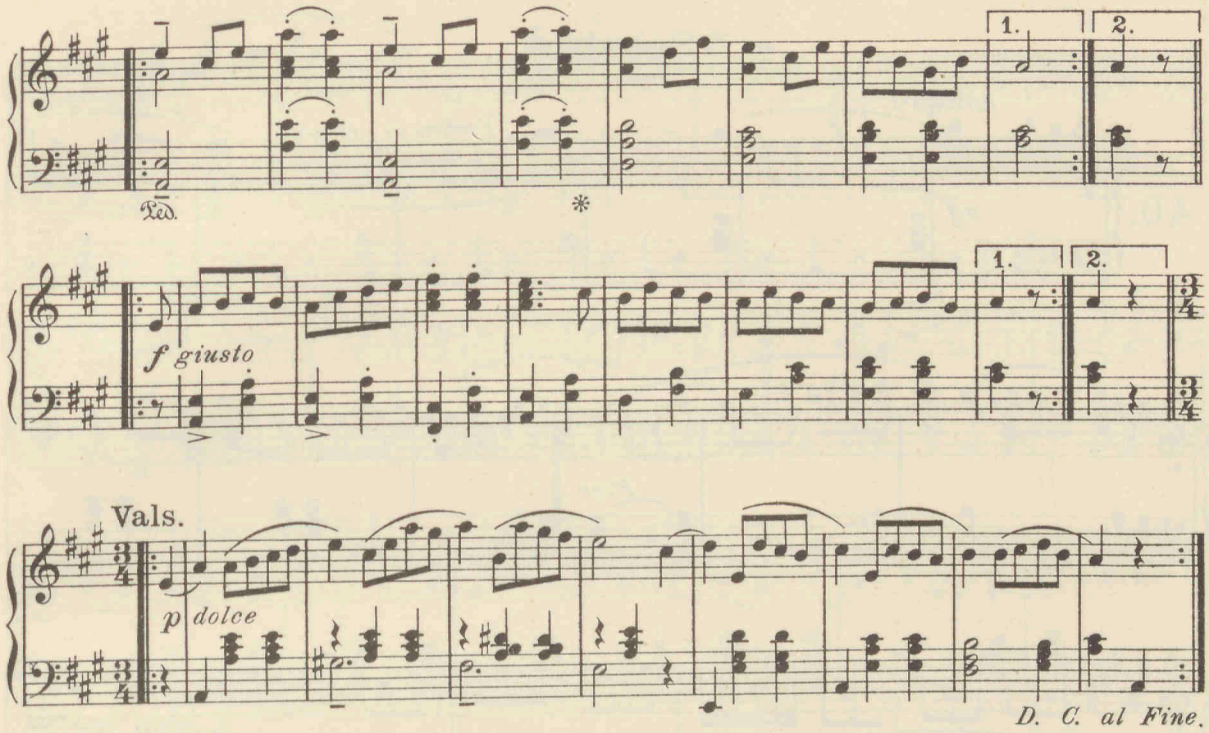

Firetur.

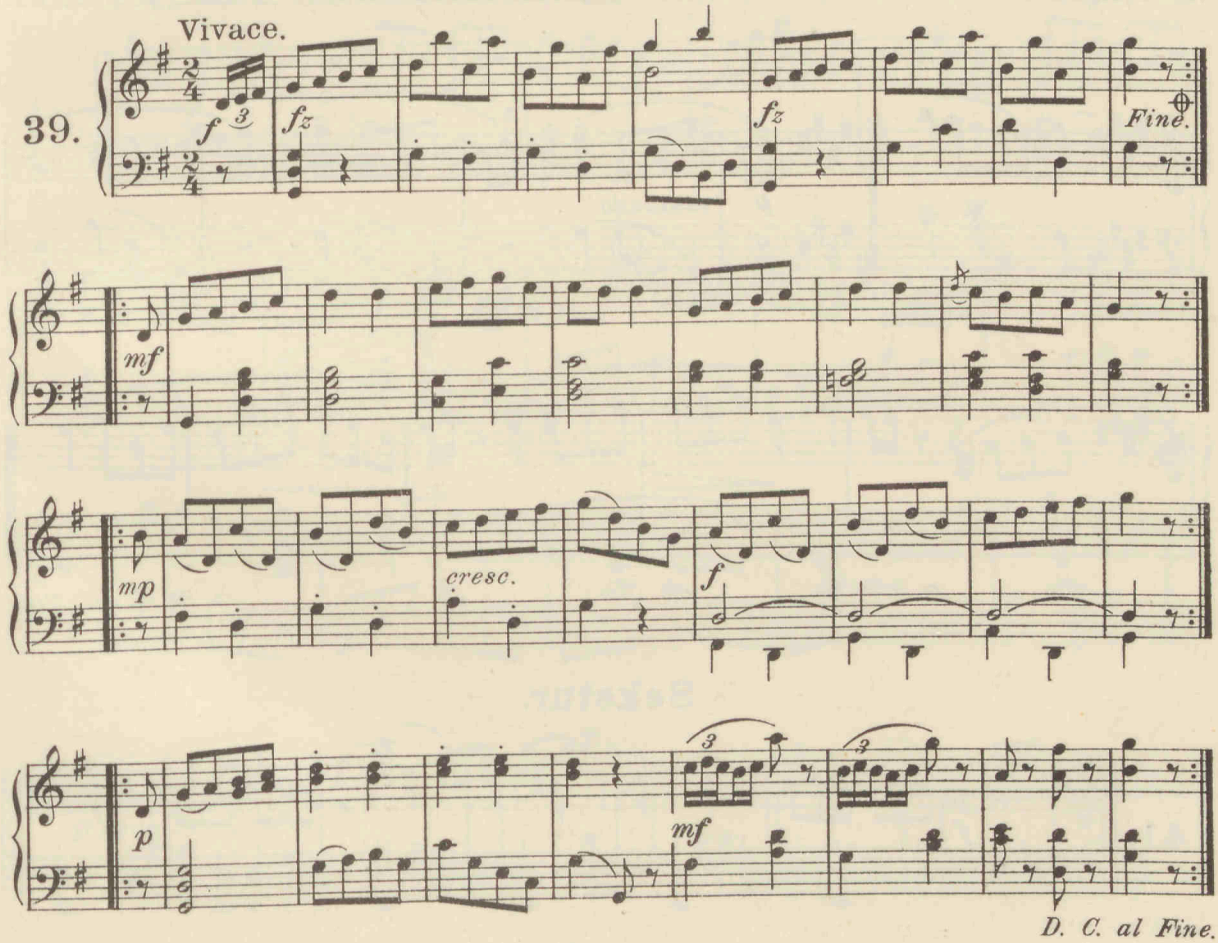
Allegro.

38.

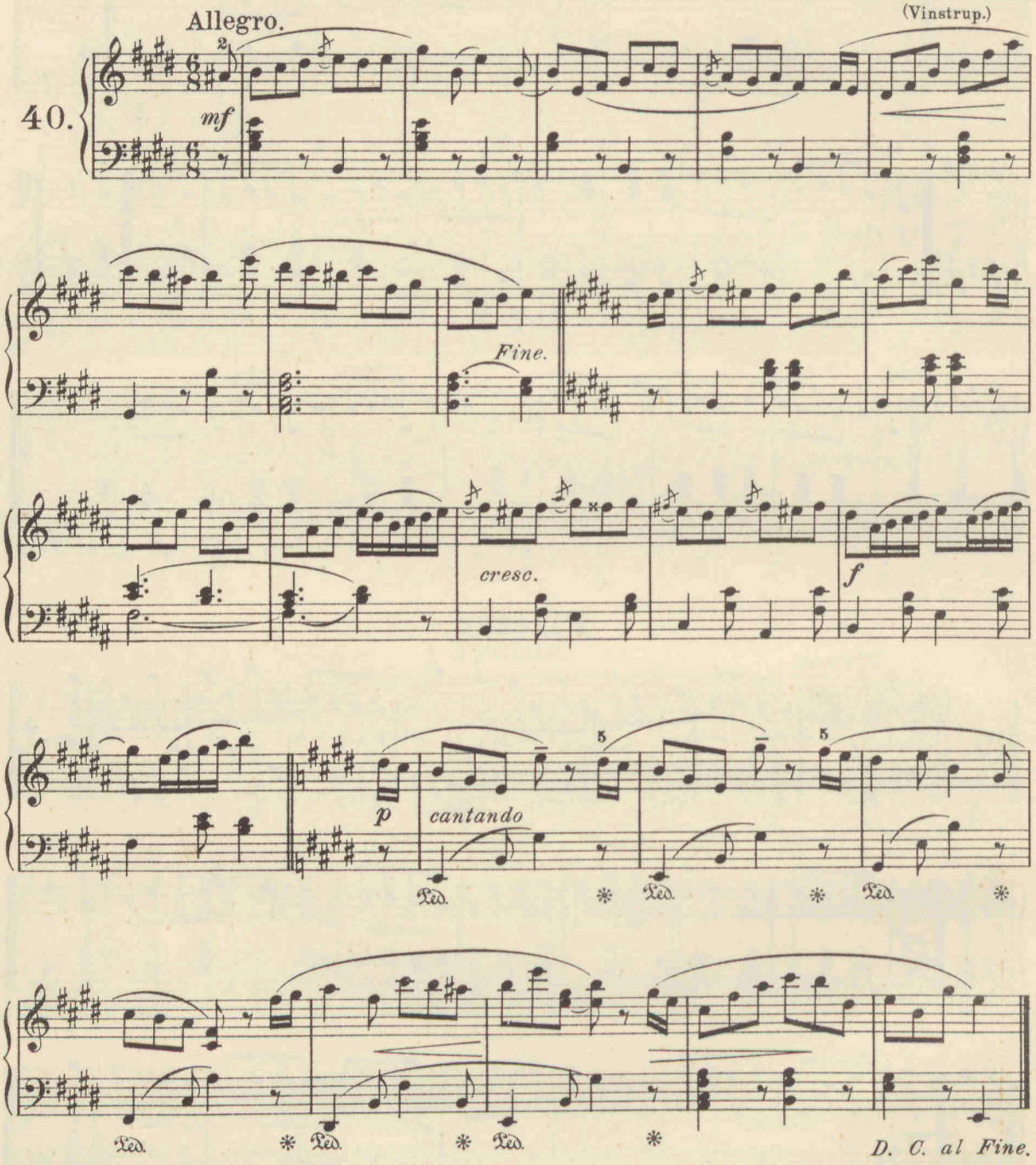

1.
2.
Ped.
*
f giusto
1.
2.
Vals.
p dolce
D. C. al Fine.

Firetur.
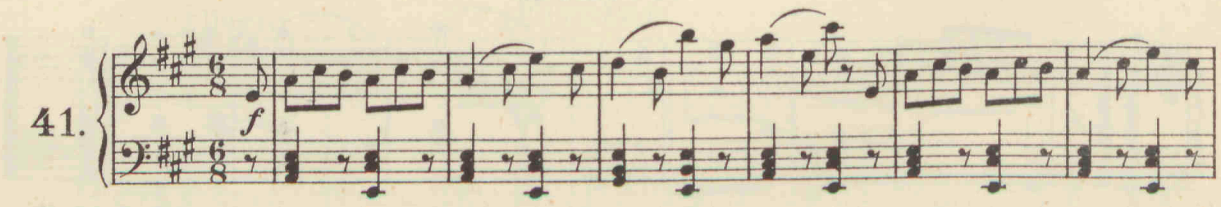

Vivace.
39.
f
fz
fz
Fine.
mf
mp
cresc.
f
p
mf
D. C. al Fine.

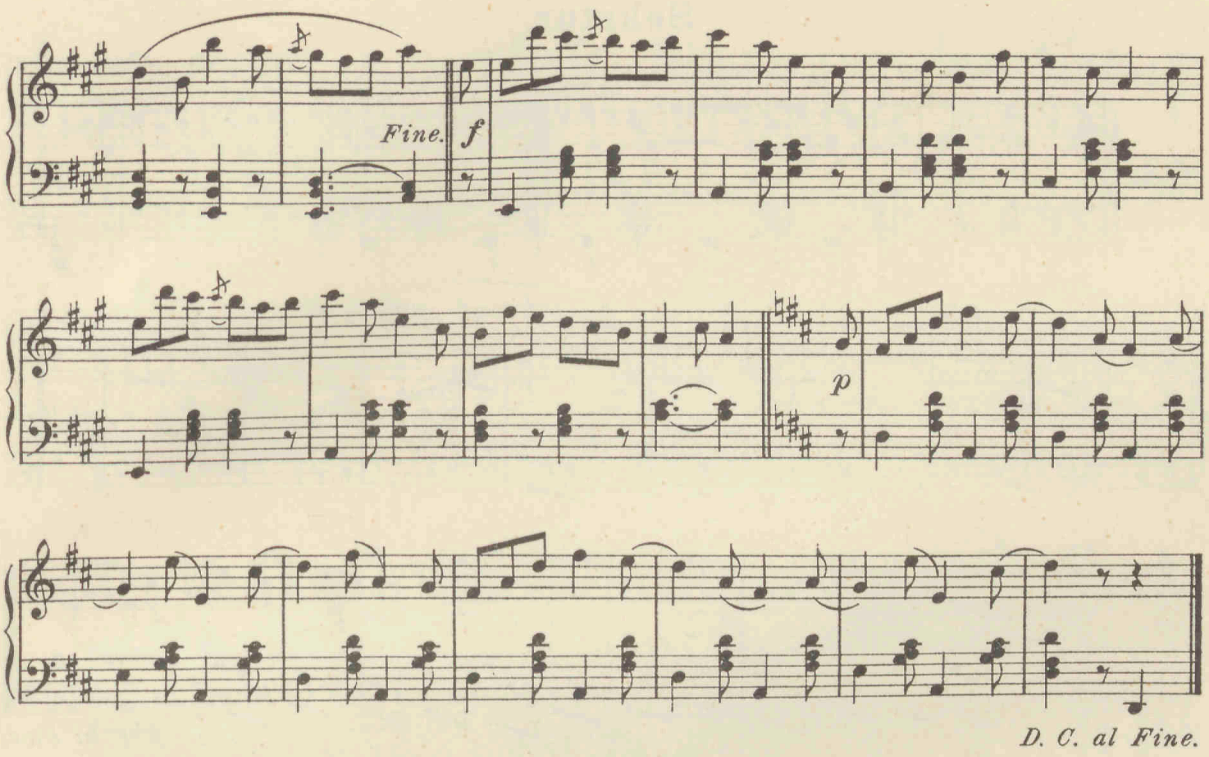
Sekstur.

H. Christensen.
(Vinstrup.)

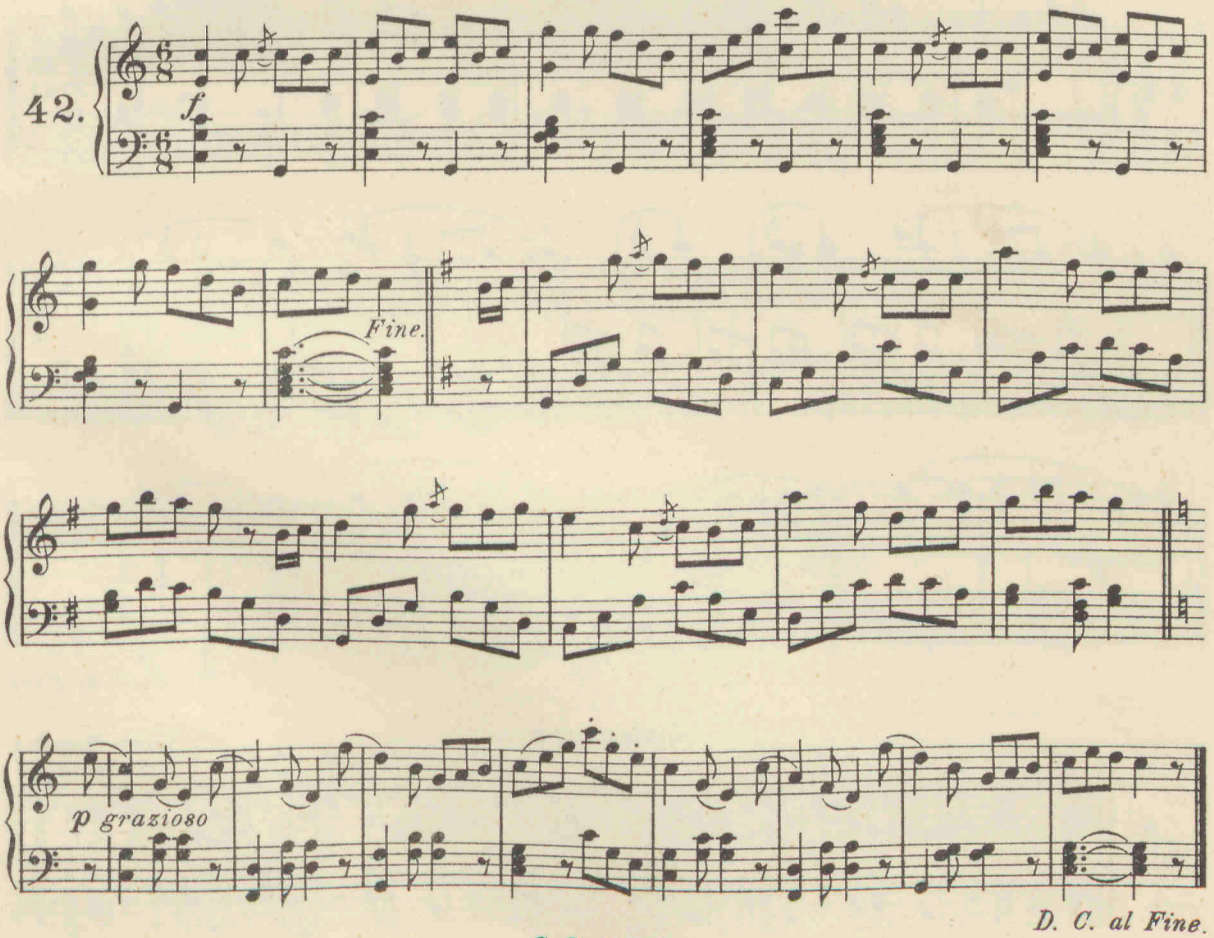
Sekstur.

Sekstur.

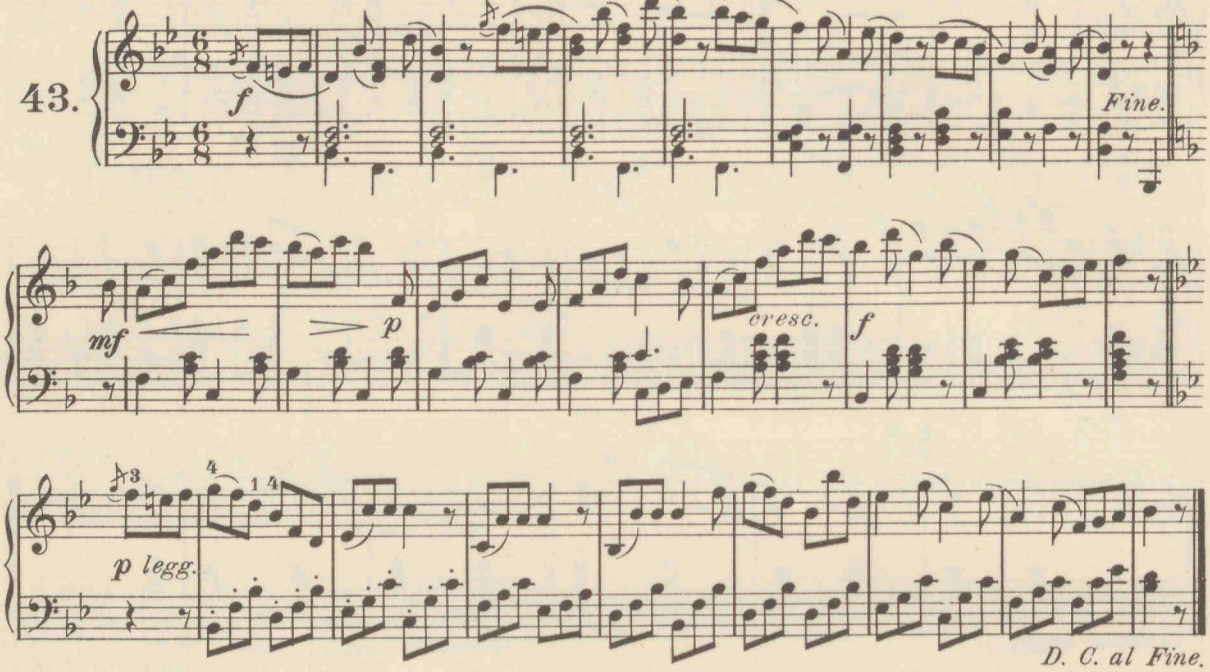
42.

Sekstur.
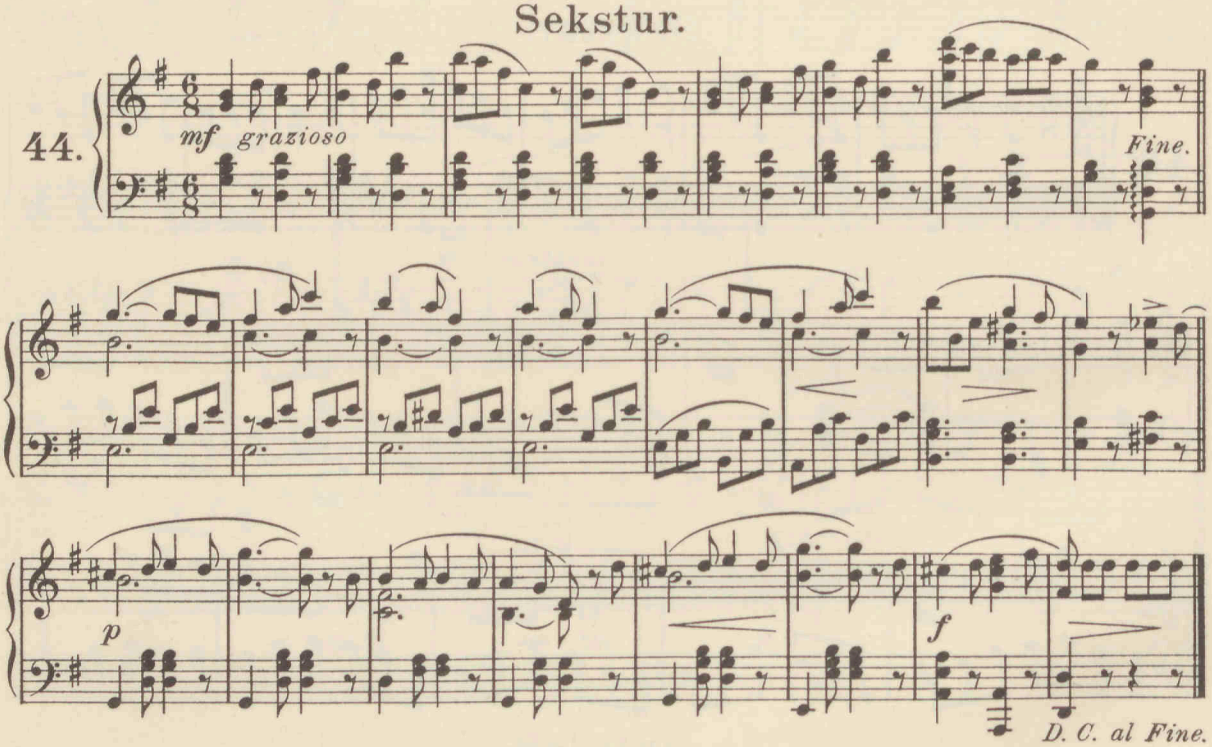
N. Albrechtsen.

43.

Sekstur.

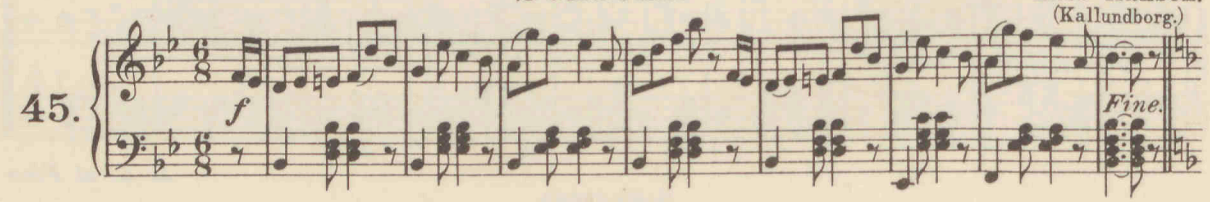
44.
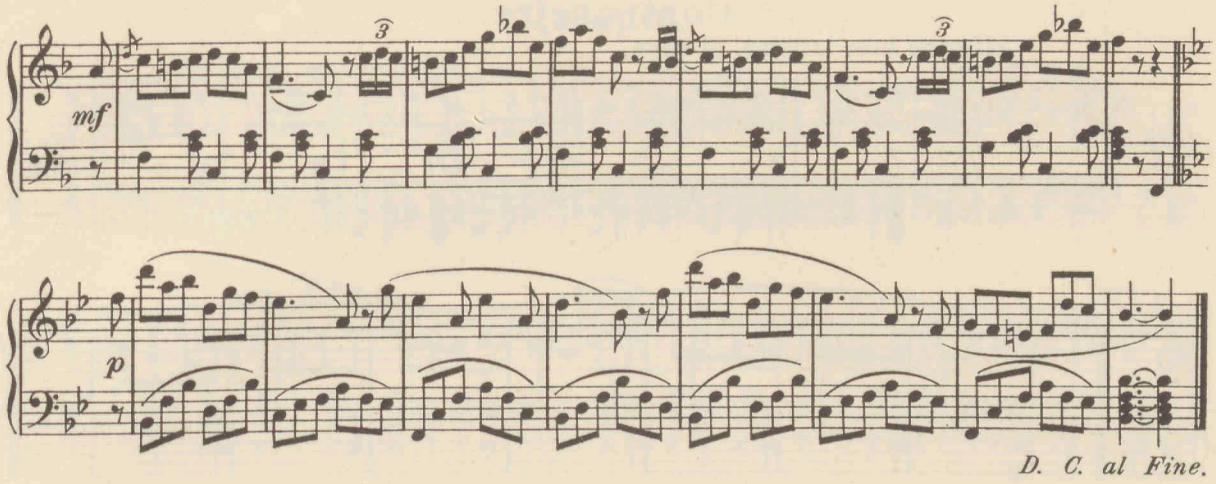

Sekstur.

Lars Hansen.
(Kallundborg.)

45.

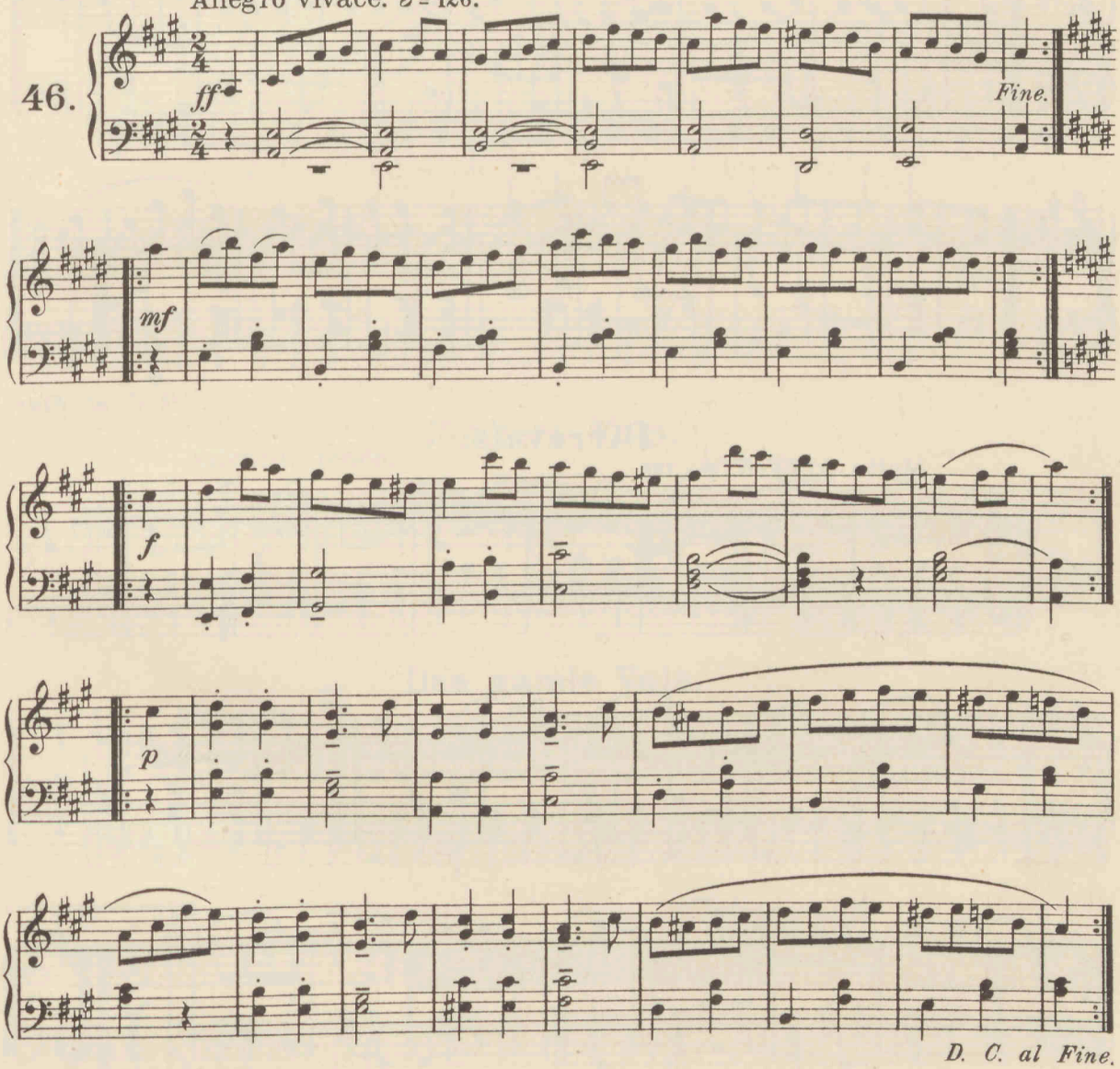

Contrasejre.

Allegro vivace. ♩ = 126.

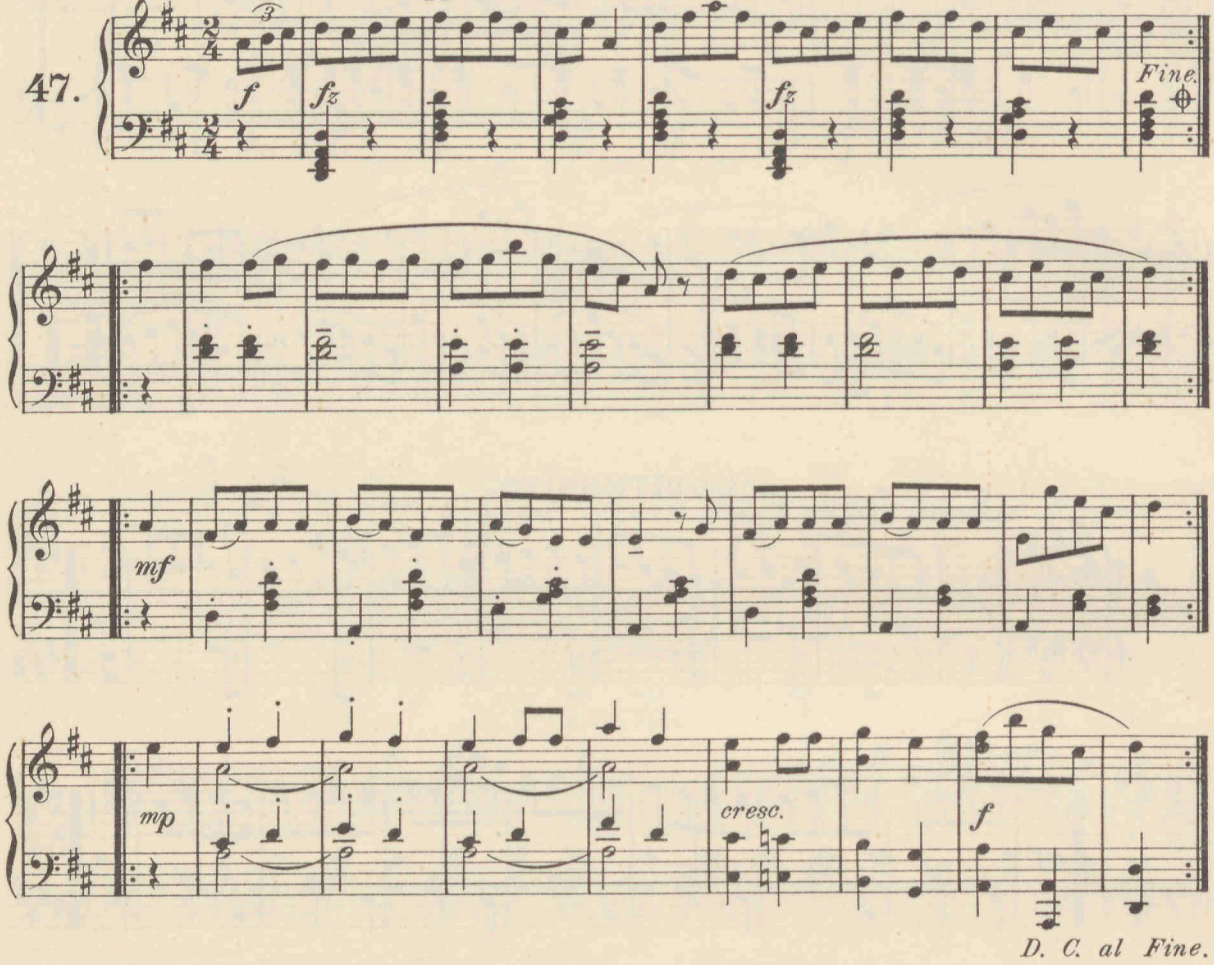
46.

Contrasejre.

Allegro non troppo. ♩ = 112.

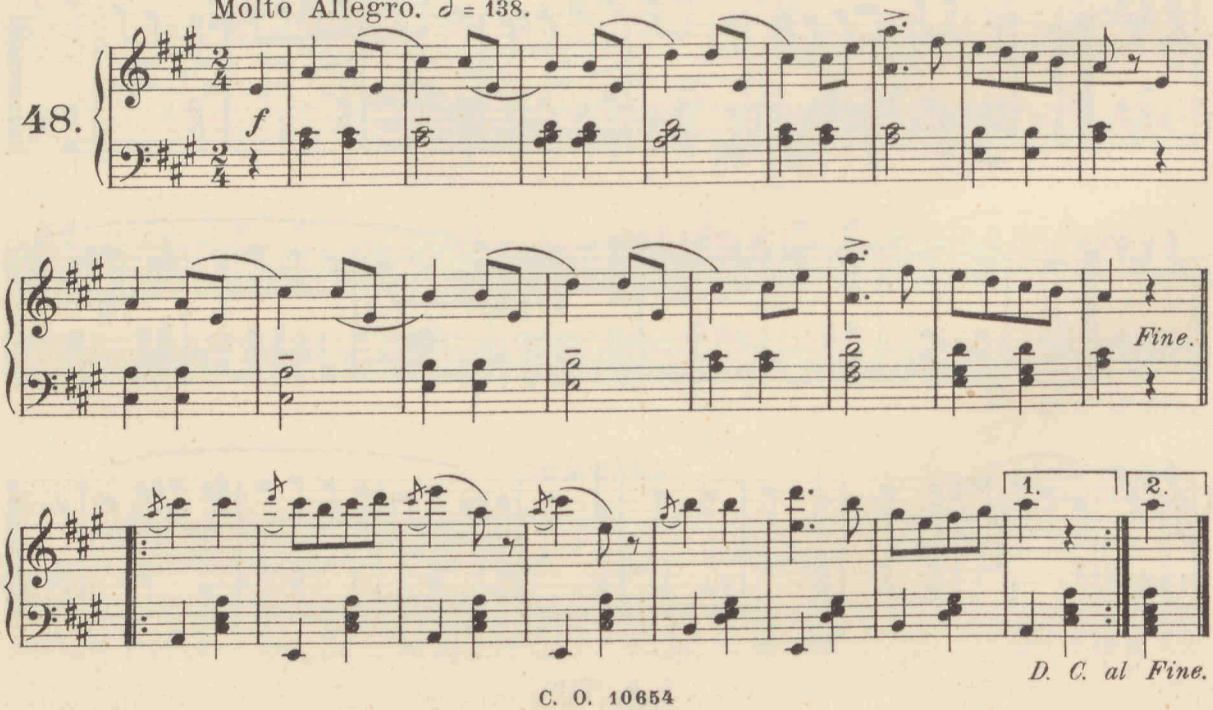
47.

Pirrevals.

Molto Allegro. ♩ = 138.
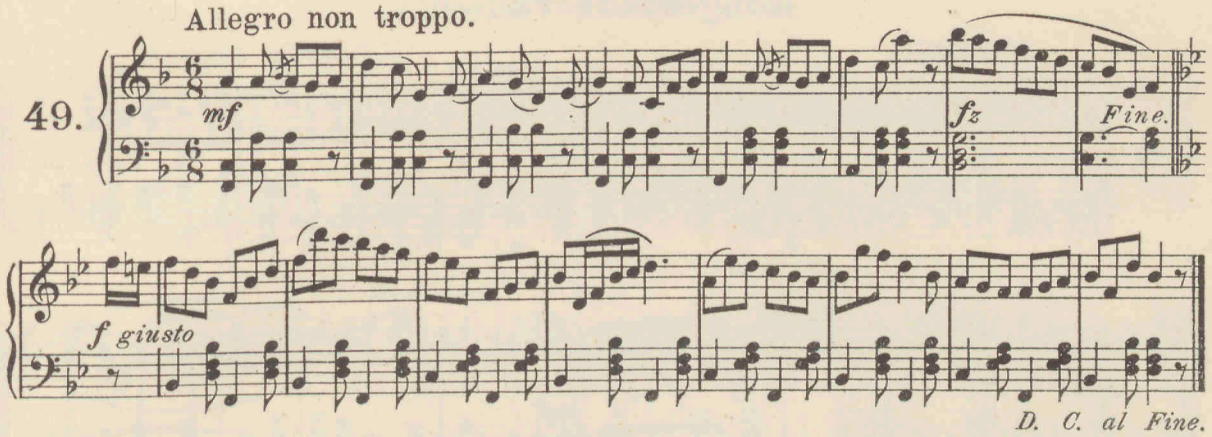
48.

Galopin.

Allegro non troppo.
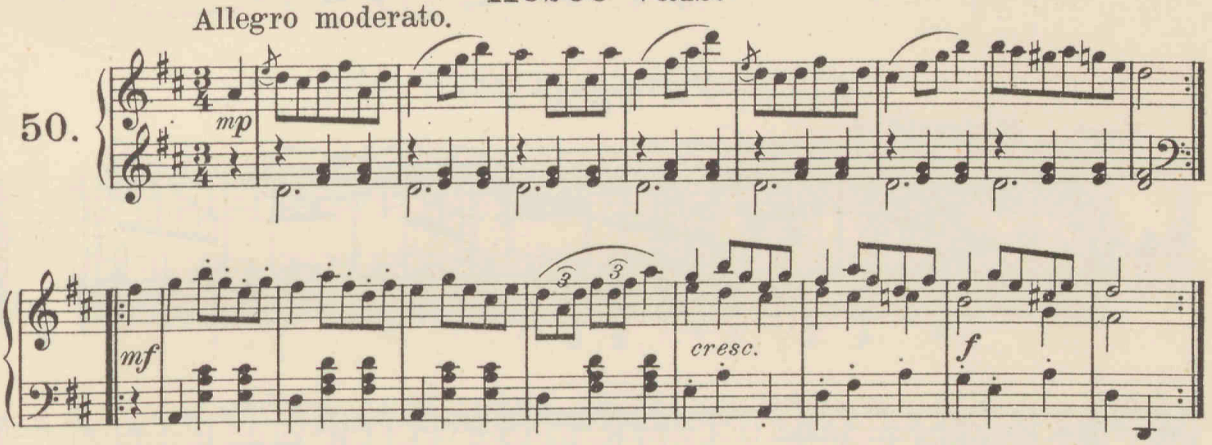
49.

Hoboe Vals.

Allegro moderato.
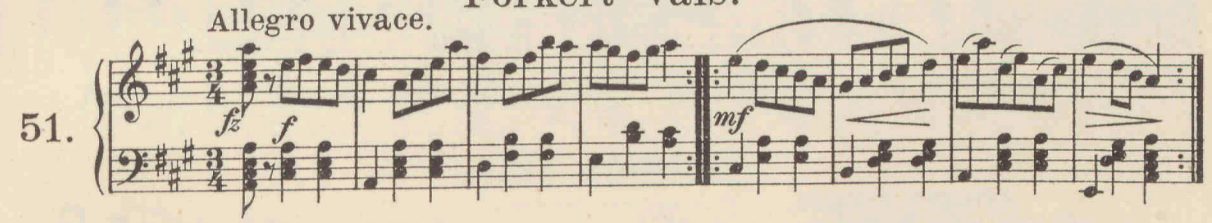
50.

Forkert Vals.

Allegro vivace.
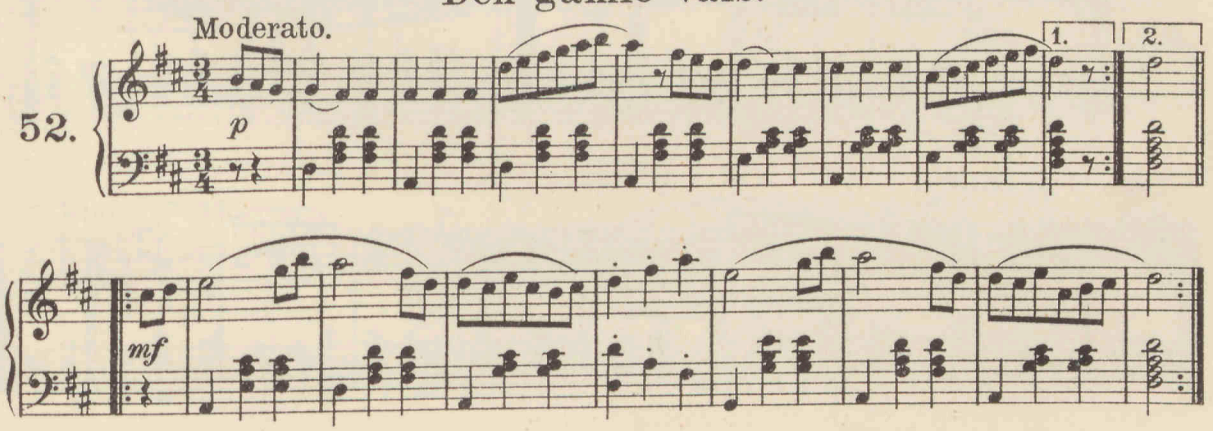
51.

Den gamle Vals.
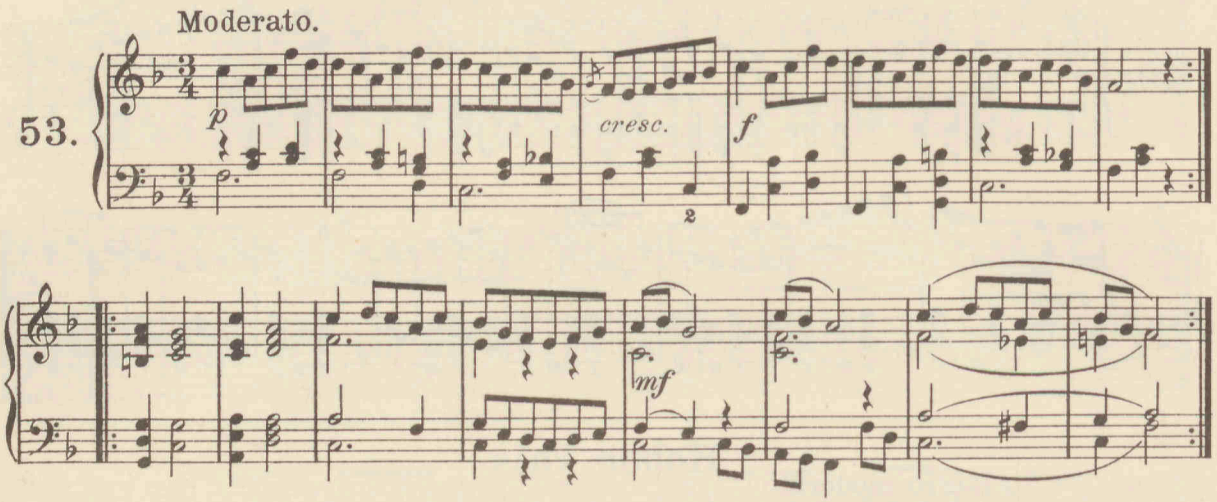
Moderato.

52.
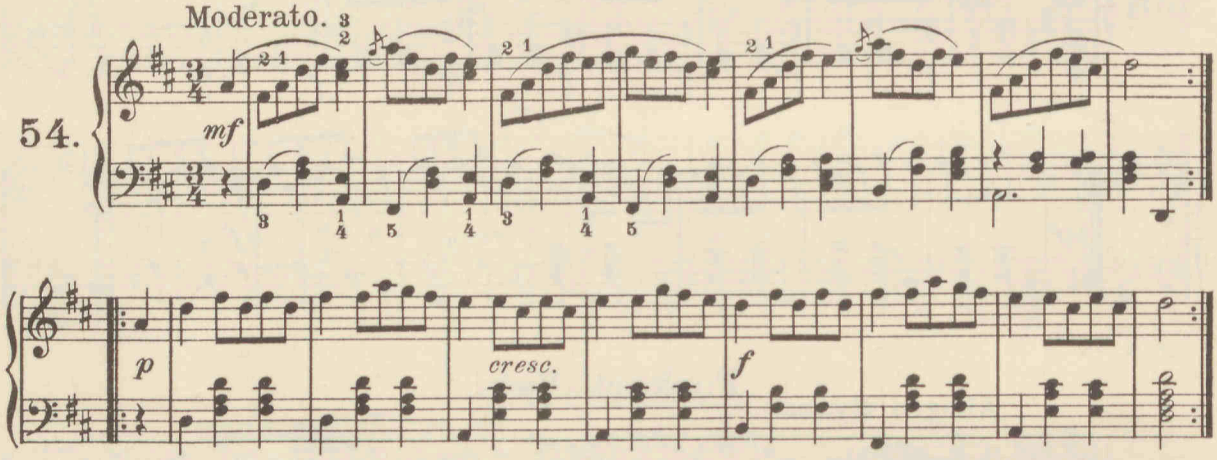

Kongestads Valsen.

53.
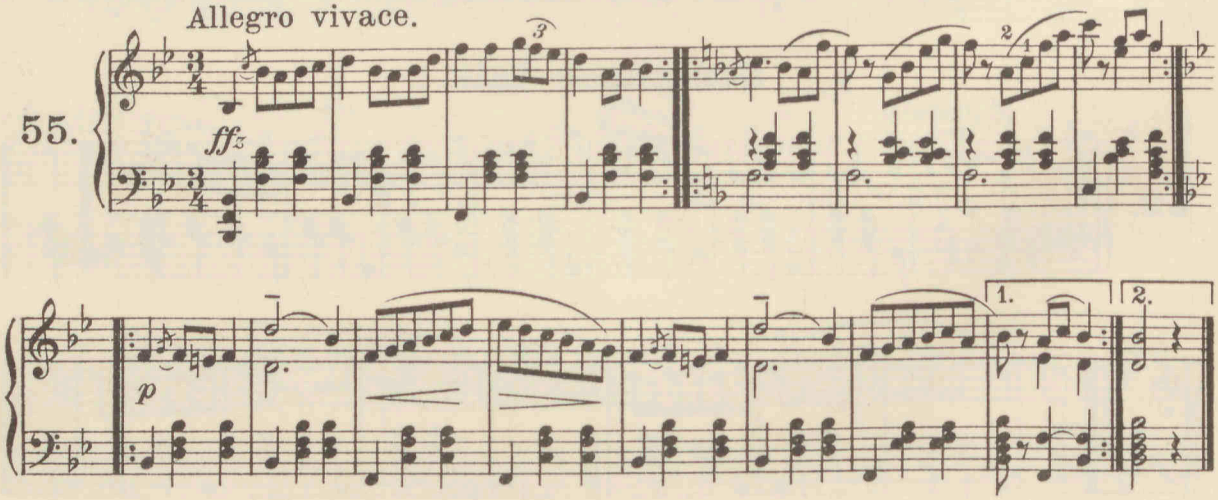

Vals.

54.

Forkert Vals.

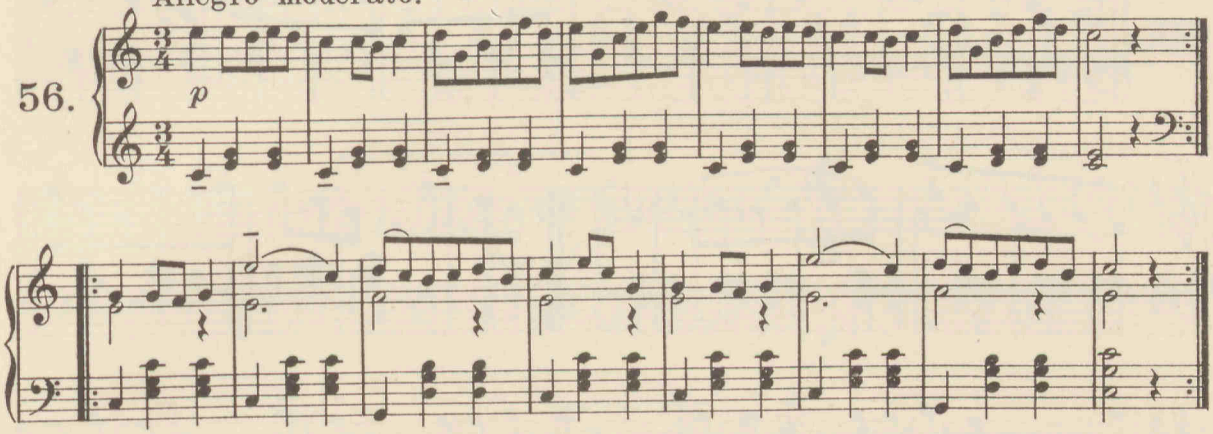
55.

Nis Kristians Vals.
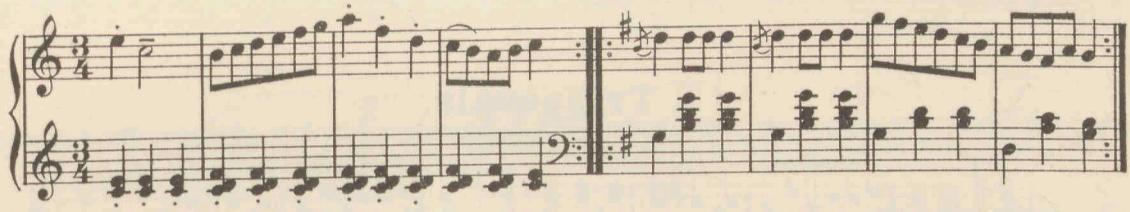
Allegro moderato.

56.
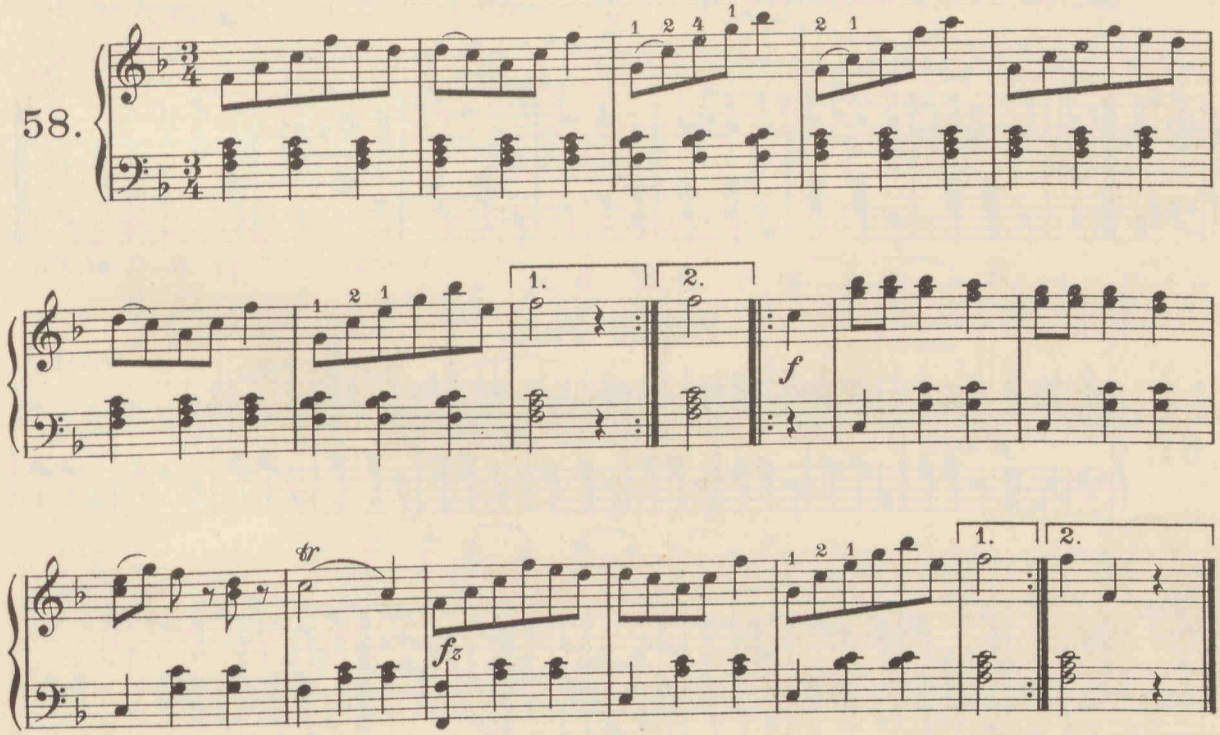

Nis Kristians Klinkevals.

57.
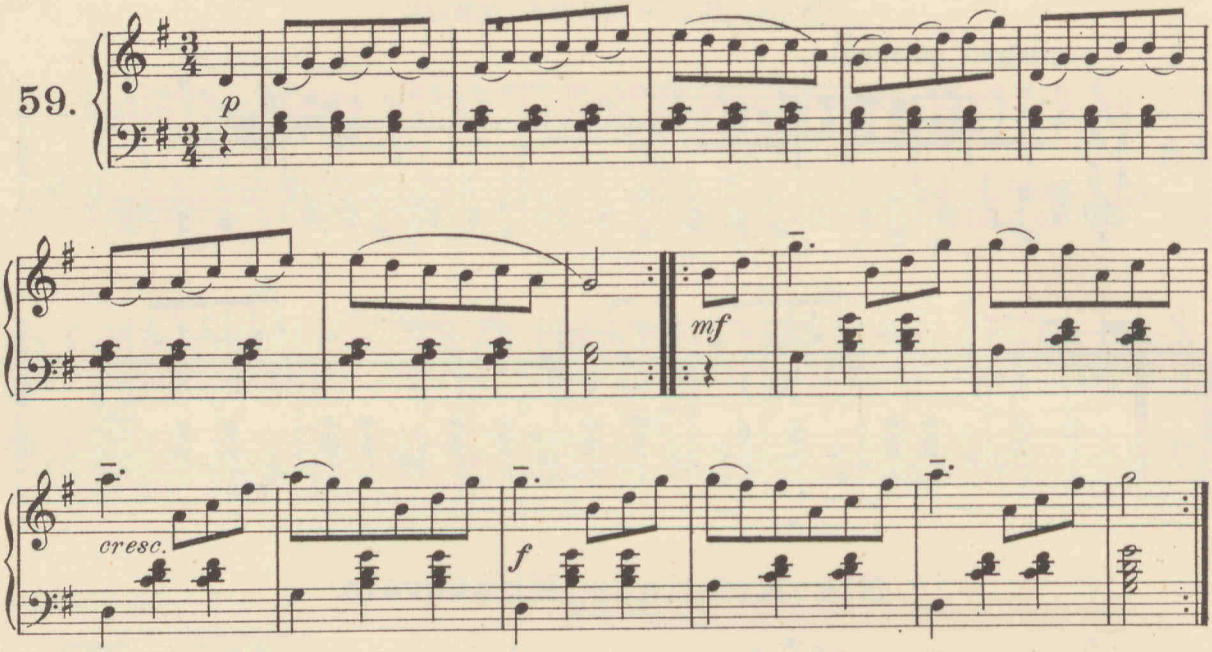

Per Tuemoses Klinkevals.

58.

Klinkevals.

59.

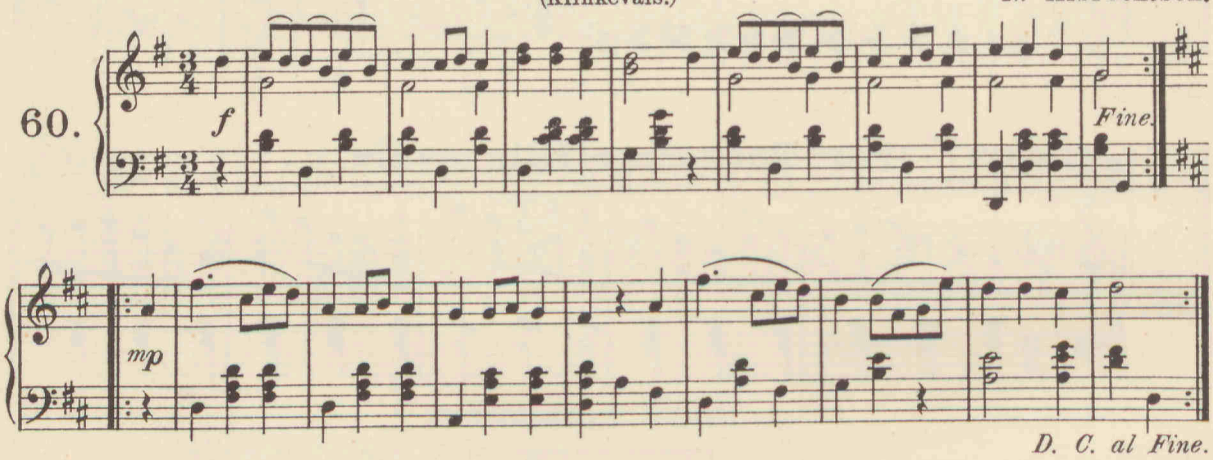

Trippevals.

(Klinkevals.)

N. Albrechtsen.
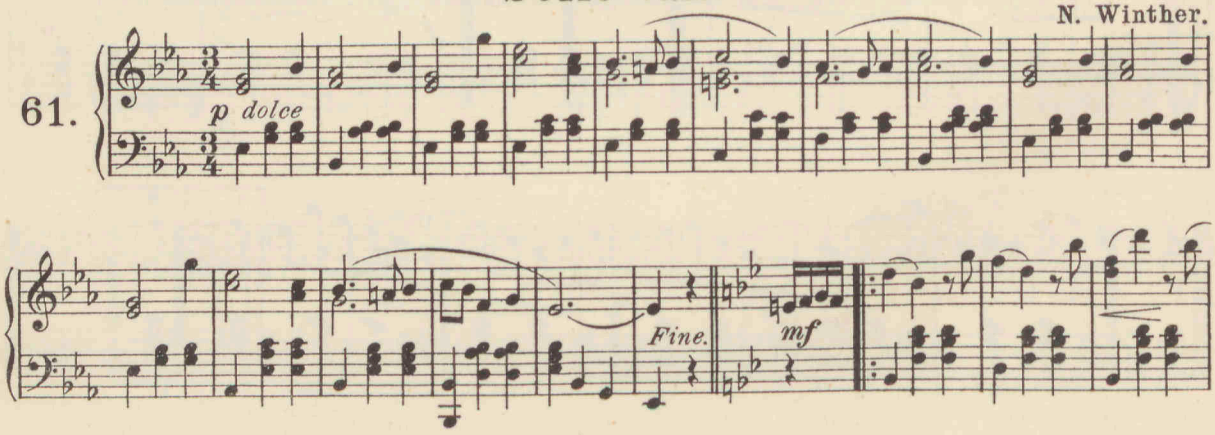
60.

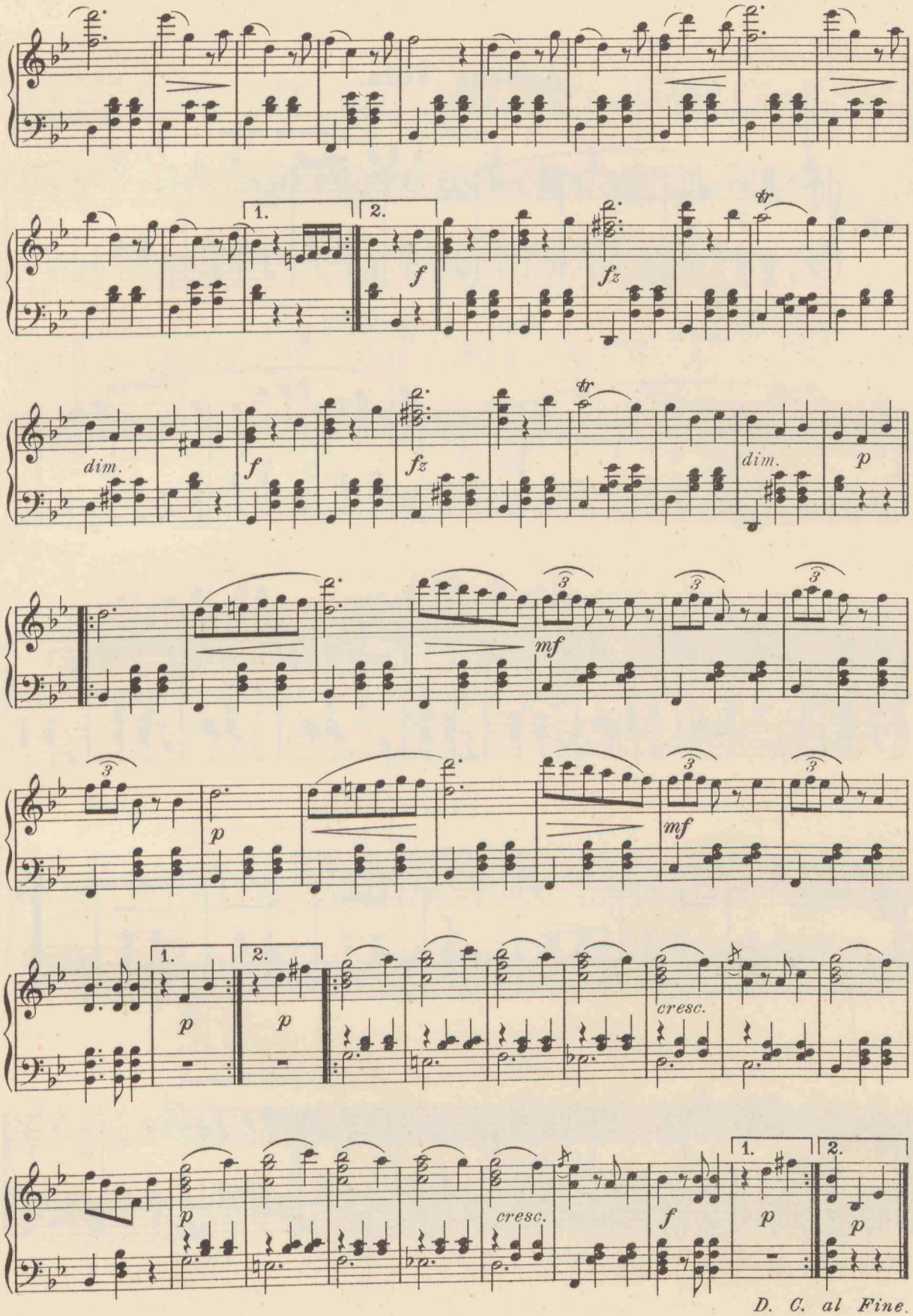

Sofie Vals.

N. Winther.

61.

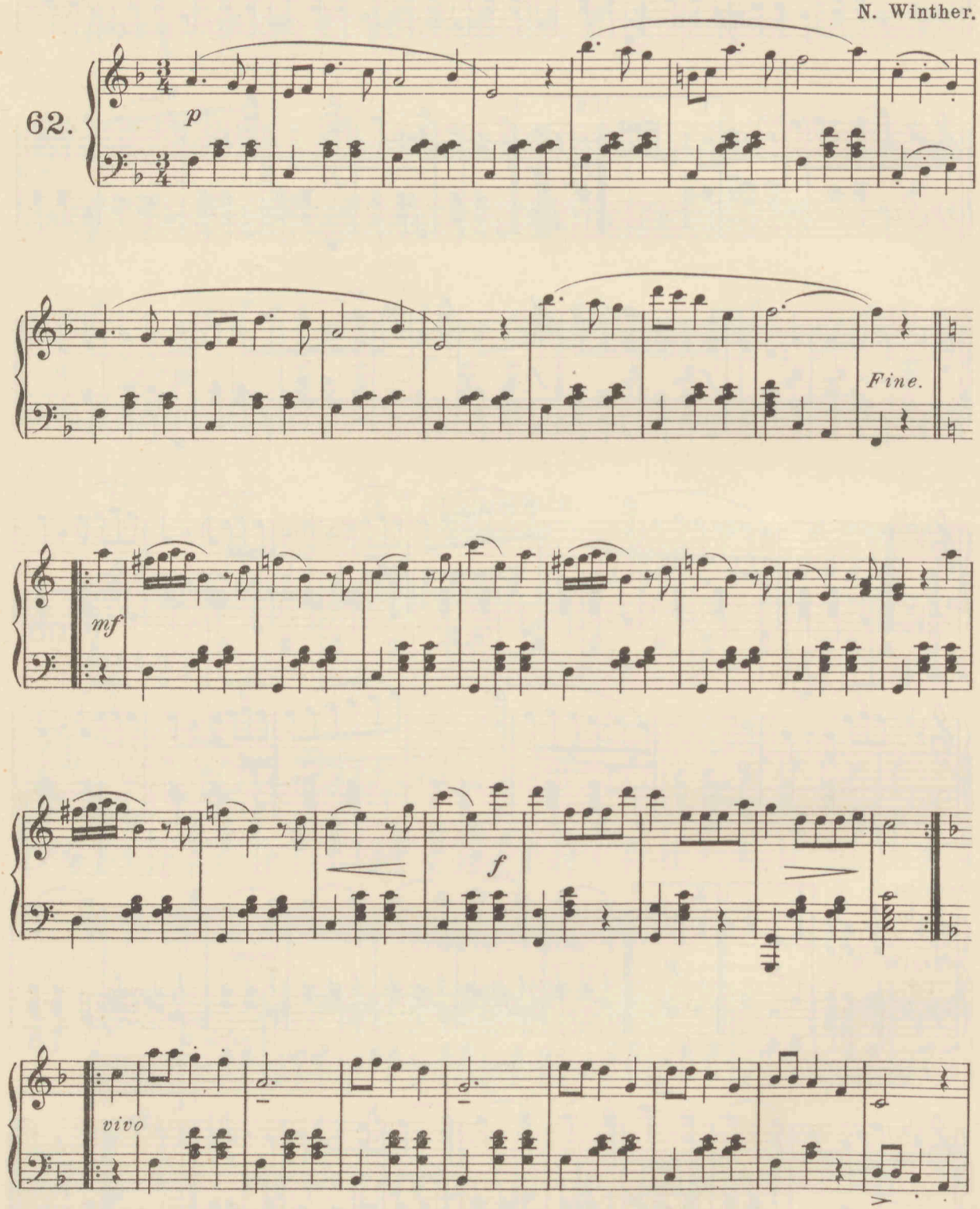

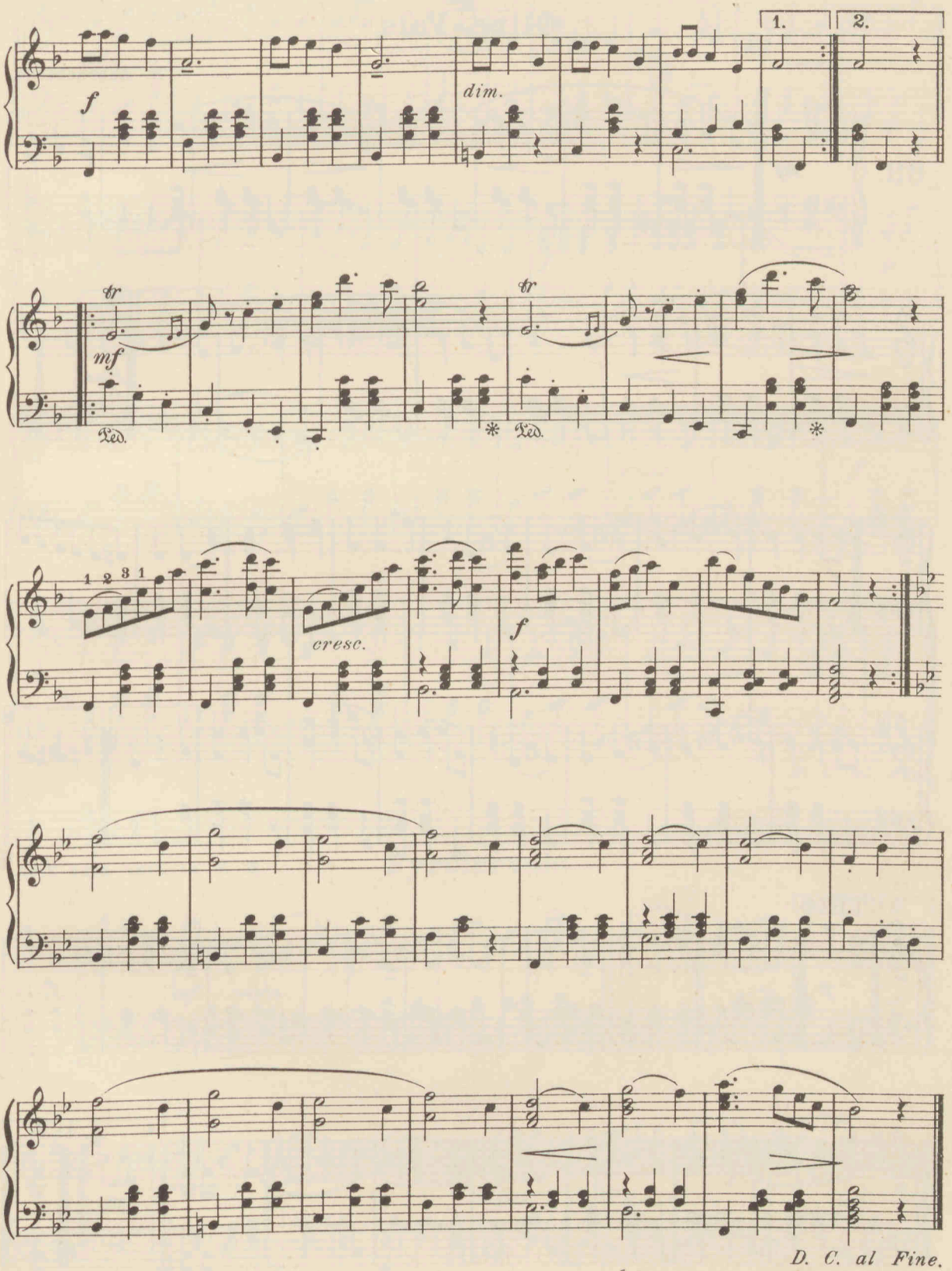

1.
2.
f
fz
tr
dim.
mf
p
cresc.
D. C. al Fine.

Agathe Vals.

N. Winther.

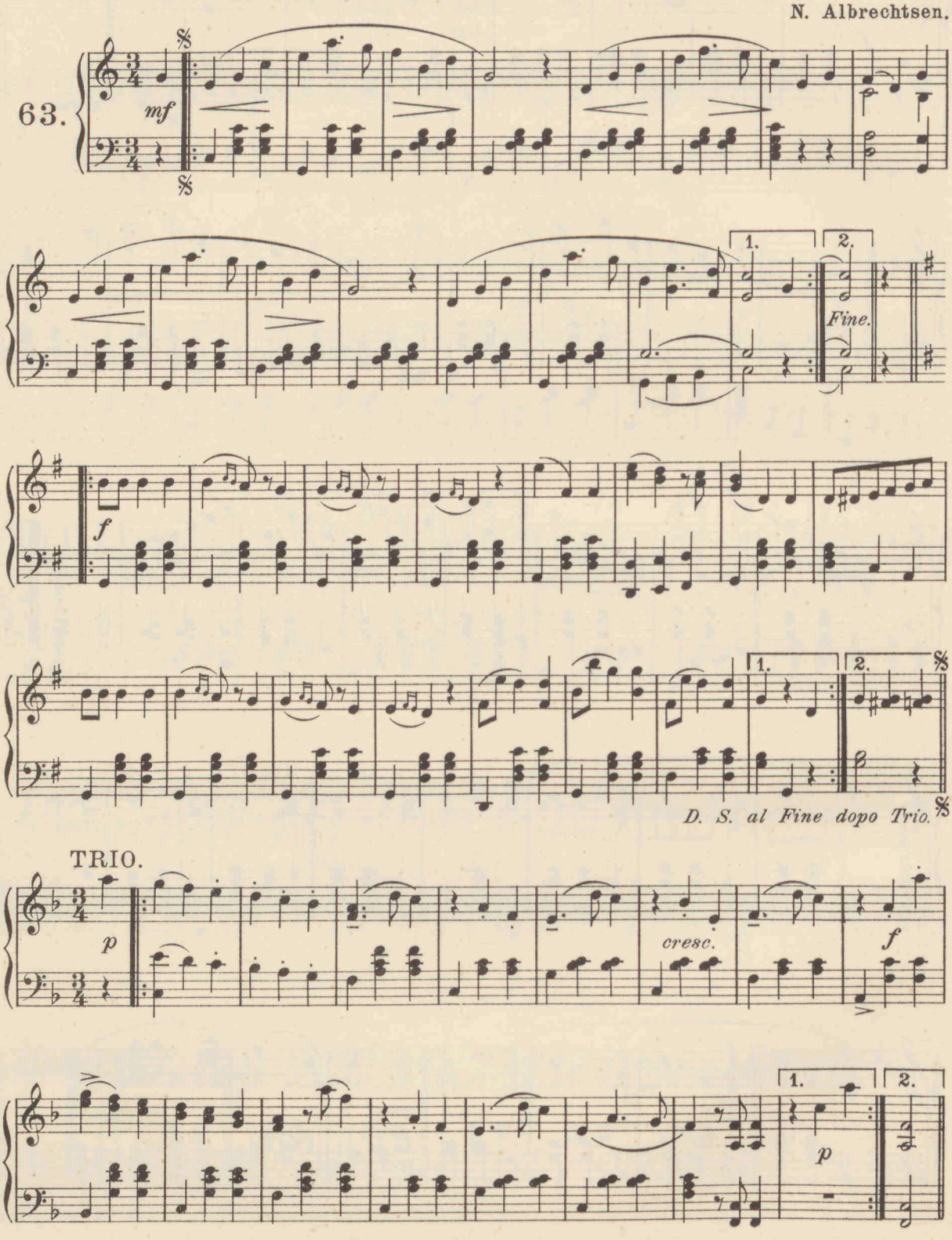
62.

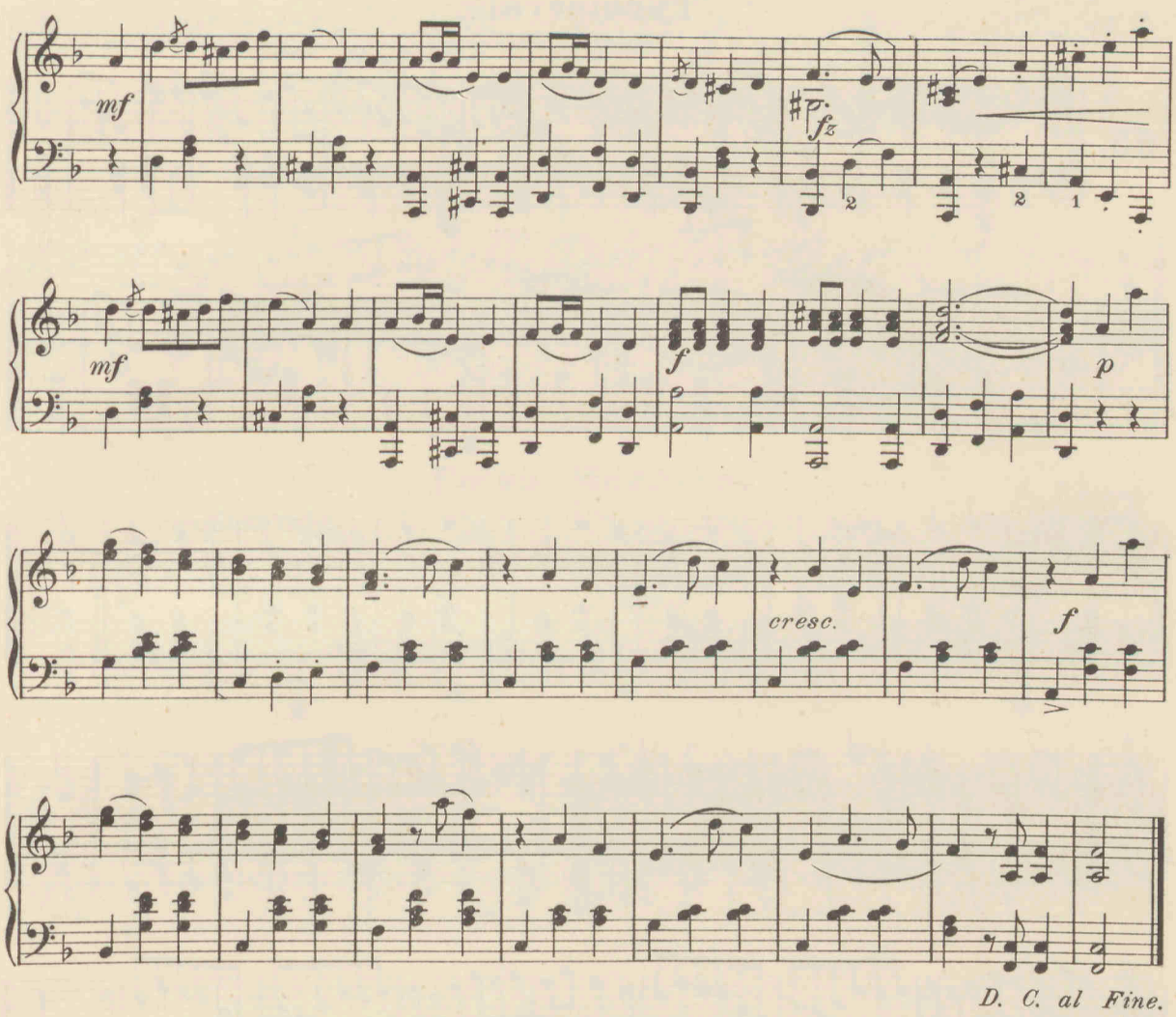

1.
2.
f
dim.
tr
mf
Ped.
tr
Ped.
1 2 3 1
cresc.
f
D. C. al Fine.

Oline Vals.
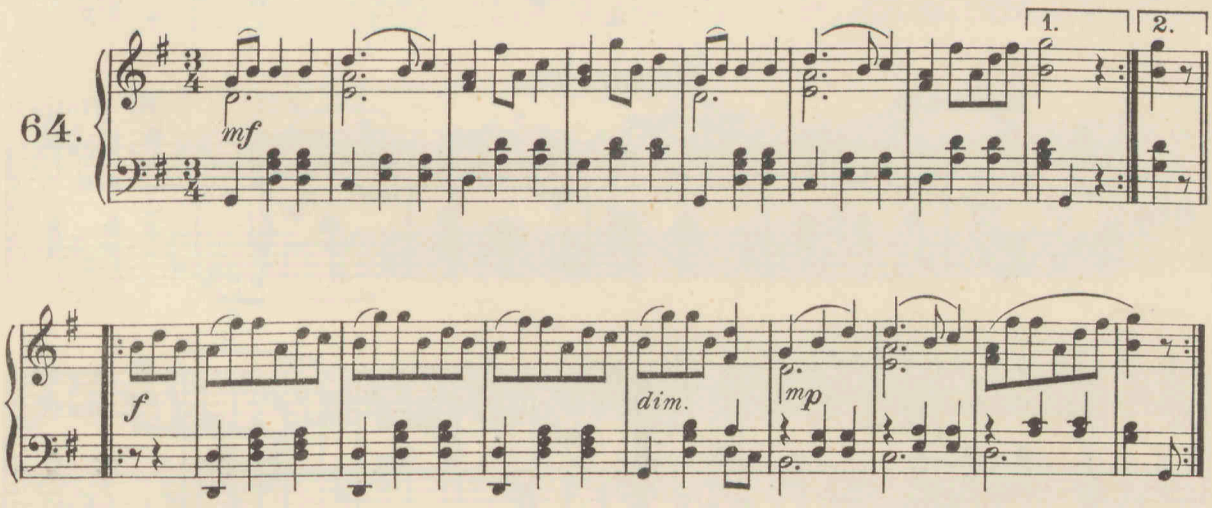
N. Albrechtsen.

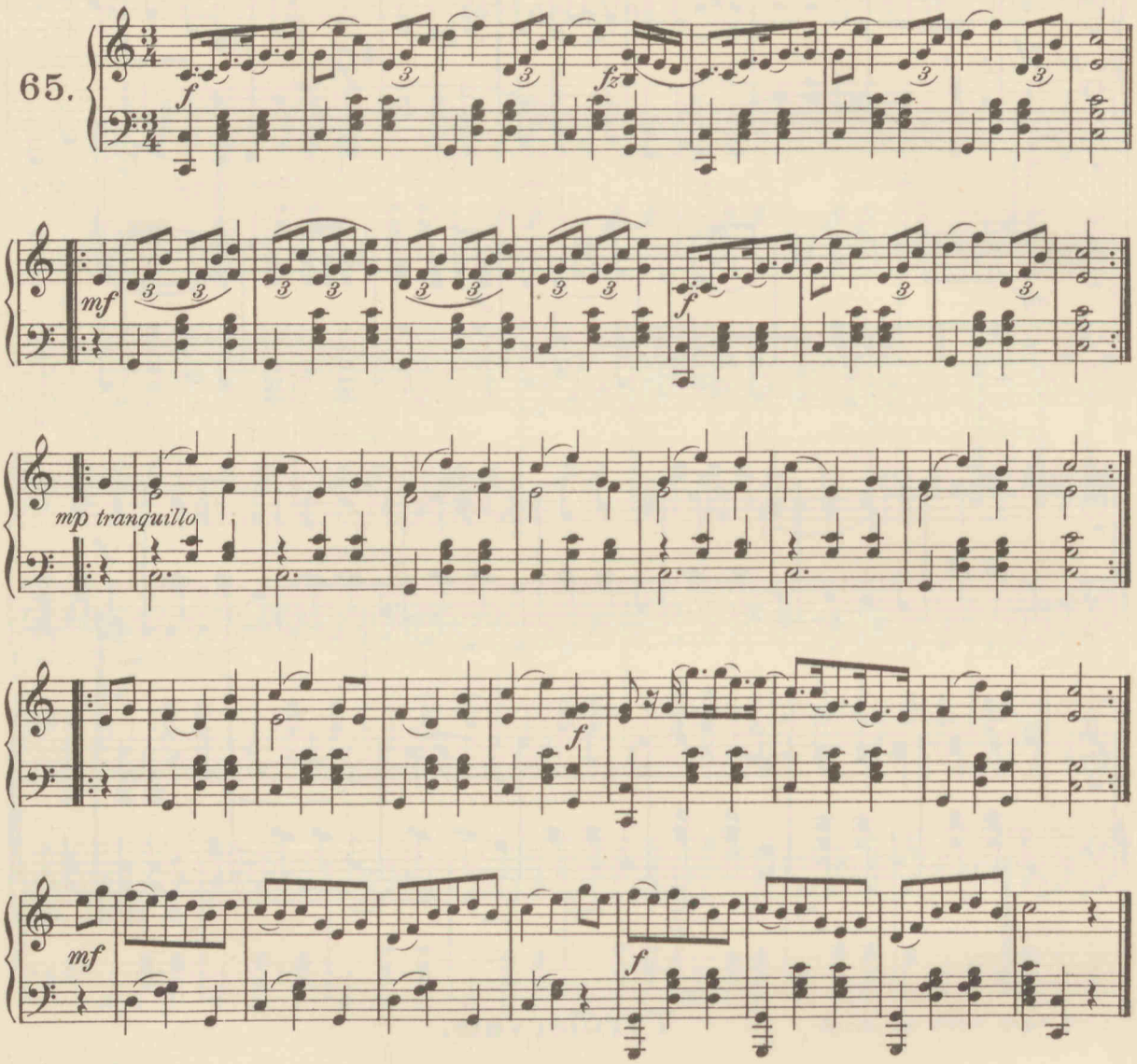
Tyrolervals.

64.

Tyrolervals.

65.
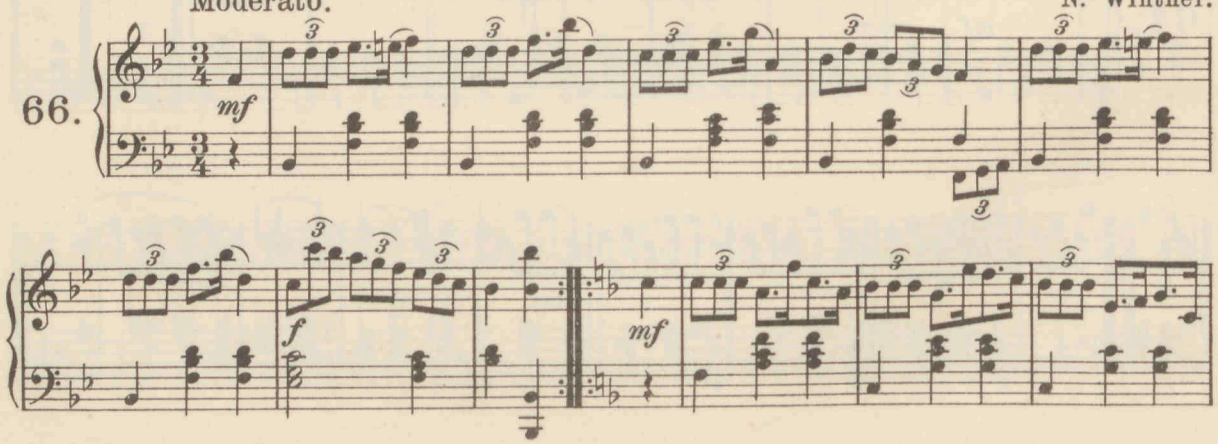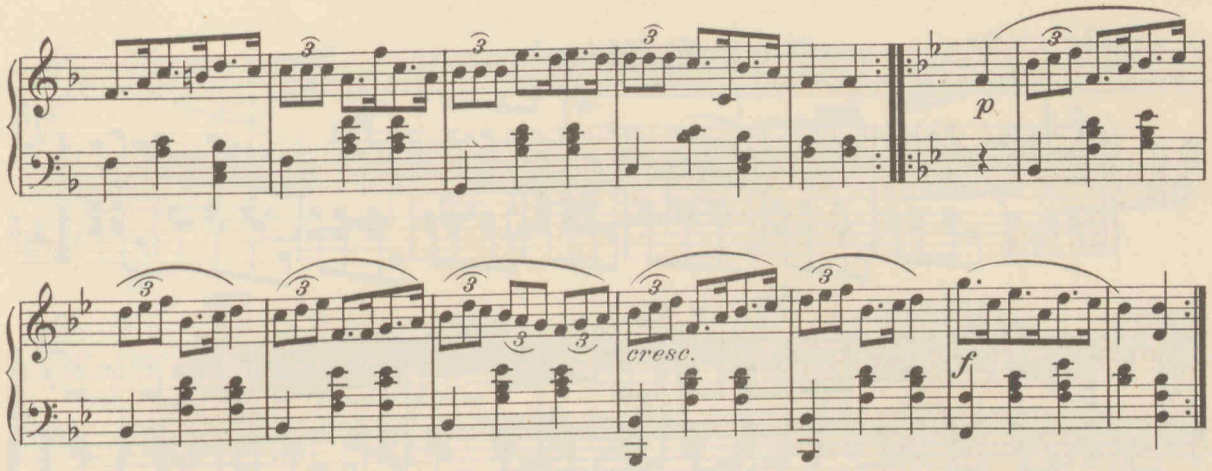

Mazurka.

Moderato.

N. Winther.

66.

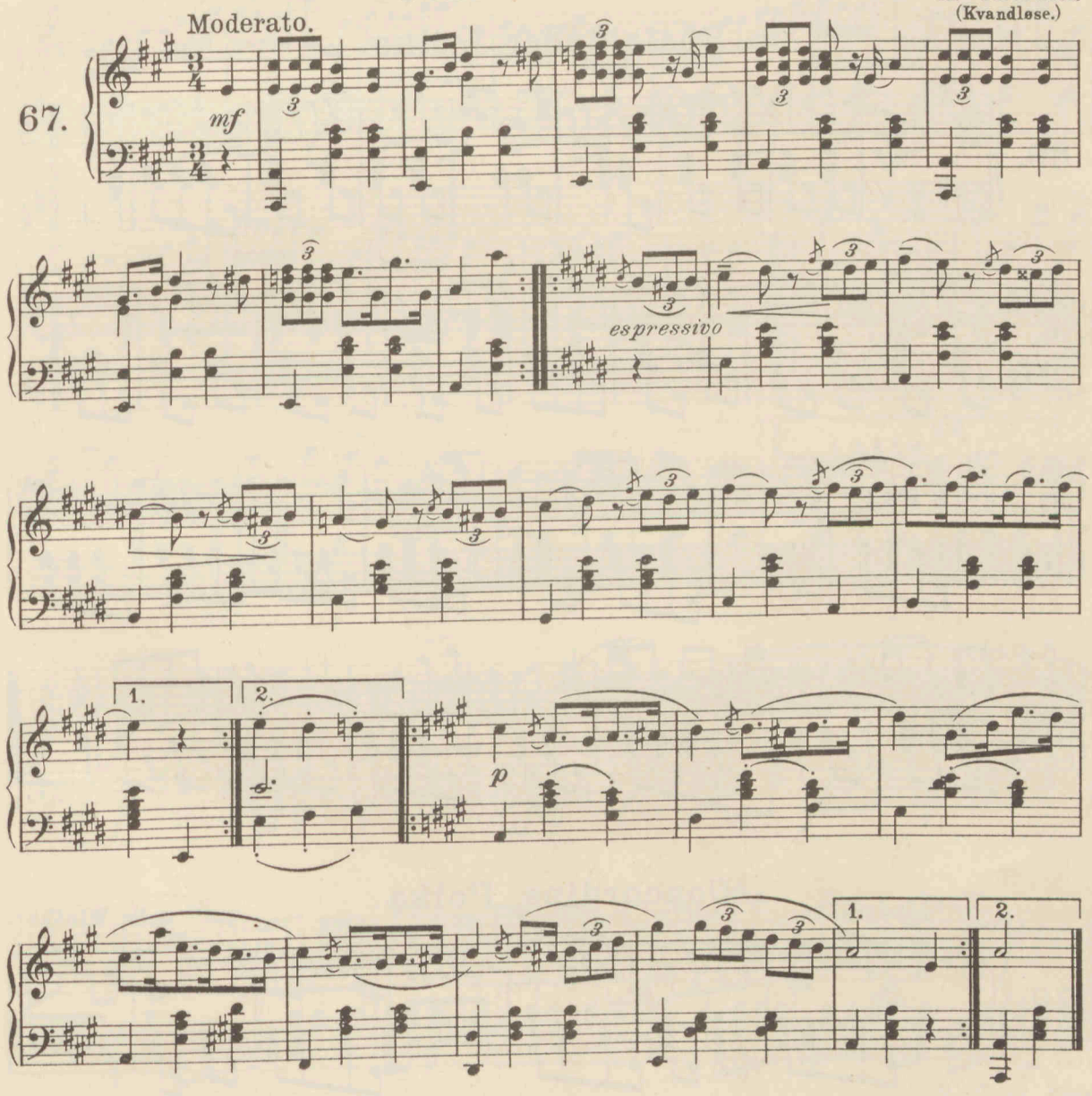

Polka Mazurka.

A. Thorsen.
(Kvandløse.)
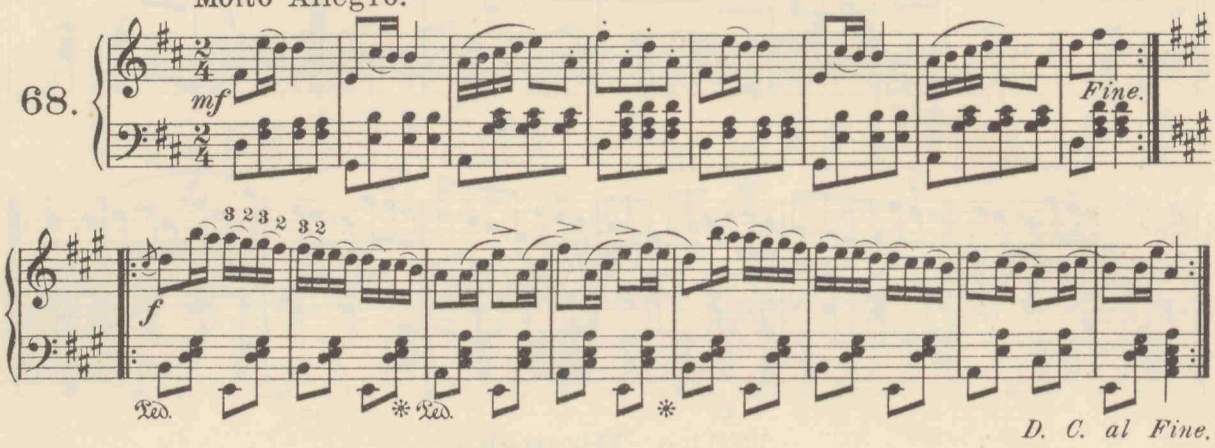
67. Moderato.

Forkert Hamborger.

Molto Allegro.

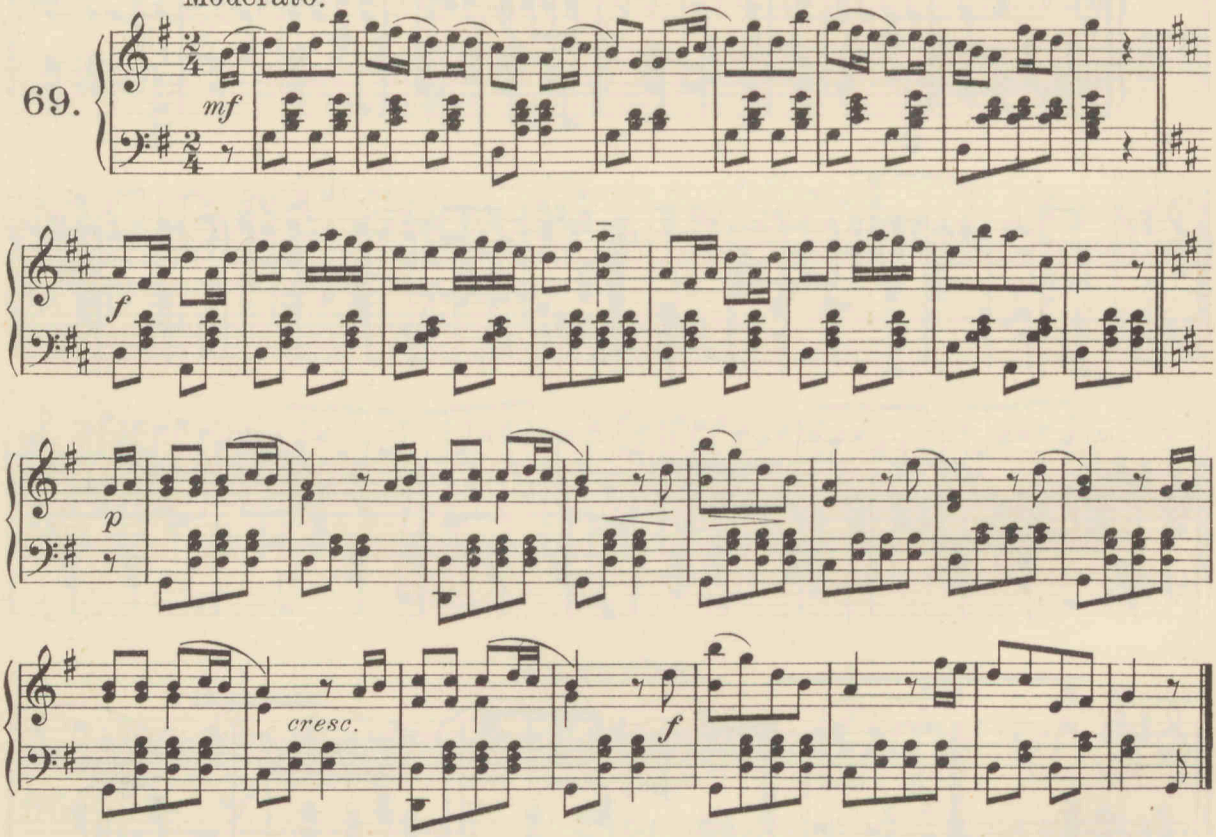
68.

Rheinländer Polka.

Moderato.

69.
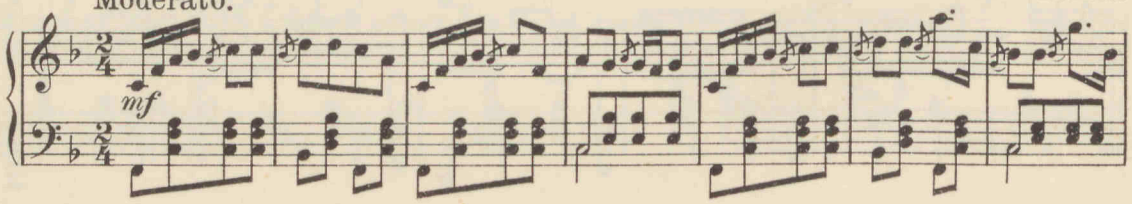

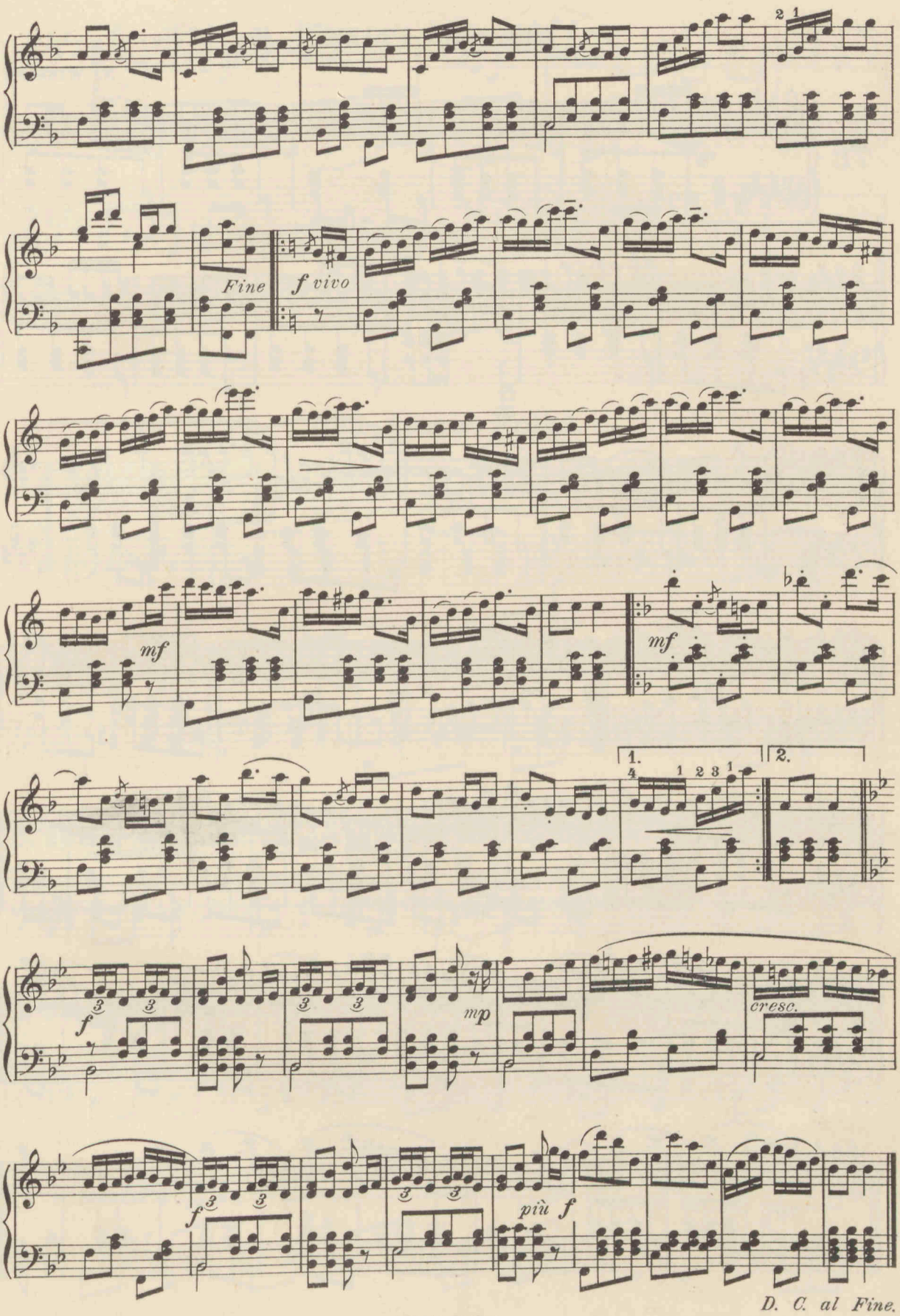
Concordine Polka.

N. Winther.

Moderato.
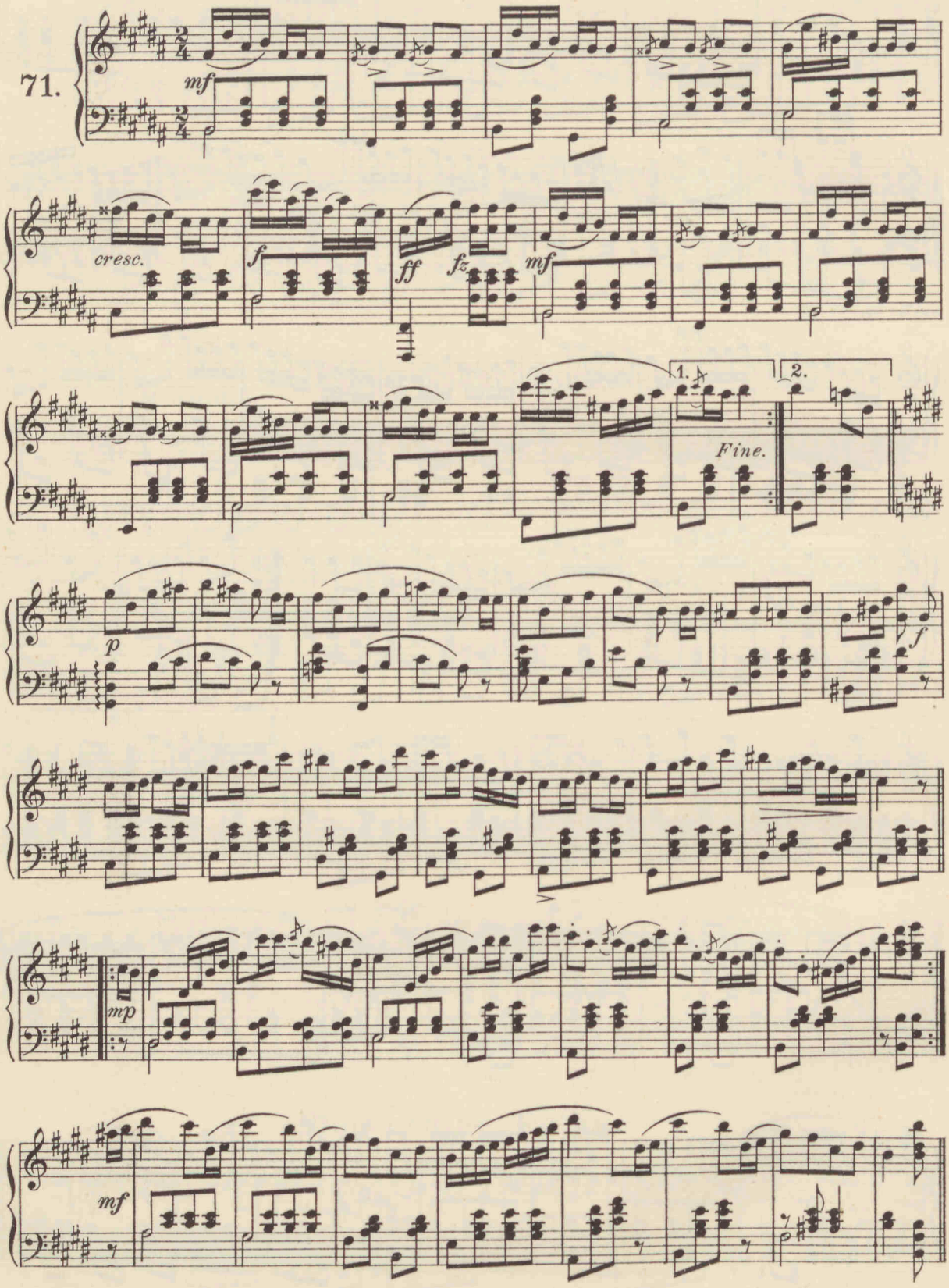
70.
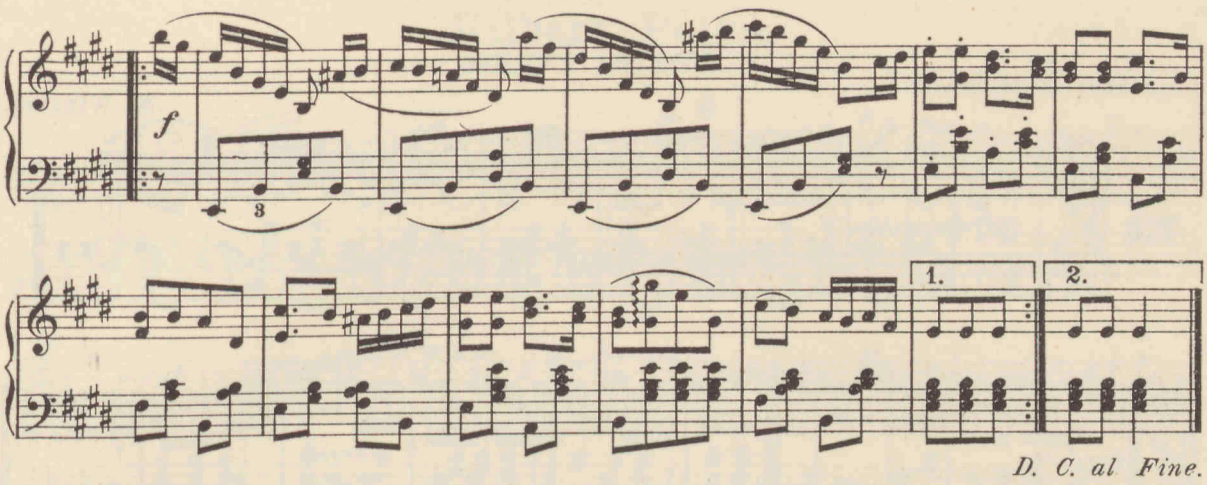

Fine
f vivo
mf
mf
1.
2.
f
mp
cresc.
f
più f
D. C. al Fine.

Avancér Polka.

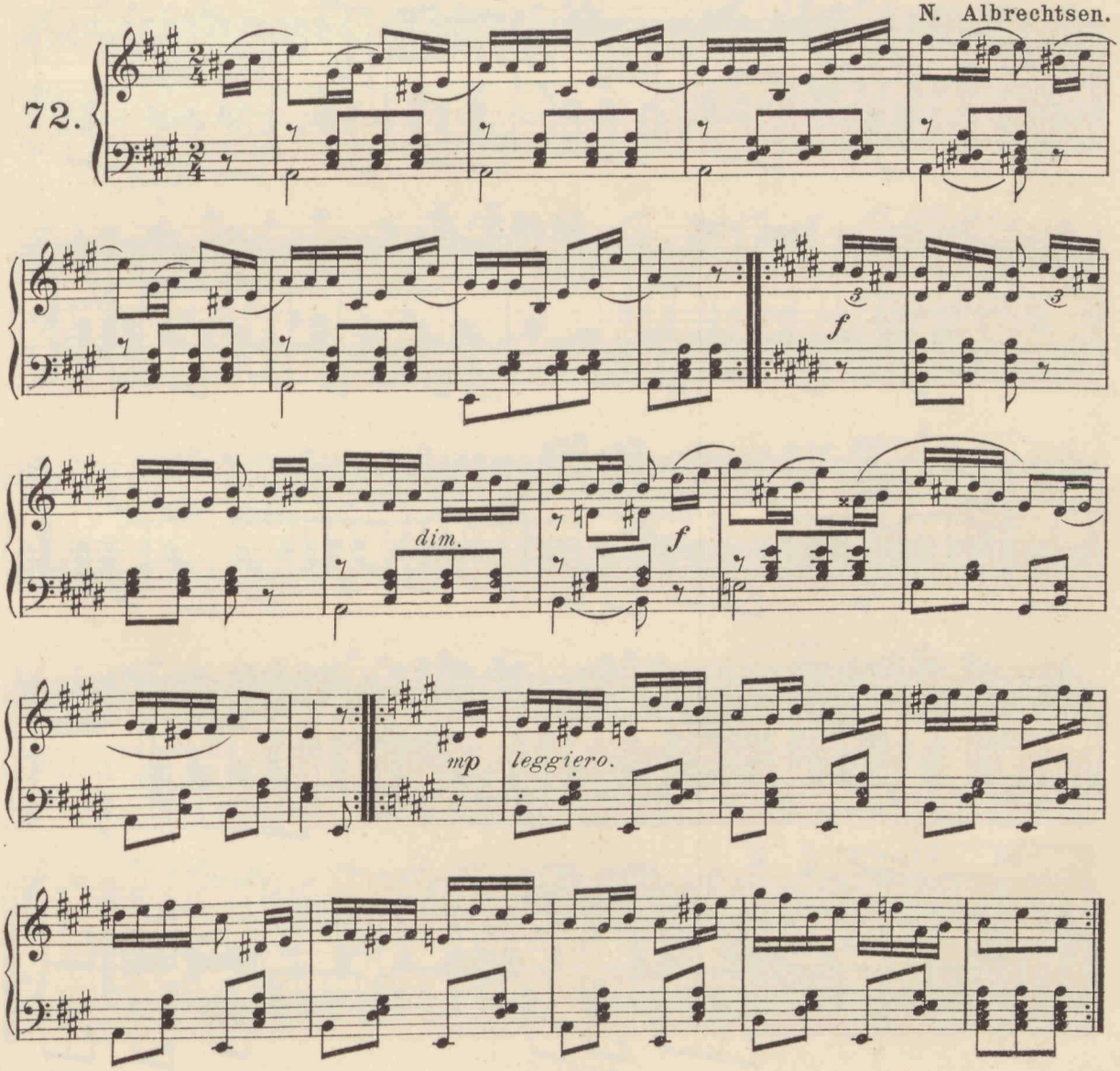
N. Winther.
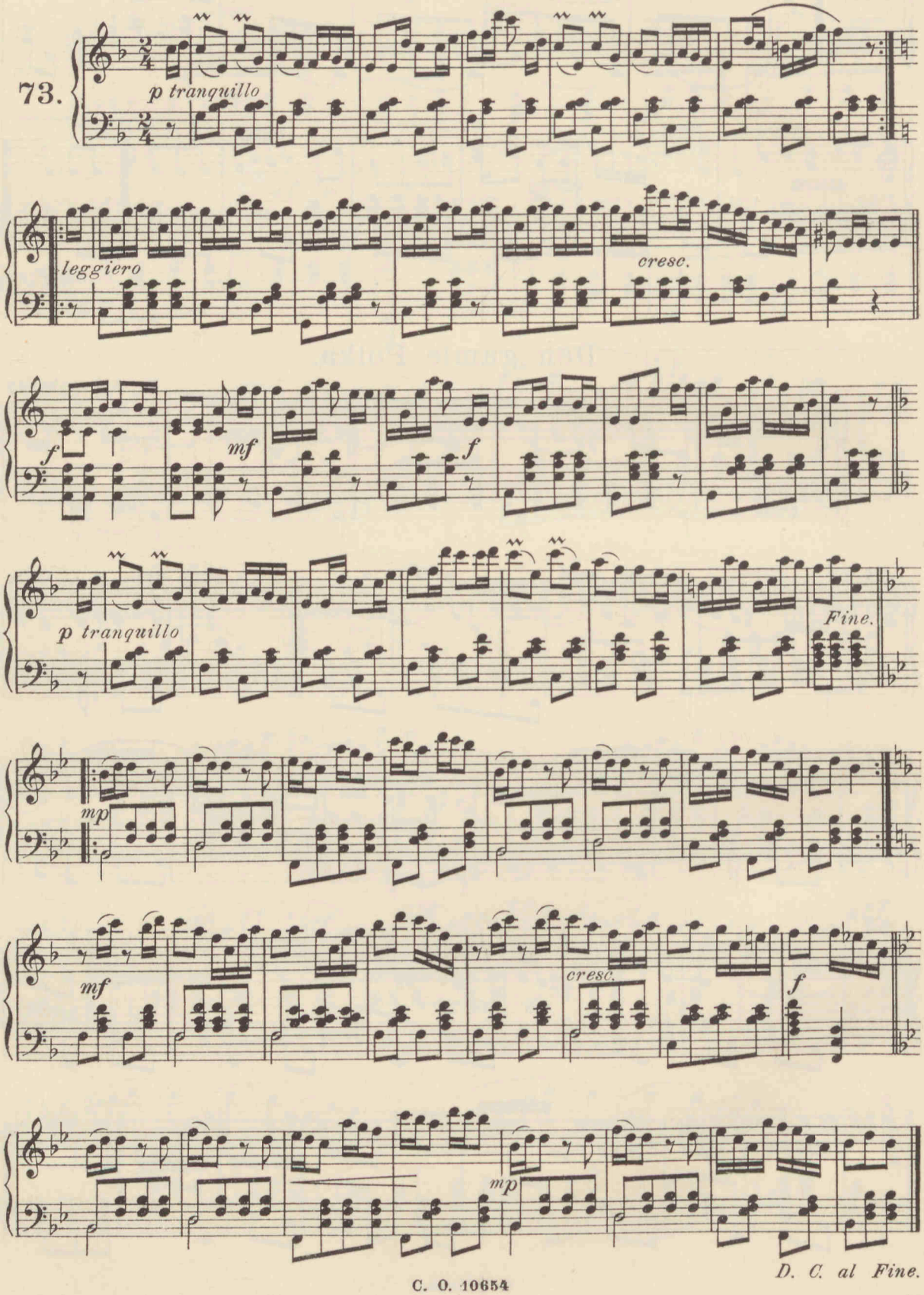

Den gamle Polka.

N. Albrechtsen.
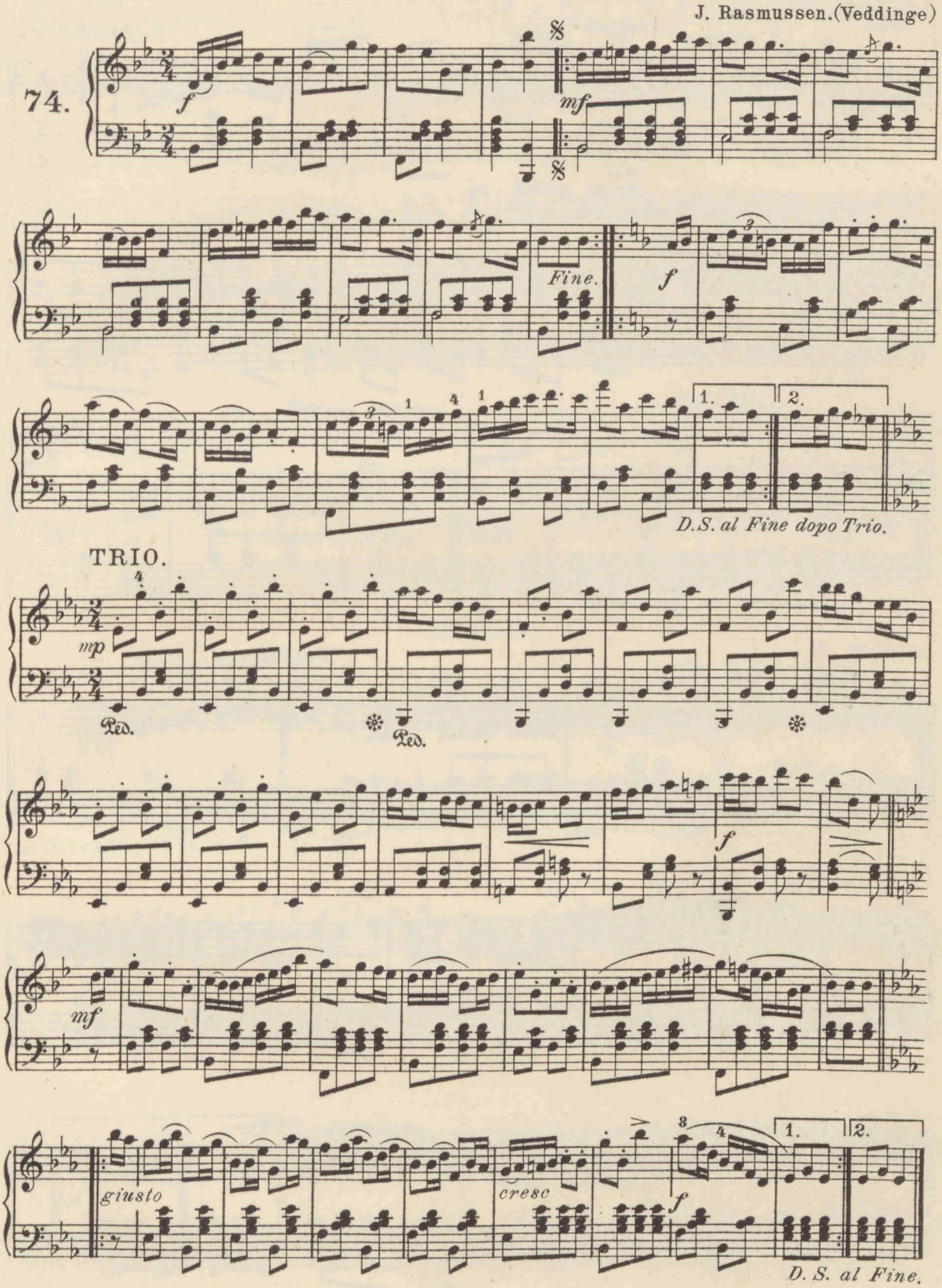

Perial Polka.

N. Winther.

Hilbert Polka.

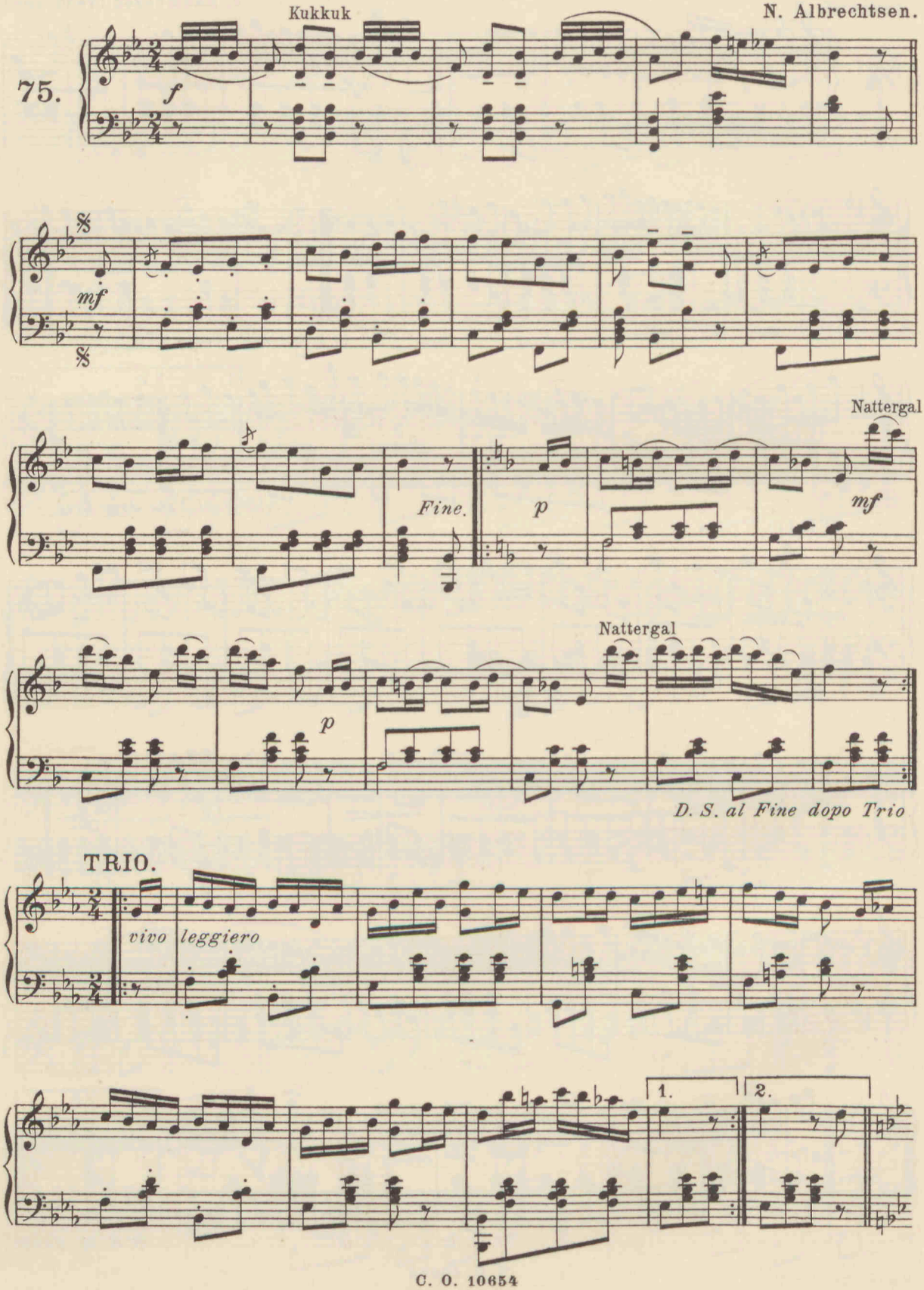
J. Rasmussen.(Veddinge)

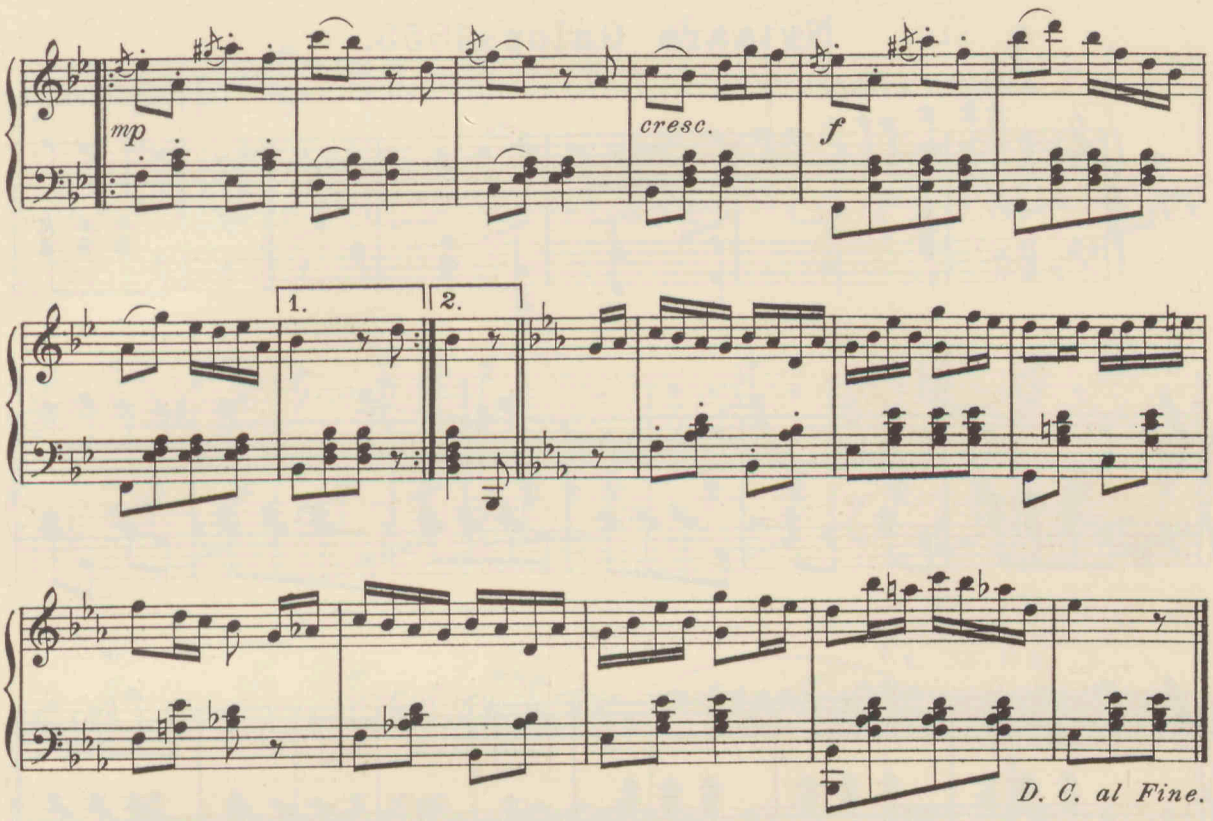

„Kuk-Kuk“ Polka.

N. Albrechtsen.

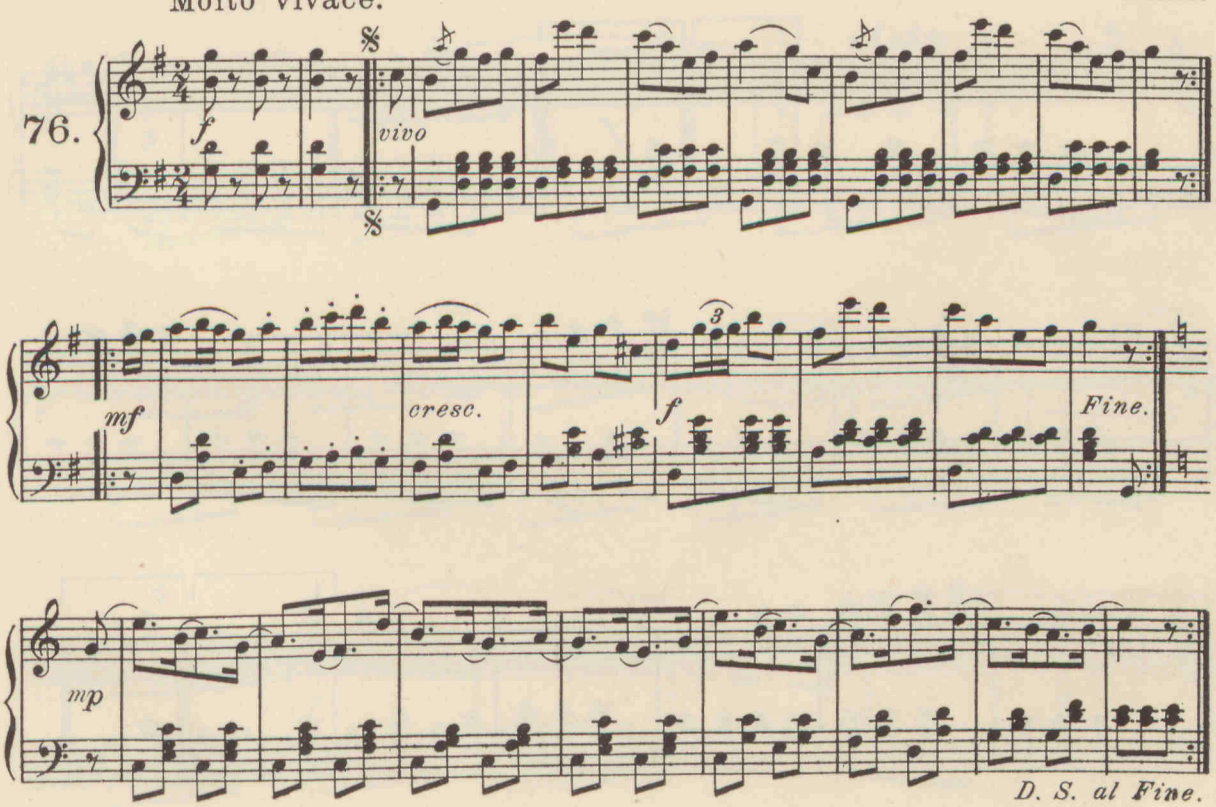
75.

Hopsa.

Molto vivace. N. Winther.

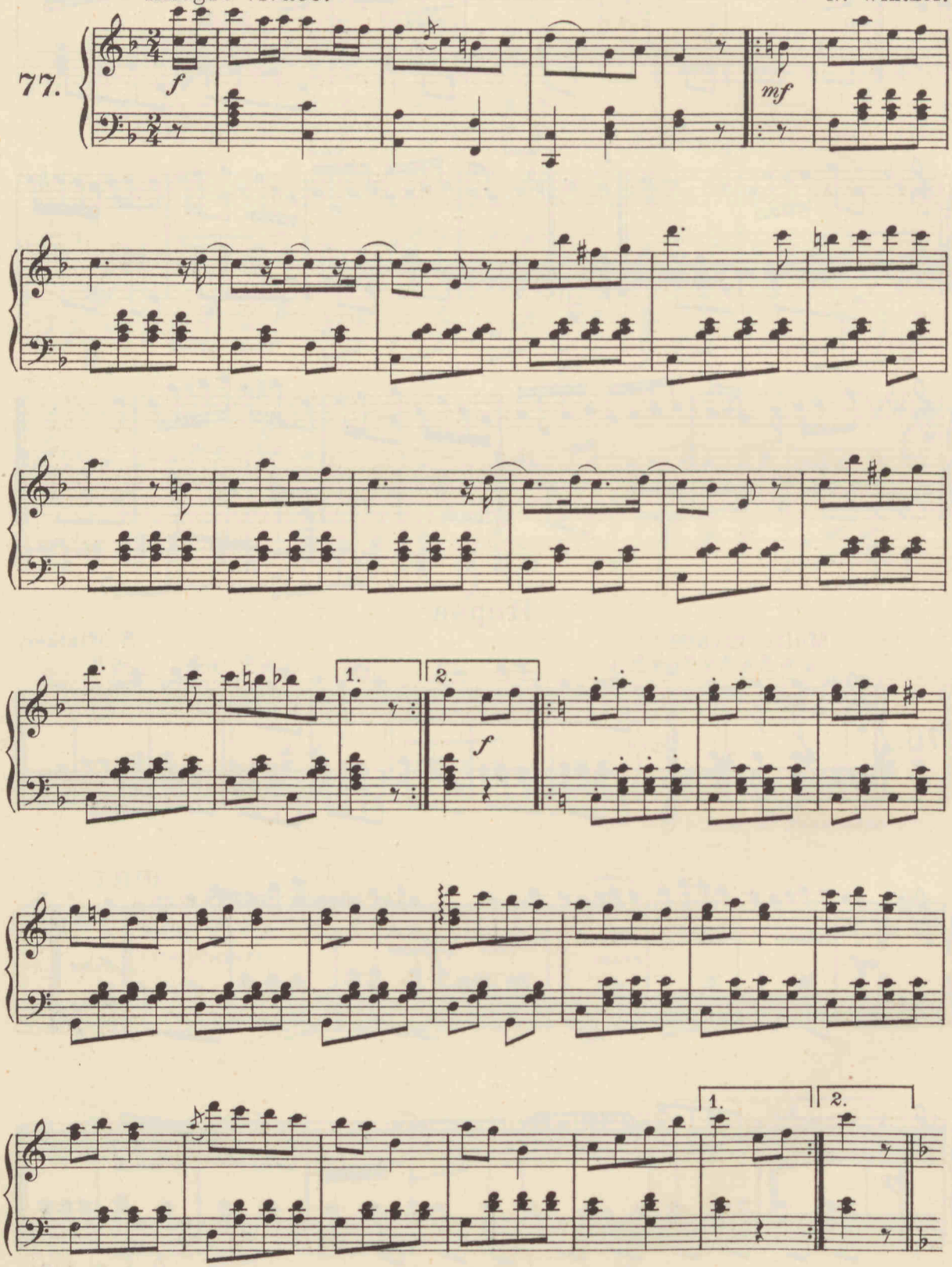

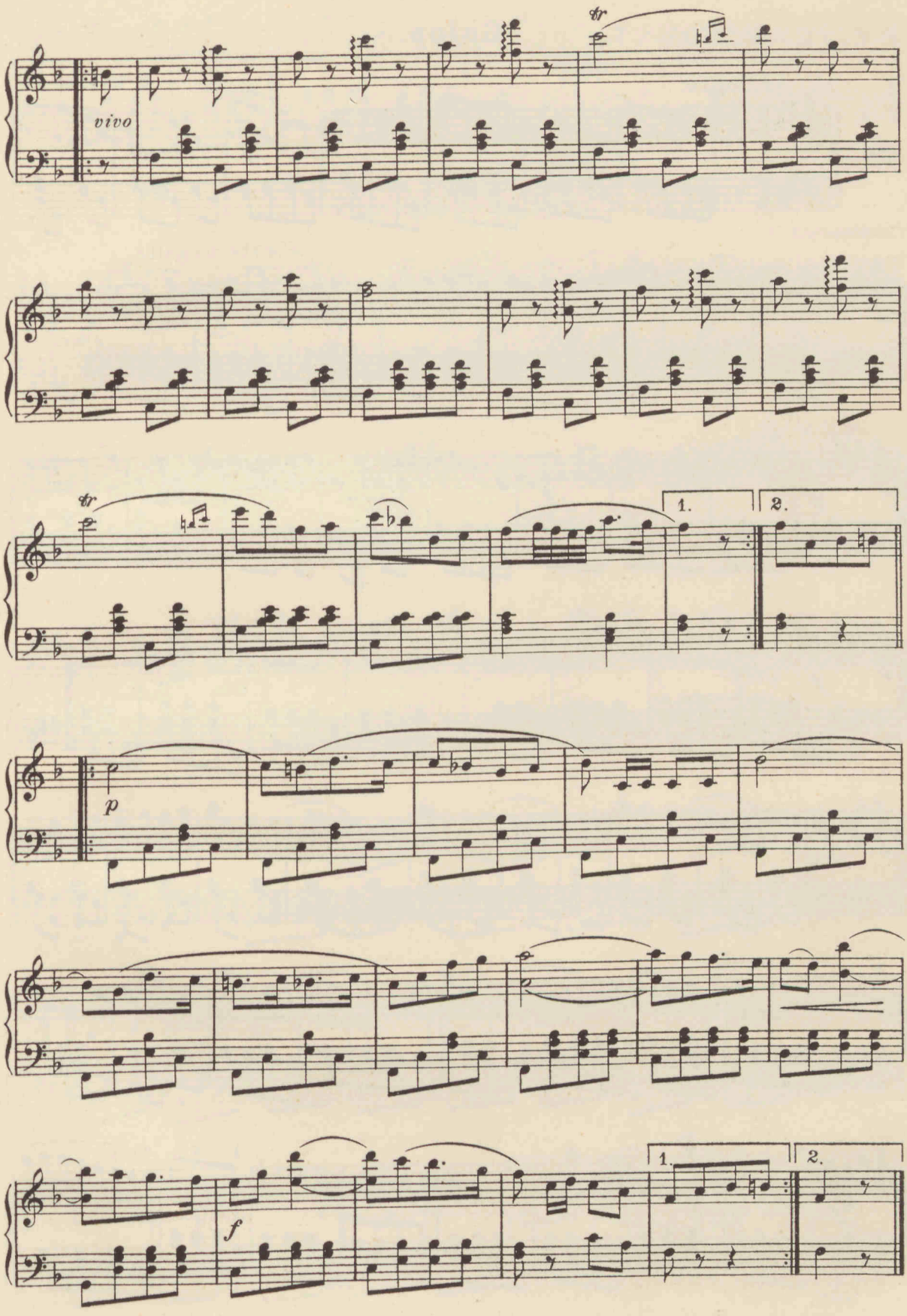
Nytaars Galop 1853.

Allegro vivace.

N. Winther.

77.

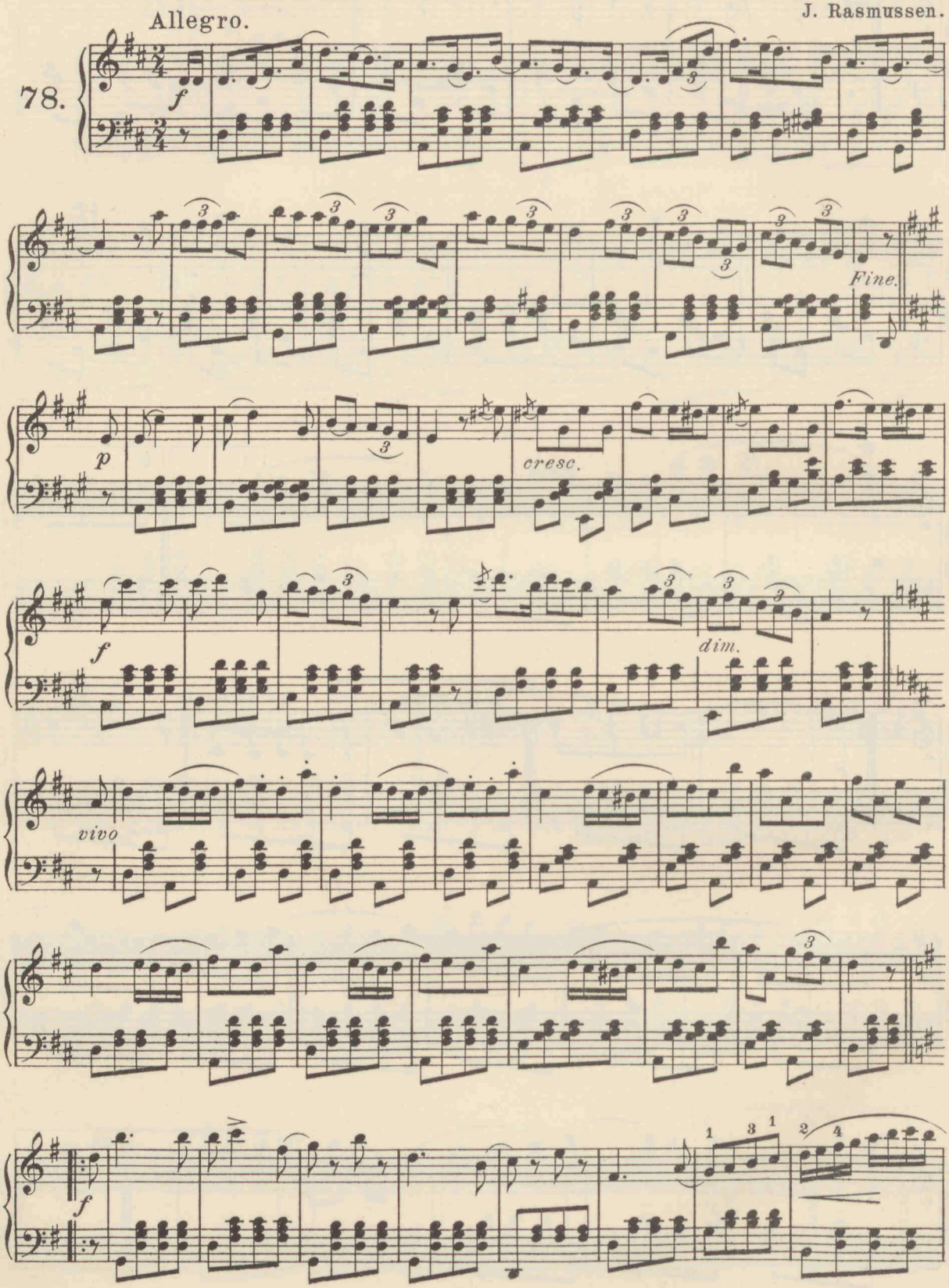

vivo
tr
tr
1.
2.
p
1.
2.
f
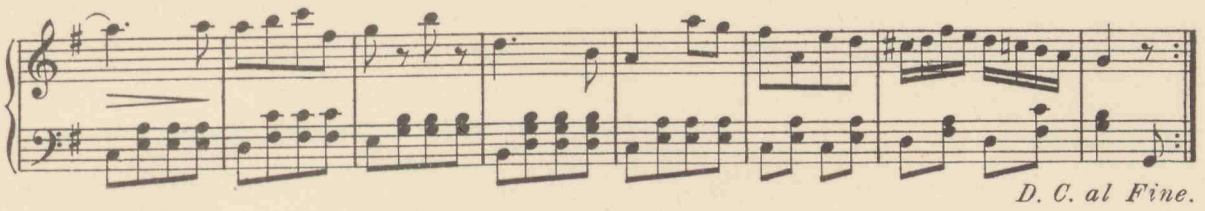
Galop.

Allegro.

J. Rasmussen.

78.

Carrière Galop.

J. Rasmussen.

79. Allegro vivace.

